

בית המדרש

בו נקהלו לעמוד על נפשם מדרשים קטנים ישנים ומאטרים
שונים יקרים מפנינים אנשי לב אליהם פונים וכל ישראל אוסרים
ועונים הננו להם לקונים:

חדר שלישי

בו הושבתי אספתי וערכתי ע"פ כתבי יד ודפוסים יקרים
המערכה הזאת:

מדרש וסקו; ספר אלוד הרני נפתח ב'; מדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא נפתח א';
נפתח ב'; ספר אליהו; פרקי משיח; נכתבות ר' שמעון בן יוחי; היכלות רבתי; מדרש
לעולם; מדרש גדול וגדולה; סדר גן עין ב'; אגדת משיח; ברייתא הסלאמה המשיכן;
ספר נח; פרק מפרקי היכלות; מדרש תנשא:

ולמען ירוץ הקורא בם טבוא שמתי בראשם אני הדורש לכבוד החזרה

אהרן יעללינעק

בן זכור להרב הגאון אבן הירש ברודא ז"ל מחבר ס' ארץ אבן ומאומי צניה ודרשן
בקהל לפסיא:

הוצעק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים השכ"ס

לפסיא

כדפום ובהוצאות הארון המדפים המפואר ק' וו' פולראט
שנה בית המדרש ג' לפ"ק

[Handwritten signature]

בית המדרש

בו נקחלו לעמוד על נפשם מדרשים קטנים ישנים ומאמרים
שונים יקרים מפנינים אנשי לב אלהם פונים וכל ישראל אומרים
ועונים הננו להם לקונים:

חדר שלישי

בו הושבתי אספתי וערכתי ע"פ כחבי יד ודפוסים יקרים
המערכה הזאת:

מדרש ויסען; ספר אלוד הרני נוסחא ב'; מדרש אלפא ביהא ררבי עקיבא נוסחא א';
נוסחא ב'; ספר אליהו; פרקי משיח; בכתבות ר' שמעון בן יוחי; היכלות דבתי; מדרש
לעולם; מדרש גדול וגדולה; סדר גן עדן ב'; אגדת משיח; ברורא דמלאכת המשכן;
ספר גז; פרק ספרקי היכלות; מדרש חדשא:

ולמען ירוץ הקורא בם מכוא שמתו כראשם אני הזורש לכבוד החורה

אהרן יעללינעק

גין זכר להרב הגאון צבי הירש ברודא זצ"ל מחבר ס' ארץ צבי ותאומי צביה ודרשן
בקהל לספיא:

לפס"א

ברפוס ובהוצאות הארון המדפים המפואר ק' וו' פולראט
שנת בית המדרש ג' לפ"ק

Meinem edlen Freunde

dem Herrn

John B. Oppenheimer

in Leipzig

dankbar gewidmet.

Das schönste Gut,
Ein Herz, das gut!
Pirke Abot II, 12.

V O R W O R T.

Ich würde es unterlassen haben, diesem dritten Theile meines „Bet ha-Midrasc“ ein Vorwort voranzuschicken, wenn ich mich nicht gedrängt fühlte, ein ernstes Wort über die traurige Lage auszusprechen, in der die jüdische Wissenschaft sich befindet. Ich will schweigen von der verwerflichen Gehässigkeit und Kleingeisterei, die im Kreise jüdischer Gelehrten herrschen und jedes Zusammenwirken und Zusammenstreben erschweren; von dem meisternden Dünkel der Einen, die in Wolken thronen, dem vornehmen Ignoriren der Anderen, die ihr *corps d'élite* haben, von der Allwisserei Vieler, die nur lehren und nicht lernen wollen, von der Schmähsucht der Meisten, die überall nach literarischen Irrthümern spähen, von dem Mangel an wahrer Demuth, die schon von den Alten als Bedingung der echten Forschung betrachtet wird: dies sind Schwächen und Gebrechen, die nicht von heute datiren, über die schon in verschiedenen Jahrhunderten Klage geführt wird und die ihren Grund zum Theil in den socialen Uebelständen haben, denen die jüdischen Gelehrten preisgegeben sind. Es giebt aber Schäden, welche das Gedeihen der Wissenschaft stören, die entfernt oder wenigstens zum Bewusstsein gebracht werden müssen, wenn nicht die Anstrengungen der letzten Jahrzehende vereitelt werden sollen. Vor Allem fehlt es an jenem freien Sinn, der die Wissenschaft um ihrer selbst willen aufsucht und es der Zeit überlässt, die Resultate für das Leben aus ihr zu ziehen; an jenem feinen Sinn, der es fühlt und ahnt, wie Alles, jede Kleinigkeit für die wahre Forschung wichtig ist, wie oft ein Seitenweg zu der freiesten Aussicht in das Reich des Wissens führen kann; an jenem sichern Sinn, der nach Bestimmtheit und Sicherheit strebt und keine Mühe scheut, ein betretenes Gebiet von Neuem zu durchforschen. Und weil dieser Sinn vermisst wird, begreifen die Einen nicht den Werth bestimmter Untersuchungen, die nicht geradezu auf die Gestaltung des practischen Lebens eingehen, klagen die Anderen über Mikrologie, wundern sich die Dritten, dass dieses oder jenes literarische Thema wieder behandelt worden sei. Der Mangel an uneigennütziger Wissenschaftlichkeit veranlasst die Misachtung von Arbeiten, die dem Leben für den Anfang fern stehen; die Sucht, das Grosse und Ganze zu erfassen, macht die einzelnen Stützen eines literarischen Gebäudes oft sehr schwankend; die Scheu, einen Gegenstand der Wissenschaft von Neuem aufzunehmen, ist die Ursache, dass man in den wichtigsten Materien der jüd. Literaturgeschichte

keinen sichern Boden hat. — Ferner vermisst man oft bei einflussreichen Männern die Befähigung, einem Objecte, der ausserhalb ihres Specialgebietes liegt, gerecht zu werden. Wer sich für talmudische Forschungen interessirt, weil diese noch zumeist mit dem Leben verbunden sind, kann nicht begreifen, warum man sein Augenmerk auch auf Scholastiker richten soll. Der Eine ruft aus allen Kräften nach Geist und Inhalt, drückt jede literarhistorische Untersuchung als etwas blos der *minorum gentium* würdig herab und ahnt nicht, dass wie der Geist mit dem Körper zusammenhängt, so auch das Culturmoment mit der Literaturhistorie. Der Andere sieht mit Lächeln auf mühsame, ihm fern liegende Arbeiten herab, und kann sich nicht auf jenen Höhepunkt versetzen, von welchem aus man deutlich überschauen kann, wie die verschiedenen Bächlein in das eine grosse Meer der Wissenschaft einlaufen, wie die scheinbar getrennten Theile innerlich zusammenhängen und ein Ganzes ausmachen. — Endlich sucht man oft vergebens nach jener Wahrheitsliebe, die den Muth hat, der Wahrheit in der Forschung Worte zu geben, sie nicht zu über-tünchen und zu schminken, damit sie nicht mit den Vorurtheilen der Zeit in Kampf gerathe. Wer nicht den Muth hat, in der Wissenschaft wahr und aufrichtig zu sein, der bleibe ihr fern und werfe sich nicht zu einem unberechtigten Priester auf, der nur das Heiligthum entweilt!

Zum Schlusse muss ich noch die Ungerechtigkeit anklagen, welche über die Erscheinungen in der neuern jüdischen Literatur zu Gerichte sitzt. Die wissenschaftliche Behandlung der reichen, mannigfache Disciplinen umfassenden, in verschiedenen Sprachen niedergeschriebenen, in entlegenen Bibliotheken verborgenen jüdischen Literatur ist noch sehr jung, und die Kräfte, die ihr zur Verfügung stehen, sehr gering. Und doch verlangt man schon grosse Werke, welche die Materien erschöpfen, in der Form vollendet, im Einzelnen sicher und zuverlässig für immer sein sollen! Wie die Literatur selbst, so hat auch ihre Durchforschung ihre Phasen und Perioden, die zurückgelegt sein wollen. Welche Zeit und welche Kräfte wurden in Anspruch genommen, um die Kenntniss der griechischen und römischen Literatur sowie der Kirchengeschichte auf jene Stufe zu bringen, auf welcher sie sich jetzt befindet!

Ernst für die Sache, Wahrheit in der Forschung und Gerechtigkeit in der Beurtheilung sind den Männern der jüdischen Wissenschaft zu wünschen, wenn dieselbe fortschreiten und gedeihen soll.

Leipzig, 26. Juli 1855.

Jellinek.

Einleitung.

I.

Midrasch Wajisäu

oder

die Heldensage von den Söhnen Jakobs.

(Hebräischer Text S. 1—5.)

Anknüpfend an den 5. Vers des 35. Cap. im 1 B. M., der mit dem Worte „wajisäu“ beginnt, schildert der kleine Midrasch die Heldenthaten, welche von Jakob und dessen Söhnen in den Kriegen gegen die amoritischen Könige, sowie gegen Esau und dessen Kinder ausgeübt wurden, und besonders ist es Jehuda, der Namensvetter des makkabäischen Feldherrn, den unsere Heldensage verherrlicht. Für das hohe Alter derselben haben wir einen wichtigen Zeugen, in dem vorchristlichen „Buch der Jubiläen“ (ספר היובלות) oder „der kleinen Genesis“¹⁾ (בראשית זוטא), welche sogar bis auf die Bezeichnung der Könige mit unserm Midrasch übereinstimmt. — 21.

Ueber den Krieg der Söhne Jakobs gegen die Könige der Amoräer berichtet das „Buch der Jubiläen“ Folgendes: „Und es versammelten sich gegen sie sieben Könige der Amoräer sie zu tödten, indem sie sich unter die Bäume versteckten, um ihr Vieh wegzuführen. Ihre Weiber aber, und Lewi und Juda und Josef blieben zu Hause bei ihrem Vater Isaak, denn sein Geist war traurig, und er wollte sie nicht ziehen lassen; und Benjamin als der jüngste

¹⁾ Deutsch von Dillmann in Ewald's Jahrbücher II. u. III.

blieb bei seinem Vater, Und es kamen die Könige von Thapha (תפוח; Ταφους im Testament der 12 Patriarchen bei Fabricius, Codex Pscudep. V. T. p. 591) und Aresa (ארס?) und Saragan (סרגט; Αρετάν bei Fabricius p. 593) und Selo (שילה) und Gaiz (געז) und der König von Bethoron (בית חורין im Sefer ha-Jaschar) und Maanisakir (מאניסכיר im Sef. ha-Jasch. und in unserm Midrasch; מהנרי im Jalkut), und alle, welche auf jenem Gebirge wohnen, die in den Wäldern des Landes Canaan wohnen. Und man zeigte dem Jakob an: „die Könige der Amoräer haben deine Söhne umringt und ihre Heerden geraubt.“ Und er machte sich auf von seinem Hause, er und seine drei Söhne und alle Knaben seines Vaters und seine Knaben und zog aus gegen sie, 800 Männer, welche Schwerter trugen, und sie schlugen sie im Gefilde von Sikkem, und verfolgten die Fliehenden und tödteten den Aresa und Thapha und Saragan und Amaniskino und Gaganis. Und er sammelte seine Heerden und war mächtiger als sie, und legte ihnen eine Steuer auf, dass sie die Früchte ihres Landes geben mussten. Und sie bauten Rebel (ארבאל) und Thammathares (תמרת). Und er kehrte wohlbehalten zurück und machte Frieden mit ihnen, und sie wurden seine Knechte bis er mit seinen Söhnen nach Aegypten hinabzog“ (Ewald's Jahrb. III, 45). Weitläufiger ist dieser Theil der Heldensage behandelt in dem Testament Juda's (Fabricius a. a. O.) und in dem Sagenbuche ha-Jaschar, Abschnitt Wajischlach. —

Der andere Theil der Sage aber, der Krieg nämlich gegen Esau und dessen Söhne, wird im „Buch der Jubiläen“ ausführlich geschildert (bei Ewald a. a. O. S. 51—53), und es stimmt darin mit unserm Midrasch, dass es den Krieg bei Lebzeiten Jakob's geschehen und denselben Esau durch einen Pfeil tödten lässt, während das Buch ha-Jaschar ihn nach Jakob's Tode versetzt. —

Die frappante Verwandtschaft unseres Midrasch mit dem „Buch der Jubiläen“ zeigt, dass dieses zum Theil sich bei den Juden in hebräischer Sprache²⁾ erhalten hat,

2) Vieles ist in dem „Buch der Jubiläen“ nur verständlich, wenn man auf den ursprünglichen hebräischen Ausdruck zurückgeht. So liest man z. B. Jahrb. II, 246 in Beziehung auf den

und ich nehme Veranlassung, hier Einiges über dasselbe mitzutheilen.

Das „Buch der Jubiläen“ ist eine essenische Tendenzschrift gegen die Meinung der Pharisäer, dass man den Neumond beobachten und nicht berechnen (קדוש קדוש על פי הראיה) und nach ihm alle Festtage bestimmen soll, und dass die oberste Religionsbehörde das Recht hat, Intercalationen vorzunehmen. „Und es wird Leute geben — sagt das genannte Buch II, 246 —, welche Beobachtungen des Mondes anstellen: dieser nämlich verdirbt die Zeiten und kommt jedes Jahr um 10 Tage voraus. Und desswegen werden sie künftig die Jahre verderben, und einen falschen Tag zum Tag des Zeugnisses und einen unreinen Tag zum Festtag machen. Und jeder wird heilige Tage mit unreinen und unreine mit heiligen vermischen, denn sie werden irren in den Monaten und Sabbaten und Festen und Jubeljahren. Desswegen befehle und bezeuge ich dir (Noah), dass du ihnen bezeugest, weil nach deinem Tode deine Kinder es verderben werden, dass sie dem Jahr nur 364 Tage geben sollen. Und derohalben werden sie irren im Neumond und Sabbath und Feiertag und Festtag, und sie werden immer das Blut im Fleische essen.“ Nach dem, die Heptaden liebenden Essenismus des Verf. giebt es zwei Anhaltspunkte für die Bestimmung des jüdischen Jahres: das Jubeljahr — das, am 10. Tischri verkündet, 364 Tage zählte — und das Jahr der Sintfluth — die nach ihm, wie nach R. Josua³⁾ (Rosch ha-Schana 11 b) im Monat Ijar begann —, das als Sonnenjahr berechnet werden muss. Daher entwirft der

Kalender: „und es giebt keine Uebergang.“ Im Original stand hier קבר, Intercalation; und man muss daher „Einschaltung“ statt Uebergang setzen. Ebenso muss es (das.) für „und sie sollen keinen Tag übergeben“ heissen „und sie sollen keinen Tag einschalten.“

3) Er bringt nämlich das Wöchenfest — dessen Bedeutung als Fest der Gesetzgebung er auch zu vermitteln sucht — mit dem 3. Monat in Verbindung, an welchem Noah sein Dankopfer darbrachte. — Prägnant wird die in Rosch ha-Schana 12 a angeführte Barajta, dass die israelitischen Weisen die Sintfluth wie R. Elasar, d. h. vom Monat Marcheschwan an berechnen:
ת"ר חבשי ישראל נתן למשל ב"א ולתקופה ב"ר יהושע, חבשי א"ה נתן אף למשל ב"ר יהושע.

Verf. ein in Heptaden sich bewegendes chronologisches System vom Beginn der Schöpfung bis Exod. 12, und als Essener⁴⁾, der die Strenge des Sabbats, wegen der heiligen Siebenzahl, liebt, unterlässt er es nicht einzuschärfen (III, 70; vergl. auch II, 234—36), dass man am Sabbat von keinem Geschäfte reden, nicht zu Schiff auf dem Meere reisen, nicht reiten, überhaupt keine Reise machen, nicht fasten und keinen Krieg führen dürfe. Die Polemik gegen die Bestimmung der Festtage nach dem Sichtbarwerden des Mondes und gegen das Intercalationsrecht der obersten Religionsbehörde⁵⁾ ist ein Beweis, dass das „Buch der Jubiläen“ zu einer Zeit geschrieben wurde, wo das jüdische Kalenderwesen noch schwankend war. —

Das „Buch der Jubiläen“ enthält viele hagadische Elemente⁶⁾, die wir hier, nebst den Parallelen aus hebräischen Quellen, in Kürze verzeichnen wollen.

1) Cap. 1. Der Engel des Angesichts geht vor dem Lager der Israeliten einher; vergl. über מַטְטָרָן oder den אֱלֹהֵי הַפְּנִים, den Gott den Israeliten voranziehen lässt, bab. Synhedrin 38 b. —

2) Cap. 2. Die Engel wurden am ersten Tage geschaffen; gegen Bereschit Rabba c. 3. — Der Garten Eden ist am 3. Tage geschaffen worden; s. Bereschit Rabba c. 15. Die 22 Schöpfungswerke; s. Mid. Tadsche, 169.

3) Cap. 3. Nach dem Sündenfall haben alle Thiere das Vermögen zu sprechen verloren.

4) Cap. 4. Ueber die Henoch-Sage siehe Sefer ha-Jaschar S. 7 a ff. ed. Prag 1840. — Adam lebte 70 Jahre weniger als 1000 Jahre, denn 1000 Jahre sind wie ein Tag bei Gott, und so ward erfüllt das Wort: „an dem Tage, da du davon issest, wirst du sterben“; siehe Bereschit Rabba c. 19. Vergl. auch Justin, dial. c. Tryph. p. 278 ed. Otto und Bet ha-Midrasch II, S. XXI, Anmerk. 2.

4) Vergl. weiter unten über das Noah-Buch.

5) Als Gegensatz zu der Anschauung des B. d. J. wird in Pirke de-Rabbi Eliäser c. 8 ausgeführt, dass Gott die Methode der Intercalation (כִּיּוּן הַחֹדֶשׁ) dem Adam, dieser dem Henoch, Noah u. s. w. übergeben habe.

6) Vergl. auch Treuenfels im Lbl. des „Orient“ 1846, 81 ff.

5) Cap. 7. Ursachen der Sintfluth; s. Bereschit Rabba c. 31: *המס זה ע"ג, המס זה גילי עריח, המס זה שפיכות דמים*. —

6) Kainan findet die Wissenschaft, welche die Wächter gelehrt hatten und schreibt das Gefundene ab; s. ha-Jaschar, 6 a.

7) Cap. 10. Ueber das Noah-Buch siehe weiter unten das Noah-Buch.

8) Cap. 11. Ud (Ur), der Sohn des Kesed; s. Noah-Buch S. 156.

9) Cap. 12. Abraham und die Götzen; s. ha-Jaschar 11 b; und Bet ha-Midrasch I u. II *מעשה אברהם*.

10) Cap. 17. Der Satan veranlasst Gott, dass er von Abraham Isaak als Opfer verlange; s. bab. Synhedrin, 89 b, ha-Jaschar 28 b.

11) Cap. 19. Abraham wird 10 Mal versucht; s. Mischna Abot V, 3. — Abraham ertheilt Jakob Ermahnungen; vergl. Seder 'Olam Rabba c. 1: *יעקב שבט את אברהם 10 פעמים*; ha-Jaschar, 33 b.

12) Cap. 43. Josef redet mit seinen Brüdern hebräisch, als er sich ihnen zu erkennen giebt; s. Bereschit Rabba c. 93. —

Styl und Färbung des Buches haben viel Aehnlichkeit mit dem hier oft citirten Sagenbuch ha-Jaschar. Bemerkenswerth ist, dass das „Buch der Jubiläen“ aller Feste — Passah, Wochenfest, Versöhnungstag, Hüttenfest, Schemini Azeret — gedenkt, sie motivirt und bis auf Passah auf Noah, Abraham und Jakob zurückführt, mit Ausnahme des Neujahrsfestes — Rosch ha-Schana —! Wohl wird der Neumond des 7. Monats besonders erwähnt (Cap. 6; II, 245), allein die Erinnerung der ersten Schöpfung wird dem Wochenfest zugetheilt.

Unser Midrasch, der auch *ספר מלחמת בני יעקב* genannt wird ⁷⁾, soll in Constantin. gedruckt worden sein. Unser Abdruck ist nach Jalkut Genes. 40 d—41 b gemacht mit einigen geringen Aenderungen in den nom. propr. nach dem Sagenbuch ha-Jaschar. S. 2 Z. 7 v. u. habe ich *לארבע* für *לארבעה* und S. 3 Z. 14 v. o. *הבריות* für *הבריות* bei Jalkut gesetzt. Wie mir Steinschneider

7) Zunz, die GV. S. 144.

vor längerer Zeit brieflich mittheilte; soll die Handschrift unseres Midrasch in der Oppenheimer'schen Bibliothek nur wenig von der Recension des Jalkut abweichen.

II.

Eldad ha-Dani.¹⁾

(Hebräischer Text S. 6—11.)

Bereits im zweiten Theil des „Bet ha-Midrasch“ S. 102—113 habe ich den Bericht des Touristen Eldad über die zehn Stämme und die Söhne Mose's mitgetheilt und in der Einleitung dazu aufmerksam gemacht, dass er aus drei Theilen besteht, die besonders vom rabbanitischen Parteigesichtspunkt aus zusammengesetzt wurden. Die hier — nach der ed. Constant. 1519 in 4o — abgedruckte Recension²⁾ des Büchleins Eldad ist nicht bloß kürzer, indem in ihr die Hilchot Schechita, Hilchot Terefa, die Anfrage an R. Zemach Gaon und dessen Antwort fehlen, sondern auch anders redigirt und in stylistischer Beziehung conciser; sie ist daher auch die ältere. Sie hat auch eine polemische Färbung gegen den Muhammedanismus, indem S. 6 auf Moses das Epithet נביא אמת mit besonderer Prägnanz angewendet und bei der Erwähnung Melka's מלכה הושענתו hinzugefügt wird.

III.

Alfabet-Midrasch des R. Akiba.

Erste Recension.

(Hebräischer Text S. 12—49.)

Wenn das Buch Jezira das phonetische Element des hebräischen Alfabets zur Lösung von metaphysischen

1) Vergl. Bet ha-Midrasch II, S. XXVIII.

2) Die Benutzung der seltenen Sammlung, in welcher „Eldad“ enthalten ist, verdanke ich der Güte des Hrn. Dr. Zunz.

und kosmischen Problemen heranzieht, so gebraucht unser Midrasch — der auch עקבא דר' א"ב ר"ע, אחיהו דר"ע, א"ב ר"ע genannt wird¹⁾ — bald die Namen als Begriff oder als Notarikon (נוטריקון), bald die graphische Beschaffenheit und bald die Reihenfolge desselben, um ethische, theo-, anthropo- und angelologische, mystische und national-jüdische Betrachtungen, oft mit einem Beisatz von kühn-orientalischer Poesie, daran zu knüpfen, wobei ältere Werke der Hagada, wie die Pesikta (vergl. Buchst. ל), Schiur Koma (Buchst. ה) und der Tanchuma (Buchst. ק; siehe Tanchuma Abschn. וארא) sichtbar benutzt werden.

Der Inhalt unseres Midrasch — gegen den bereits der Karäer Salmon ben Jerocham polemisiert²⁾ und dessen Alter daher mindestens in das 8. oder in den Anfang des 9. Jahrh. hincinragt — ist sehr reich und mannigfaltig, und wir geben ihn hier in Kürze an: Alef: Lob der Wahrheit; Alles in der Natur preiset Gott; Mund und Zunge gleichen dem Meer und dessen Wogen; Verberrlichung Israels und der Thora; über die jenseitige Welt; Alef als erster Buchst. ist ein Bild Gottes; Henoch als Metatron³⁾. — Bet: Thaten Gottes, deren Aufzählung in der Schrift mit dem Buchst. Bet beginnt⁴⁾; über die Schöpfung; Preis der בינה, d. h. der mystisch-speculativen Geistesthätigkeit. — Gimel: Wohlthaten, die Gott dem Menschen erzeugt; Angelologisches. — Dalet: Gott nimmt sich des Armen an; die Reichen und die Armen. — He: der Gottesname. — Waw: Gottesnamen im mystischen Sinne. — Sajin: die Schlüssel Gottes; Serubabel; über Hölle und Paradies. — Chat: Fortsetzung des letztern Thema's; über die Form der Schechina. — Tet: über die Auferstehung der Todten. — Jod u. Kaf: über die zukünftige Welt. — Lamed: über die Eigenthümlichkeiten des Menschen-

1) Siehe Zunz GV. S. 168. Die Bezeichnung, die ich setzte, findet sich in Mose b. Nachman's Derascha S. 32 meiner Edition.

2) Duker קדושים, S. 32.

3) Die Henochsage — die in der ed. Constant. u. Ven. fehlen — steht als ספר חנוך im 2. Th. des Bet ha-Midrasch.

4) Hier ist auf die sprachliche Bemerkung, die S. 18 über וַא וַב gemacht wird, hinzuweisen. Es zeigt sich nämlich, dass unser Midrasch, wie das B. Jezira, Kalir und das B. Bahir, Formen wie וַא für וַב anerkennt.

herzens⁵⁾. — Mem: über die Merkaba. — Nun: über Körper und Seele; über Strafe nach dem Tode. — Samech: verschiedene Anwendungen dieses Buchst. in der Bedeutung desselben „stützen“. — Ajin: Verherrlichung der Thora. — Pe, Zade, Kaf: Sagen über Moses. — Resch: über Gott; über den Thurmbau zu Babel. — Schin: Messiassagen. — Thaw: die unersättliche Gier des Menschen auf der Erde; Ermahnung an das Ende alles Irdischen zu denken. — Man sieht aus dieser kurzen Inhaltsangabe, dass der Zusammenhang ein sehr loser und äusserlicher ist, der an die Reihenfolge des Alphabets sich lehnt.

Diese Recension unseres Midrasch ist s. a. e. l. (aber Constant.), 12 Bl. mit rabbinischer Schrift in 4o. Ven. 1546, Krakau 1584 in 4o, Amsterd. 1708 in 8o. erschienen. Die erste (Constant.) Ausgabe, die höchst selten ist, stand mir zu Gebote, hat einige gute Lesarten, ist aber an manchen Stellen lückenhaft und kürzer als die beiden letzten Ausgaben.

IV.

Alfabet-Midrasch des R. Akiba.

Zweite Recension.

(Hebräischer Text S. 50—64.)

Die zweite Recension dieses Midrasch, geringer an Umfang und Inhalt als die erste Nr. III, enthält einen Wettstreit der hebräischen Buchstaben von Thaw bis Alef über den Vorrang, dass Gott die Schöpfung mit einem derselben beginnen soll, aus welchem Kampf der Buchstabe Bet siegreich hervorgeht, indem die Schöpfungsgeschichte

5) S. 35 Z. 9 v. u. habe ich בשר על שני שיהיה in בשר emendirt, da שני sonst nirgends vorkommt, und es keinen angemessenen Sinn giebt, wenn die Zunge auf zerriebene Speisen bezogen wird. — Ueber die dort angegebenen Functionen der aufgezählten Körpertheile im Verhältniss zu den Angaben in Berachot 61a, im B. Jezira, im Midrasch Rabba zu בשר und zum V. בשר על שני שיהיה in Kohenet vergl. S. Sachs in ha-Jona S. 47 ff.

mit dem Worte **Bereschit** beginnt. Diesem Buchstaben-tournier folgen hagadische Bemerkungen über die graphische Form der Buchstaben und Deutungen, die sich auf die Compositionen ב"ש, א"ח, בט"ע, א"ח"ם und אלכ"ם stützen. Diese Recension ist blos in der Krakauer und Amsterd. Ausgabe enthalten. Auch hier spielen Angelologie, Paradies und Hölle eine wichtige Rolle; doch bildet das, was Sabbath 104 über die hebräischen Buchst. bemerkt wird ¹⁾, den Ursprung dieser zweiten Recension, auf welche der Karäer Jehuda Hadassi anspielt in „Eschkol ha-Kofer“, 36 c ed. Goslov.

Dass aber beide Recensionen dem R. Akiba zugeschrieben werden, rührt daher, dass von ihm im Talmud berichtet wird, er habe jeden Strich an den hebräischen Buchstaben ausgedeutet, und dass er in den, angelologische Themen behandelnden „kleinen Hechalot“ besonders figurirt ²⁾.

V.

Apokalypse des Elia.

(Hebräischer Text S. 65—68.)

Da sich in diesem III. Theile des „Bet ha-Midrasch“ mehre Stücke befinden, die Messias- und Paradies-Sagen zum Gegenstande haben, so will ich die Gesichtspunkte für deren Auffassung angeben. Dergleichen Sagen haben erstens einen Werth für die Culturgeschichte, indem sie die Wünsche und Hoffnungen einer Zeit uns in der

1) Vergl. meine Analecten in Frankel's Monatsschrift II, 429 ff.

2) Vergl. Philosophie und Kabbala“ I, 42. — R. Hirz Treves citirt in seinem Tefilla-Commentar zu האדרת והאמתה folgende Stelle aus dem Alfabet-Midrasch: וְעַל זֶה נִאֶמַר בְּחִלְמֵי בֵּיתָא דְרַי' קַיִבָּא אִמְרֵי ד' יִשְׁמַעְלֵא אֵין וְקַיִבָּא קַרְבִּיָּם בְּרַבֵּי הוּא שֶׁכֶּן דְּהָא גִזְלָא כְּבוֹד אֱבָל בְּשִׁיעוּר גְּבוּרֵי אֵין כִּיף הוּא שֶׁן וְשִׁיעוּרָא עִין כְּבוֹדֵי מַרְסִיָּם. Vergl. auch Rokeach §. 217. Diese Stelle, die von andern Schriftstellern als dem Sיעור קומה angehörig angeführt und in beiden Recensionen vermisst wird, scheint ihren Platz S. 29 Z. 6 v. u. gefunden zu haben. — Uebrigens bemerkt schon רמב"ם, 6 a, dass wir nicht mehr das ursprüngliche ganze אמתה דר"ע besitzen.

Perspective sehen lassen; sie haben ferner ein poetisches Interesse, indem sie lebhaft Schilderungen entwerfen und es an phantasiereichen Ausschmückungen nicht fehlen lassen; sie sind endlich für die Literaturgeschichte wichtig, indem in vielen Werken auf Darstellungen des Paradieses und der messianischen Zeit Bezug genommen wird. —

In dieser „Apokalypse“ offenbart der Prophet Elia, dass ihm der Engel Michael eine Schilderung der messianischen Zeit gemacht habe, über die Leiden und Kriege jener Tage und über den endlichen Sieg Israels. In verschiedenen Visionen sieht er die über die Gottlosen hereinbrechenden Strafgerichte, die Belohnung der Frommen und das vom Himmel auf Erden kommende Jerusalem. Der S. 65 genannte *הרמלה* oder *הרמלא* ist der Armilos oder Heremolaos (d. h. Volksverwüster; vergl. S. 80 die Schreibung *ארמילאום*) in anderen Messias-Sagen ¹⁾.

Das Vaterland dieser „Apokalypse“ ist Persien, ihr Zeitalter das gaonäische und sie ist Salonich 1743 kl. 8 in einer Sammlung verschiedener Stücke abgedruckt ²⁾.

VI.

Abschnitte über den Messias.

(Hebräischer Text S. 68—78.)

In grossen Zügen werden hier Jerusalem, der Tempel, der Messias und Israel verherrlicht, und zugleich wird

1) Hitzig, Comment. z. Daniel S. 125 will unter Armillus Caligula verstanden wissen, weil Sueton (Calig. c. 52) von ihm sagt: *armillatus in publicum processit*. Allerdings hat das Portrait, das Sueton von Caligula c. 50 entwirft, viel Aehnlichkeit mit der Schilderung, die von Armillus gemacht wird; z. B. *statura fuit eminenti* (קומה גבוהה מאד), *gracilitate maxima crurum* (שוקי דקים), *oculis concavis* (עיני קטנות), *capillo raro* (ראק קרד).

2) In dieser Sammlung steht auch u. A. eine kleinere Recension des „Midrasch der zehn Gebote“ unter dem Titel *קצירת עשרת הדברות*, על קצירת עשרת הדברות, der von dem im Bet ha-Midrasch enthaltenen abweicht. Es fehlt die ganze Introduction und er beginnt gleich mit *דבר ראשון* (S. 69), wo auch eine andere stylistische Einkleidung. Beim 2. Gebote steht eine *קצירת עשרת* wie sie sich in der ed. Constant. befindet.

eine Schilderung der Messias-Zeit und der Paradiesesfreuden entworfen. Es werden in diesen Abschnitten die alte Pesikta (S. 71 עשרה מלבושים), der Alfabet-Midrasch des R. Akiba (S. 75 נרובל בן שאלחמאל) und die Messias-Legende — Nr. XII dieser Sammlung — (S. 72 Anfang) benutzt, und sie verbreiten sich am ausführlichsten über ihren Gegenstand. —

Zeitalter ¹⁾ und Vaterland dieser Abschnitte sind dieselben wie in Nr. V, und sie sind gleichfalls der genannten Salonicher Sammlung entlehnt. Am Schlusse heisst es dort: סליק פרק משיח.

VII.

Mysterien des R. Simon ben Jochai.

(Hebräischer Text S. 78—82.)

Wenn in den meisten messianischen Schilderungen Rom eine Hauptrolle spielt, so vertritt hier das Reich Ismael dessen Stelle. Metatron theilt nämlich dem R. Simon Vorausverkündigungen über verschiedene muhammedanische Herrscher mit, deren Letzter zur Zeit des Messias seinen Untergang finden wird. Unstreitig liegen uns hier bestimmte historische Anspielungen vor, die noch der Untersuchung bedürfen. Wie in allen diesen Sagen erscheinen auch hier Armilos und die drei Messiasse (ben Josef, ben Efraim und ben David). Der S. 81 erwähnte Krieg zwischen den West- und Ostmächten bezieht sich vielleicht auf die ersten Kreuzzüge, die überhaupt auf die Ausbildung der Messias-Legenden einwirkten.

Auch dieses Stück ist der Salonicher Sammlung entlehnt.

1) Die S. 72 Z. 6 v. u. aufgezählten Namen der Völker sind Josef b Gorion (Anfang) entlehnt. — Hervorzuheben ist, dass S. 71 der König der Araber besonders genannt wird. — S. 79 Z. 4 v. u. muss man ניקן für ניקן lesen.

VIII.

Die grossen Hechalot.¹⁾

(Hebräischer Text S. 83—108.)

Die grossen Hechalot (היכלות רבות), die auch mit anderen Namen wie: 1. ספר היכלות, 2. פרקי היכלות, 3. מעשה ברייתא דר' ישמעאל, 4. פרקי ר' ישמעאל, 5. פרקי מרכבה, 6. מרכבה, 7. ספר המרכבה, 8. הלכות דבתי (s. weiter unten) genannt werden, nehmen wegen ihres poetischen Elementes, durch ihr hohes Alter und vermöge des Einflusses, den sie auf Dichter und Mystiker ausübten, eine bedeutende Stellung im Kreise der jüdischen Literatur ein. Essenismus und Ssufismus sind die beiden Factoren, welche auf die Entstehung der Hechalot zumeist einwirkten.

Nach Josephus (de bello jud. II, 8. 7.) hatten die Essener geheime Schriften und betrachteten die Angelologie als den esoterischen Theil ihrer Lehren; auch zeichneten sich einige derselben durch Prophezeiungen und Traumdeutungen aus (Antiquit. XV, 10. 5. u. XVII, 13; de bello jud. I, 3. 5.). Nach Philo (quod omnis probus liber p. 458 ed. Mangey) untersuchten sie das Dasein Gottes und die Entstehung des Weltalls, d. h. sie beschäftigten sich mit den von der Mischna Chagiga²⁾ II, 1 genannten מעשה בראשית und מעשה מרכבה oder dem Schöpfungswerk und dem in der Ezechielschen Vision (c. 1) geschilderten göttlichen Thron. Bestandtheile dieser essenischen Lehren sind in dem äthiopischen Henoch-Buche enthalten. Es ist nun ein für die Geschichte des Essenismus und das Verständniss einer Partie der hebräischen Literatur wichtiger Satz, dass, nachdem ein Theil der Essener dem entstandenen Christenthum sich angeschlossen und der andere Theil mit den Pharisäern sich amalgamirt hatte, eine christlich-essenische und eine jüdisch-essenische Literatur und

1) Vergl. Bet ha-Midrasch II, S. XIV ff., „Beiträge zur Geschichte der Kabbala“ II, S. 15 Anmerk. 22 und Philosophie und Kabbala I, 42.

2) Es verdient wohl hervorgehoben zu werden, dass der ganze 2. Abschnitt des im Texte genannten Tractats in Beziehung zu den Essenern steht.

Tradition sich ausbildete. Wir haben daher Ueberreste der essenischen *מעשה ברמשיה* und *מעשה מרכבה* in dem 2. Abschn. des jerusal. und babyl. Tractats Chagiga, in dem Midrasch Cönen (s. Bet ha-Midrasch II) und in den Hechalot. Sind auch die bezeichneten Ueberreste nicht immer der Wortlaut der essenischen Lehren, so wurde doch sicherlich an essenische Traditionen angeknüpft. Denn in der That wäre es doch eine räthselhafte Erscheinung, wenn von einer so bedeutsamen Sekte sich nichts erhalten hätte. Die Analogie anderer geheimer Orden belehrt uns ferner, dass die esoterischen Lehren an das Licht treten, sobald die feste Gliederung des Ordens gelockert wird oder wenn er in andere Gesellschaften übergeht. —

Von den Söff's, die nach dem persischen Werke Däbistân auch wijéh-darun (dessen Inneres rein), ruschen-dil (dessen Herz erleuchtet) und jekâneh-bin (der das einzige Wesen schaut) genannt werden, wird berichtet (s. de Sacy im Journal des Savants, Dec. 1821 u. Jan. 1822), dass sie sieben aufwärts gehende makâm oder Stufen annehmen, welche die Verbindung des Menschen mit Gott möglich machen, und dass sie Mässigkeit, Nachtwachen und Abhärtung des Körpers empfehlen, um zu der höchsten Stufe zu gelangen.

Versuchen wir nun, nachdem wir diese allgemeinen Bemerkungen vorangeschickt, den Geist und den Inhalt der Hechalot anzugeben.

Sie beginnen mit einer Verherrlichung Dessen, der die Merkaba oder den göttlichen Thronwagen schaut (*צפית מרכבה* entspricht vielleicht dem persischen jekâneh-bin), indem er alles weiss, was in der Welt geschieht und geschehen wird, und indem Jedermann, der ihm etwas zu Leide thut, eine strenge Strafe trifft. Ja, sein Vorzug ist so gross, dass er sich nur vor einem König, einem Hohenpriester und dem Synhedrium zu erheben braucht. Nach einer poetischen Lobeserhebung Gottes und seines Thrones; nachdem die Gefahren angegeben werden, die mit dem Schauen der Merkaba verbunden sind; nach einer Episode aus der Geschichte der Märtyrer und dem römischen Kaiser Lupinus, einer Schilderung der Engel, verschiedenen Anreden an dieselben, um sie zu beschwören: werden die

sieben himmlischen Tempel (Hechalot); in welche der Mer-
kaba-Beflissene sich versetzen kann, um alle Geheimnisse
kennen zu lernen, mit den je acht Engeln, die jeden Tem-
pel bewachen, verzeichnet und die Formeln angegeben,
durch welche die Wächter den Eintritt gewähren müssen.
Der Eintritt Suchende muss aber besondere Eigenschaften
besitzen. Nach einigen Hymnen ferner, unter denen auch
die am Versöhnungstag recitirte *האדרת האסתר לה"ע* sich
befindet, liest man eine Unterredung zwischen Gott, Israel
und den Engeln über den *שר חזרה*³⁾, oder über das Ge-
heimniss, durch dessen Kenntniss man ohne Mühe gelehrt
werden kann, worauf es mitgetheilt wird. Es besteht
nämlich in einem Gebete und in einer Beschwörungsformel.
So sind ältere — essenische — und jüngere — ssufi-
sche — Elemente in den grossen Hechalot vermischt.

In stylistischer Beziehung zeichnen sich die grossen
Hechalot durch die Eigenthümlichkeit aus, dass sie viele
Synonyma anhäufen. Ihre Sprache hat nichts von den
späteren Midraschim an sich, ist oft sehr schwungvoll
und an einigen Stellen schwierig. Die Engelnamen sind
Personificationen bestimmter Eigenschaften und Functionen,
und sind gewöhnlich eine Combination aus *ל* oder *ת*
mit der bezeichneten Thätigkeit oder Eigenschaft.

Das Vaterland unserer Hechalot ist Persien.
Abgesehen von ihrem Verhältniss zum Ssufismus und von
der historischen Thatsache, dass Persien bis zum 11. Jahr-
hundert die eigentliche Werkstätte der jüdischen Literatur
war, liegen uns noch folgende zwei Argumente vor. Am
Schlusse des 14. Cap. S. 94 wird bemerkt, dass man 112
an den Fingern zählen soll. Das Fingerrechnen —
das von den Arabern als besondere Wissenschaft unter
dem Namen: *עלם חסאב אלעקר באלאמאכע* behandelt wird —
ist aber besonders in Persien heimisch. Vergl. den lehr-
reichen Aufsatz über das Fingerrechnen von Rödiger in
dem Jahresbericht der D. M. Gesellschaft 1845—46, S.
111 ff. Eerner schildern die Hechalot S. 94 und 95 die
Wächter des 7. Tempels und deren Rosse mit besonderer
Vorliebe und in einer Weise, dass dem Verfasser gewiss

3) Diesen *שר חזרה* meint der Gaon Haja mit der Bezeichnung
(ה) *שר חזרה* in der Schrift *Taan Sekenim* S. 56.

die berühmten persischen Reiter auf ihren Rossen zum Vorbild gedienc haben.

Das Zeitalter der Hechalot, wie sie uns hier vorliegen oder nach unserer Redaction, mag das Ende des 8. Jahrhunderts sein, was aber nicht ausschliesst, dass sie ältere Bestandtheile enthalten. Dem Verf. des Alfabet-Midrasch war C. 10. (S. 91 Z. 7—9 v. o.) nicht fremd. Vielleicht dass der Dichter Kalir⁴⁾ sie im סילוק לפרשה⁵⁾ benutzt.

Die Personen, die als lehrend und handelnd eingeführt werden, sind: R. Akiba — dem auch der mit mystischen Elementen versetzte Alfabet-Midrasch zugeschrieben wird —, Elieser ha-Gadol oder ben Horkinos — dem die Pirke de-Rabbi Elieser und Nr. XI unserer Sammlung zugeeignet werden —, R. Nechonja ben Hakana — der als Verfasser des Buches Bahir und einiger mystischer Gebete ausgegeben wird — und R. Ismaël, von dem schon babyl. Berachot 7 a berichtet wird, dass er den Gottesthron geschaut habe.

Der Einfluss, den die Hechalot ausübten, zeigt sich sowohl bei den Dichtern, die sie zur Verherrlichung der Keduscha benutzten, wie in den zahlreichen Schriften, die ihrer gedenken. Zu den Schriften, die sich bei Zunz, GV. S. 167 und Bet ha-Midrasch II, S. XV ff. verzeichnet finden, sind noch hinzuzufügen: רמב"ל 39 a 40 a (ein grosses Gebet ohne Nennung der Quelle; es scheint aber dem עבודת הקדש שיעור קומה einverleibt gewesen zu sein), עבודת הקדש 99 d, Tefilla-Commentar von H. Trewes an mehreren Stellen und רבנו שבקדושה 3 a Nr. 7. Es muss aber noch andere Bearbeitungen von dem Thema der Hechalot gegeben haben, da Stellen als demselben angehörend angeführt werden (vergl. das XV. Stück), die in unserer Recension vermisst werden. Dieselbe hat aber bereits dem Gaon Haja vorgelegen und ist auch als Henoch-Buch bearbeitet worden⁶⁾.

4) Wahrscheinlich spielt Kalir im סילוק לפרשה mit den Worten: כתיב ויהי שיעור קומה אלפי שנותים auf das mit den Hechalot in engem Rapport stehende קומה שיעור קומה an, das auch in das Gebiet von מעשה מרכבה gehört.

5) S. Steinschneider Biblioth. heb. Bodlej. Nr. 3437. Diese

... Die im II. Theil des Det:ha-Midrasch mitgetheilte סלך דיכלח ססכח דיכלח entlehnt blos am Schlusse (S. 47 von סלך נסים) his הארץ כבודו; Z. 9 v. o. muss das unverständliche שני הברוח רוחות in שני רבות דורות verbessert werden) den 2. § des 3. Cap. unserer Hechalot; im Uebrigen bearbeitet sie selbstständig das Thema vom Gottes-thron, den sieben himmlischen Tempeln und den Engeln. —

Die grossen Hechalot zerfallen in der Bodlejanischen Handschrift — der wir gefolgt sind, die mit der Formel ברך שמה סליק הלכות die grossen Hechalot beschliesst, dann die kleinen Hechalot bringt und am Ende die Jahreszahl 4802 A. M. = 1042 trägt — in XXX Capitel (die Bezeichnung des 25. Cap. ist in meiner Copie ausgefallen; es beginnt aber S. 101 Z. 27 v. o. bei den Worten סלך רם וסמא), nach dem 30. derselben steht ein kurzes Gebet (S. 107 nach den Worten סליק פרקא) und jedes Capitel ist in הלכות (auch das Buch Jezira wurde in Halachot vertheilt) oder דיגלה — der Ursprung dieses letztern Wortes ist mir unbekannt — eingetheilt. Cap. 10 und 24 hat mein Copist die Zeichen der Halachot nicht angegeben. Unsere Capiteleintheilung findet sich auch in den Citaten bei עבודת הקדש und Treves' Tefilla-Commentas. Eine Handschrift im Besitze des Herrn Coronel aus Jerusalem zerfällt in 31 Capitel und schliesst mit: סליק דיכלח; allein das 31. Cap. wird in unserm Bodlej. Codex zu den folgenden kleinen Hechalot gezählt. Der cod. heb. de Rossi 1287 ist in 27 Cap. eingetheilt, worauf dann Gebete folgen. Im cod. heb. München⁶⁾ 22 stehen zwar auch 30 Cap. (die §§ sind blos durch zwei Punkte: getrennt), die Zahlzeichen sind aber in anderer Ordnung, so dass z. B. das 1. Cap. schon mit dem 1. § schliesst, das 29. Cap. אמר ר' ישמעאל (S. 108 Z. 4 v. u.) beginnt, nach unserem Schlusse die Formel לה הלכותא פרקא ל וסליקא לה הלכותא steht, worauf dann ein grosses Stück folgt, das nach dem

Recension scheint Ziuni (Det ha-Midrasch II, S. XVI) benutzt zu haben. Dem Karäer Jehuda Hadassi lag sie auch vor. Siehe Eschkol ha-Kofer 35 bc.

6) Die Auskunft über die Münchner Handschrift verdanke ich einem jungen Orientalisten, dem Herrn Adolf Neubauer, z. Z. in München.

Bodleij. Codex den kleinen Hechalot angehört⁷⁾. Ich ver-
 muthe aber, dass man in dem Münchner Codex die Ca-
 pitelzeichen auf das Vorangegangene beziehen muss; dann
 würde das 30. Cap. wie in unserer Handschrift schliessen.

Nach der Beschreibung, die Steinschneider (a.
 a. O.) von einer ungekannnten Ausgabe der Hechalot s. l.
 e. a. macht, würden sie mit unserem Texte übereinstim-
 men⁸⁾. Ihr Anfang lautet so, wie wir ihn S. 83 in der
 Note angegeben haben.

Nachdem ich bemerkt hatte, dass meine aus dem
 Bodleij. Codex — der vielleicht ältesten Handschrift der
 Hechalot — gemachte Copie an manchen Stellen unver-
 ständlich ist und ich nicht eigenmächtige Conjecturen
 machen wollte, so liess ich eine Collation der Münchner
 Handschrift vornehmen. Die Varianten folgen im Anhang.
 C. 4 §. 5 bitte ich sogleich nach Bet ha-Midrasch II, S.
 XVII Nr. 11 zu ergänzen und zu verbessern.

IX.

Midrasch Leolam.

(Hebräischer Text 'S. 109—120.)

In 20 Abschnitten sind hier alle mit dem Worte
 לעולם beginnenden Aussprüche des Talmud's gesammelt,
 die sich auf Almosenspenden, Gebet, Busse, Demuth, Thora-
 Studium, Gesetzestreue, Liebesdienst, Heiligung der Sab-
 bate und Feste, Elternverehrung, Ehe- und Hauswesen,
 Kindererziehung, Handel, Gerechtigkeitspflege, Genügsam-
 keit, Zorn, Schmeichelei und Spöttelei, Geselligkeit, bö-
 sen Leumund, Verschwiegenheit und Lebensregeln bezie-
 hen. Die Sammlung rührt von R. Israel al-Nakwa (s.
 Duker, Nachal Kedumim S. 61), steht in Handschriften

7) Möglich, dass ein Theil dessen, was in den Handschriften
 nach den grossen Hechalot folgt, zu dem von dem Gaon Haja
 erwähnten שר תורה gehört.

8) Im 30. Cap. liest sie מדרש סוד תורה; allein unsere Lesart
 תורה מדרש סוד ist die richtigere.

unter dem Namen *סדרש לעולם*, und ist am Ende des ethisch-cabbalistischen Werkes *ראשית חכמה* von R. Elia de Vidas abgedruckt.

X.

Midrasch Gadol u-Gedola.

(Hebräischer Text S. 121—130.)

Wie im Midrasch Nr. IX sind hier in 20 Capiteln die mit *גדול* oder *גדולה* anfangenden Aussprüche des Talmud's über die oben aufgezählten Materien zusammengestellt. Am Schluse sind mehrere Sätze über den Frieden gesammelt, ähnlich wie in Bamidbar Rabba Abschnitt *נשא* und dem *פרק השלום* in Derech Erez Sutta. —

Auch diese Sammlung befindet sich in dem oben Nr. IX angeführten Werke. Ich hebe besonders Cap. 14 über den Werth der Arbeit hervor.

XI.

Schilderung des Paradieses.¹⁾

(Hebräischer Text S. 131—140. Zusätze S. 194—198.)

Dieses Stück ist von dem im Bet ha-Midrasch II, S. 52—53 mitgetheilten wesentlich verschieden. Es schliesst sich zunächst an eine Stelle im Midrasch zum HL. an (s. Zusätze Nr. I), und schildert drei Mauern des irdischen Paradieses mit den verschiedenen Rangordnungen, die sich in denselben befinden, lässt uns in die Beschaffenheit des Paradieses selbst einen Blick werfen, beschreibt sieben Stufen, welche von den Frommen eingenommen werden, giebt die Engel an, die dort die Herrschaft führen, verweilt mit Vorliebe bei der Ausmalung des

¹⁾ Diese mir fremd gewesene Piece, die in den Nachträgen zu Sohar II, 272, Jalkut Reübeni 14ab (St.), 149b, *קמט ב*, 5d, 6d angeführt wird, theilte mir Steinschneider mit.

Norden im Paradiese, macht uns bekannt mit dem himmlischen Eden, dessen Engeln und drei Mauern, und schliesst mit einer Anspielung auf den 12-, 42- und 72buchstabilgen Namen Gottes²⁾. Es findet sich, wie mir Steinschneider mittheilte, am Schlusse dreier Ausgaben des ארתות חיים oder des „Testaments des R. Elieser ha-Gadol“ (in der Ausg. 1521 des שארית יוסף — vergl. Steinschn. Catalog N. 6002 S. 1527 —; Prag 1612 — wonach unser Abdruck mit besonderen Ausgängen und einigen Correcturen gemacht wurde —; s. l. e. a. in 4o aber sicher Krakau 1648), während es in den zahlreichen übrigen Editionen ausgelassen ist. Das Alter desselben ist für die Literaturgeschichte sehr wichtig, da es mit einer Stelle des Buches Bahir correspondirt³⁾ (s. Zusätze Nr. II.) und S. 132 den Ausdruck קן ציפור für den innersten Tempel des Paradieses hat, worin der Messias weilt, welche Bezeichnung nur noch im Sohar (s. Zusätze Nr. III u. IV) vorkommt, aus welcher Landauer einen falschen Schluss auf die Abfassung desselben machte⁴⁾. Nun stimmen zwar die Schilderung der drei Mauern und die ganze Anschauung, die in dem Stücke waltet, mit dem von Mose de Leon und Menachem Recanati benutzten Henoch-Buche (s. Zusätze Nr. V u. VI; Bet ha-Midrasch II, S. XXXII); auch der Sohar spielt auf die Beschreibung der drei Mauern als auf etwas Bekanntes an (s. Zusätze Nr. III die Formel חתן): allein die Hauptfrage bleibt, in welchem Verhältniss unser Stück zum ארתות חיים des R. Elieser steht. Die Schlussworte in den gewöhnlichen Ausgaben weisen auf das Paradies hin, und es wird sogar eine genaue Beschreibung erwartet. Auch die Introduction zu ארתות חיים, nach welcher R. Elieser seinen Sohn vor seinem Tode anredet, lässt vermuthen, der Verf.

2) Dies ist nämlich der Sinn von der Schilderung des Baumes mit seinen Wurzeln und Zweigen S. 140. Vergl. den Zusatz Nr. II.

3) Allerdings fehlt gerade der Schluss — wie mir Steinschneider mittheilt —, der mit dem Bahir zusammenhängt (S. 130 Z. 2 v. u.) in der 1. Ausg. des בקנה לישן, wo §. 47 unser Stück unter der Ueberschrift: קן ציפור וקנה עיני ציפור sich befindet und mit dem letzten בן des ארתות חיים beginnt.

4) Siehe Beiträge zur Geschichte der Kabbala I, 27. 28.

werde *de rebus futuris* handeln. Dass es nur in drei Editionen steht, kann noch immer nicht beweisen, dass es nicht einen integrierenden Theil des genannten „Testaments“ bilde, da die gewöhnlichen Editionen, die nur Anhängsel zu andern Piecen ausmachen, blos das eigentliche Testament oder die Lebensregeln geben wollten. Bestätigte sich nun die Vermuthung⁵⁾ Lonsano's (Sche Jaddot, 122 a; Zunz, zur Geschichte, 124), dass der Verf. des „Testaments“ R. Elieser b. Isaak sei, so könnten wir unserm Stücke das Alter von 1050 anweisen, obwohl noch immer angenommen werden muss, dass selbst dieser R. Elieser aus einer ältern Quelle — dem Henoch-Buche — geschöpft hat. Allein die Lonsano'sche Hypothese hat nichts für sich; vielmehr ist es wahrscheinlich, dass man denselben R. Elieser, dessen Namen die Pirke de-Rabbi Elieser tragen, dessen Jugendjahre die Sage verherrlichte, der zu den Heroen der Hechalot⁶⁾ gehört (S. oben Nr. VII) und in Elia Sutta Cap. 19—21 seine Schüler über das letzte Gericht und über die zukünftige Welt belehrt (vergl. auch מס' חכמת הקבר e. 2 in Bet ha-Midrasch I, 150), die Geheimnisse des Paradieses hat vortragen lassen und dann noch andere Lebensregeln hinzufügte⁷⁾. Lehnt sich der Anfang der Pirke de-Rabbi Elieser an die Sage über das Verhältniss des R. Elieser zu seinem Vater Horkinos, so beginnt das „Testament“ mit der Anrede Eliesers an seinen Sohn.

XII.

Messias - Hagada.

(Hebräischer Text S. 141—143.)

Unter den verschiedenen, in diesem Bande mitgetheilten messianischen Sagen ist diese Hagada die älteste, weil einfachste. Sie schildert (nach b. Synhedrin, 97) die

5) Lonsano bringt durchaus keine Beweise sondern, stellt blos eine Hypothese auf.

6) An das Genre der Hechalot erinnert die Stelle des Testaments über Tefillin: וקשרו על זרועו חזקתם הבטוח הוא רמות בבור ה' וכו'.

7) Jung ist der Ausdruck וזרועו לכתובת ראשונה S. 137 Z. 9 v. u.

letzten sieben Jahre vor dem Erscheinen des Messias, wie der Messias ben Josef von Obergaliläa ¹⁾ aus die Israeliten zum Siege führen und dann den Untergang finden wird, die Leiden, die darauf eintreffen, und wie endlich der Messias ben David die Erlösung herbeiführt. Dieses Stück, das dem Lekach Tob des R. Tobia b. Elieser (11. Jahrh.), Bl. 58 entlehnt ist, ein selbstständiges Ganzes aber ausmacht, steht im innigsten verwandtschaftlichen Verhältniss zu Nr. VI dieses Bandes und zum Buche Serubabel im II. Th. des Bet ha-Midrasch. Eine ähnliche Schilderung des Gaon Haja, die er wohl nach einer alten Quelle entworfen hat, befindet sich in der Schrift עץ חיים (Frankf. a. M. 1854), S. 10^a) bis 10^b a. S. auch Targ. jer. zu Num. 11, 26.

XIII.

Beschreibung der Stiftshütte.¹⁾

(Hebräischer Text S. 144—154.)

In 14 Capiteln liefert diese Barajta eine Beschreibung von der Stiftshütte, den Teppichen, dem Vorhang, dem Vorhof, der Bundeslade, dem Tische, dem Leuchter, dem Räucheraltar, dem Becken, dem Levitendienst und der Lagerung der israelitischen Stämme. Am Schlusse befindet sich eine Hagada über die Wolken- und die Fuersäule, die vor den Israeliten einherzogen. Sie ist Ven. 1602, Hamburg 1782 in 4° und Offenbach 1802 in 8° erschienen; letztere Ausgabe mit kritischen Bemerkungen des Eisek Scheyer. Im Jalkut zu Exodus wird sie häufig benutzt und wir geben hier die Parallelstellen, da der Jalkut an einzelnen Stellen correcter ist. Cap. 1, Jalkut 99b 101d; C. 2 u. 3, J. 102a; C. 4, J. 102a; C. 5, J. 102c; C. 6 u.

1) Es scheint, als wenn die historische Thatsache, dass Josephus Flavius als Feldherr in Galiläa zuerst siegte und dann von Vespasian bezwungen wurde, auf die Ausbildung dieser Sage eingewirkt hätte. — Mehres über den Messias ben Josef von B. Beer findet man in der Zeitschrift der D. M. Gesellschaft, 9. Bd. 4. Heft.

1) Vergl. Zunz G. V. S. 86.

7, J. 100 a; Cap. 8, J. 100 c u. 101 a; Cap. 9 u. 10, J. 101 a b; C. 11, J. 105 a; Cap. 12, J. 106 b; C. 13 u. 14, J. 113 c d.

XIV.

Das Noah-Buch. 1)

(Hebräischer Text S. 155—160.)

Es liegen uns hier drei hebräische Relationen über die Existenz und den Inhalt eines Noah-Buches vor.

Die erste Relation²⁾, welche die Einleitung zu dem handschriftlichen medicinischen Werke bildet, das in jüdischen Schriften gewöhnlich als ספר אספא הימורי angeführt wird und bereits im 11. Jahrhundert benutzt wurde³⁾, berichtet, dass nach der Sintfluth dem Noah ein medicinisches Werk auf dem Berge Lubar übergeben wurde. Als nämlich Noah's Söhne bei ihrem Vater über die von den Dämonen verursachten Plagen und Krankheiten Klage führten, brachte dieser Opfer dar und betete zu Gott, worauf ihm Razaël, einer von den Engeln des Angesichts, gesandt wurde, der neun Theile der Dämonen einsperrte und den übrigen zehnten Theil dem Dämonenfürsten Mastema zur Beunruhigung der Bösen überliess, dann durch mehre Geister den Noah über verschiedene Heilmittel belehrte. Dieser schrieb Alles auf, übergab es seinem Sohne Sem, und aus dem Noah-Buche entlehnten die ältesten Weisen Indiens, Makedoniens und Egyptens ihre Heilkunde, die sich weiter entwickelte bis auf Galenos. Auch wird besonders hervorgehoben, dass die egyptischen Weisen für ihre astrologischen Heilmittel den Midrasch der Chaldäer, der von Kangar ben Ur b. Kesed herrührt, benutzt hätten.

Diese Relation, nach welcher das Noah-Buch medi-

1) Vergl. Ewald, Abhandlung über des Aethiopischen Buches Henókh Entstehung, Sinn und Zusammenhang (Göttingen, 1854), S. 56 ff. und Dillmann, das Buch Henoch, S. XXXVIII ff.

2) Nach cod. heb. 231 der königl. Hofbibliothek in München.

3) S. Zunz in Geiger's Zeitschrift IV, 199.

cinischen Inhalts war und weder von Adam noch Henoch herrührte, stimmt ganz zu dem Berichte, der sich im „Buch der Jubiläen“ Cap. 10 findet und also lautet: „Und in der 3. Woche dieses Jubiläums begannen die unreinen Dämonen die Söhne Noah's zu verführen, dass sie sie behörten und zu Grunde richteten. Und die Kinder Noah's kamen zu ihrem Vater und erzählten ihm über die Dämonen, welche die Söhne ihrer Söhne verführen, verfinstern und tödten. Und er betete vor dem Herrn seinem Gott und sprach: — — — Und unser Gott sprach zu uns, dass wir alle (unreinen Dämonen) binden sollen. Da kam der Oberste der Geister, Mastema, und sprach: „o Herr, sollen nicht einige von ihnen übrig bleiben vor mir, dass sie meiner Stimme gehorchen und alles thun, was ich ihnen sage? Denn wenn mir keiner von ihnen übrig bleibt, so kann ich die Vollmacht meines Willens gegen die Menschenkinder nicht ausüben; denn sie sind da, um zu verderben und zu verführen, nach meinem Befehl unter meiner Herrschaft, weil die Bosheit der Menschen gross ist.“ Und er sprach: „der 10. Theil von ihnen soll übrig bleiben vor mir, und 9 Theile sollen hinabfahren an den Ort des Gerichtes!“ Und einer von uns sagte: „wir wollen den Noah alle Heilmittel lehren.“ Und wir thaten nach seinem Befehl; alle die bösen, grausamen (Geister) banden wir an den Ort der Strafe; und den 10. Theil von ihnen liessen wir übrig, dass sie vor dem Satan richten auf der Erde. Und die Heilmittel ihrer (der von den Dämonen hervorgebrachten) Krankheiten alle sagten wir dem Noah sammt ihren Verführungskünsten, wie man sie heile mit den Pflanzen der Erde. Und Noah schrieb alles auf, wie wir ihn gelehrt hatten, in ein Buch, über jegliche Art von Heilmitteln. So wurden die bösen Geister abgeschlossen von den Kindern Noah's. Und er gab alle Schriften, die er geschrieben, seinem ältesten Sohne Sem, denn ihn liebte er am meisten unter allen seinen Söhnen. Und Noah entschlief mit seinen Vätern und ward begraben auf dem Berge Lubar im Lande Ararat.“ — Auch des Urben Kesed wird im B. d. J. C. 11 gedacht. Wir hätten demnach in der ersten Relation einen hebräischen Ueberrest aus dem Buch der Jubiläen.

Diese Schilderung des Noah-Buches zeigt, dass es von einem Essener herrührt, da die Essener (nach Jos. de bello jud. 2. 8. 6: ἐνδεν αὐτοῖς πρὸς θεραπεῖαν καὶ δῶν, ἔλξαν τε ἀλεξιτήριοι, καὶ λῖδων ἰδιότητες ἀνεφευγόνται) sich mit der Heilkunde beschäftigten und es liebten, ihren pseudepigraphischen Schriften ein hohes Alter zu verleihen, und dies wäre ein neuer Beweis, dass das Buch der Jubiläen essenischen Ursprungs ist. —

Die zweite Relation, die dem Werke כְּנִי יְהוֹסֵפֶת (vulgo לְכִנִּי) des, Schriften des Alterthums compilirenden R. Elasar aus Wormis entlehnt ist, beginnt mit einem Gebete, das Adam nach dem Sündenfall gesprochen, worauf ihm der Engel Rasiël ein Buch übergeben, das Adam verbarg, später von Henoch aufgefunden, dann von Razaël dem Noah wiedergegeben und so durch Sem von Geschlecht zu Geschlecht überliefert wurde, und giebt dann als den Inhalt des Buches an, dass Henoch daraus den Lauf der Gestirne, die Namen der dienstthuenden Engel, der Erde, der Himmel, der Sonne und des Mondes kennen lernte, und dass Noah durch dasselbe die Arche zu verfertigen verstand. —

Die dritte, derselben Quelle entnommenen Relation behandelt das Noah-Buch selbstständig, ohne es mit Henoch in Verbindung zu bringen, und fügt zu dem, in der zweiten Relation angegebenen Inhalt desselben noch hinzu, dass es Belehrungen über Heilmittel, Traumdeutungen, Geisterbeschwörungen, Donner und Blitz enthalten habe und bemerkt dann, dass Salomo in den Besitz desselben gelangt sei.

Diese beiden Relationen unterstützen die Ewald'sche kritische Analysis, dass zu dem äthiopischen Henoch-Buche⁴⁾ später ein Noah-Buch hinzugefügt wurde und bieten viele

4) Dillmann a. a. O. S. LIII will den essenischen Ursprung des Henoch-Buches nicht gelten lassen; allein nur Essener beschäftigten sich vorzüglich mit Kosmogonien, bildeten die Engel- und Dämonenlehre aus, und sind überhaupt die Urheber der ganzen pseudepigraphischen Literatur, welche diese Materien behandelt. Die Pharisäer haben später von den Essenern Vieles angenommen. — Ueber die Essener s. Frankel in seiner Monatsschrift II, 30 ff. — Gegen ein כְּנִי יְהוֹסֵפֶת polemisiert der Karäer Salmon b. Jerocham im 10. Jahrh. S. Bet ha-Midrash II, die Einleitung zu dem Henoch-Buche.

Vergleichungspunkte zu dem Inhalt des äthiopischen Noah-Buches. Auch zeigen sie, wie sich später unter den Juden die Erinnerung erhalten hat, dass die Henoch- und Noah-Bücher zusammengehören. — Ueber Parallelen zum Henoch-Buche vergleiche noch das VIII. und XI. Stück dieser Sammlung und Bet ha-Midrasch II, 114 ff.

XV.

Preis der Engel.

(Hebräischer Text S. 161—163.)

Dieses als ein Theil der „Hechalot“ bezeichnete Stück schildert, wie die den göttlichen Thron umgebenden Engelchöre das drei Mal „Heilig“ verkünden und Gott preisen, nachdem die Israeliten in ihren Bethäusern auf Erden die Heiligung des Ewigen (Keduscha) ausgesprochen. Es ist eine weitere Ausführung des Morgengebetstückes תפלת צוֹרֵי, und befindet sich bei Recanati, Commentar zu den Gebeten, 37 a b ed. Basel, Jesaja Horwitz Comment. zum Gebetbuch, 80 b und in dem kabbal. Werke חמדת ימים, in der Abtheilung ימים נראים, 100 a b c. Eine besondere Rolle spielt der Engel Schamiël darin.

XVI.

Midrasch Tadsche.¹⁾

(Hebräischer Text S. 164—193.)

Herr R. Kirchheim in Frankfurt a. M. hatte die Güte, diesen Midrasch auf meine Veranlassung zu copiren; ich lasse daher seine Einleitung mit meinen Bemerkungen folgen:

„Nach den Anfangsworten: תדשא הארץ אמר ר' פינחס:

* 1) Vergl. Zunz GV., 280

רַבִּי בֵּן יֵאִיר wird dieser Midrasch von einigen Autoren „Midrasch Tadsche“, und von anderen „Barajta des R. Pinchas ben Jaïr²⁾“ genannt. R. P. b. J. ist überhaupt der einzige Name, der hier genannt wird; einige von diesem in Midr. Rabba Abschn. 82) vorkommende Sätze stehen hier anonym, was einigermaßen zu der Vermuthung berechtigt, dass R. Pinchas b. Jaïr, oder wahrscheinlicher R. Pinchas b. Chama, dessen hagadische Erklärungen in den Midraschim nicht selten sind, Verfasser dieses Midrasch sei. Keine Berücksichtigung verdient jedoch der vom Verf. des Rokeach aufgesuchte Zahlenwerth von הַדְּשֵׁשׁ, gleichkommend dem Zahlenwerthe von יֵאִיר בֵּן פִּינְחָס.

Der Inhalt ist eine Symbolik des Tempels, der Opfer- und Reinigungsgesetze, Erklärungen der Genesis³⁾, überhaupt eine hagadische Symbolik vieler im Pentateuch aufgestellter Zahlen, ohne jedoch diesen reichen Stoff zu mystischen Deutungen zu verwenden; sowie überhaupt, ausser der Bekanntschaft mit dem Buche Jezira, keine kabbalistische Ideen hier auftauchen, und im Widerspruch mit Zunz (G. V., 262) möchten wir der hier und im Midr. Rabba vorkommenden Stelle עַשְׂוֹת לְמִקְוֹת jede kabbal. Deutung absprechen, da hier biblische Gottesnamen⁴⁾ gemeint sind (vgl. S. 174, Note 1), und nicht die durch Buchstabenversetzungen entstandenen mystischen Gottesnamen der spätern Kabbala. —

Die Sprache unseres Midrasch ist grösstentheils rein

2) Es ist bemerkenswerth, dass dieser Rabbi ein Essener war (Frankel, Monatsschr. II, 40), und bekanntlich liebten die Essener die Symbolik und beschäftigten sich mit der Schöpfungsgeschichte. Vgl. oben Nr. VIII. J.

3) Wie unser Midrasch S. 169 hebt das „Buch der Jubiläen“ c. 3 hervor, dass am ersten Schöpfungstage 7, am zweiten 1, am dritten 4, am vierten 3, am fünften 3, am sechsten 4, im Ganzen 22 Werke geschaffen wurden, analog den 22 Geschlechtern von Adam bis Jakob. — Dass meine Auffassung vom „Buch der Jubiläen“ (s. oben Nr. I) als eine Tendenzschrift gegen das pharisäische Kalendersystem richtig ist, wird auch dadurch bestätigt, dass es bei Ex. 12 schliesst, auf dessen 2. Vers die Begründung des pharisäischen Kalendersystems zurückgeführt wird. Vgl. Mechilta 2. St. J.

4) Die Gottesnamen bildeten auch einen Theil der essenischen Geheimlehre. J.

hebräisch⁵⁾; der Zusammenhang ist sehr lose. Zu den ersten Versen von Echa werden zwei verschiedene Erklärungen gegeben, die, wenn hier keine Lücken sind, — was sehr zu vermuthen ist, — ebenfalls in keiner Verbindung⁶⁾ zu den vorhergehenden und nachfolgenden Sätzen stehen; Sprache und Inhalt dieser Bruchstücke lassen aber durchaus keine Interpolation zu. —

Dem Verfasser des Midr. Rabba Abschn. נשא hat sicherlich dieser Midrasch vorgelegen; denn alle jüngere Hebraïsmen, wie z. B. ⁷⁾ משה החסיד, die Bekanntschaft mit Kalir's Festgebet לחכליה שבעים, was Zunz l. c. hervorhebt und ihm zu dem richtigen Schlusse führt, dass jener Verfasser aus jüngeren Schriften compilirt habe — alle diese Sätze befinden sich in vorliegendem Midrasch und sind in Rabba übergegangen. Ausser den Parallelstellen — die wir in unsern Noten genau angegeben haben — in Bamidhar Rabba befinden sich zwei grosse Fragmente im Jalkut; die anderen von Zunz (l. c. 280) erwähnten Citate in Rokeach, Hagahot Maimuni und bei David Vidal sind alle nur ein und dasselbe Fragment, das sich vollständig im B. Rasiël unter dem Namen Midrasch ohne nähere Bezeichnung citirt findet, und dieses von mehren Autoren angeführte Fragment hat Vidal sogar gedruckt vorgelegen und beginnt: ואהבה את ה' אלהיך את אהבה, welcher Bibelvers in unserer Handschrift und in Rasiël fehlt. Unter dem Namen „Barajta des R. Pinchas b. Jatr“ wird unser Midrasch noch von dem anonymen Comment. zu II Chron. 4, 20 citirt (Zunz l. c.)

Wir haben diesen Midrasch aus einer sehr fehlerhaften und zuweilen unleserlichen Handschrift (im Besitz der Verlassenschaft des sel. Hrn. Isaak Scheyer) copirt und möglichst aus den aufgefundenen Parallelstellen corrigirt⁸⁾,

5) Doch sind einige Ausdrücke wie הנהגה (S. 170, 171) spätern Ursprungs. J.

6) Da die Klagelieder alfabetisch geordnet sind, so zieht sie unser Midrasch, der auch die 22 Buchstaben symbolisirt, in seinen Kreis. J.

7) Möglich, dass ein Essener Jakob und Moses dieses Epitheton, das ja auch einen Essener bezeichnet, beilegte; dann aber wäre es nicht jung. J.

8) Einige geringe Correcturen habe ich auch angebracht. J.

und wo uns keine solche stützend zur Hand waren, haben wir mit der grössten Genauigkeit unsere Emendationen merkbar gemacht, ebenso diejenigen Stellen, die wir weder emendiren noch erklären konnten. Dem gelehrten Talmudisten Herrn Beer Adler, dem wir unsere Abschrift vorgelegt haben, verdanken wir mehre Emendationen und Erklärungen, die wir in unsern Noten mit א"ב bezeichnet haben."

Soweit Hr. Kirchheim, dem ich für seine Mühe im Namen der Wissenschaft danke. Ich habe nur noch hinzuzufügen, dass ich, zur bessern Uebersicht, den Midrasch in kleinere Stücke eingetheilt und dieselben durch Buchstaben bezeichnet habe, und dass ich meine Conjectur in Midrasch Cönen (Bet ha-Midrasch II, S. XII) hier S. 184 bestätigt fand.

A n h a n g.

I.

Ein historisches Datum im Buche Sohar.

In dieser Einleitung musste ich mich einige Male auf das Buch Sohar beziehen. Da es noch manche Gelehrte giebt, die diesem Buche ein sehr hohes Alter vindiciren, so will ich das Datum 22. August 1280 in demselben nachweisen. Wir lesen nämlich Sohar III, 212 b: זמן הקב"ה למבני ירושלם ולאחזאת חד ככבא קביעא מנצנא בע' דהטין ובע' זקין נהרין מנה באמצעות רקיע וישחאבון ביה ע' ככבין אחרנן ויהא נהר ולהיט ע' יוסף וכיזמא שתיחאה יתחי כב"ה יוסין לירחא שתיחאה ויחכניש ביזמא שביעאה לסוף ע' יוסף. יזמא קדמאה יתחי בקרחא דרומי ויהוא יזמא ינפלו ג' שורין עלאין מהוא קרחא דרומי ודיכלא רברבא ינפול ושלומא דהוא קרחא יסור, d. h. „Gott ist bereit, Jerusalem zu erbauen und einen wunderbar glänzenden Stern sichtbar werden zu lassen, der 70 Tage leuchten wird. Freitag, den 25. Elul, wird er gesehen werden und Sonnabend am Ende der 70 Tage wird er untergehen. Am ersten Tage (d. h. am 25. Elul) wird er sich in Rom¹⁾ zeigen, und an demselben Tage werden drei hohe Mauern und ein grosser Tempel in Rom einstürzen und der Regent desselben wird sterben.“ Diese Stelle wird durch folgende Berechnung verständlich: im Jahre 1280 fiel Rosch Chodesch Elul auf Sonntag und Montag oder auf den 29. Juli; folglich war der 25. Elul = 22. August an einem Donnerstag, an dessen Abend der Stern zu leuchten begann.

1) In der Cremoneser Ausgabe des Sohar ist Rom ausgelassen, wahrscheinlich aus Censurrücksichten.

dessen 70 Tage Freitag Abends — welcher Abend aber zu dem folgenden Sonnabend gezählt wird — zu Ende gingen: Und Donnerstag den 25. Elul 1040 A. M. oder den 22. August 1280 starb Pabst Nicolaus III. in Rom! Sein Nachfolger war Martin IV., den Abraham Abulafia im folgenden Jahre bekehren wollte.

II.

Ueber die Bücher Pelia und Kana.

Eine angebliche Gelehrtenfamilie, die ihren Stamm-
baum auf den in den „Hechalot“ figurirenden R. Ne-
chonja ben Hakana zurückführt, im Jahre der Welt
4000 in Palästina gelebt haben will und in deren Mitte
ein Wunderkind Nachum, das in einem Alter von drei
Jahren drei Tage hintereinander über das erste Gebot des
Dekalogs Geheimnisse offenbarte, geblüht haben soll, hat
zwei Bücher: Pelia und Kana verfasst, die in der kabba-
listischen Literatur grosses Ansehen erlangt haben und ein
eclatantes Beispiel von literarischem Betrüge liefern. Wen-
den wir uns zuerst zu dem umfangreichen Werke Pelia.

Es introducirt sich mit der Ankündigung, dass der
Verfasser Elkana b. Jerocham b. Abigedor¹⁾ aus einer er-
habenen Familie²⁾ von dem Propheten Elia unterrichtet und
in die Geheimnisse der Mystik eingeweiht worden sei, und
liefert dann eine kabbalistische Erklärung zu dem Abschnitt
Bereschit. Jeder Vers wird commentirt nach den Ein-
gebungen der himmlischen Metibta, und es fehlt nicht
an lebhaften Dialogen und Repliken zwischen der Metibta
und Gott, zwischen Vater, Sohn, Enkel und den himmli-
schen Meistern, sowie an eingestreuten Wundererzählungen.

1) Im Buche Kana nennt er sich *אבן אבן אבן אבן אבן*. Man
könnte zwar annehmen, dass *Abn* und *Abu* oder *Abi* oft mit
einander wechseln; allein der ganze Name Kana oder Elkana ist
wahrscheinlich fingirt.

2) *בית אבן אבן אבן אבן אבן*. Fürst, B: j. s. v. Elkana hält das *אבן* für den
Familiennamen de' Alti.

Allein — *mirabile dictu* — die himmlischen Autoren be-
gehen lauter Plagiate an Schriften auf Erden! Denn fast
Alles, was die Herren des Himmels dem Kana mittheilen,
ist fremden Schriften entlehnt und blos von Zwischen-
sätzen, Gesprächen, Ausrufungen, Erläuterungen und Wun-
dergeschichten durchschnitten, so dass das Werk Pelia
aus Plagiaten zusammengesetzt ist! Ich verzeichne hier
die benutzten Schriften, die diesem Werke einverleibt
wurden:

- 1) Seider Tannaïm, 83 a ff.
- 2) Aus der Barajta des Samuel oder dem Buche Ra-
siël, 32 b.
- 3) Ein Gebet aus den grossen Hechalot, 80 a.
- 4) Aus dem Alphabet-Midrasch des R. Akiha, 106 d.
- 5) Aus dem Midrasch Cönen, 31 d, 32 a.
- 6) Die מסכת הכלות mit den Zusätzen des R. Josef
Chiquitilla³⁾, 29 b ff.
- 7) Der מדרש שמעון הצדיק aus ס' העין, aus dem kabb.
מעין הכמה und der תפלה היחוד des R. Nechonja b. Ha-
kana, die alle⁴⁾ mit einander verwandt sind, 36 a, 109 c ff.
- 8) Aus den Schriften des R. Asriel⁵⁾, 7 a b d, 8 a,
25 b, 74 d ff.
- 9) Das ס' היראה von R. Jona aus Gerona, 21 a—25 a.
- 10) Aus Josef Chiquitilla's⁶⁾ גנה אמת, 73 b.

3) Siehe „Beiträge zur Geschichte der Kabbala“ II, 61. Die
Phrase כראיתא בס' הכחיר lässt Pelia aus.

4) Den מדרש שמעון הצדיק über den המעשר שם besitze ich hand-
schriftlich; er ist auch in Botarel's Jezira-Commentar, 62 ff. ab-
gedruckt. — Das ס' העין steht in meiner „Auswahl“ I, 9 ff. Aus
einer Handschrift in meinem Besitze entnehme ich, dass von אמת
S. 10 bis zu Ende einer תפלה היחוד des R. Gamliel ent-
lehnt ist, und dass das סעיף השמים in den Warschauer Likkutin
dem ס' העין angehört. — Das מעין הכמה ist Berlin 1706 gedruckt.
— Die Tefilla des Nechonja ist bei mir handschriftlich und auch
in גנה אמת abgedruckt.

5) Vergl. meine „Beiträge“ II, 32 ff. Abulafia (s. oben im
Texte) und Schem-Tob in כתי ארון ms. machen einen Unterschied
zwischen Esra und Asriel; allein wenn es auch zwei Personen
dieser Namen gegeben hat, so glaube ich doch a. a. O. genügend
bewiesen zu haben, dass sie für die Literaturgeschichte nur eine
Person ausmachen können, da dieselben Schriften bald dem
Einen und bald dem Andern zugeschrieben werden.

6) Er wurde 1248 geboren. In einem im Besitze des Hrn.

11) Aus Mose de Leon's הנפש החכמה, 42 d.

12) Abraham Abulafia's ganzes נעל (7), 50 c—56 c.

Aus anderen Schriften Abulafia's, dem er mit besonderer Liebe folgt, 4 a, 11 b d, 12 a, 14 b, 25 a, 35 b c, 37 b, 40 ff., 42 a b. Aus der Art, wie der Verf. Abulafia benutzt, sieht man, dass er ein Betrüger ist, da er z. B. Alles auslässt oder ändert, wodurch Abulafia sich als Autor ankündigt. Indessen erläutert das B. Pelia sehr gut die Zahlen- und Buchstaben-Combinations Abulafia's. — Ich benutze diese Gelegenheit, zwei wichtige Stellen über das Leben und die Schüler Abulafia's, sowie über die von ihm gelesenen 12 Jezira-Commentare aus seinem אוצר ערך גנה (Mscr. im Besitze des Hrn. Coronel aus Jerusalem) mitzutheilen.

Die erste Stelle lautet:

בונתי היתה בכל מה שכחתי עד המקום הזה בזה הספר להגיע אל מה שאגלה לך בו פה. והוא שאני האיש הנזכר בהקדמה הראשונה של זה הס' נולדתי בסרקוסס"ה (Saragossa) של ארגון אשר במלכות ספרד, וטרם הגמלי כלומר בעוד הייתי יונק חלב משדי אמי ועם אחי ואחיותי, והעיר ההיא קרובה לארץ טולדתי (Navarra) מהלך שש עשרה פרסאות, וגדלתי על נהר אבר"ה (Ebro) הוא הנהר העובר בשני הטקומות (Saragossa u. Tudela) הנזכרים פה, ואחל לקרוא מקרא עם הפירוש והדקדוק ר"ל כל החזקה שבכתב שהוא כ"ד ספרים לפני אבא מארי ז"ל, ואוסף עוד ללמוד קצת משנה וקצת חלמוד לפניו ז"ל שרוב לימודי היה ממנו, ואני בן ח"י שנה והוא סח אצ"ה ויק לה"ה אני"י ואני ישבתי בארצי שבה נחגלתי שנתיים ימים אחר פטירת אבא מארי ואני בן י"ד (20) שנה ורחק הי' העירי והגיעני ואצא משם ואבא דרך ישרה לארץ ישראל בים וביבשה ודעתי היה ללכת לנהר סמבטיון ולא יכולתי לעבור מעכו (Acco) ואלך ספני התגר שגבר בן ישמעאל ועשו ואצא משם ואשוב דרך מלכות יון⁸

נתן אנו Rosenthal zu Hannover sich befindenden handschriftlichen וסמקלי ביסוד כל היסודות nach den Worten הנזכרות בזה הספר וסמקלי ביסוד כל היסודות nach den Worten הנזכרות בזה הספר noch Folgendes: אחר הגשת אלפיה לבנון ואני בן עשרים וששה שנה על עש"ים וש"ה (ה'ת"א) Das Werk Megillat Chamudot scheint der Comment. z. H. L. zu sein. — Die Handschrift ist 1446 geschrieben.

7) Das נעל — ein Jezira-Commentar — besitze ich handschriftlich. Er giebt darin die Erlösung auf das christliche Jahr 1290 an. Auch dieses Datum hat das Buch Pelia, 53 c aufgenommen.

8) Sein Commentar zum More wurde bereits 1399 in Salonich abgeschrieben; cod. heb. 39 der Leipziger Stadtbibliothek.

אשר שם נשאתי בלכתי ותעירני רוח-ה' ואקח את אשתי אתי ואשים פני לבא ער ממי רצוני ללמוד תורה ואני בעיר קפואה (Capua) קרוב לרומי (Rom) מהלך חמשה ימים מצאתי שם איש נכבד חכם ונכון פילוסוף ורופא מוסחה ושמו ר' הלל ז"ל ואתחזרה אהו ואלמד לפניו מעט מחכמה הפילוסופיאה ומיד נמחקה לי מאד ואשתדל בידיעתה בכל כחי ובכל מאדי ואהגה במ יומם ולילה ולא נחקרה דעתי ומחשבותי עד שלמדתי מורה הנבוכים פעמים רבות וגם למדתי במקומות הרבה בקפואה לארכעה במקרה ויצאו לתרבות רעה כי נערים בלי מדע היו ועובתים ובחוכן עשרה ולא הועיל א' מהם אבל הפסידו שני הדרכים הראשון והשני, ובאצריפ"ו ארבעה וגם הם אין טועיל כי הדיעות משונות מאד בבני אדם כ"ש בעמקי החכמה ובסתרי התורה ולא ראיחי בהם מי שראוי למסור לו אפילו ראשי פרקים מן האמת כמו שהיא. וברומי לשני זקני העיר ר' צדקיה ור' ישע' בעלי בריחי ז"ל והצליחו בו קצת הצלחה ונפטרו כי זקנים היו הרבה. ובברצלון נא שנים אחד זקן ושמו ר' קלונימוס ז"ל אדם גדול ואחד בחור משכיל ומבין ונכבד מאד מטובי העיר ושמו ר' יאודה הטבונה שלמה⁹⁾ והצליח בו הצלחה מעולה. ובבורגו ש שנים רב וחלמיד שם הרב ר' משה צינפ"א¹⁰⁾ ז"ל אדם גדול וחכם נכבד ושם החלמיד ר' שם טוב ג"כ בחור נחמד וטוב אלא שהבחירה מנעו מן הלימוד ולא למד ממנו עמי כי אם קצת קבלות חיצוניות לא הוא ולא רבו. ובמדינת שלום (Medina Celi) שנים האחד מהם ר' שמואל הנביא שקבל ממני קצת קבלות והשני ר' יוסף גקתיל"א¹¹⁾ יש' שו' מע' והוא בלי ספק הצליח הצלחה מופלאה במה שלמד לפני והוסיף מכחו ומדעתו הרבה וה' היה עמו. ואמנם בעיר תואת שאני בת היום ושמה סינים היא מסינ"י (Messina) מצאתי ששה אנשים ועמי הבאתי השביעי ממנו לסדו לפני קצת זמן קצר מאד וכל אחד מהם קבל מה שקבל ממני מעט או הרבה ונפרדו ממני כלם חוץ מאחד והוא בראשון אשר הוא הסבה הראשונה לכל מה שלמד כל אחד ואחד וחבריו מפי ושמו ר' סעדיה בר יצחק סגלמא"פי ז"ל ואחריו החזיק ר' אברהם ב"ר שלום ואחריו החזיק יעקב בנו ואחריו יצחק חברו ואחריו החזיק חברו חברים והיו שלשה מהם בעלי שלש מדרגות ושלושה מהם בעלי מדרגות אחרות למטה מהן ושם השביעי ר' גמרונאי הצרפתי ז"ל ונעלמה מיד מפני סבות

9) An diesen richtete er sein Vertheidigungsschreiben, das in meiner „Auswahl“ I abgedruckt ist.

10) Ein „הקמר מ' י"ס היקמר מ' י"ס von משה סיננו מ' י"ס findet sich in cod. heb. 12 der Leipziger Stadtbibliothek. Jener Codex ist von Delitzsch ungenau beschrieben.

11) Josef Chiquitilla. Vergl. Philosophie und Kabbala I, S. V.

הוא שמנעה מהם והיו מהם רצונות והיו טהן טבעיות ומהם מקרות
 ומהן הכרחיות. ואני בזמן היותי בן א"ל שנה במדינת ברצלונ"ה
 העירתי ה' משנתו ואלמוד ספר יצירה עם פירושו והיה עלי יד
 ה' ואכתוב ספר חכמות מהם וספרי נבואות מופלאים ורחי רוחי
 בקרבי ורוח ה' דגיע לפי רוח קדושה נוססה כי ואראה מראות
 נוראות רבות ונפלאות על ידי מופת ואות ובכללם התקבצו
 סביבי רוחות קנאות וראיתי דמיונות ושגיאות ונכהלו רעיוני על כי
 לא מצאתי איש מאישי מיני שיוצני הדרך אשר אלך בה ועל
 כן הייתי כעור ממשש כצהרים מ"ז שנה השטן על ימיני לשטני
 והייתי משגע ממראה עיני אשר ראיתי לקיים דברי התורה ולהתם
 הקללה השנייה י"ה שנה עד אשר חנני אלהים עצת מדע ויהי ה'
 עמי לעזרה משנת א' עד שנה מ"ה להצילני מכל צרה. ובהתחלת
 שנת אלי"ה (1285) הנביא חפץ ה' כי ויביאני אל היכל הקדש
 והוא הוסיף שבו השלמתי הספר הזה אשר חברתי פה במסיני
 להלטיד היקר הנכבד הנעים המשכיל המבין התחזק לדעת אמיתת
 התורה החסימה הוא סעדיה הנזכר ראשון לשבעה הנזכרים על
 אשר ראיתי שדבק בי לאהבת כדי להיותו בידו לזכרון לאשר למד
 לפני מפני היות השכחה מצויה וגם בהיותו בידו ידעתי שיתעיל לחבריו
 הנזכרים תועלת שכלית וגם לרומים להם כרוב מה שכתוב בו
 ידעתי שלולי המקדים בדמיונות לא היו נפרדים הנזכרים ממני
 והדמיונות ההם אשר היו סבות פרידתם והתרחקם ממני הן הן אשר
 היו לי אני סבות אלוהיות להעמידני על מהכונותי ולעמוד בנסיונות
 יהו מאיר עיני לבבי כי בעבורן שמרתי פי ולשוני וכלמתיים מלדבר
 ולבי מלהדרר ושבתו אל המקום הראוי לשוב אליו ואני שמרתי
 כריתת חברית והכרתי והשגתי מה שהיה שלם ממני לפני הזמן
 הזה ושבתתי לשם ה' אלהי ואלהי אבותי אשר לא עזב הסוד ואסתו
 בכל עתו אשר כריתו ברחמי ואשר נתן כזאת בלב הנחמד ממני
 בחסדו. ואולם עלה על מחשבתי בראותי הנעימי המתחדשים בעולם
 להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם: —

Die Stelle über die Jezira-Commentare lautet:

ודע שאני מנגלג לך דברים אלה בתוך דברי מפני שכבר נודע
 לי מבואר שמה שאמרו רוב חכמי ס"י בדורינו זה ובמה שעבר
 מחכמי הגלות לא בארו בו מה שצריך מפני שקצתם לא הורונו
 דבריהם שהיו מקובלים ממנו וקצתם הורונו שהיו מקובלים ממנו
 ומסתרי תורה וקצתם פירשוהו על דרך פילוסופית ואלה בקשו לעור
 עיני פקחים אבל המקובלים האירו עיני העורים. ואלה שמות
 ספרשי ספר יצירה אשר ראיתי פירושיהם ובחנתי דעותם בו
 כפי שנויים והם י"ב פירושים: א' פי" ס"י של ר' סעדיה גאון וצ"ל
 שחברו בערבי והועתק לעברי ודבריו בו הם משוחפים קצתם על
 דרך המדוח לפי התורה וקצתם על דרך פילוסופית כ' פי" ר' אברהם

בן עזרא ז"ל ורובו פילוסופית וקצתו קבלה קצרה ג' דונוש בן
 תמים¹²⁾ וכולו פילוסופיה ד' ר' שבתי הרופא והוא משותף
 משני הענינים ה' הרב ר' יעקב משנבויא¹³⁾ ז"ל וכולו קבלית
 ו' הרב ר' עזרא ז"ל וקבלותיו נכונה ומעטות ז' הרב ר' עזריאל¹⁴⁾
 וקבלותיו נסתרות ורבות ח' הרב ר' יהודה החסיד אשכנזי ז"ל
 ונמשך קצת אחר דברי ר' שבתי הרופא ט' הרב ר' אלעזר
 האשכנזי ז"ל ורוב קבלות עלמות י' הרב ר' משה בר נחמן
 ז"ל ורוב הוריות ואם היותו בקי בפילוסופיה לא המשיכו
 על דרכה י"א הרב ר' יצחק סבדר"ש ז"ל ופירושו מעולה מכל
 הפירושים בגלוי רל"א שערים שיסד כל האלפא ביתוח לפי דרך
 בעל"ס"י והוציאם לאור בא"כ שלימה . . . י"ב הרב ר' ברוך
 סודי ורבי אשר פירשו גם הוא כולו מנומטר מנוטרק ומצורף ומזמר
 עם כל הרכיו וגם שמעתי שהרב ר' אלעזר הדרשן אשכנזי¹⁵⁾
 פירש בו פליאות מקובלות אך לא הגיע לידי עד היום ואשר אמרו
 לי לא ידע להגיד לי מה כולל רק אטר שקורין אותו מקובל:

13) Recanati's Pentateuch-Commentar wird fast zu jedem Verse benutzt, die Soharstellen werden hebräisch gegeben. Der Sohar wird überhaupt nicht genannt!

13a) Aus טור אורח חיים Anfang, 20 d ff.

14) Aus dem Jezira-Commentar des R. Josef ha-Aruch¹⁶⁾: die הקדמה, 43 a ff.; aus 1, 1: 49b; aus 4, 1: 38 d; aus 4, 3: 35 a. Manches ist ausführlicher und richtiger als in dem gekürzten gedruckten Commentar.

Wahrscheinlich ist die kabbalistische Deutung der סדרים ו' סדרים, 17 c ff., der ל"ב מרח וי"ג und ל"ד u. 84 ff.

12) Siehe Munk, Notice sur Abou'l Walid, p. 50.

13) Siehe meine „Beiträge“ II, 49.

14) Siehe oben Note 5.

15) Dieser Commentar befindet sich cod. heb. 30 der Leipziger Stadtbibliothek. Delitzschens Angabe (Catal. p. 296), dass er dem R. Elasar aus Worms angehört, ist falsch.

16) In meinen „Beiträgen“ I, 75 (s. auch Dukes קדמה, S. 3) habe ich nachgewiesen, dass der dem רמב"ד zugeschriebene Jezira-Commentar — der nur abgekürzt gedruckt ist — dem R. Josef ha-Aruch (le Long, il Lungo) angehört. Er erwähnt 54 c, 55 ab, 85 c seinen Comment. zu דיבורה; 4b, 43b, 55 c, 83b seinen Comment. zu בראשית רבה; 56 c ein בראשית רבה; 49b die hebräische Aussprache der Deutschen; 42a benutzt er R. Asriel's Fragen. Es ist möglich, dass Pelia auch den Bereschit-Commentar geplündert hat. Unser R. Josef zeigt, wie Abulafia, grosse Vorliebe für Buchstaben- und Zahlen-Combinationen. Die Zahl ל"ד u. 84 ff. („Beiträge“ I, 14) fehlt im Pelia.

sowie noch manches Andere handschriftlichen, mit unzugänglichen Werken entlehnt.

Obwohl nun das ganze Werk, das 3b das Talmudstudium wie Abulafia herabdrückt, ein plumper Betrug ist, so enthält es doch einen reichen Schatz von gedruckten und ungedruckten Schriften. Auch dringt der Verf. in den Geist dessen, was er abschreibt, und erläutert es oft sehr gut.

Das Zeitalter des Pelia ist die Mitte des 15. Jahrhunderts, da es die Erlösung auf 1490 — zwei Jahre nachher wurden die Juden aus Spanien vertrieben! — ansetzt (5a, 8d, 12d, 80a, 97c), den Jezira-Commentar des R. Josef ha-Aruch abschreibt, und zuerst in dem 1507 vollendeten Werke רמלקה יעקב, 18b von R. Meir Ibn Gubbai benutzt wird.

Das Vaterland¹⁷⁾ dieses Werkes ist Italien oder Griechenland¹⁸⁾; denn nur in diesen Ländern konnte ein so fanatischer Anhänger Abulafia's sich herausbilden, der dessen Werke zu den seinen machte.

Das ספר הפליאה ist Korez 1784 folio 111 Bl. und 2 Bl. Titel, Gutachten und Vorrede — die gekürzt zu sein scheint (vergl. auch Asulai s. v. קנה) — erschienen. Der Titel lautet zwar ס' הקנה דומה ספר הפליאה und in den Aufschriften auf den einzelnen Blättern liest man auch immer ספר הקנה; allein es ist dies eine Verwechslung mit dem andern Werke Kana, das wir sogleich charakterisiren wollen. Die Verwechslung des Buches Pelia mit Kana findet in jüdischen Schriften, wo eigentlich das erstere benutzt wird, sehr häufig statt; der richtige Name bleibt aber Pelia¹⁹⁾. —

Das Buch Kana²⁰⁾ (ספר הקנה) enthält eine kabbalistische Deutung des שמע (Deut. 6, 4) und der 613 moaischen Vorschriften. In der Einleitung werden Wunder-

17) Verschiedene grundlose Conjecturen über den Verfasser s. bei Asulai s. v. הפליאה.

18) 25a heisst es nämlich, man könne auch die griechische Uebersetzung am Sabbath lesen, während die Stelle im ס' דומה gegen Ende blos von לקר spricht.

19) Vergl. auch Wolf Bibl. heb. I. p. 197.

20) 13b wird es auch vom Herausgeber ספר הפליאה של הקנה genannt.

dinge von dem Vater und dem Kinde Kana's berichtet, werden Notarikon und Gematria ganz im Geiste Abulafia's empfohlen, und wird, wie in Pefia, hervorgehoben, dass selbst der Talmud im kabbalistischen Sinne gedeutet werden müsse.

Die Einleitung nebst der Deutung von שמע ist Prag 1609²⁴⁾, Wilmersdorf 1780 unter dem Titel קנה בינה, und das ganze הקנה ס' ist פארעק 1806 in 4° erschienen.

Letztere Ausgabe konnte ich nicht erlangen; wahrscheinlich enthält das Buch Kana auch viele Plagiate. Der Prager Editor des קנה בינה hat es durch seine Einschüßel ganz verunstaltet.

III.

Varianten und Zusätze zu den grossen Hechalot (היכלות רבותי) nach cod. heb. 22 der königlichen Hofbibliothek in München.

Capitel I. S. 83 Z. 4 v. o. folgt nach נגד noch מעצ"ם.
— § 4 bildet § 6. — Z. 19 f. ומבוהל בכל S. 84 Z. 5 v. o. folgt nach ערלים noch והא דאקמ"א לשהיה מוברל.

Capitel II. S. 84 Z. 7 גלגל פניו für גלגלי עיניו Z. 25 ועם Z. 29 שעליך f. שעומד עליך Z. 27 רטו רטו f. רטן רטן f. אח f. אחת u. י"י f.

Capitel III. S. 85 Z. 6 v. o. מעל f. טמעל Z. 13 ומסלולו f. ומסלולו.

Capitel IV. S. 87 Z. 2 folgt nach של מעלה noch עמד והוריד אותו למרכבה ובקשתי שאלה מסורי"א שר הפנים ואמר לי עשרה כתבם ב"ד של מעלה וגו' Z. 3 folgt nach ויתן להשלים גזירת גונב איש ומכרו ונמצא בידו מוח יומת ומסורה לו נקמה וגו'.

Capitel V. S. 87 Z. 8 אבירים f. ארירים Z. 10 כבודות f. ומנוולות כבודות f. ומטולות Z. 19 wird noch gelesen vor אמר ר' ישמעאל סח לי סגנונאל שר הפנים ידירי שב בחיקי: § 2

²⁴⁾ Dienstag, den 26. Kislew.

לעיניו noch מוטלך Z. 28 nach. ואגוד לך מה תהיה על ישראל שרחו f. שחרו S. 88 Z. 1. והניחו f. להניחו Z. 32.

Capitel VI beginnt: אמר ר' ישמעאל אמר לי סורי"א שר הפנים ידירי אומר לך כל בושח וז כל הרפה וז כל בלימה לאוחו רשע מפני מה מפני שגור על ר' חנניה בן חרדין וכיון שנגע יום שכתב עליו להרגו אמרו מרי קיסר חזור כך על אותו חכם שלא יהרג אמר ימות הוא וכל בני ביתו הללו אף כל רומי תוספה עמו ואמר לר' noch לך S. 88 Z. 6 nach. בדבר הזה אין אני חוזר שכותסין f. שנצטוו Z. 17. להקט f. לינה Z. 15. חנניה בן חרדין ביתו noch בחך Z. 20 nach. לומר f. לאמר Z. 18.

Capitel VII. S. 89 Z. 1 v. o. גדולה f. גדולה Z. 6 בשכינה שוכנת Z. 13. נחלי f. נחלי Z. 11. מבוהלן f. מבוהלן כשכינת וכו' f. בחוך חרדי חדרים בשכינת הדר הדרו חדרו אחם

Capitel VIII. S. 89 Z. 28 v. o. וסילולו מחוקן במושב וכו' f. הדרו

Capitel IX. S. 90 Z. 15 v. o. שמוכר f. שמוכר Z. 16 כי אין לי הנאה בכל עולמי; Z. 24 u. 25. עובין f. עורבין שבראחי אלא באותה שעה שענינכם נשואות בעיני ועיני שלי נשואות בעיניכם. בשעה שאחם אומרים לפני קדוש כי הקול יוצא מפיהם כי הבל — נהנה für באותה שעה מודד ונעלה לפני כריח ניהוח ונחכמו f. ונחחמו S. 91 Z. 3 v. o. § 4 fehlt.

Capitel X. S. 91 Z. 9 v. o. wird für — רוחבו שבעים שבעים ושבעה רבבות הרועותיו כפולים על שכמו ורוע ימין קניססיק"ה שמו של שמאל מתקריאכסי"ה שמו כפות ידיו ארבע אלפים רבבות פרסאות כל אחד ואחד כך ימין הוסי"ה שמו ושל שמאל הוסי"ה שמו לכך נקרא האל הגדול הגבור והנורא. אמר מיטטרין ע"כ ראיתי טס ידירה מרי עלמא מה דודי מדוד וגו'

Capitel XI. S. 92 Z. 3 v. o. עלות vor חפלת.

Capitel XIII. S. 93 Z. 8 v. o. ובריה ז' f. וברוח ז' וז. שויה עולה ויורד בו: noch ביתו und ז' vor מידה Z. 11. noch פעמים vor Z. 18. אין כל בריה שמטחה בידו כל וכו' שלשה.

Capitel XIV. S. 93 Z. 25 v. o. ועריגת f. ועריגת S. 94 Z. 10 u. 11 fehlt von אלא bis במרכבה.

Capitel XV. S. 94 Z. 28 וקפיים f. וקשים.

Capitel XVII. S. 95 Z. 30 nach muss ergänzt werden: אחד מימינך ואחד משמאלך עד שמליכין אותך ומסרין אותך ומשליטין אותך.

Capitel XVIII. S. 96 Z. 28 v. o. לי für לו Z. 29. הראה אותו החור אותו Z. 29 u. 30 v. o. אחת nach שאתה

für: יושב-מצפית כה-שהוא מצעץ בצפית המרכבה-ויפריש לנו
שאנו אומרים Z. 14. עצה f. נימא S. 97 Z. 5. ראה — לנו
ואומרת u. בידו והיתה noch שלופה Z. 21 nach. שאנו אומר f.
für והיה דחף אותו Z. 28. שלי f. שלו Z. 27. ואומר f.
והוא אתו.

Capitel XIX. S. 97 Z. 31 וברשי"א f. וברונה.

Capitel XX. S. 98 Z. 20 v. o. היתה תולה את הנייר
בסקרייא של קורין für בסיקרא של קורין.

Capitel XXI. S. 99 Z. 3 v. o. folgt nach: שביעי noch:
בלא הוחם מה היתה עליו הספיק להדפיס (להדפיס?) את עינו
Z. 13. עד ששמו עליו כלה ונחרצה שומרי פחת היכל השביעי
שאחה אומר f. שאחם אומר f.

Capitel XXIII. S. 100 Z. 18 lautet für וזהו אותן עינים
היה אותו אדם נכנס ועומד על מפתן פתח היכל
השביעי וקוץ הקדש-נושאת בו המש מאוח ושחים-עשרה עינים
Z. 19 nach מעיני noch und מבינים fehlt. Z. 26
עשיר f.

Capitel XXIV. S. 101 Z. 10 והוא f. והיו Z. 25
beginnt für כל מכה ומכלכל Zeile 27 bei dem Worte
ein neues Capitel. S. 102 Z. 21 ויברכו f. ויביעו.

Capitel XXVI. S. 103 Z. 14 u. 15 אחה הוא דר בליכת
פני אדם להם Z. 17. אחה — שלהבת für די נורין שלהבות
הרעין nach עין S. 104 Z. 9. אדם לה כה f.

Capitel XXVII beginnt: אמר ר' ישמעאל בן י"ג שנה ראה
אותו ר' נתנאי בן הקנה בסינוף ובצער גדול ובסכנה גדולה מקרא
שהייתי קורא היום לימים הייתי משכה וחלמוד עוד שהייתי שונה
היום לימים הייתי משכה מה עשיתי כיון שראיתי שאין התורה עומדת
בי תפסתי לעצמי ומנעתי אח עצמי ונפשי מאכילה ושתייה ורחיצה
וסיכה ועניתי עצמי מתשמיש המטה ולא רננתי ולא שחקתי ולא
יצא מפי כל זמר ושיר מיד עמד ר' נתנאי בן הקנה ולקחני מבית
אבי והכנסני ללשכת הגיזת והשביעני בחוחם גדול שיש לזבורי"אל
ה' אלהי ישראל וזה מטטרין ה' אלהי ישראל אלהי השמים והארץ
אח הים ואח היבשה וגילה מידו סודה של תורה מיד האיר לבי
שקבעתי בישראל כנגד כל החורה כדי שירבו את התורה שלא
ר' אליעזר für ר' אליעזר הגדול S. 104 Z. 19. ביגיעה —
Z. 29. אם f. אחם Z. 28. שאחם f. שאינם u. בנה f. בנ Z. 26
ferner: שהיא מידה Z. 31. תעשיתי nach כלה ונחרצה
חברות — für תחרות מידה שאין לה אורך אלא או שנה או שתיים
נחתנו f. נהין S. 105 Z. 1. אותו f. אותי Z. 34. שתיים

Capitel XXVIII. S. 105 Z. 10 להרבות nach העודה.

ועטרה מלכים בראש בניכם Z. 16. להפלות f. להעלות Z. 11.
 לחקק חוקים f. להזיק רוננים ferner; ועטרה מלכות f.

Capitel XXIX. S. 106 Z. 2. חשם f. חשים S. 103.
 והו f. וידו Z. 5. כל f. כליוחיו Z. 4. ובחפנוק f. ובשינוק.
 לשום אבן f. לשום אבן על אבן Z. 22. ר' אליעזר הגדול Z. 21.
 מחוקן כסילול מחוקן Z. 29. על הצורה f. על מקום הצורה Z. 27.
 für אוחם f. חוחם Z. 34. שסילסול מחוכו S. 107 Z. 2.
 מה f.

פי' לחם שעושה בידו 10 u. 9 Z. 107 S. XXX. Capitel.
 ממש ימלה ידיו במלה נקיה ולא יטעום כל מיני ירק וסוים משחו
 Z. 13. במשנה noch אוחו nach Z. 12. — לחם — ירק f.
 או f. אם לתלמוד או Z. 26. שחים vor ויקרא

Seite 107 steht nach dem Schluss des 30. Cap. noch
 Folgendes: אמר ר' ישמעאל משום ר' אליעזר הגדול אשרי מי
 שזכות אבותיו מסייעתו וצדקות ילדיו עומדת לו ויהא משתמש בגאון
 בכתר ובתוחם זה ויהיו נוקקין לו והוא מחנאה בגאונה של תורה:
 אמר ר' ישמעאל נעשה דבריה על ידי ר' אליעזר ונענה ולא האמין
 חור ונעשה על ידי ולא האמנתו עד שהבאתי כסיל אחד ונשנה
 כמוני חור ונעשה על ידי ולא האמנתו עד שהבאתי טפס אחד
 ונשנה כמוני חור ונעשה על ידי הרועים ונשוו כמוני הוריד ר'
 עקיבא לחוצה לארץ מרשות ב"ד ונחעכב עד שנעשה על הרבים
 שלא קראו ולא שנו והמשו אחרים ונעשו כחלמיהי חכמים, בא
 וקיים והסכים עדותו בכ"ד של נשיא לאמור נעשה דבר זה את
 בחוצה לארץ והצליח, וכך היה ר' אליעזר הגדול וחכמים אומרים
 שמא זכות ארץ ישראל מפסיקין בו עלינו ולא האמינו עד שהוריד
 אותו ר' עקיבא לבבל ועשה הצליח והעיד וחקר. כך שמענו: —

מדרש ויסעו

ויסעו ויהי חתת אלהים (בראשית ל"ה ה'). אמרו אם שני בני יעקב עשו הדבר הגדול הזה אם יאספו כולם יכולים להתורב אח העולם. ונפל פחדו של הק"ב עליהם לכך לא רדפו אחרי בני יעקב. רבותינו אמרו אף על פי שלא רדפו אחריהם בפעם הריא אבל לאחר ז' שנים רדפו ונחכנסו כל מלכי האמורי על בני יעקב וכקשו להורגם בבקעת שכם. לפי שלאחר מיכן חזר יעקב ובניו לשכם ועמדו שם וישבו שם אמרו לא די להם שהרגו כל אנשי שכם אלא שיורשים את ארצם. נהקבצו כולם ובאו עליהם להורגם. כיון שראה יהודה כך קפץ לחוך מערכת הרגלים הנלחמים עמהם והרג בחלה לישוב מלך תפוח שהיה מכוסה מראשו ועד רגליו בברזל ובנחשת והיה רוכב על סוס והיה מורה חניתו בשני ידיו מעל הסוס לפניו ולאחריו לא יחטיא בכל מקום שהיה מטיל כי היה גבור בכוחו לירות בשתי ידיו. כיון שראהו יהודה לא נחירא ממנו ולא מגבורתו. קפץ ורץ לקראתו נטל אבן מן הארץ משקלה ס' סלעים והשליכה עליו. והוא היה רחוק ממנו שני חלקי רים שהן קע"ז אמות ושליש. והוא היה בא לקראת יהודה מקושט בכלי ברזל ומורה חניתות. והכרו יהודה באותה האבן על מגינו והפילו מן הסוס. כיון שרצה לקום רץ יהודה ובקש להורגו קודם שיקום מן הארץ. והוא סחר ועמד על רגליו לקראת יהודה וערך מלחמה כנגדו מגינו מול מגינו ושלף כיוונו ובקש לחתוך ראש יהודה. ויהודה הרים מגינו לנגד הכידון קבל הכאת הכידון ופסק המגן לשנים. מה עשה יהודה גול והכרו בכידתו וקטע שתי רגליו למעלה מן הקרסולים ואז נפל לארץ וכידונו נפל מידיו וקפץ וקטע ראשו. ועד שהיה חולץ שרידונו באו עליו תשעה חביריו. הראשון שהגיעו נטל יהודה אבן והכהו אח ראשו ומגיניו נפל

מידו ולקחו יהודה ועמד לקראת השמונה. ולוי אחיו הגיע ובא ועמד
אצלו וירה בחץ והרג לאילון מלך געש. ויהודה הרג כל השמונה.
ויעקב אביו קרב והרג לזרורו מלך שילה וכולם לא קמו לקראת בני
יעקב ועוד לא היה להם לב לעמוד אלא לנום. ובני יעקב רדפו אחריהם
והרג מהם יהודה ביום ההוא אלף קודם שיבא השמש. ושאר בני יעקב
יצאו מחל שכם מן המקום שהיו עומדין בצידו ורדפו אחריהם בהר
עד שיצאו לחצר העיר. ולפני חצר העיר היה להם מלחמה כבדה
מן אותה המלחמה שנלחמו עמם בבקעת שכם. וירה יעקב חצים
והרג לפרעתון מלך חצר. ופסוסי מלך סרטן. וללכן מלך ארם.
לשכיר מלך מחנים. ויהודה היה ראשון ועלה לחומה של חצר וארבע
גבורים ערכו מלחמה עם יהודה קודם שהגיע נפתלי אצלו שהיה עולה
אחריו וטרם שעלה הרג לאוחם די גבורים ונפתלי קפץ ועלה אחריו.
עמד יהודה ליטין החומה ונפתלי לשמאל החומה והתחילו להרוג
בהם. ושאר בני יעקב דלגו ועלו אחריהם ושברו אותם ביום ההוא
וכבשו לחצר. והרגו כל הגבורים ולא הניחו איש שלא הרגוהו ושבו
כל השבי. ביום השני הלכו לסרטן גם בה היה עמם מלחמה כבדה
עיר גבוהה וחלה גבוה וכתשה לכל מי שקרב אצלה ולא היה מקום
לקרב אצל החומה משום שחוק היה השור וגבות מאד ולא היה מקום
ללכדה. ביום ההוא כבשו אותה ועלו לחומה וקדם יהודה ועלה
ראשון מן המורה וגר עלה מן המערב. עלו שמעון ולוי מן הצפון.
עלו ראובן ודן מן הדרום. קרבו נפתלי ומישכר והדליקו ציורי השערים.
ועל החומה היה עמם מלחמה כבדה עד שעלו סיעת חבריהם שם.
עמדו לגדם על המגדל קודם שכבש יהודה את המגדל. ואחר כך
עלה יהודה לראש המגדל והרג מאתיים איש על גג המגדל טרם שירד
ממנו. כל בני העיר לכדו והרגו כל הגוים ולא החיו מהם איש מפני
שהאנשים חוקים וקשים היו למלחמה והוציאו כל השבי משם וחזרו
לאחוריהם והלכו לתפוח. מפני שיצאו אנשי תפוח להציל סידם השבי
שלקחו מחצר העיר והלכו משם לארכאל והרגו לאותן אנשים שיצאו
להציל השבי. ביום השלישי הלכו לתפוח בעה הזוקר וכאשר היו
מקבצים השבי ובני שילה באו אצלם לעשות מלחמה או הלצו עצמם
ויצאו אחריהם והרגו כולם קודם הצות יום ונכנסו אחר הנשים לחוך
שילה ולא נהנו להם יד לעמוד. בו ביום לכדו העיר והוציאו כל
השבי לסיעת חבריהם שהניחו בתפוח באו אצלם ועמהם שלל תפוח.
ביום הרביעי היו עוכרים נגר מחנה שכיר יצאו אף הם להציל את

השבי וירדו מהם תוך הבקעה וקפצו ועלו אחריהם והרגום קודם שעלו
 המעלה. בו ביום יצאו אנשים ממהנה שביר לנגדם עליהם היו משליכים
 אבנים. בו ביום לחרום והרגו כל הגבורים ותצילו לכל השבי דבקותו
 לאותו שהיה עמם. ביום החמישי הלכו לגוע"ש משום שעמעו
 שנאספו שם עם רב מן אמוריים והיו אומרים שהיו באים עליהם ועיר
 הזקה היתה גוע"ש אחת מן ערי מלכי האמורי. הלכו לשם ועשו
 מלחמה עם העיר עד חצות היום ולא יכלו ללכדה מפני ששלש
 חומות היו לה חומה לפניו מחומה. ותחילו מצערין להן והיו
 מחרפין להן. באותה שעה עלתה חמתו של יהודה ורות קנאת גבור
 נכנסה בו וקפץ בכל כחו ועלה ראשון לחומה. ושם הגיע יהודה
 למות אילו לא היה יעקב אביו ושם היה נהרג שהוא משך בקשתו
 והרג מן ימין ומן שמאל. מן ימין היו משליכין עליו אבנים ומן שמאל
 ומלפניו היו עומדין למלחמה וכולן היו מבקשין למורדו מן החומה.
 וכאשר עלה דן אחיו הבריחם מעט מן החומה. ונפתלי שלישי
 פאחריהם. ושמעון ולוי כבשו ועלו מערב והמשחק השעו ולא נתנו
 להם יד לעמוד והרגו בהם רבים הרגום עד זמן שהיה מושך נחל
 של דם מרסן. ולכדו העיר בעת נטה השמש למערב והרגו כל
 הגבורים ביום ההוא והוציאו את השבי והלכו ונפשו מתוך לעיר
 משום שגועים היו. ביום הששי נתקבצו כל האמוריים ובאו אצלם בלא
 כלי מלחמה והיו משתחווים להם ובקשו מהם שיעשו שלום ואז עשו
 עמם שלום ונתנו להם חמנה ולכל ארץ חרריה. ואז עשה יעקב
 עמם שלום ושלמו לבני יעקב כל הצאן ששבו מהם שנים באחד
 ונתנו להם סם והחיוו להם כל השבי ונטה יעקב לחמנה ויהודה
 לארבאל ומשם והלאה עמדו בשלום עם האמוריים: כתוב וילך אל
 ארץ מפני יעקב אחיו. מפני שטר חוב יש אומרים מפני הבושה
 שאמרו רבותינו שבודאי לפי שפנה עשו כליו מפני יעקב והלך לא
 שרסיר הקנאה מלבו אלא ויטרף לעד אפו ועברתו שמה נצח. אף
 על פי שהלך לו באותו זמן לאחר זמן בא עליו למלחמה. היא השטה
 שמחה לאה והיו יעקב ובניו יושבין באבילי וקצת בניו היו מתחמטין
 להם. בא עליהם בחיל גדול עורכי מלחמה לובשי שריון של ברזל
 ונחשת והיו מוויינין כולן מנינים וקשתות וכידונים והיו ארבע אלף
 גבורי והקיפו לבירה אחת שהיו חונים שם יעקב ובניו הם ועבריהם
 ובניהם וכל אשר להם כי נתקבצו כולם לשם לנהם יעקב על אבילות
 לאה והם יושבים בשלוח ולא עלה על לבם שיבא עליהם אדם

להלחם עמם. ולא ידעו עד שדבקו כל החיל לאותה בירה לבד
יעקב ובניו היו שם ומאחיים עבדים שלהם. כיון שראה יעקב לעשו
שהחציף פניו לבא עליהם למלחמה להרוג אותם בחוך הבירה. והיה
מורה עליהם חצים. באותה שעה עמד יעקב על חומת הבירה והיה
מדבר עם עשו אחיו דברי שלום ריעות ואחה ולא קבל ממנו עשו.
מיד ענת יהודה ליעקב אביו עד סחי אחה מאריך עמו דברי שלומים
ואהבה והוא בא עלינו כאויב לבושי שריונים להורגנו. כיון ששמע
יעקב כן משך בקשתו וחרג לאדורם האדומי ועוד משך קשתו והכה
לעשו בכסא יטיח ואז נחלה מן החץ נשאוהו בניו והרכיכוהו על
עיר והלך ומת שם בארזין. וי"א לא מת שם. ואז יצא יהודה
ראשון ונפתלי וגד עמו לדרום הבירה וחמשי עבדי עמהם מעבדי
יעקב אביהם. ולוי הן ואשר יצאו למורת הבירה ונ' עבדים עמהם.
ויצאו ראובן ויששכר ובנימין לצפון הבירה ונ' עבדים עמהם. ויצאו
שמעון ובנימין וחנך בן ראובן למערב הבירה ונ' עבדים עמהם.
ויוסף לא היה שם כי כבר היה נמכר. באותה שעה החזיק יהודה
למלחמ'. נכנס החיל הוא ונפתלי וגד ולכדוהו לאותו מגדל של ברזל
וקבלו במגנים חלוקי אבנים שהיו מקלעים עליהם והשמש חשך
עליהם מפני קליעה אבנים יורית חצים ובלסטריאות שהיו משליכים
עליהם. ויהודה נכנס ראשון לחוך החיל וחרג מהן ששה גבורים
ונפתלי וגד הלכו עמו אחד מימין ואחד משמאל והם היו משטרים
אותו שלא יתרגוהו הרזל. וגם הם הרגו בחיל ד' גבורים כל אחד
הרג ב' וגם נ' עבדים שהיו עמהם עוררו וקרבו עמהם להלחם במ
והרגו איש את אישו נ' הגבורים. ובכל זאת לא יכלו יהודה ונפתלי
וגד לטרוד החיל מדרום הבירה ולא הסיעום ממקומם. ואז נתחזקו
למלחמה ויאספו כולם וילחמו במ ויהרגו מהם איש אישו. ובכל זאת
לא הבריהום ממקומם אלא עמדו החיל לקראתם ערוכים למלחמה
ברגליהם. ואז נתחזקו יהודה ואחיו ועבדיהם ונאספו יחדיו ונלחמו
בם והרגו מהם כל איש שנים מן החיל. וכיון שראה יהודה שהיו
עומדים החיל על עמדם לא יכלו להסיעם אורו חיל ועצה גבורה
לבשחו ויהודה ונפתלי וגד נתחברו יחד ונכנסו חוך אנשי המלחמה
והרג בהם י' גבורים ונפתלי וגד הרגו בהם ח' גבורים. וכיון שראו
עבדיהם שנתחזקו יהודה ואחיו ונכנסו לחוך עוסק המלחמה נתחזקו
גם הם לעמוד עמהם להלחם במ והיה יהודה מכה בחיל מן יטינו
וטן שמאלו מאה גבורים ונפתלי וגד היו הורגין אותם אחריו עד

שטודו כל החיל מרחם הבירה מרת רים. כיון שראו החיל שהיו לקראת יהודה שנשתברו לפני יהודה ואחיו אז חרדו ונאספו כולם למלחמה וערכו מלחמה עם יהודה ואחיו ועמדו על עמדם להלחם גם בזרוע היל וכן לוי ואוחם שהיו עמו וכן ראובן ואוחם שהיו עמו ושמעון ואוחם שהיו עמו וכן עמדו שכנגדם למלחמה ומסרו נפשם להלחם גם בחזקה. כיון שראה יהודה שנתחזקו ונתקבצו כל החיל למלחמה ועשו בדרך אחד להלחם עמם ועמדו על עמדם לערוך עמדם מלחמה. חלה עיניו להקב"ה לעזור להם לפי שיגיעים היו מכובד המלחמה ולא היו יכולים להלחם גם. באותה שעה קבל הב"ה תפלתם וראה בצרתם ועזרם והוציא רוח סערה מאוצרותיו ונשבה נגד פניהם ומלאה כל עיניהם חושך ואפילה לא ראו להלחם. ועיני יהודה ואחיו היו מנהירות כי הרות באתה להם מאחריהם והתהילו יהודה ואחיו להרוג בהם ויפלו ההרונים ארצה כאשר יפיל הקוצר קצירו ועומרי אלומותיו. ועשה אותם גדישים שהרגו כל החיל שבא לפניהם לדרום הבירה. וראובן שמעון ולוי עמדם עמדו למלחמה לקראת החיל שהיו לפניהם. ואחר שהרגו יהודה ואחיו כל אנשי החיל שהיו לקראתם הלכו אצל אחיהם לעזור להם ורוח סערה ממלאה עיני שונאיהם חושך וראובן ושמעון ולוי כל שעמדם נפלו בהם והרגו בהם והפילום ארצה גדישים גדישים עד שהרגו כל החיילי שהיו לקראת יהודה. וראובן ולוי שהיו נגד שמעון נפלו ארבע מאות גבורים עושים מלחמה וברחו שש מאות הנתרים גבורים הם ודי בני עשו רעואל יעוש יעלם קרח. ואליו לא רצה לילך עמדם כי היה יעקב אבינו רבנו. ורדפו בני יעקב אחריהם עד ארוד"ין העיר והניחו לאביהם עשו מת מוטל בארוד"ין והם ברחו להר שעיר למעלה עקרבים. ובני יעקב נכנסו ונתו שם כלילה והוא ומצאו לעשו מת מוטל וקברוהו מפני כבוד אביהם. ויש אומרים לא מת שם אלא יצא מארוד"ין חולה וברח עם בניו להר שעיר. למחר חלצו עצמם בני יעקב ורדפו אחריהם והלכו וצרו אותם בהר שעיר במעלה עקרבים. יצאו בני עשו וכל אותם אנשים שכרוהו ונפלו לפני בני יעקב ונשתחוו לפניהם ונתחננו להם עד שעשו עמם שלום ונתנום למס עובד:

תם מדרש ויסעו

ספר אלדרד הדני

(נוסחא אחרת)

בשם ה' אלהי ישראל. ישתבח שמו של אלהינו המלך מלכי
המלכים שבחר בישראל מכל האומות ונתן לנו תורת אמת ותני
עולם נטע בחוכנו מצות ישירים ותי בהם. ואתם אחינו בני הגולה
חזקו ואמצו לבבכם לקיים מצות אלהינו בזמנה. כי כל זמן שישאל
עושים רצונו על מקום אין אומה ולשון שולטת בהם. ושלוס לכם
אחינו בני הגולה ושלוס לירושלם עיר תפארתינו מקום בית אלהינו
הסתולל בנוים ומקום מלכות בית דוד ויהודה שעשה משפט וצדקה
ומקום סבון כנגד קרשי הקדשים. ושלוס לכל זקני ישראל ואומני
תורתיה ומפרשיה כהניה ולוייה כל שבטי ישראל ויהודה גדול וקטון.
האל יחזק לבבכם בה' אלהינו ובנביא אמת משה רבינו הצדיק
עבר ה':

ועבשיו נספר אחינו שבטי ישורון על עסק אלדרד הדני
המגיד כל זה. איך היה יציאתו בכל הארצות שהוא נאצל משבט
דן ועשה לו השם נס גדול וחצילו מכמה מקומות ומכמה צרות
שעברו עליו לצאת לאלו הארצות ללכת להגיד לכל בני ישראל
המפוזרים בגולה עניינינו וענין ארצינו לבשר אותם נחמות ולדבר
על לבם דברים טובים:

ובך היה יציאתי. מעבר לנהרי כוש נכנסנו אני ויהודי אהר
אשר בספינה קטנה עם אנשי הספינות. ויהי בחצי הלילה ישב
ה' רוח גדול וחזק מאד ונשברה הספינה ויפן ה' ותפשתי לוח אהר.
ויהי כראות חברי כזה ויתפוש גם עמי על אותו הלוח ודיינו עולים
ויורדים בו עד שהשליך אותנו הים אצל אומה אחת ששמה רומרגנוס

והם כושנים שחורים בעלי קומה בלא בגד ובלא שמלה עליהם כי
 כבהמות נמשלו ואוכלים בני אדם. וכשבאנו לארצם הפשו אוחנו
 וראו את חברי ברי השמן ומעונג וישחמו אוחו ויאכלוהו ויצעק אוי
 לי שהכרתני לאומה זו שהכתישים יאכלו את בשרי. וינטלו אותי כי
 חולה הייתי בספינה ושמו אותי בקולר עד שאשמן ואבריא והביאו
 לפני כל מאכלות טובות אסורות ולא אכלתי דבר והטמנתי האכילה
 והיו שואלין אם אכלתי ואמרתי כן אכלתי. והייתי עמהם זמן רב
 עד שהשם יחברך עשה עמי גם שבאו עליהם חיל גדול ממקום
 אחר ושבו אוחם וכזום והרגום ובחוק השביה שבו אותי עמהם.
 נהיו אותם הרשעים עובדי אש וישבתי עמהם ארבעה שנים והיו
 בכל בקר עושים אש גדול ויקדו וישחוו לו. עד שפעם אחת
 הביאוני לסדינת אצי"ץ וימצאני יהודי אחד סוחר משבט יששכר
 וקנה אותי בשלשים ושנים והובים וחזר עמי לארצו. והם שריויים
 בהררי חהום והם החח ארץ מדי ופרס והם מקיימים פסוק זה לא
 ימוש ספר התורה הוה מפיד ואין להם עול מלכות כ"א עול תורה.
 ועמהם שרי חיילים אבל אינם נלחמים עם אדם כ"א בתורה. והם
 כשלה והשקט ואין שטן ואין פגע רע. והם חונים מהלך עשרה
 ימים על עשרה ימים ויש להם סקנה הרבה מאד וגמלים וחמורים
 ועבדים ואין סגדלים סוסים ואין בידם כלי זין כ"א מאכלת לשחיטה
 וגם אין בידם עושק וגול ואפילו אם ימצאו בדרך שמלות או ממון
 לא ישיטו ידיהם לקחתו. ויש קרוב להם רשעים עובדי אש וישאו
 אמותיהם ואחיותיהם לנשים אבל אינם מוזקים להם ואין מועילים.
 ויש להם שופט ושאלתי עליו ואמרו לי שמו נחשון וארבע מיתות
 ב"ד בידם ומדברים בלשון הקודש ובלשון פרס. ובני זבולון
 חונים בהררי פארן ומגיעים בשכנותם ונוטעים אהלים של שער
 הבאים להם מסדינת ארסני"א. ומגיעים עד הר פרח ועוסקים
 בפרקמטיה ויש להם ארבע מיתות ב"ד עומדין על אופניהם. ושבת
 ראובן נגרם מאחורי הר פארן ויש ביניהם שלום ואהבה ואחות
 ורעות ואלו הולכים ביחד למלחמה וכורתים הדרכים וכל שללם
 ביחד יחלקו והולכים בדרך מלכי מדי ופרס ומדברים בלשון הקודש
 ובלשון פרס ועמהם מקרא ומשנה ותלמוד ואגדה וכל שבת
 ישבת פותחין טעמי תורה בלשון הקודש והסברא בלשון פרס.
 ושבת אפרים וחצי שבט המנשה שם בהררי נגד מדינת סכ"ה
 טעוח הישמעאלים. והם אלו זעמי נפש וקרובי לב בעלי סוסים

ונורחים הדרכים ולא יחוסו על שונאיהם ואין להם מחיה כ"א
 מהשלל והם אלו גבורי מלהמה אחד מהם יוציא באלף. ושבת
 שמעון וחצי שבת המנשה הם בארץ כשדים רחוק ששה חדשים
 ואלו הם מרובים מכולם ולוקחים מס מעשרים וחמשה מלכיות וקצת
 מהשטעאלים פורעים מס. ואנחנו אומרים בארצנו שקבלה היא
 נדינו שאחם בני הגולה שבת יהודה ושבת בנימין תחת אמונת ע"ז
 בארץ הטמאה המפורים ההם רומי שהחריבו בית אלהינו והיונים
 והשטעאלים הרבים חבא בלבם וקשתותם השברנה. ויש לנו קבלה
 איש ספי איש שאנהו בני דן היינו כחחלה בארץ ישראל יושבי
 אלהים ולא היה בכל שבטי ישראל כעלי מלהמה גבורי חיל כמותו.
 וכשעמד עליהם ירכעם בן נבט שהחטיא את ישראל ועשה שני ענלי
 דב ונחלקו מלכות בית דוד נקבצו השבטים ואמרו קומו והלחטו עם
 ירכעם ועב ידושלכ אמרו לו למה אנהו נלחמים עם אהינו ועם
 בן אדוננו דוד מלך ישראל ויהודה. חלילה והלילה! באותה שעה
 אמרו זקני ישראל אין לך בכל שבטי ישראל כמו שבת דן גבורים.
 סיד אמרו לבני דן קומו והלחטו עם בני יהודה. אמרו לו בהי
 ראש בן אבינו אין אנו ערשים מלהמה עם אהינו ולא נשפוך דמם.
 סיד נטלו בני דן הרבות והסחים וקשתות ונתנו עצמם לסוח לילך
 מארץ ישראל כי ראינו שאין לעמוד. נלך מעתה ונמצא לנו מנוחה
 ומקום ואם נסתין עד לסוף יולוכו אותנו. נתנו לב גחתיעצנו לבא
 מצרים להחריבה ולהרוב כל יושביה. אמרו לנו נשיאינו והלא כתוב
 לא חוסיפו לראותם עוד עד עולם והאך תצליחו. אמרו נלך על
 עמלק או על אדום או על עמק ומואב להשמידם ונשב בסקומם.
 אמרו נשיאינו כתוב בתורה שהב"ה מנע את ישראל מעבור בגבולם.
 לסוף נתנו עצה לילך למצרים ולא על הדרך שהלכו אבותינו וגם
 לא להחריבה אלא כדי לילך לעבור לנהר פתעון לארץ כוש. והי
 כי הקרבנו למצרים ויקחו רעוה כל מצרים וישלחו אלינו אם
 למלחמה ואם לשלום. ונאמר להם לשלום נעבור בארצכם לנהר
 פתעון כי שם נמצא מקום מנוחה. והי כי לא האמינו ויעמדו על
 משמרתם כל מצרים עד שעברנו ארצם והגענו לארץ כוש ומצאנו
 אותה ארץ טובה ושמנה ובה ערות וכרמים גנות ופרדסים. ולא
 מנעו לבני דן לשבח עמם כי כהוקה לקחו את הארץ. והי כי
 רצו להרוג לכולם והיו למס פורעים לישראל וישבו עמם שנים
 רבות עד שפרו ורבו עד סאר ויהי לנו ערטר גרול:

ואח"כ עלה סנחריב מלך אשור והגלה לראובני ולגדי ולחצי
 שבט המנשה ויוליכם לחלח וחבור נהר גזן וערי סדי. ועוד עלה
 סנחריב פעם שנייה והגלה לשבט אשר ולשבט נפתלי והוליק אותם
 לארץ כוש והיו נסעיים וחונים במדבר עד שבאו אצל גבולם והרגו
 באנשי כוש והיו מהלך עשרים ימים והם נלחמים עד היום הוה עם
 בני מלכיות של כוש. והללו ארכעה שבטים שהם ראובן ונפתלי
 וגד ואשר הונים בחוילה הקדומה אשר שב הדרב. והם מקומות
 טובים וקיימים במלכות פרואים ממשלת הורינו"ם ובטחים בקונם
 החלה והאל בעורב. והשבטים האלו שמו ידהם בעורף אויביהם
 ובכל שנה עושים מלחמה עם שבע מלכיות ושבע ארצות
 ושמות הארצות האלו טוסינ"א וקטח"ו וקוב"א וחריאו"ג
 ותקול"א וכרמ"א וקאלו"ם והם טעבר לנהרי כוש. ואלו
 ד' שבטים יש להם זהב וכסף ואבנים טובות וצאן ובקר ונמלים
 והמורים הרבה מאד וזרעים וקוצרים ויושבים באהלים וכשירצו נסעיים
 וחונים עם אהליהם מגבול לגבול מהלך שני ימים על שני ימים.
 ובמקום שהם חונים אין להם מקום כ"א במקום שדות וכרמים.
 ושם מלכם עויאל ושם הנשיא הגדול אליצפון מכני אהליאב למטה
 דן והגלו לבן כהוב בשחור שמע ישראל ה' אלהינו ה' אהר. ובעת
 אשר יבקש לצאת למלחמה יצעק הצעק בקול שופר ויבוא שר
 הצבא ויצאו החיילות מאה ועשרים אלף דגלים לבנים קטנים. וכל
 הדרש והדרש יצא שבט אהר למלחמה והשבט עומד מבחוץ שלשה
 חדשים מכל מה שיביאו משלל אויביהם יהלקו עם שבט שלהם.
 ומבני שמשון שבט בן דן אלו על כולם אין בורחים כלל כי בושח
 גדולה אצלם. והם כחול הים עתה ואין להם עסק כ"א מלחמה
 ובעת שילחמו יאמרו לא טוב לגבור שינום. ימות בחור ואל ינום.
 יהוק לבו אל ה'. ואומרים כמה פעמים וצועקים כלם יחד בקול
 גדול שמע יש' ה' אלהינו ה' אחד ואז ישטרו כולם. וכך הם עושים
 עד משלב ג' חדשים וההרץ ומביאין כל השלל למלך עויאל ומחלק
 הכל עם כל ישראל. וזה החוק להם מהמלך דוד עד היום. והמלך
 עויאל לוקח חלקו ותחן המלך לכל החכמים בעלי תורה יושבי
 אהלים חלקם ואח"כ כולם נוטלים חלקם הנשיא על המלחמה.
 וכן עושים בשלשה חדשים וצא נפתלי בשלשה חדשים אחרים וצא
 גד וכן כולם עד השלום י"ב חרש וחזרון חלילה:
 ועוד שבט משה רבינו ע"ה הצדיק עבר ה' ונקרא שמו

אצלנו שבת ינום שנים מע"ז הרבך ביראת ה'. והים סוככו מהלך
 שלשה חדשים על שלשה חדשים ושוכנים בכחים מפוארים ובנינים
 הדורים ובמגדלים יכינו לעצמן בזמן שמהחן על הלפנט(?). ואין
 עמם דבר טמא ולא היה טמאה ולא בהמה טמאה ולא זבוב ולא
 פרעושים ולא כנים ולא שתולים ולא עקרבים ולא נחשים ולא
 כלבים כי כל זה יצא מע"ז שיעבדו בארץ. וולחי צאן ובקר ועופות.
 וצאנם יולידו שהי פעמים בשנה גם הרעם שזרעו שהי פעמים בשנה
 תודעים וקוצרים. ולהם גנוה ופרדסים ויחיים ורמונים וחאנים וכל
 מיני קטניות ואבטותהים וקשואים ובצלים ושומים ושעורים וחטים
 ומכל אחד יצא מאה. והם בעלי אמונה בעלי משנה בעלי הלמוד
 ואגדה והלמוד שלהם כולו לשון הקדש וכך הם שונים: כמה למדונו
 רבותינו מפי יהושע בן נון מפי אבינו משה מפי הגבורה ואינם יודעים
 בהבטים כי בבית שני היו ולא השיגום ואינם יודעים לדבר כי א
 בלשון הקדש. וכלם טהורים בעלי טבילה ואינם נשבעים כלל ומי
 שזוכר השם לבטלה יצקו עליו ויאמרו כי בעון שבועה ביניכם ימותו
 קטנים הם מאריכים ימים ויחיו מאה שנה או מאה ועשרים שנה
 ולא בן ימות בחיי אביו וישנו לשלש או לארבעה דורות והם יודעים
 וקוצרים לפי שאין להם עבדים ומפחות וכולם שוים ואינם סוגרים
 בתיהם בלילה כי בשה הוא להם. והולך נער עם המקה מהלך
 עשרה ימים ואין מפקד לא מלכטים ולא משדים. וכולם לויים
 ואין להם לא כהן ולא ישראל ועדיין בקדושתו של משה רבינו
 עבד ה': ועוד אינם רואים בני אדם ולא בני אדם להם אלא
 ארבעה שבטים הללו היושבים מעבר לנהרי כוש. ויש מקום שרואין
 אלו לאלו ומדברים מצעקה אדם ומנהר סבטיון ביניהם ואוסרים
 כזה אירע לנו במלחמה והם הודיעו לכל ישראל מה שאירע להם.
 ומעיהם רוצים לדבר או לעסק גדול יש להם מין ימים ידועים ביניהם
 וכותבים אגרותיהם וקשרין כנפיהם או ברגלי היונה והולכין ועוברין
 על נהר סבטיון וכאות היונות למלכיהם ושריהם. תנה יש להם
 אבנים טובות הרבה מאד וכסף וזהב וזרעו פשהן ומגדלים הולעת
 שני ועושים בגדים נאים עד אין קץ והם כיוצאי מצרים המשה פעמים
 כי אין מספר. והחב אותו מקום הגהר מאתים אמה למטהו קשת
 והגהר סלא מאבנים גדולים וקטנים וקולם ירעם כרעש גדול כירוח
 שעררה ביום ובלילה ישמע קולו מהלך יום. ויש אצלם שש מעיינות
 וקבצו כולם לאגמא אחת וישקו מהם ארצם וצב ישראלו בה דנים

טתורים והגדר הולך והאבנים והחול ירעימו ששח ימי המעשה וביום השביעי ישבות וינוח עד מוצאי שבת. ומעבר לנהר מצד לשלשה השבטים הללו יש אש חלהט במקום ולא יוכל אדם לנגוע כמהלך סיל לצד ארץ פרינססי"ף:

וזה שמיו: אלוד בן טחלי בן יחוקאל בן חזקיה בן עלוק
בן אבנר בן שמעיהו בן חתר בן חור בן אלקנה בן הלל בן טוביה
בן פדח בן עינו בן נעמן בן טעם בן טעמי בן אינם בן גאול
בן שלום בן כלב בן עמרם בן דומם בן עובדוהו בן אברהם בן יוסף
בן משה בן יעקב בן כפור בן אדואל בן אשר בן איוב בן שלם
בן אליהו בן אדליאכ בן אחיסטך בן חזשים בן דן בן יעקב אבינו
ע"ה שלום לכל ישראל אמן:

תם ספר אלוד הדני

מדרש אלפא ביהא דרבי עקיבא

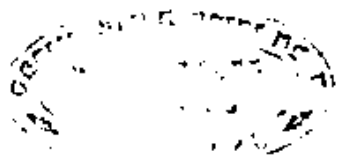
(נוסחא א' לפי דפוס קרשנזנינא ווינציאה)

א אמר רבי עקיבא א"לף מהו אלה. מלמד שאמרה
תורה א"מת ל"מד פ"ך כדי שתזכה לחיי העולם הזה. פ"ך ל"מד
א"מת כדי שתזכה לחיי העולם הבא. מפני מה מפני שהב"ה נקרא
אמת וכסאו מאו יושב עליו באמת ופניו יקדשו חסד ואמת וכל
דבריו דברי אמת וכל משפטיו משפטי אמת וכל אורחותיו חסד
ואמת. ומנן שהקב"ה נקרא אמת שני וי"י אלהים אמת (ירמיה י').
ומנן שכסאו מאו יושב עליו באמת שני והוכן בחסד כסא וישב
עליו באמת (ישעיה י"ו). ומנן שפניו יקדשו חסד ואמת שני
צדק ומשפט סבין כסאך וט"ו (תהלים פ"ט). ומנן שדבריו אמת
שנאמ' ראש דברך אמת (תהלים ק"ט). ומנן שמשפטיו משפטי
אמת שנאמר משפטי ה' אמת צדקו יחדיו (תהלים י"ט). וכל
אורחותיו חסד ואמת שני כל אורחות ה' חסד ואמת (תהלים כ"ה):
דבר אהר א א"פתח ל"שון יפה ו"פה ל"שון א"פתח.
אמר הקב"ה אפתח ל"שון של כל בני בשר ודם כדי שיהיו מקלסין
לפני בכל יום ומסליכין אותי בארבע רוחות העולם. שאלמלא
שירה חסדה שהם אומרים לפני בכל יום ויום לא בראתי את עולמי.
ומנן שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל שירה חסדה שנאמר
הוד והודר לפני עון ותפארת במקדשו (תהלים צ"ו) הוד והודר לפניו
בשמים ועון ותפארת במקדשו בארץ. שמים מכוסים הודו ותהלתו
מלאה הארץ. ומנן שברא הקב"ה את השמים לענין שירה שני
השמים מספרים כבוד אל (תהלים י"ט). ומנן שמוס שברא הב"ה
את הארץ אומרת לפניו שירה שני מכנף הארץ ומירות שמענו

צבי לצדיק (ישעי' כ"ד). ואין צדיק אלא הקב"ה שנא' צדיק ה' בכל דרכיו (תהלים קמ"ה). ומנן שאף ימים ונהרות אומרים שירה שני מקולות טים רבים (תהלים צ"ג). ומנן שאף הרים ונבעות אומרים שירה שני הדרים וכל נבעות עץ פרי וכל אחים החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף מלכי ארץ וכל לאמים שרים וכל שופטי ארץ כחורים וגם בתולות זקנים עם נערים יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לברו (תהלי' קמ"ח). ומנן שכל סדרי בראשית אומרים שירה שנאמר ממזרח שמש עד מבואו וגומר (תהלים קי"ג). ומנן שאף אדם הראשון פתח פיו בשירה שני (תהלים צ"ב) מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי ולומר לשמך עליון. טוב להודות ליי בארץ מתוך בני אדם. ולומר לשמך עליון בשמי סדום בתוך מלאכי השרת:

ד"א "אפתח לשון פ"ה ופ"ה" לשון "אפתח שאין נאה במאתי ושמונה אברים שבאדם לומר לפניו שירה אלא בפה ולשון שנאמ' פי יספר צדקהך וגומר (תהלים ע"א). שלא נמשלו פה ולשון אלא כים ובגליו. כשם שהים מרחיב ופותח כך הפה מרחיב ופותח. כשם שהים מלא מרגליות כך הפה מלא מרגליות של עצמות. כשם שהים מביע מים כך הפה מביע טים. כשם שגל מתוך הים מהגבר ועולה כך הלשון בחוך הפה מחגבר ועולה. כשם שהים מטביע ספינה בתוכו. כך לשון מרשיע את הבריה בדבר. וכשם שהים מצפצף כך הפה מצפצף. וכשם שגל הים מרגיש כך לשון מרגיש. כשם שגל הים מסעיר ברוח כערה כך לשון של אדם מסעיר ברוח עבירה. כשם שהים פולט הים כן הפה פולט טים. כשם שגלי הים הורגן את הבריות כך הפה ולשון הרע הורג את הבריות. וכשם שהים יש לו שפה מזה ומזה כן לשון יש לו שפה מזה ומזה. כשם שהים מבאיש ומפריח כן הפה מבאיש ומסריח. כשם שגל הים פעמים זוקף פעמים מוטל כך לשון פעמים זוקפת ופעמים מוטלת. כשם שגל הים הכל מתייראין ממנו כך לשונו של אדם הכל מתייראין ממנו. מה הים לכוף מימיו מחגרשים לרפש ומיט שנא' ויגרשו מימיו רפש ומיט (ישעיה סוף נ"ז) כך הפה סוף דבריו לתהו והבל שני יכרה יי כל שפחו הלקוח וגו' (תהלים י"ב):

ד"א "אפתח לשון פ"ה ופ"ה" לשון "אפתח אמר הקדוש ברוך הוא אפתח להם לשראל פה ולשון ברכרי חורה כדי שישבחו שמו בכל יום ויום שאם אין ישראל בעולם אין לי שבח וגדולה

שאלטלא שירח חסדה שישאל אומרים לפני בכל יום לא בראתי
עולמי. אפילו ישראל שכל העולם כלו נברא בשבילן לא בראתיים
אלא בשביל שירח שנאמר עם זו יצאתי לי תהלתי נספרו (ישעי ס"ד):
ד"א אלף אם אין אלף אין ברית אם אין בית אין אלף אם
אין תורה חמיטה אין כל העולם כלו מתקיים. אם אין כל העול
כלו מתקיים אין תורה חמיטה מתקיימת. אם אין גימ"ל אין דל"ח
אם אין דל"ח אין גימ"ל. אם אין גמילות חסדים אין דלים. אם
אין דלים בעולם אין גמילות חסדים שנאמר חסדי ה' אוכיר וגו'
(תשעה ס"ג). ומנן שישאל נקראו דלים שנאמר אח עם עני
תושע (תהלים י"ח) תעניב רמוח השפיל אלו אומות העולם:

ד"א אלף אמר הק"ב "אמונתי לישראל" פקדתי ו"פקדתי
לישראל" אמונתי. אין אמונתי אלא תורה שנאמר ואזהה אצלו
אמון (משלי ח'). ומנן שהפקיד הקב"ה אמונתו לישראל שנאמר
זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל (תהלים צ"ח). והוא כל ישראל
פוחחים אח פיהם ואומרים שירה לפני הקב"ה באותה שעה שני
ה' אלהים אהה ארומסך אהה שסך כי עשית פלא עשות מרחוק
(תשעה כ"ה) אמונה אומן. אם נאמר אומן למה נאמר אמונה
אם נאמר אמונה למה נאמר אומן. אלא מלמד ששתי אמונות
הפקיד הקב"ה לישראל על הר סיני אהר לישראל ואחר למשיח.
אהר לישראל מנן שנא' זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל (תהלים
צ"ה). ואחר למשיח מנן שנאמר וה' צדק אהר מחני והאמונה
אור הלצוי (תשעה י"א):

ד"א אלף אמר הקב"ה "אמיתי" פאדתי "לעמי" ו"פאדתי
לעמי" אמדתי. ואין אמדתי אלא תורה שנאמר יערוף כמטר
לקחי חול-כטל אמדתי (פ' האוינו). ואין לקחי אלא תורה שנאמר
כי לקח טוב נתתי לכם תורתו אל תעזבו (משלי ד'). ומהו אל
העזבו. מלמד שבשעת מתן תורה קרא הקב"ה לישראל ואמר
לקח בני מקח טוב יש לי בעולם ואני נותן אותה לכם לעד לעולם
אב הקבלו את תורתו והשטרו את מצותי. משיבין ואומרים לפני
רבש"ע איזהו מקח טוב שאתה נהן לנו אם נשמור את תורתך.
משיב הקב"ה ואמר להם זה העולם הבא. משיבין ישראל ואומרים
רבש"ע הראינו דוגמא של עולם הבא. משיב הקב"ה ואמר להם
זה שבת. שהוא אחד משישים של עולם הבא שכולו שבת שנאמר
זכר את יום השבת (פ' יתרו ואתחנן). ומנן שעולם הבא כולו

שבת שנאמר מזמור שיר ליום השבת וגומר ליום שכלו שבת (תהלי צ"ב). שכיון שרא' אדם הראשון את השבת פתח את פיו בשבתו של הקב"ה ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון. באותה שעה מלאכי השרת יורדין כחות כחות מן השמים ואומרים טוב. וכן השמים מקצתן היו אוחזים כידיהם כנורות ועוגבות. ומקצתן היו כידיהם נבלים ומצלחים וכל כלי שיר ומנגינה לפניו בשיר שנאמר ולומר לשמך עליון. להגיד בבקר חסדך זה עולם הבא שנמשל לבקרים שנאמר חרשים לבקרים רבה אמונתך (איכה, ב'). ואמנתך בלילות זה העולם הזה שנמשל ללילה שנא' תשת חשך ויהי לילה בו חרמש כל חיתו יער (תהלים ק"ד). וכי כל חיתו יער לא חרמש אלא בלילה וביום אינה רומשת כלל. אלא מלמד שעולם הזה נמשל בלילה ומלכי אומות העולם משולים כחיות שהם רומשים ביער בתוך הלילה. וכיון שעלה עמוד השחר חוזרים. כשם שכל החיות חוזרות ליערם ולמקומ' כך כל מלכי הארץ ורמזי חבל כיון שבא עליהם עה"ב ומלכות משיח חוזרים ליערם ולמקומם ויורדין מגדולתן ושבים אל עפרם ואינן באין לעולם הבא שנאמר והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה י"ד):

ד"א אל"ף אמר הקב"ה "אצחי" לפעול "פלא במרום ועומק שאין חקר ואין מספר שנאמר עושה גדולות עד אין חקר וגו' (איוב ט'). ד"א עושה גדולות עד אין חקר במעשה בראשית בשעה שבראם. ונפלאות עד אין מספר במעשה אחרית בשעה שיערם: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעה שנוצר הולד במעי אמו. ונפלאות עד אין מספר בשעה שנולד: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעת המבול. ונפלאות עד אין מספר בשעת הפלגה: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעת יציאת נשמה. ונפלאות עד אין מספר בשעת תחית המתים: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעת יציאת מצרים. ונפלאות עד אין מספר בשעת קריאת ים סוף: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעת מלחמת עמלק. ונפלאות עד אין מספר בשעת ירידת המן: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעת מתן תורה. ונפלאות עד אין מספר בשעה שנהרגו סיחון ועוג: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בשעת מלחמת סיפרא. ונפלאות עד אין מספר במלחמת מנחיים: ד"א עושה גדולות עד אין חקר בעולם הזה ונפלאות עד אין מספר בעולם הבא:

ד"א אלף מלמד שהמשח אלפי שערי הכמה נפתחו לו
 למשה בסני כנגד המשה חומשי חורה. ושמונה אלפים שערי
 בינה כנגד ה' נביאים ואחד עשר אלפים שערי דעה כנגד אחד
 עשר כתובים שנא' אוצר חסד ושמן בנה חכם וכסיל אדם יבלענו
 (משלי כ"א). אוצר זו חורה שני יראת ה' היא אוצרו (ישעיה
 ל"ג). וחורה זו יראה שנאמ' וראו כל עמי הארץ כי שם ה'
 נקרא עליך ויראו סמך (פ' כי תבא). ואומר ובעבור תהיה יראתו
 על פניכם וגו' (פ' יחזק). נהמד אלו נביאים שמתנבאים בדברי
 נחמדים שנאמר הנהמדים מודב ומפו רב (תהלים י"ט). ושמן
 אלו כתובים שהם מושחי טפו של אדם בדברי נחומים כשמן
 שנאמ' ושיקוי לעצמוחק (משלי ג'). בנה חכם זה משה רבנו
 עליו השלום שנקרא חכם שנאמר עיר גבורים עלה חכם וגו'
 (משלי כ"א). ואין גבורים אלא מלאכי השרת שנאמר ברכו ה'
 מלאכיו גבורי כח (תהלים ק"ג). וכסיל אדם יבלענו (משלי כ"א)
 זה יהושע בן נון שעש' עצמו ככסיל אצל משה רבו:

ד"א אלף זה הקב"ה שהוא ראשון והוא אחרון הוא אלוף
 ברוב אלפי מלק. כשם שהאלף ראש לכל האותיות כך הקב"ה
 ראש כל המלכים כולם וגם הוא סוף לכל הנדיבים כולם. ומנין
 שהוא ראשון והוא אחרון שני אני ה' ראשון ואת אחרונים אני
 הוא (ישעיה מ"א). ראוי למקרא לומר ואת אחרון אני הוא מה
 ה"ל את אחרונים אני הוא. אלא מלמד שבשמהדרש את העולם
 הקב"ה עומד בעצמו ומסדר סדרן של אחרונים של עולם הבא.
 סדרן של צדיקים. סדרן של חסידים. סדרן של עניים. סדרן
 של נביאים. סדרן של מלכים ושל רחמים ושל נדיבים. סדרן של
 פרנסי הדור. סדרן של דור ודור. וכל בריה ובריה. וכל היה
 וחדה. וכל עוף ועוף. וכל נשמה ונשמה. ומוריד חנוך בן ירד
 ששמו מטטרון. ואת ארבע החיות סתתה גלגלי מרכבו כסאו
 ומעמיד את כסאו לצד אחד ומעלה את קרח ואת עוזו משאל
 ומתרום רבה. ומביאין לפניו כל באי עולם והוא מעמידן על רגליהם.
 והוא מסדר דינו של עצמו לפני הבריות אומר להם כלום ראיחם
 אלה אחר מבלערי בשמים ממעל או בארץ סתתה או בארבע
 רוחות העולם העידו כי וחאמרו אמח שנא' ואהם עדי נאם יי
 ואני אל (ישעיה מ"ג). משיבין מטטרון וחיות הקדש וקרח ועדתו
 כלם כבת אחת בקול אחד בפה אחד ברבור אחד ואמרים לפניו

כל באי עולם: לא ראינו כמות מעולם אלה בשמים סמל. ולא
 שרנו כמות מעולם דרשות אחר בארץ מתחת: אין סלך כמות ואין
 צור בלחך ואין אלהים זולתך אתה ראשון ואתה אחרון ואין אלה
 מבלעדיך ואין עוד אלהים שני אין כמות באלהים יי ואין כמעשיך
 (חלים פ"ו). באוחה שעה משיב הקב"ה לכל באי עולם שנאמר
 ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי (פ' האוינו). מה הוא
 אני אני ב' פעמים. אלא מלמד שאמר להם הקב"ה אני הוא עד
 שלא נברא העולם ואני הוא משנברא העולם ואין אלהים עמדי
 לעולם הבא. אני אסיה ואחיה אני הוא שאמית כל בני אדם
 וכל הכריות בעולם הזה. ואני הוא שאחזיר להם רוח ונשם ומהיה
 אותם לעולם הבא. ואני הוא שמהצתי אותם בעולם הזה בעורות
 עינים. בהרשח: אונים. בהגירות רגלים. בכלילות אצבעותים.
 בפילגות אברים. בערלות שפתים. באילמות פה ולשון. ואני הוא
 שמרפא אותם לעולם הבא. ואין מידי מציל ליום הדין. ד"א
 מתצתי ואני ארפא כשם שהארם נפטר בטומו מן העולם הזה כך
 חוזר בטומו לעולם הבא. מי שנפטר הגר חוזר חגר. מי שנפטר
 כוסא חוזר כוסא. מי שנפטר חרש חוזר חרש. מי שנפטר אלם
 חוזר אלם. מי שנפטר גבן חוזר גבן. מי שנפטר דק חוזר דק.
 או חבלול בעינו. או גרב. או ילפת. או סרוח אשך. חוזר כך.
 ואחר כך יושב הקב"ה כרופא ומרפא אותם בפני כל באי עולם
 שני בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר יי ורפאחיו
 (ישעיה ט"ו):

ד"א א"לף מפני מה כותבין אותו באוח אתה וקורין אותו
 בשלש אותיות. מפני שהוא נחשב את' כנגד הקב"ה שנקר' אחר
 שני שמע ישראל יי אלקינו יי אחד (פ' ואחחנן). הקב"ה נקרא
 אחד וקריאת שמו אותיות משולשות. ומנין שהקב"ה אחד וכל
 שם ושכח שלו אין קורין לפניו אלא במשולש שני יי אלקינו יי
 אחד הרי שמו משולש. יי אל רחום הרי שמו משולש. (ס"א)
 אלקי האלקים ואדוני האדונים). ומנין שכל שכח אין אוטרים
 לפניו אלא משולש שני קדוש קדוש קדוש יי צבאות הרי משולש.
 גדול יי ומהולל מאד ולגדלתו אין חקר הרי משולש. או ישיר.
 את השירה. אשירה ליי. וכן שיר השירים שיר אחד שירים

שנים|הרי שיר משולש. במרח האמונה כראתי את העולם. ובמרח
האמנה אני נורג עמו. וכמרח אמנה אני עתיד לחדשו:*)
בי אל חקרי בי אלא בית. ומה הוא בית אמר הק"ב
ב"נתי י"צרחי ח"כנתי. ה"כנתי י"צרחי ב"נתי שני פלטרין שלו אחר
למעלה ואתד למטה. יצרחי כל סדרי בראשית. חכנתי חיי ער"ב
שנא' מי חקן את רוח יי (ישעיה מ'). ד"א כי בו בינה בכל בית
בכל בית בינה בו. בית בתי בכל בית במלכות בוני בית. אמר הקב"ה
בבית בראתי את העולם. בבית דנתי את העולם. בבית שיהתי
את העולם. בבית בלבתי את הלשון בעולם. בבית ברכתי את
אורחי. בבית ברכתי את יצחק. בבית ברכתי את יעקב. בב'
ברכתי את השבטים. בבית ברכתי את יוסף. בבית ברכתי את
ישראל. בבית ברכתי את ירושלים. בבית ברכתי את ציון. בבית
ברכתי את בית המקדש. בבית ברכתי את העולם הבא. וטנין
בבית ברא את העולם שנאמר בראשית ברא אלהים. בבית דן את
העולם שני קץ כל בשר בא לפני (פ' נח). גש לפני. קרוכ לפני
לא נאמר אלא בא לפני. שיהתי בבית שני ביום הזה נבקעו כל
מעייני ההים רבה (נח). בלבל הלשון בבית סנין שני כי שם
כלל יי שפת כל הארץ. הפך חלק חלק עירב לא נאמי אלא כלל.
ברך האורחי בבית סנין שני ייי ברך את אברהם (חיי צדק). ברך
יצחק בבית סנין שני יצחק בא סבוא (חיי שרה). בירך יעקב
בבית סנין שני בית יעקב בכל מקום אבל אוהל יעקב משכנו
יעקב שורש יעקב לא נאמר אלא בית יעקב. בירך השבטים סנין
שני וישראל בחרתי בו (ישעיה ס"ד). השקתי חפצתי רציתי בו
לא נאמר אלא בחרתי בו. בירך יוסף סנין שני ובית יוסף להבה
(עובדיה א'). פחנות יוסף משכנות יוסף מעונות יוסף לא נאמר
אלא ובית יוסף להבה. בירך ישראל סנין שני בית ישראל ברכו את
יי (תהילים קל"ו). ורע ישראל לא נאמר אלא בית ישראל. בירך
ירושלם סנין שנאמר ובחר עיר בירושלם (זכריה סוף א'). השק
חפץ רצה לא נאמר אלא בחר. ציון סנין שני כי בנה יי ציון.
יסד סנין לא נאמר. שכלל לא נאמר אלא בנה. בית המקדש
סנין שנאמר כי ביתי בית חפלה וטמר (ישעיה נ"ו). אהלי משכני

*) אבר אהרן כסאן ואילך קד סוף אנת א סתב ברפס קראקא ס' חנוך אפי
הרפסתי אורי בחרד ב' של בית המדרש ואין צורך ליבטל היבטים.

דירתו לא נאמ' אלא בתי. ע"הב מנן שני כי הנני בורא השמים
החדשים והארץ החדשה (ישעיה ס"ה). יוצר כנגן שכלל לא נאמר
אלא בנה בורא:

ד"א ב"ח מה נשחנה בית מכל האוחזי שכרא בו הקב"ה
כל סדרי בראשית. מפני שגלו וידוע היה לפני הק"בה שני פעמים
עתיד העולם ליחרב אחר בימי דור המבול ואחר בסוף ששת
אלפים וחשעים ושלש שנים. ד"א מפני שבי פעמים היה עתיד
בית המקדש ליחרב. (ג"ו הרש) ד"א מפני שאמר הקב"ה שני
עולמי אני עתיד לכראת עולם הזה ועולם הבא. ד"א מפני שאמ'
הק"בה עתיד אני לכראת שמים וארץ ב' פלגורן שמים שלי וארץ
לבני אדם שנא' (תהלים קט"ו) השמים שמים לוי והארץ נחן
לבני אדם. ד"א מפני שאמר הק"בה עתידין בשר ודם לעבוד
ב' רשויות ישראל עובדים לשמי ואומות לשם ע"ו. ד"א מפני
שעתידין בריות העולם לנהוג ב' יצרים יצר טוב ויצר הרע. ד"א מפני
שכל מה שאני עתיד לכראת אינו אלא אחד זכר ואחד נקבה.
ד"א מה ח"ל בראשית בשביל שלשה שנקראו ראשית ואלו הן
תורה וישראל ויראה. תורה מניין שני יי קנני ראשית דרכו (משלי
י"ד). ישראל מנן שני קודש ישראל לוי ראשית חבואתה (ירמיה
כ"ב). יראה מנן שני ראשית חכמה יראה יי (משלי א'). תורה
בשביל ישראל שנאמר עם זו יצרת לי תהלתו יספרו (ישעיה צ"ד).
ומנן שעם זו ישראל שנא' עם זו קנת. ישראל בשביל יראה
שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעטך כי אם ליראה
אח ה' אלקיך (מן ג"ו הרש ועד כאן הוספ' דפוס קראקא):

ד"א בי בו בינה לכל יראה. בו בינה לכל יצור. בו בינה
לכל נפש. בו בינה לכל נשמה. בו ביני לכל רוח. שאלמלא
בינה אין העולם מחקים אפילו שעה אחת שנאמר הבו לכם
אנשים חכמים ונבונים (פ' דברים). באותה שעה אמר להם ה"קבה
לישראל בני הבו לכם בעלי בינה להיות ראשים עליכם. מיד הלך
משה ודחה מחויר בכל משכנותיהם של ישראל לבקש מהם בעלי
בינה ולא מצא שנאמר ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים
וידועים (שם). ולא מצא נבונים. מכאן אתה למד שגדולה בינה
לפני הק"ב יותר מן התורה שאפילו אדם קור' תורה לביאוי ומחובים
חשנה משנה ומדרשים הלכות ואגדות שמועות וחופפות
מושבות ומעמדות והגדות וכל סדרי בראשית ואין בו בינה

אין-חורחו שזה כלום. שני ובינה נבנוי הסתחר (ישעיה כ"ט). ד"א
ספני מה ברא הק"נה אח העולם בכ' נבראשי וסיים בל' החור
כדי שנשהדבקם ביחד אינן אלא בל וכי תהפוך אותם אין אלא
לב אמר להם הקב"ה לישראל בני אם אתם מקיימים שני דברים
הללו בל ולב אני מעלה עליכם כאלו קיימתם את החורה כולה
סבי ועד לי:

נימל מהו גימל. סלמד. שאמר הקב"ה ג"מלתי י"חד
ס"חסדים ל"דלים. ל"דלים ס"חסדים י"חד ג"מלתי. שאלמלא
גמילות חסדים שלי אין כל העולם מתקיים אפילו שעה אחת.
ומה גמילות של הקב"ה שהוא עשה עם עולמו בכל יום ויום.
אלו הן. רוח ונשמה. דעה וחכמה וערסה. עצה ונבונה. בינה
ופהשבה. מאירת עינים. ושמיעה אונים. והלך רגלים. ומשמש
ידיים. ופתיחת הפה. ומענה לשון שהוא נותן לכל אדם ובריה
שבהן העולם מתקיים שנא' חסד ה' סלאה הארץ (תהלים ל"ג).
רוח ונשמה מניין שנא' ויפח באפיו נשמת חיים (פ' בראשית). (ס"א
נשמת חיים וישוב העפר אל הארץ כשהי' הרוח חשוב אל האלקים
אשר נחנה. דעת וחכמה מנין שנאמר יי' יתן חכמה מפיו דעת
וחכמה. עצה ומחשבה מנין שנאמר רבות מחשבות. שמיעת
אזנים מנין שני ואנוי תרשים הפתחנה וגומר. הליכת רגלים מנין
שנאמר או ידלג כאיל פסח ע"כ) בינה ומחשבה מנין שנאמר לחת
לפתאים ערסה (משלי א'). עצה ותושיה בינה ונבונה מנין שני
לי עצה ותושיה אני בינה לי נבונה (משלי ח'). מאירת עינים
מנין דכתיב או תפקחנה עיני עורים (ישעיה ל"ה). הליכת רגלים
מנין שני מיי מצעדי גבר כוננו (משלי כ'). משמש ידיים מנין
שנאמר שאו ידיכם קדש (תהלים קל"ד). פתיחת פה מנין שנאמר
סי עם פה לאדם (פ' שמות). מענה לשון מנין שנאמר מה
מענה לשון (משלי י"ז). דבר אחר אלו טל ומטר וגשמי רצון
ברכה ונרבה שנתן הקדוש ברוך הוא משמי מרום בעולם בכל שנה
ושנה שנאמר ונחתי מטר ארצכם בעתו (פ' עקב). שאלמלא נשמים
יורדים בעולם אין כל בריה יכולה להתקיים שנאמר הרעיפו שמים
ממעל ושתקים חלו צדק (ישעיה מ"ה). שאלמלא צדק גמילות
חסדי שנתן ה"קבה משהקים אין העולם מתקיים שנאמר ושתקים
חלו צדק (שם). וכתיב ויצו שתקים ממעל ודלתי שמים פתח
וימטר עליה סן לאכול (תהלים ע"ח). ומה נשחנה שתקים מכל

הקיעו מרומים. מפני שכל כחו ובורחו של ה"קבה אינו אלא בשחקים. עוה וגאותו שכנתו ותורתו ירושלם ובית המקדש כולם בשחקים. עוה מנין שני חנו עוה לאלדים על ישראל גאותו ועוה בשחקים (תהלים ס"ח). גאותו בשחקים מנין שנאמר הוכב שמים בעורך ובגאותו שחקים (פ' ברכה). שכנתו בשחקים מנין שנאמר ויצו שחקים סמעל (תהלים ע"ה). ואין צואה אלא שכנה שנאמר ויצו ה' אלדים (פ' בראשית). שהקב"ה צוה לשחקים לדחקן מנו סאכל מחנוח ישראל. ומנין שהמון בשחקים יהיה מחון כריחים בשביל צדיקים ובשביל ישראל שנאמר ויטטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו (תהלים ע"ח). תורתו בשחקים מנין שני ועוה בשחקים (תהלים ס"ח). ואין עוה אלא תורה שנאמר ה' עוה לעמו יחן (תהלים כ"ט). ירושלם ובית המקדש בשחקים בנויה באבנים טובוח ומרגליות באבן ספיר ובאבן כדכד ובכל מיני אבן יקרה מנין שנאמר ושחקים יולו צדק (ישעיה ס"ד). ירושלם נקראת צדק שנאמר צדק ילין בה. ולמה נקרא שמו שחקים שהם משחקים מן טל ומטר ודגן לישראל בין בעולם הזה ובין לעולם הבא. ד"א שחקים אין שחקים אלא שחקים שהם משחקים בכל מיני שיר חסרה ובכל מיני שבח לפני השכינה בבית המקדש שבטרומ שנאמר הדר והדר לפני עוה ותפארת במקדשו (תהלים צ"ו). זה בית מקדשו שבשחקי מרומים שויו מכסה אח כל חדרי הרקיע מרומים שנאמר כסה שמים הגדו ותהלתו מלאה הארץ (חבקוק ג'). דבר אחר שחקים שאלף ושמונה עשר מחנוח עומדים לפני השכינה בבית המקדש שבשחקים לומר לפניו קדוש בכל יום ויום וכל מחנוח אלה ושמונה רבבן מלאכי השרת. שכך שחקי בגמטריא אלה ושמונה עשר מחנוח. שהן סובבין לפני השכינה בבית המקדש שבשחקים. ומרומים שמו של ה"קבה בכל מיני שבח חסרה מבקר ועד ערב אומרים לפניו ק' ק' ק'. ומערב עד בקר אומרים ברוך כבוד ה' סמקומו. מפני מה מפני ששכינה תעלה למרומים בלילה לבית מסחרים שלה שנאמר אכן אחה אל מסחר אלדי ישראל מושיע (ישעיה ס"ה):

דלית ד"ל. אמר הקב"ה ד"ל ד"ברי ל"עולם. ל"עולם ד"ברי נצב בשמים שני לעולם ה' דברך נצב בשמים (תהלים קי"ט). ואין דבר אלא מלאך הרופא שנאמר ישלח דברו וירפאם (תהלים ק"ז). דבר אחר אין דבר אלא לשון נבואה שנאמר ושם ה' דבר בפי

בלעם (פ' בלק). דבר אחר אין דבר אלא לזון מצוה עני דבר
שלח ה' ביעקב תפל בתראל (ישעיה ט'). ומנין שאין דבר אלא
מצוה שנאמר כי דבר ה' בזה ואח מצותו הפך (פ' שלח):

דבר אחר דל"ד אמר הק"ב ר"ב רתי ל"הקים ד"ל. ד"ל
ל"הקי ר"ב רתי. מפני שבני אדם שונאים לדל ואין מי שאהב
לדל אלא אני בלבד. ובני אדם מכזים לדל ואין נשמעים דברי
הכסח' דל שנא' והכסת המסכן בוויה וגו' (קהלת ט'). ואני בעצמי
משנב לדל שנאמר יהי יי' משנב לך משנב לענות בצרה (תהלים
ט'). וכשבא דל בחפלה לעני אינו משיבו מלפני ריקם שנאמר
אל ישוב דך נבלם וגו' (תהלים ע"ד). ואני סקרב שכינתי אצלו
בכל יום שנאמ' קרוב ה' לנשברי לב (תהלים ל"ד). ואין נשברי
לב אלא עניים. וכל האוטם אינו מצינוע צעקת הדל ואינו עונה
לו בשעה שצועק לפניו בקל צעקה ומרה גם הוא יקרא ולא יענה
שנאמ' אוטם אינו מצעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה (משלי
כ"א). ולא עוד אלא שאינו מביט הקב"ה בכל דגע ורגע אלא
בדל שנא' ואל זה אביט אל עני תבה רוח (ישעי' ס"ו) וערב לפני
קול דבריהם יחר מבל בני אדם שחתת השמים שנא' כי שומע
אל אבותים יי' ואת אסוריו לא בזה (תהלים ס"ט). מהו ואת
אסוריו אלו בעלי חולה ובעלי סבה שהן דומים בעולם הזה כהליים
כאלו חברשים בבית האסורים עד שה"קב"ה שולח להם רפואה
וירפאם מתליים שנאמ' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' (תהלים ק"ו).
ואסורים אלו חולים שנאמר לאמר לאסורים צאו וגו' (ישעיה ס"ט).
ולא עוד אלא שהק"ב מגלגל רחמי עליהם ומקימם מעפר להשיב
עם נדיבים ולהתילם כסא כבוד שנאמר (שמואל א' ב') מקים
מעפר דל להשיבם וגו'. ואין נדיבים אלא מלכים שנאמר נדיבי
עמים נאספו וגו' (תהלים ט"ו). ואין עמים אלא ישראל שנאמר
עמים הר יקראו (דברים ל"ג). ואין עם אלא בית המקדש שנאמר
והלכו עמים רבי אמרו לכו ונעלה אל הר ה'. וכסא כבוד יתהלים
(שמואל ב'). ואין כסא אלא ירושלם שנאמר בעש ההיא יקראו
לירושלם כסא ה' (ירמיה ג'). ואין כבוד אלא העולם הבא שנאמר
כבוד הכסמים ינהלו (משלי ג'). ואומר יעלנו הסידים בכבוד ירגנו
על משכבותי (תהלי קמ"ט). ואין משכבותם אלא העולם הבא
שנאמ' יבא שלום יוחו על משכבותם (ישעיה נ"ו):

דבר אחר מפני מה דל"ח נחן פניו כלפי ה"א מפני שבל

מי שהוא דל בעולם הזה עשיר הוא לעולם הבא כגון ישראל ספני שהם עוסקים במצות. עשירים בעולם הזה דל הוא לעולם הבא כגון אומות העולם ורשעים שאינם עוסקים במצות ועשירים בעולם הזה לפי שהק"ב נחן להם שכרם בעולם הזה שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבירו (פ' ואחחון) מן העולם הבא ששבר מצוה אחת מן העולם הבא עין לא ראתה אלדים וולחך (ישעיה ס"ד). ואומות העולם שאינן עוסקים במצות מקבלים שולחנם בעולם הזה. ולמה לפי שהק"ב אינו מקפח שכר כל ברי'. כיצד באין אומות העולם ורשעים ועושין מצוה אחת לפניו כדי שישברו אותם וישמעו בני אדם ויכבדו אותם. וכל מה שעושין רשעים אין עושיין אלא לכבודם על כן הם עשירים בעולם הזה ועניים לעולם הבא לפי שאין כל אדם וזכה לשתי שולחנות. ואם יש אדם בישראל שנולד כמזל טוב לחיות בעולם הזה ויכיר בוראו בכל לבבו והולך בחוטו ובעטה ולא פגים דעתו על חבירו ולא אומר בלבו אני גדול מפלוני ופלוני ולא יענה לעניים בגבהות הלב ולא יקלל אדם שהוא קטן ויעשה מעושרו לעניים צדקה ולעשירים גמילות חסדים בהלואה ונחן דעתו בכל שעה על בוראו ואומר בשפלות וברוח נמוכה מה אני מה חסדי מה צדקתי לפני בוראי זה אוכל הפירות בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא וכל מצות שיעשה האדם בעולם הזה ולא יעשה אותם באהבה וכיראה אינו מקבל שכר מאותם מצות שיעשה האדם בעולם הבא. ואם חמה אחת בדברי הל"י בא המסתכל בעשו הרשע ואומות העולם שהם אוכלי מלכ"י גדולה בעולם הזה וסופן שנטרדין מן העולם הבא שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש (עובדיה א'). ואומר אברו גוים מארצו (תהלים י'). ואומר והאלילים כליל יחלוק (ישעיה ב'). ישוכו רשעי לשאולה (תהלים ט'). אבל ישרי נחלים חיי עולם הזה והיי עולם הבא בשביל צדקות שעושין שני' ועסך כלם צדיקים וגו' (ישעיה ס'). ואומר ויקבלון מלכותא קדישי עליונים וגומר. ומנין שישדאל נקראו עליונים שני' אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם (תהלים פ"ב):

הא ה"א אין ה"א אלא שמו של ה"ב"ה המפורש שבו נברא העולם כלו שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית) אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם. ומנין שאף שמים וארץ שעתידים להתחדש אין נבראים אלא בה"א שני השמים החדשים

הארץ החדשה (שעיה ס"ו): שמים חדשי וארץ חדשה לא נאמ'
אלא השמים החדשים והארץ החדשה מכאן אתה למד שלא היחה
גיעה מלפני ה"קבה לא במעשה בראשית של עולם הזה ולא
במעשה אחרית של עולם הבא שלא בראו אלא בדבר שאין בו
ממש אחר בלבד בה"א. ומה נשתנה מכל האותיות שבהם נחתה
חודה לישראל שאין בו ממש. מפני שכל האותיות כשהאדם
מוציאן מפיו הוא מרגיש בהן בשפתו ובלשונו ומוציא טיפה רוק
מפיו אבל ה"א אינו מקבל טומאה מפני שכשהאדם מוציאן מפיו
אינו מרגיש בו לא בשפתו ולא בלשונו ואין מוציא בה טיפה
רוק מפיו. כל האותיות כולן מקבלות טומאה אבל ה"א אינה
מקבלת טומאה. מפני שכל שמות המפורשי אינם נכתבו אלא
בה"א ובה"א נחתמו שמים וארץ ועולם הזה ועולם הבא וימות
המשיח. וכמה הן אותיות שבהן נחתמו שמים וארץ. שמים
עשרה הן כנגד שמים עשרה שעות היום ושמים עשרה שעות הלילה
ושנים עשרה הדשי שנה ושמים עשרה מילות ושנים עשר שבתים
ושמים עשר ארצות וכולן על שמותם של שבתים שנאמ' יצב
גבולות עמים למספר בני ישראל. ואלו הן שמים עשר אותיות
שנאמר אהיה אשר אהיה שלחני אליכם (שמות ג'). הרי י"ב
אותיות. וכיצד נחתמו בהן ארבע ארבע לכל רוח ורוח. שתי
אותיות מלמעלה לכל רוח ושתי אותיות מלמטה לכל רוח. א"ה
מלמטה י"ה מלמעלה א"ה מלמעלה י"ה מלמטה. ורוח רביעית
פתחה ועוסרה ואי' החומה. יש זמן שהיא פתחה ועוסרה ואינה
חחומה. יש זמן שהיא חחומה. ובזמן שהיא חחומה אינה החומה
אלא ב"ה ר"ה. י"ה מלמעלה ר"ה מלמטה. ומפני מה יש זמן
שהיא פתחה מפני שבו ירד ה"קבה לבלבל את הלשון שנא' וירד
ה' לראות את העיר וגו' (פ' נח). ובה ירד על הר סיני שנא'
וירד ה' על הר סיני (פ' יתרו). ובה עתיד לירד לירושלם לחרש
את העולם שנאמר תעמדו רגליו ביום ההוא על הר הוהים (זכריה
י"ד). ואז כן ירד ה' צבאו לצב' על הר ציון (ישעיה לא). וכל
אותיו הללו של אש הן. ומראיהן כטראה בהן ולהבת אור סביב
להן. וכל אהת ואחת שיעור קומתו עשרים ואחד אלפים רבבות
פרסאות. וכלן קשורות נחרים של זיקי והרד מפני שהן חקוקות
בעט באצבע ידו של ה"קבה. ומזן שכל שם שם שיעורו עשרים
ואחד אלפים רבבות פרסאות וכלן קשורות של זיקי והרד. וישן

אֱהִי־בְנֵי־מִטְרָיָה. וְזֶה הוּא־שֵׁם הַכְּחוּב אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי (פ') שְׁמוֹת). מִלְמַד שֶׁאִמְרַתְהוּ"קֵבֶה אֲנִי הֵייתִי נִאֲדָה. אֲנִי הֵייתִי קוֹרֵם שֶׁנִּכְרַא הָעוֹלָם. וְאֲנִי הוּא מְשַׁנְבְּרָא הָעוֹלָם. וְאֲנִי הוּא שֶׁאֲדָה לְעוֹלָם הַבֵּא. דְּבַר אַחַר אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי. אִמְרַתְהוּ הַקְדָּר בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אִדּוֹן הַכֹּל יִצְרָתִי הַכֹּל. הַכֹּל יִצְרָתִי הַכֹּל אִדּוֹן אֲנִי. דִּ"א אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי. אִמְרַתְהוּ"קֵבֶה בְּמִדַּת רַחֲמִים בְּרֵאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת רַחֲמִים אֲנִי מְנַהִיגוֹ וְעַתִּיד אֲנִי לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים. וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת רַחֲמִים בְּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר זָכוֹר רַחֲמֵךְ ה' וְחַסְדֵךְ כִּי טַעַמְתָּ הַמָּה (תְּהִלִּים כ"ה). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת רַחֲמִים הוּא מְנַהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וְנֹסַר (שְׁמוֹת ל"ג). וּמִנֵּן שֶׁהוּא עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אִמְרַתְהוּ שְׁבַתִּי לִירוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים בֵּיתִי יִבְנֶה כֹּה (זְכוּרִית א'). דְּבַר אַחַר אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי אִמְרַתְהוּ"קֵבֶה בְּמִדַּת הַטוֹב בְּרֵאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת הַטוֹב אֲנִי מְנַהִיגוֹ וְאֲנִי עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת הַטוֹב. וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת הַטוֹב בְּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב ה' לְכֹל (תְּהִלִּים קס"ה). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת הַטוֹב מְנַהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב ה' לְמַעַן בְּיוֹם צָרָה (נְחוֹם א'). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת הַטוֹב עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים (תְּהִלִּים קכ"ה). דְּבַר אַחַר אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי אִמְרַתְהוּ"קֵבֶה בְּמִדַּת אֲמוּנָה בְּרֵאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת אֲמוּנָה אֲנִי מְנַהִיגוֹ וּבְמִדַּת אֲמוּנָה אֲנִי עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ*). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת אֲמוּנָה בְּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר ה' אֱלֹדֵי אַתָּה אֲרוּמְטֵךְ אֲדָה אֶת שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶלֶא עֲצוֹת מְדַחֵק אֲמוּנָה אֲוִסֵן (יִשְׁעִיָה כ"ה). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת אֲמוּנָה מְנַהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל (פ' הַאֲוִינוֹ). וּמִנֵּן שֶׁעַתִּיד לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת אֲמוּנָה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֲמוּנָתִי וְחַסְדֵי עַמִּי (תְּהִלִּים פ"ט):

וְזֶה הוּא שֵׁם הַכְּחוּב אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי (פ') שְׁמוֹת). מִלְמַד שֶׁאִמְרַתְהוּ"קֵבֶה אֲנִי הֵייתִי נִאֲדָה. אֲנִי הֵייתִי קוֹרֵם שֶׁנִּכְרַא הָעוֹלָם. וְאֲנִי הוּא מְשַׁנְבְּרָא הָעוֹלָם. וְאֲנִי הוּא שֶׁאֲדָה לְעוֹלָם הַבֵּא. דְּבַר אַחַר אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי. אִמְרַתְהוּ הַקְדָּר בְּרוּךְ הוּא אֲנִי אִדּוֹן הַכֹּל יִצְרָתִי הַכֹּל. הַכֹּל יִצְרָתִי הַכֹּל אִדּוֹן אֲנִי. דִּ"א אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי. אִמְרַתְהוּ"קֵבֶה בְּמִדַּת רַחֲמִים בְּרֵאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת רַחֲמִים אֲנִי מְנַהִיגוֹ וְעַתִּיד אֲנִי לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים. וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת רַחֲמִים בְּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר זָכוֹר רַחֲמֵךְ ה' וְחַסְדֵךְ כִּי טַעַמְתָּ הַמָּה (תְּהִלִּים כ"ה). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת רַחֲמִים הוּא מְנַהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וְנֹסַר (שְׁמוֹת ל"ג). וּמִנֵּן שֶׁהוּא עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת רַחֲמִים שֶׁנֶּאֱמַר כֹּה אִמְרַתְהוּ שְׁבַתִּי לִירוּשָׁלַם בְּרַחֲמִים בֵּיתִי יִבְנֶה כֹּה (זְכוּרִית א'). דְּבַר אַחַר אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי אִמְרַתְהוּ"קֵבֶה בְּמִדַּת הַטוֹב בְּרֵאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת הַטוֹב אֲנִי מְנַהִיגוֹ וְאֲנִי עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת הַטוֹב. וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת הַטוֹב בְּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב ה' לְכֹל (תְּהִלִּים קס"ה). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת הַטוֹב מְנַהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב ה' לְמַעַן בְּיוֹם צָרָה (נְחוֹם א'). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת הַטוֹב עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים (תְּהִלִּים קכ"ה). דְּבַר אַחַר אֱהִי אֲשֶׁר אֱהִי אִמְרַתְהוּ"קֵבֶה בְּמִדַּת אֲמוּנָה בְּרֵאתִי אֶת הָעוֹלָם וּבְמִדַּת אֲמוּנָה אֲנִי מְנַהִיגוֹ וּבְמִדַּת אֲמוּנָה אֲנִי עַתִּיד לְחַדְשׁוֹ*). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת אֲמוּנָה בְּרָא אֶת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר ה' אֱלֹדֵי אַתָּה אֲרוּמְטֵךְ אֲדָה אֶת שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶלֶא עֲצוֹת מְדַחֵק אֲמוּנָה אֲוִסֵן (יִשְׁעִיָה כ"ה). וּמִנֵּן שְׁבַמְדַת אֲמוּנָה מְנַהִיגוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵל אֲמוּנָה וְאֵין עוֹל (פ' הַאֲוִינוֹ). וּמִנֵּן שֶׁעַתִּיד לְחַדְשׁוֹ בְּמִדַּת אֲמוּנָה שֶׁנֶּאֱמַר וְאֲמוּנָתִי וְחַסְדֵי עַמִּי (תְּהִלִּים פ"ט):

* עֵינֵן מִנֵּן אֵת א.

** אֵלֵי צִ"ל וַיִּזְ הַחֲמִית וּמ'.

של גדודי אש. ובזמן שאדם משתמש בהם מחמלא כל רקיע
 ורקיע כלו אש ויורדין לשדוף את העולם באש כיון שמגיעים לארץ
 רואים שכנפי שמים קשורים בכנפות הארץ וכנפות הארץ קשורים
 בכנפות שמים וחתומים בטבעת אהיה אשר אהיה. מיד עומדים
 מבעטן ונהגין במרח רחמים עם כל העולם ועם אותו אדם המשתמש
 בהם. שאלמלא לא חתם הק"בה בחומו ארבע רוחות העולם
 כשארם משתמש בהן מיד העולם מחמלא אש. אלא שהחם הק"בה
 בחומו ואינו עולט אש לעולם שנאמר הלא כה דברי כאש נאום
 ה' (ירמיה כ"ג). והשם שהוא נתגלה למשה בסנה מתוך אהבה.
 מתוך הרחמים. ומתוך הענוה. ומתוך הישדות. ומתוך השפלות.
 ומתוך הצדקה. ומתוך האמונה. ומתוך אברהם יצחק ויעקב. שאפילו
 אברהם יצחק ויעקב שהם גדולים ממלאכי השדה והקב"ה אהבם
 אהבה גמורה לא גלה להם שם המפורש אלא למשה כלבד שנאם
 ושמי ה' לא נודעתי להם (פי' וארא). ומה הודיע להם טקצת שמו
 שאינו מפורש ש' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל
 שדי. שלש אותיות הללו הודיע להם כנגד שלשון. ש' כנגד אברהם
 ד' כנגד יצחק ו' כנגד יעקב. ולכלם שם אחד גלה להם. אבל
 למשה גילה לו כל השמות בין שמות המפורשים בין שמות החקוקים
 על כתר מלכות שבראשו ובין שמות החקוקים על כסא הכבוד בין
 שמות החקוקים בטבעת שכירו. בין שהן עומדין כעמודי אש סביבות
 מרכבותיו בין שמות שהן סביבות שכינה כנשרי מרכבה בין שמות
 שנתחטמו בהן שמים וארץ ים ויבשה הרים ובקעות חניני ההומי
 וסודי עולם וסודי בראשית סודי מעונות וכול תעבות וכסא הכבוד
 אוצרות חיים וגנוי ברכות גנוי טל ומטר גנוי ברכים גנוי עננים גנוי
 רוחות גנוי נשמות של חיים ושל מות שנאמר יודיע דרכיו למשה
 (תהלי' ק"ג). ומפני מה לא גילה דרכיו לאברהם שפירש עצמו
 מאצל ע"ז ונדבק תחת כנפי השכינה ועמד בעשר נסיונות וליצחק
 שנעקר משה חמים על גבי הטובה ומסר דמו להקב"ה וליעקב
 שהרחיק את עצמו ואח בניו ואח בנותיו ואח קרוביו מחטא ומע"ז
 שנאם' ואמר יעקב אל ביתו הסידו אלהי הגבר (פי' וישלח). אלא
 סלמד שלאברהם לא גילה לו אלא מפני שזרעו של ישמעאל נפל
 בגיהנם. ליצחק מפני זרעו של עשו שנופל בגיהנם. ולמה לא גילה
 ליעקב שבחר בו הקב"ה לסגולתו וחקק דמותו על כסא הכבוד
 שברקיע ש' כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו. (תהלים קל"ה).

ובו משבחים לפניו עליונים ורחחונים בכל יום שנאמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אחסא (ישעי' ס"ט). אלא מפני שאמר שנסתרו דרכי לפני כוראו שנאמר למה האמר יעקב וחדבר ישראל נסתרה דרכי מדי (שם ט') לפיכך לא גילה לו:

ז ויץ זה שמו של הקב"ה שהוא זן ומפרנס כל יצורי כפיו בכל יום ויום מקרני ראמים ועד ביצי כנים שנא' מפרי מעשיך תשבוע הארץ (תהלים ק"ד). ואומ' פתח את ירך ומשביע לכל חי רצון (שם קס"ה). וכמה מפתחות יש לו להקב"ה יש לו מפתח של אשה שני ויפתח את רחמה (פ' ויצא). יש לו מפתח של גשמים שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (פ' תבא). יש לו מפתח של החיית המזים שנאמר וידעה כי אני ה' בפתחי את קברותיכם (יהוקאל ל"ו). יש לו מפתח של פרנסה שנאמר פתח את ירך (תהלים קמ"ה). יש לו מפתח של נקבים שני מהר צועה להפתח (ישעי' נ"ב). ויש לו מפתח של מן ויכן להם מן שנאמר הלאי שמים פתח ויטטר עליהם מן. ס"א ויצו שחקים ממעל (תהלים ע"ח). יש לו מפתח של הדרש מלכות שנאמר ופתחו שעריך חמדי (ישעיה ס'). יש לו מפתח של עינים שנאמר או תפקחנה עיני עורים (שם ל"ה). וכתיב ויגל ה' את עיני בלעם (פ' בלק). יש לו מפתח של הרשים שנאמר אוני הרשים תפתחנה (ישעיה ל"ה). יש לו מפתח של שפחים שנאמר ה' שפחי הפתח (תהלים נ"א). יש לו מפתח של פה שנאמר ויפתח ה' את פי האחוזן (פ' בלק). יש לו מפתח של לשון שני ומה' מענה לשון (משלי י"ו). יש לו מפתח של אסורים שנאמר ה' פתח אסורים (תהלים קמ"ו). יש לו מפתח של ארץ שני תפתח ארץ ויפרו ישע (ישעיה ס"ה). יש לו מפתח של גן ערן שנאמר פתחו לי שערי צדק (תהלים קי"ח). יש לו מפתח של גיהנם שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים (ישעיה כ"ו). אל תקרי שומר אמונים אלא שומר אמונים שאומר אמן שבשביל אמן שעונין רשעי מהוך גיהנם ניצולים מנהגם. כיצד עתיד הקב"ה להיות יושב בגן ערן ודורש וכל הצדיקים יושבים לפניו וכל פסליא של מעלה עומדים על רגליהם. מימינו של הב"ה חמה עם הטולות ולבנה וכל הכוכבים משמאלו והקב"ה דורש להם מעמי תורה חדשה שעתיד הקב"ה ליתן להם על ידי משיח, וכיון שמגיע לאגדה עומד זרובבל בן

שאלהיאל*) על רגליו ואומ' יהגל ויחקדש וקולו תולך מסוף העולם עד סופו וכל באי עולם עונן אמן ואף רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתתרו בניהם עונן ואומרים אמן מחוק ניהנם עד שמחרעש כל העולם כולו וקולם נשמע בפני הקב"ה והוא שאל עליהם ואומר מה קול רעש גדול ששמעתי. משיכון סלאכי השרה ואומרים לפניו רבונו של עולם אלו רשעי ישראל וצדיקי אומות העולם שנשתתרו בניהם שעונן אמן מחוק ניהנם. מיד מתגלגלן רחמי של הקב"ה עליה' ביותר ואומר מה אעשה להם ויתר על דין זה כבר יצר הרע גרם להם. כאותה שעה נטל הקב"ה מפתחות של ניהנם ונחנן למיכאל ונבריאל בפני כל הצדיקים ואומר להם לכו ופחתו שערי ניהנם והעלו אותם מחוק ניהנם שנאמר פחתו שערי' ויבא גי' צדיק שומר אמונים (שם). מיד הולכים מיכאל ונבריאל ופותחים ארבעים אלפים שערי ניהנם ומעלים אותם מחוק ניהנם. וכיצד מעלים אותם מחוק ניהנם מלמד שכל גיבנם וניהנם שלש מאות ארכו ג' מאות רתבו ועכוו אלה פדסה ועסקו אלה פדסה וכל רשע שנטפל לתוכו שוב אינו יכול לעלות מחוכ'. מה עושין מיכאל ונבריאל באותה שעה חופשין ביד כל אחד ואחד מהן ומעלין אותן כאדם שהוא מקים את חבירו ומעלהו בחבל מחוק הבור שנאמ' ועלני סבור שאון מטיט דיון (תהלי' ט'). ועומדים עליהם נבריאל ומיכאל באותה שעה ורוחצין אותן וסכין אותן ומדפאים אותם מסכות ניהנם ומלבישין אותם בגדים נאים וטובים וחופשים בידם ומביאין אותם לפני הקב"ה ולפני כל הצדיקי' כשהן מטהצים ומכובדים שנאמ' כהניך ילכשו השועה והסדיק ישמחו בטוב (דברי הימים ב' ז'). כהניך אלו צדיקי אומות העולם שהן מכהנין להקב"ה בעולם הזה כגון איטונינוס בן אסירוס וחביריו. וחסידיך אלו רשעי ישראל שנקראו חסידים שנאמ' אפפו לי חסדי (ההלים נ'). ובשמניעין לפתח גן עדן נכנסין נבריאל ומיכאל וחלה תמלכים בהקב"ה. משיב הקב"ה ואומר להם הניחו להם שיכנסו ויראו את כבודי. וכיון שזכנסין נפלק על פניהם ומשתחוו לפניו ומברכין ומשבחין שמו של הקב"ה מיד צדיקי גמורים וישרים שישתכסו לפני הקב"ה נתנים הודאה ומרוסמים להקב"ה שנאמר אך צדיקים יודו

*) עין ט' וחבל בהור ב' של בית המדרש.

לשמן ישבו ישרים אח-פיך (שם ק"ט). ואמר וירמסוהו בקהל עם וגו' (שם ק"ז):

ח ח"ח אל תקרי חית אלא חטא מפני שחטא נחשב להם לרשעי ישראל בצדקה בשעה שהן רואין פני גיהנם ומקבלין עליהם בעצמן דינה של גיהנם. וכיון שמעלין אותן וחורין בחשובה לפני הקב"ה מיד מתקבלין לפני שכינה כצדיקי וחסידי שלא חטאו מעולם ומקבלים שכר על כל חטא שהיה בידם כצדקה שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ויעש משפט וצדקה עליהם היה יחיה (יחזקאל י"ח). ברוך יחיה לא נאמר אלא עליה' מלמד שעליה' הוא יהיה עם הצדיקי והחסידים ותמימים וישרים בעלי צדקה וגומלי חסדים וכעלי תורה ואנשי אמונה לעולם הבא. ולא עוד אלא שמעלין אותם ומשיבין אותם בשיבה אצל השכינה מפני ששכרו את לבם בחשובה לפני הקב"ה שנאמר קרוב ה' לנשברי לב (תהלים ל"ד). דבר אחר קרוב ה' לנשברי לב מלמד שכל מי שלבו שכורה בכל יום ורוחו נמוכה ודבורו מסועט בפיו בכל יום עמו שכינה מהלכת בכל יום. ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתו' כאלו מוכח בניו בלבו ומעלה עולות וכתים עליו לפני הקב"ה שנאמר' ובחי אלדים רוח נשברה לב נשבר ונדכא (שם נ"א). ד"א קרוב יי' לנשברי לב שכל שבורי לב חביבין לפני הקב"ה יותר מטלאכי השרת שמלאכי השרת מרוחקים מן השכינה שלשים ושש' אלפים רבבות פרסאות שנאמר שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו'). לו בגמטריא שלשים וששה אלפים הן. מלמד שגופו של שכינה* סאחים ושלשים וששה רבבות פרסאות ק' ושמוני' עשר סמתניו ולמעלה ומאה ומסונה עשר סמתניו ולמטה. ופרסאות הללו אינן כפרסאות שלנו אלא כפרסה שלו שהפרסה שלו אלף אלפים אמה ואמה שלו ד' ורחות וטפח הרת שלו מסוף העולם עד סופו שנאמר מי כחג בשעלו טים ושמים בורת חבן (ישעי' מ'). ד"א שמים בורת חבן מלמד שהשמים ושמי השמים ורת אחד אורכן וורת אחד רחבן ורת אחד קומתן וארץ וכל ההומות פרסה רגל אח' ארכה ופרסת רגל אח' רחבה ופרסת רגל אח' קומתה עד הרקיע הראשון. אבל שבורי לב הב"ה קרוב אצלו כל היום מאמה אל אמה לכך נאמר קרוב ה' לנשברי לב (תהלים ל"ד). לנשברי לב הוא קרוב ולא לנמהרי לב שכבר כתוב אחריו אמרו

* לקח משיקוד קומת התיבת לוי ישמאל.

לנמהרי לב חזקו ואל חזראו. אלא מלמד שהקב"ה הוא מרחיק
 שכינתו מעל גבוי לבב וכולן נחשבין עליו כחועבה שנאמר תועבת
 ה' כל גבה לב יד ליד לא יתקה (משלי י"ד). ואין תועבה אלא ע"ז
 שנאמר ולא חביא תועבת אל ביהך (פי חזא). טכאן מציינו שכל
 מי שיש לו גסות הרוח כאלו עובר ע"ז. ולא עה אלא שמעלה
 עליו הכתוב כאלו בנה במה בלבו ומקטיר עליו קטורת לע"ז. שאין
 תועבה האסורה כאן אלא ע"ז שנאמר כי את כל התועבות האל
 עשו אנשי הארץ (פ' אחרי מות). לכך נאמר תועבת ה' כל גבוי
 לבב (משלי ש"ב). ומהו יד ליד לא יתקה מלמד שאפי' יש בו
 צדקה ופילוח חסדים כאברהם אבינו שקנה בצדקה שמים וארץ
 ועולם הזה ועולם הבא שנאמר ויאמר אברהם אל מלך סדום ורימותי
 ידי אל ה' אל עליון קוני שמים וארץ (פ' לך לך) ויש בו גסות
 הרוח לא יתקה מדינה של גיהנם. ד"א יד ליד לא יתקה מלמד
 שאפי' יש בו תורה וחכמה כמשה רבינו עליו השלום שקיבל תורה
 מיד ליד ויש בו גסות רוח לא יתקה מדינה של גיהנם. לכן הוא
 אומר כי רם ה' ושפל ירא' וגבוה ממרחק יידע (תהלי' קל"ח) ובי
 שפל ירא' וגבוה אתו רואה אלא מלמד שאין מסתכל הקב"ה במי
 שיש בו גסות הרוח כמו שאינו מסתכל באדם שהוא שונא לו
 מנעוריו. שאין שונא לו להקב"ה אלא מי שיש לו גסות הרוח
 שנאמר לב גשבר תדכא אלדים לא חבוה (תהלים נ"א). לכך נאמר
 כי רם ה' ושפל יראה וגומר. ומהו וגבוה ממרחק יידע ב' יודין
 מלמד שאמר הב"ה כל מי שיש בידו גסות הרוח מעלה אני עליו
 כאלו מקללני בשני העולמות שאין ב' יודין אלא אחד בעולם הזה
 ואחד בעולם הבא. וכל מי שזוכה את יצרו בכל יום ומתודה עליו
 מעלה אני עליו כאלו כבדני בשני עולמות שנאמר זוכה חדה
 יכברתני (שם נ'). שני נתיץ אחד לעולם הזה ואחד לעולם הבא:
 ה אל חקרי ט"ח אלא ט"ט. ומהו ט"ט זה ט"ט שבידו של
 הקב"ה שנאמר הנה כרוטר ביד הוצר (ירמיה י"ח). שכל העולם
 כלו לא נברא אלא הימנו ולבסוף עתידים כלם שחוזרים לטיט
 שנאמר הבל הולך אל מקום אחד הכל היה סן העפר והכל שב
 אל העפר (קהלת ה') ואין טיט אלא עפר שנברא ממנו אדם
 הראשון שנאמר ויצר ה' אלדים את האדם עפר סן האדמה (פ'
 בראשית). ומנין שאין טיט אלא עפר שנאמר ויבא סגנים כמו חומר
 וכמו יצר ירסוס טיט (ישעיה מ"א). ד"א טיט זה טיטו של עולם

הבא שהצדיקים מציצין היסנו כחות כחות כעשבי השדה בכמה
 לבושין שדיחן הולך מסוף העולם ועד סופו כריח גן עדן שנאמר
 ויצאו מעיר כעשב הארץ (ההלי' ס"ב). אין עיר אלא ירושלים
 שנאמר העיר אשר בחרתי בה (מלכים א' י"א). מכאן אחז למד
 שאין הקב"ה מחדה מתיים אלא בארץ ישראל שנא' כה אמר ה'
 בורא השמים ונוטיהם וגומר (ישעיה מ"ב). ואומר ונחתי צבי בארץ
 חיים (יהונקאל כ"ו). ומהו ארץ חיים וכי יש ארץ חיים וארץ
 מתיים. אלא זו ארץ ישראל שנקראת ארץ החיים שמחיה חיים
 תחלה לעולם הבא. אם כן צדיקים שבחוצה לארץ כגון משה ואהרן
 ושאר כל הצדיקי שבארבע פינות העולם היאך חיין ובאין לעולם
 הבא. אלא מלמד שבשעת החיית המתיים הב"ה יורד משמי שמים
 העליונים ויחשב על כסאו בירושלים שנאמר בעת ההיא יקראו לירושלים
 כסא ה' (ירמיה ג'). וקורא להם הקב"ה למלאכי השרת ואומר להם
 בני לא בראתי אתכם אלא לשעה זו כדי שתעשו לי קורת רוח.
 משיבים מלאכי השרת ואומרים לפנינו רכנו של עולם הננו נעמוד
 לפניך בכל דבר שאתה רוצה. משיב הק"ב ואומר להם לכו ושטמו
 בר רוחות העולם והגבירו את ארבע כנפות הארץ ועשו מחילות
 מחילות בקרקע לכל צדיק וצדיק שבחוצה לארץ עד ארץ ישראל
 והביאו לי כל צדיק וצדיק פלוני בן פלוני חסיד פלוני בן
 פלוני חכם פלוני בן פלוני שמסרו עצמן על קדושת שמי בכל יום
 ויום כדי שלא יצטערו ויכאו לארץ ישראל ואני מחיה אותם. מיד
 הולכים כל מלאך ומלאך וכל שרף ושרף וכל שר ושר וכל גרוד
 וגרוד ומטוטטים בארבע רוחות העולם ומגבירו ארבע כנפות הארץ
 ומגדירין רשעים ממנה שנא' לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים
 ממנה (איוב ל"ח). ועושין מחילות מחילות בקרקע הארץ בשביל
 כל צדיק וצדיק שבחוצה לארץ ומביאין אותן בחוק מחילות לארץ
 ישראל אצל הקב"ה לירושלים ועומד הב"ה בעצמו ומחיה אותן
 ומעמידן על רגליהן. וכיצד הקב"ה מחיה את המתיים לעולם הבא
 מלמד שנטל הקב"ה שופר גדול בידו שהוא אלף אמה באמתו של
 הב"ה וחוקע בו וקולו הולך מסוף העולם עד סופו. בתקיע ראשוני
 העולם כלו רועש. בתקיע שנייה העפר מתפרד. בתקיע שלישית
 עצמותיהן מתקבצין. בתקיע רביעי' אברים מתחמטין. בתקיעה
 החמישית עורותיהם מתקרמים. בתקיעה ששית רוחו נשמות מהכנפות
 לגופיהן. בתקיעה שביעית חיים ועומדים על רגליהם בלבתייהם שנא'

ה' צבאות יגן עליה ואכלו וכבשו אבני קלע ושחו המו כמו יין ומלאו כמזרק כזיות מזבח והושעם ה' אלדיהם ביום ההוא בצאן עמו כי אבני נזר מחנמסוח על ארסחו (זכריה ט')

י אל הקרי י"ה אלא יד מלמד שיהו יד ושם טוב שעתיד הקב"ה ליחן להם לצדיקים לעולם הבא בירושלם ובבית המקדש שנאמר ונתתי להם בכיתי ובחוסותי יד ושם טוב וגומר (ישעיה נ"ו). ואין ביתי אלא בית המקדש שנאמר כי ביתי בית חפלה וגומר (שם ישעיה). ואין חוסות אלא ירושלם שנאמר על חוסותיך ירושלם (שם ס"ב). ואין יד אלא מנוח שנאמר חמש ידות (פ' סקץ). ומהו יד מלמד שעתיד הקב"ה לקרות לכל הצדיקים בשמן ונתן להם כוס של סם חיים בידן כדי שיהיו חיים וקיימים לעולמים. ומהו שם מלמד שעתיד הקב"ה מגלה שם המפורש לכל הצדיקים לעולם הבא שנבראים בו שמים החדשים וארץ החדשה כדי שיהיו כלם יכולים לבראות עולם חדש שנאמר שם עולם אתן לו אשר לא יכרת (ישעיה ס"ב). ומנין שזה שם המפורש נאמר כאן שם עולם ונאמר להלן זה שמי לעולם מה להלן שם המפורש אף כאן שם המפורש. ד"א שם עולם אתן לו שלא יפסוק (ס"א יפסקו) שמו מן העולם שמשם ששמים חדשי וארץ חדשה קיימי לעולמי עולמים כך עתיד עמו של צדיקים (ס"א הצדיקים) חיים וקיימים לעולם ושם ורעם חרע ורעם שיעמדו לעולם שנאמר כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם יי כן יעמד זרעכם ושמכם (סוף ישעיה). ד"א שם עולם מלמד ששלש מאות וארבעי עולמים עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק לעולם הבא שכן שם בגמטריא ג' מאות וארבעים הוו. ד"א שם עולם אתן לו נאמר בראש הפסוק הזה ונתתי להם בכיתי ובחוסותי ובסוף נאמר אתן לו אם נאמר לו למה נאמר ונתתי להם ואם נאמ' ונתתי להם למה נאמר אתן לו. מלמד שכל הצדיקים כלן נתן להם הקב"ה יד וחלק שבר טוב ושם ותהלה ושבח ומלכות לעולם הבא. ולמשיח בן דוד נתן יד וחלק שבר טוב ושם עולם תהלה וגדולה ושבח כתר כלול קדושי ומלכו כנגד כל הצדיקים כלן לעולם הבא. יד זה כוס של חיים שמשקרו הקב"ה למשיח ולצדיקים לעתיד לבא. חלק שבר טוב זה שלש מאות וארבעים עולמים שכל צדיק וצדיק נוטל בחלקו כל אחד ואחד לפי שבר מעשיו לעולם הבא. שם עולם זה שם המפורש שעולם הבא נברא בו. תהלה וגדולה וזו אור מאירח

עניים שהם מסתכלין בהם מסוף העולם ועד סופו במקרה אחת. ושבה זו קומה זקופה כאדם הראשון כליל כתר זה אדגוונן טוב שהמלכי משחמשין בהן. קדושה שקוראין בהן מלאכי השדת ק' ק' ק'. ברוך שקוראין לפני הק"בה בתמים ממעל בעולם הבא. ומלכות שכל הנמשל בהם כצדיקים משחמש לעולם הבא במלוכי וכבוד ברכו ומטשלה כדוד מלך ישראל שנאמר והיה הנמשל בהם ביום הדוא כדוד וביח דוד כאלדים כמלאך ה' (זכריה י"ב). ואור נונה סביב סביב להן לכל צדיק וצדיק לעולם הבא ושכינה עמהם בכבוד בכל מקום. כאב שהוא יושב על כסא הכבוד. כמלך שש ושמש בשמחת בנו ובנותיו שנאמ' ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב לה ולכבוד אהיה בתוכה (זכריה ב'). ואומ' רני ושחחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בחוכך וגומר (שם):

ב כ"ף זה כף שבועה. כ"ף שהוא מכה זו על גב זו בשמחה רבה בסעודתן של צדיקי לעולם הבא ועומד ומרקד לפניהם בסעודה וכל צדיק וצדיק מהלכח עמו שכינה בריכי רבבות מלאכי שרת ועמודי ברק סביב להן וניצוצין של זוהר סוקפות להן וייקוקי ויו מבוצקים את פניהם ויקי אור מקרין את עפעפיהם ורוחות טחכנשין לפניהם ועננים מזילים לנגד פניהם והרים מרקדים לפניהם. ועל אותה שעה אומר ישעיה (כ"ז) ה' רמה ירך. מהו רמה ירך מלמד שעתידי ישעיה לומ' לפני הק"בה בסעודתן של צדיקים בגן עדן בשעה שהוא מרקד לפניו רבנו של עולם רמה ירך לא יבאו רשעים ויראו בטובתן של צדיקים. משיב הכ"ה ואומ' ישעי' בני יבאו ויראו בשמחתם ובטובתם וילבשו בושא וכלימה שנאמר יחוו ויבשו קנאת עם (ישעיה שם). משיב ישעיה ואומר לפניו רבש"ע לא יבאו ולא יראו. אומ' הק"בה מי מכריע בינינו שנעשה כדברו. משיב ישעיה ואומר לפניו רבש"ע חבא כנסת ישראל הגדולה וחכרית בינינו ונעשה. מיד קורא הק"בה למטטרון שר הפנים ואומר עכדי לך הבא לי כנסת ישראל כדי שתכריע בינינו. ומיד הולך מטטרון ומביא כנסת ישראל לפני הק"בה ולפני ישעיה. וכיון שרואה כנסת ישראל את הק"בה אמרה לפניו רבש"ע למה קראת אותנו. משיב הק"בה ואמר לה בחי מפני שאני אומר יבאו רשעים ויראו בטובתן של צדיקים. משיבה יבאו ויבשו שנאמר ותרא' אויבתי ותכסיה בושא (סוף מיכה). באותה שעה באין רשעי' לפתח גן עדן. ועומדין להסתכל בטובתן של צדיקים וירואים כל הצדיקי כל אחד ואחד

בפני כבודו בלבוש מלכות ובכתר מלכות ובעדי מרגליות של מלכים
 וכל אחד ואחד יושב כמלך על כסאו של זהב ולפני כל אחד ואחד
 שולחן של מרגליות וכיד כל אחד ואחד כוס של זהב מרוקם באבנים
 טובות ומרגליות שהוא מלא כס היום וכל טעדי נן עדן טובות
 לפניהם על השולחן ולפני כל אחד ואחד עומדים שלשי מלאכי השמי
 לשמשן וקרני הדור על ראשיהם וויקים וברקים יוצאים או מפיהם היו
 פיהם הולך מסוף העולם ועד סופו כיו ההמה שגא' ואורבו כצאת
 השמש בגבורתו (שופטים ח'). ושמים תשמי השמי' פותחין את
 דלתותיהן ומטטורי עליהם טללי ברעם של אפרכמון טהור שריתו
 הולך מסוף העולם ועד סופו. ואלף אלפים מלאכי השרת עומדי
 לפניהן ואהוי בידיהם צינורות ונבלים ומצלחים וכל כלי שיר ומרגנים
 לפניהם כסעודה והק"בה עומד בעצמו ומרקד בעצמו בסעודה והמה
 ולבנה וככבים וסולות טימינו ומשמאלו ומרקדי לפניהם עמו. וכין
 שהרשעים רואים כל אותה גדולה ומלכות וכל אותה הפארת
 וכבוד מנבדין את קוטחן סאה אמה בהיכל מפני כבודן של צדיקים
 להסתכל בהן ויהיו שואלים עליהם לומר מי אלו שכל אותו הכבוד
 וכל אותה גדולה עשה להם הק"בה. משיבים מלאכי השרת ואומרים
 לפניהם הללו עמו של הק"בה שעסקו בתורתו ובמצותיו הביאום לגן
 עדן ליהן להם שכר טוב וחלק טוב. מה נפלים רשעים על פניהם
 ופוחחים את פיהם בשבחיו של הקדוש ברוך הוא ושל צדיקים
 ואומרים אשרי העם שבכה לו אשרי העם שיי אלהו (פיה החלים
 קמ"ד):

ל' למד אל הקרי למד אלא ל"ב מ"בין ר"עת. מלמד
 ששקול הלב כנגד כל האברים. לאדם יש לו עינים. אף
 ללב יש לו עינים. לאדם יש לו אונים. אף ללב יש לו אונים. לאדם
 יש לו פה אף ללב יש לו פה. לאדם יש לו דבור אף ללב יש לו
 דבור. לאדם יש לו נדימה אף ללב יש לו נדימה. לאדם יש לו
 צעקה אף ללב יש לו צעקה. לאדם יש לו הליכה אף ללב יש לו
 הליכה. כן כל המדות שיש להם לאיבריו של אדם יש ללב. עין
 רואה אף הלב רואה שנאמר ולבי ראה הרבה חכמה ודעה (קהלת א').
 אהן שומע אף הלב שומע שנאמר לב שומע לשפוט ומלכים
 (ב). דבור מנין שגא' אמרתו אני עם לבי (קהלת א'). צפזוף הלשון
 מנין שנאמר בחנה לבי פקדת לילה צרפחני כל חטאתי ומוחי כל יעבור
 פי (חללים ח'). צועק מנין שנאמר צעק לבם אל ה' (איכה ג'). אדם

מתנחם אף-הלך כן: שנאמר וינתם אותם וידבר על לבם (פי' ויהי).
 אדם מחוקק אף הלב מחוקק שני' לבי לחוקקי ישראל (שופטים ה').
 הליכה מנין שנאמר עשוק אפרים רצוף משפט כי הואיל הלך אחרי
 צו והושע ה'). מנין שהלב כותב שנאמר כתבם על לוח לבך (משלי
 נ'). אדם מדחיש אף הלב כן שנאמר רחש לבי דבר טוב (תל"י ט"ה).
 אדם עולץ אף הלב יעלוץ שנאמר עלץ לבי (שמואל ב'). אדם מטהר
 אף הלב מטהר שנאמר לב מטהר ברא לי אלדים (תהלים נ"א). אדם
 מגיל אף הלב כן שני' יגל לבי (שם י"ג). אדם מחעצב אף הלב כן
 שנאמר ויתעצב אל לבו (סוף בראשית). אדם נוער אף הלב נוער
 שנאמר אני ישנה ולבי ער (שיר השירים ה'). מנין שהלב ישן
 באדם שנאמר ישן לב ואין מבין. אדם חכם אף הלב חכם שנאמר
 חכם לב יקח מצוח (משלי כ"ד). אדם מטפש אף הלב כן שנאמר כי
 בשוירווח לבי אלך (פ' נצבים). ואין שרירות אלא טיפשות. אדם
 דורש אף הלב כן שנאמר ונתתי את לבי לדורש (קהלת א'). אדם
 עוסק אף הלב עוסק שנאמר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
 על לבבך (פ' עקב). אדם מדפא אף הלב כן שני' חיי בשנים לב
 מדפא (משלי י"ד). אדם נשבר אף הלב כן שנאמר לב נשבר ונדכא
 (תהלים נ"א). אדם ים רוח אף הלב כן שנאמר ורב לבבך (פ' עקב).
 אדם יש לו שכחה אף הלב כן שני' נשכחתי כמת מלב (תהלים ל"א).
 אדם ישיש אף הלב כן שנאמר וראיתם ויש לבכם (ישעיה ס"ו). אדם
 שמח אף הלב כן שנאמר לב שמח ויטיב פנים (משלי י"ז). אדם טוב
 אף הלב טוב שנאמר שמח וטוב לב (אסתר ה'). כל מה שיש באדם
 יש בלב. מכאן למדנו שהלב שקול כנגד רמ"ח איברים שבאדם. ולא
 עוד אלא שני' עשר דברים יש בו באדם ואלו הן לב מבין דעה וחבונה.
 כליות יתעצות עצות טובות ודעות. פה מחתך בכל מיני מאכלות. לשון
 גומר כל מיני שיחוח. חך טועם כל מטעמי מאכלות. קנה מושך
 ומוציא כל רוחות וקולות. וישט בולע כל מיני מאכל ומשקה. ריאה
 שואבת כל מיני משקין. כבד כועס ומרה זורקת בו טיפה ומנהתו.
 טהיל שוחק כל מיני שחיקות. קורקבו שוחק כל מיני אכילות. קבה
 ישנה שנה מחוקק. ואין שנאה ואהבה אלא בלב שני' לא השנא את
 אחיך בלבבך (פ' קדושים). ונאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך (פ'
 ואחחנן). ואין קנאה אלא בלב שנאמר כי יום נקם בלבי (ישעיה ס"ג).
 ואין דאגה אלא בלב שנאמר דאגה בלב איש ישחנה (משלי י"ב).
 ואין דיזיו אלא בלב שנאמר והסר כעס מלבך (קהלת י"א). לפיכך אין

הק"בה צופה אלא ללב שנאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללב (שמואל א'):

בן מ"ם מפני מה מ"ם קורא אותה שנים כבת אחת. מפני ששניהם עומדים בחי כסא הכבוד וכלם חקוקים בטכסי שלהב על כסא הכבוד וקוטרין בראשן כתיים של אורה. וכיון שטניע זמן קדושה ואין הק"בה יורד ממרום רומי ודר במרכב' שניהם מחקרבים זה אצל זה ואומרים אימתי ירד הק"בה ממרום רומי רומים וירד במרכבה ואט נראה מראה דמות פניו ונאמר שירה לפניו שני מתי אבא ואראה פני אלהים (תהלים נ"א). ומתי מתי אבא מלמד שלא אמרה רוח הקודש דבר זה אלא כנגד אותה שעה שאומרי' אותיות שבמרכבה קודם שתבא שכינה וחרד על כסא מרכבה מתי יבא הק"בה וישב על כסא הכבוד ונקבל את פניו בשמחה ובשירות. וכיון שבא הק"בה וירד במרכבה כל שרי המרכבה וכל החיות שבמרכבה וכל אותיות שבמרכבה מקדימי' בשירות להקבילו. אף מ"ם ומ"ם שבמרכבה מקבלים פני שכינה באות' שעה בשירי עז ומלכות ופותחים את פיהם ואומרים שירה. ומה שיר שהם אומרים מ"ם פתחה אומרת מלכותך מלכות כל עולמיכי. ומ"ם כחומה אומרת וממשלך בכל דור דור. מה עתה הק"בה באותה שעה. תופש לכל האותיות שבמרכבה ומחבקן ומנשקן וקושי' להן שני כתיים לכל אחד ואחד. כתי' של מלכות וכתר של כבוד ואף מ"ם פתחה ומ"ם כחומה תופסן הקב"ה בידו ומחבקן ומנשקן וקושי' להן שני כתיים. (למ"ם פתחה צ"ל) אחד של מלכה ואחד של כבוד. למ"ם כחומה אחד של ממשלה ואחד של הפארת. ואחד כך מושיבן הקב"ה אחד מימינו ואחד מימאלו ומסיימן בדברים ואומר להם אוהותי שהקקתי באצבעותי בעט שלהבי' אש גלוי וידוע לפני שלא נקרא מלכותי אלא בכס ולא יקרא ממשלתי אלא בכס מלך מלכי ומשל מושלי. לפי שבאות מ"ם פתחה נקרא הק"בה מלך מלכים ובמ"ם כחומה נקרא הקב"ה מושל מושלים שני' ומלכותו בכל משלה (תלים ק"ג). ואומי' ה' ימלוך לעולם ועד (בשלח). ואוי' מלך אלהים על גוים (תלים ס"ז). ואומר כי ליי' המלוכה ומושל בגוים (תלים כ"ב). וכיון שישועין מ"ם פתחה ומ"ם כחומה מפי הקב"ה דבר זה פותחים את פיהם ואומרים שירה לפני הקב"ה. ומה שירה אומרים לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש (דה"י כ"ט). באותה שעה באין כל שרי מלכות שבכל רקיע ורקיע לפני הקב"ה ונוטלין כתר מלכותם מעל ראשם ומניחי' על גבי קרקע

ערבות רקיע כנגד כסא הכבוד וכורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם לפני הקב"ה ומקבלים פניו ואחר כך פותחין את פיהם ואומרים שירה לפניו. ומה שירה שהם אומרי' לפניו מסלכות הארץ שירו לאלקים זמרו ה' סלה (תלי' ס"ח). וכל גודדי אש וכל שרפי להבה באין בשירות והושבחו לפני הקב"ה ומקבלין פניו ומשתחווים לפניו שני וצבא השמים לך משתחווים. ואח"כ פותחין את פיהם ואומרים שירה. מה שירה מלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו. הקב"ה קדוש ויושב על כסא קדוש. הקב"ה רם ונשא יושב על כסא רם ונשא. והקב"ה אש אוכלה אש חונה בסוד מערכת אש. ומנין שנקרא קדוש שני ק' ק' ק' ה' צבאות. ומנין שאף כסאו נקרא קדוש שני אלהים ישב על כסא קדשו (שם). ומנין שנקרא רם ונשא שני כה אמר רם ונשא (ישעיה נ"ז). ומפני מה נקרא רם ונשא מפני שהוא רם על כל רמים שבעולם שני רם על כל גוים ה' (תלים קיג). אל תקרי גוים אלא גאים אלו שרי מלכים ורוזנים שהם טהגאי' בסרום מפני גובהן. ומפני מה נקרא נשא מפני שהוא נשא בודועו את כל העולם שנאמ' ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול ונ' (ישעיה ס"ו). ומפני מה כסאו רם מפני שהוא רם על כל המדות שבעולם. ומפני מה נקרא נשא מפני שהו' נשא כל רוחות ונשמו שבעולם שני כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי (ישעיה נ"ז). ומנין שנקרא אש אוכלה שני כי יי' אלהיך אש אוכלה הוא (פ' עקב). ומנין שאף כל מערכותיו אש שני עתה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט (תלים ק"ד). ומנין שהקב"ה נקרא כבוד שנא' יי' צבאות הוא מלך הכבוד סלה (תלים כ"ד). וכסאו נקרא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון וגו' (ירמיה י"ז):

גן נו"ן נו"ן מפני מה אחד רובץ ואחד זקוף ועומד. מפני שנבראת בו נשמה לבריות שכל נשמה ונשמה פעם שהיא רובצת פעם שהיא זקופה. בוסן שאדם רובץ נפשו רובצת ובוסן שאדם זוקף נפשו זוקפת שני נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן (משלי ד'). (ס"א בוסן שהיא בגופו של אדם היא רובצת ובוסן שאינה בגופו של אדם היא זקופה וכן הוא אומ' נר אלקי וכי.) משל למלך שיש לו פלטרין בבית הטטונף ומשבקש ליכנס בתוכו אומר לעבריו הדליקו בחהלה בתוכו את הנר כדי שאראה מה שבתוכו. אף הקב"ה ברא את האדם מן העפר ומן הדם ומן המרה

אִי-אֶפְרַיִם דָּם-ט' מָרָה. וּנְפַח בְּאִפָּיו נִשְׁמַח חַיִּים כִּדִּי שִׁיחַפֵּשׂ-מָה
 בְּהַדְרֵי לִבְבוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַח אָדָם חוֹפֵשׂ כָּל הַדְרֵי
 בָטָן (שֵׁם). וְאוֹמֵר חוֹקֵר לֵב זְבוּחַן כְּלִיּוֹת (יִרְמְיָה י"ז). וּמִפְּנֵי מָה
 אֵינוֹ חוֹקֵר אֵלָּא כְּלִיּוֹת וְלֵב מִפְּנֵי שֶׁחֵלֵב מִבֵּין בֵּינוֹ וּמַחֲשָׁב מַחֲשָׁבוֹת.
 וְכִלְיוֹח יוֹעֲצוֹת עֲצוֹת טוֹבוֹת וְרַעוֹת. אוֹמֵר הַקַּב"ה הֲלָלוּ הֵן מִנְהֵיגוֹ
 וּפְרַנְסוֹ שֶׁל אָדָם. וְאֵין לִי עֵסְקִי אֵלָּא בְהֵן. שְׂכַל אוֹיְבָיִם שֶׁל אָדָם
 נוֹהֲגִים עַל יְדֵיהֶם. לִכֵּךְ נֶאֱמַר נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַח אָדָם (מִשְׁלֵי ד').
 ד"א נֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַח אָדָם וְלֹא נִשְׁמַח בְּהַמָּה. וְהֵלָּא נִשְׁמַח אָדָם
 וְנִשְׁמַח בְּהַמָּה הַכֹּל הוֹלֵכִין אֶל מְקוֹם אַחֵר (קִהְלַת ג'). וְלֹא עוֹד
 אֵלָּא שְׂאֵחַד הָאָדָם וְאֵחַד הַבְּהֵמָ' מִקְרָה אַחֵר לָהֶם לְיוֹם הַמּוֹת שֶׁנִּי
 כִּי מִקְרָה בְּנֵי הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה וְגו' מָה הוּא כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת
 זֶה (קִהְלַת ג'). מָה אָדָם מָה אֵף בְּהַמָּה מָה מָה אָדָם מִטְטָא
 בְּנִינְיָה בְּמִיתָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַנּוֹגַע בְּמָת וְגו' (פ' חֻקַּת) אֵף בְּהַמָּה מִטְטָא
 בְּמִיתָה בְּנִינְיָה שֶׁנִּי וְכִי יִמּוֹת מִן הַבְּהֵמָה וְגו' הַנּוֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְטָא
 וְגו' (פ' שְׁמִינִי). וְלֹא עוֹד אֵלָּא שֶׁמַּעֲלָה בְּהַמָּה מִן הָאָדָם שֶׁהַנּוֹגַע
 בְּנִבְלָת אָדָם מִטְטָא טוֹמְאָה שְׂבַעָה אֲבָל הַנּוֹגַע בְּנִבְלָת בְּהַמָּה אֵינוֹ
 מִטְטָא אֵלָּא טוֹמְאָה עֵרֵב. וְלֹא עוֹד אֵלָּא בּוֹמֵן שֶׁהַבְּהֵמָ' מָה
 בַּעֲלָה מוֹכֵר אוֹתָהּ לְגוֹיִם וְגוֹיִם אוֹכְלִים אֹתָהּ כִּשְׂרָה-וְעוֹרָה נּוֹחֲטִים
 אוֹתָהּ לַעֲבָדָה. וְלֹא עוֹד אֵלָּא בּוֹמֵן שֶׁהִיא מָה רּוּחָה יֵשׁ לָהּ מְנוּחָה
 אֲבָל אָדָם כִּשְׁהוּא מָה רּוּחוֹ אֵין לוֹ מְנוּחָה מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹ
 בְּדִין וּמַסְדִּירִין לְפָנָיו כֹּל מַעֲשִׂים שֶׁהֵיוּ בִידוֹ בֵּין לְטוֹבָה בֵּין לְרַעָה
 וְאוֹמְרִים לוֹ לֹא כֵךְ עֲשִׂית בִּי' פְּלוֹנִי-לֹא כֵךְ פִּעַלְתָּ כִּיּוֹם פְּלוֹנִי לֹא כֵךְ
 חֻקַּתָּ (ס"א שְׁחַתָּה) בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְלֹא כֵךְ דִּבַּרְתָּ בִּי' פְּלוֹנִי. וְאִפִּי שִׁיחָה
 קֵלָה יִשְׁכֵּן אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בְּשַׁעַת תְּשַׁמֵּשׂ מַגִּידִין לוֹ בְּיוֹם דִּין הַקֶּבֶר
 שֶׁנִּי כִי הִנֵּה יוֹצֵר הַרִים וְבוֹרָא רוּחַ מַגִּיד לְאָדָם מָה שִׁיחָו (יִשְׁעִיָה
 ל'). וְאִם מַחֲטִים בְּנֵי בְחַיִּיו אוֹמְרִים לוֹ מִפְּנֵי מָה מָתוּ בְּנִיךְ בְּחַיִּיךְ.
 אִם נִסְחַמוֹ עֵינָיו בְּחַיִּיו אוֹמְרִים מִפְּנֵי מָה נִסְחַמוֹ עֵינֶיךָ. אִם נַעֲשֶׂה
 אֵלֶם-בְּחַיִּיו אוֹמְרִים לוֹ מִפְּנֵי מָה נַעֲשִׂית אֵלֶם-בְּחַיִּיךְ. אִם נַעֲשֶׂה
 חֹרֵשׁ. אִם נַעֲשֶׂה מַצּוֹרַע הַכֹּל אוֹמְרִים לוֹ. שֶׁהָרִי הַקַּב"ה כֹּל מַעֲשֵׂיו
 יִשְׂרָיִם שֶׁנִּי כִי יִשְׂרָיִם דְּרַכֵּי יי' וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם
 (הוֹשֵׁעַ י"ב). צַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם לִגְן עֵדֶן. וּפּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם לְגִיהֵנּוֹם.
 מִפְּנֵי מָה בְּשַׁלַּח בַּעֲוֹנוֹךְ וְאִבַּרְתָּ-אֶת דְּרַכֵּיךְ וּפִילְגַת אֶת עַצְמוֹךְ וְעוֹרַרְתָּ
 לְגִיהֵנּוֹם. וְאִם הָיָה כִידוֹ לְהִשִּׁיב טַעַנִּי שֶׁהוּא זוֹכֵה בָּהּ בְּדִין מִקַּבְּלוֹן
 דִּימְנוֹ וְאִם לֹא מִכֵּן אוֹתוֹן ג' פּוֹלְסָאוֹת שֶׁל אֹד וְעוֹשֵׂן אוֹתוֹ קָטַם

ומפורקן אוחו בד' רוחות-העולם שני-והחמס קם למטה-רשע- (יחזקאל
 ו'). ואת' יכ' סחזירק אוחו די מלאכי השרת אחד-אחד לכל רוח
 ורוח ומכניסין את קטמו מארבע רוחות-העולם ומטמינים אותו בתוך
 הקבר עד שמגיע יום הדין הגדול שני' כי הנה יום בא בווער כחגור
 (מלאכי ג'). כי הנה-יום בא זה יום הדין הגדול. בווער כחגור-זה
 גיהנם שנמשל כחגור שנאמר נאם ה' אשר אור לו בציון וחגור לו
 בירושלם (מלאכי ג'). והיו כל ודים אין ודים אלא לצים שנא' זה
 יהיה לך-שמו (משלי כ"א). מכאן אחת למד שכל אדם שיש בו
 ליצנות אין דגן בגיהנם תהילה אלא הוא שני עושה בעברת ודון
 (שם). ואין עברה אלא גיהנם שני יום עברה היום ההוא (שם).
 וכל עושי רשעה אלו רשעי ישראל שהם נדונים בגיהנם. וי"א
 קש אלו רשעי אומות העולם שנמשלו כקש שני השלה חרונוך יאכלמו
 כקש (פ' בשלה). וליהט אוחם זה לשון האש של גיהנם שרוא
 מלהטת-הרשעי'. היום הבא שאותו היום שבא ארוך ארבעים יום
 שבארבעים יום-נוצר הילד ובארבעים יום נתנה התורה לכך נדונין
 באותו היום שרוא ארבעי' יום כיומו של אדם ולא כיומו של הקב"ה
 שיומו של הקב"ה אלף שנים שני' כי אלף שנים בעיניך וגו' (תהילים
 צ'). שהכל ברשותו של הקב"ה והכל ברברו. אשר לא יעווב להן
 שורש וענף שלא יטעמו טעם גיהנם. שורש זו נשמה שדומה לנטיעה
 בטופו של אדם. וענף זה הגוף שנכלל בעפר בענף. ואם כן למה
 נאמר נר אלהים נשמת אדם (משלי י') ולא נשמת בהמה. אלא
 טפני שאדם נברא בדמותו של הק"ה נאמר בו נר אלהים נשמת
 אדם אבל בהמה הואיל ולא נבראת בדמותו של הקב"ה לא נאמר
 בו. כיוצא ברבר נאמר מי יורע רוח בני אדם וגו' (קהלת ג'). רוח
 בני אדם אלן הצדיקי' שדומי' לאברהם כצדקתו שנקרא אדם שנאמר
 האדם הגדול בענקים הוא (יהושע יד) ומניין שאין גדול אלא אברהם
 שני' נשיא אלהים אחת בחוכינו (חיי שרה). ורוח הבהמה אלו
 הרשעי' שנמשלו כבהמה שני' נמשל כבהמות נדמו (תילים מט):

ס סמ"ך אל תקרי סמך אלא סומך. סך זה הקב"ה שהוא
 סומך מכים נופלים שני' סומך ה' לכל הנופלים (תילים קט"ה). סומך
 עליונים וסומך החתוני' סומך העולם הזה וסומך העולם הבא. ומניין
 שסומך עליונים שני' אני ידי נמו שמים (ישעיה ס"ה) אל תקרי נמו
 שמים אלא נסמכתי שמים. סומך החתונים מניין שנאמר סומך
 ה' לכל הנופלים (תילים קט"ה). ואין נופלים אלא החתונים שמשפילין

עצמן מפני קוסתן שנמוך. סוסף העולם הזה מניין שני ותושע לו זרועו וצדקהו היא סמכתו (ישעיה ס"ג):

ד"א סמ"ך אלו ישראל שמומכן תמיד לרן זכות אבותיהם אברהם יצחק ויעקב ויוסף משה ואהרן ודוד ושלמה. זכותן של אברהם ויצחק במורה סביב לרן שני מי העיר ממורה צדק (ישעיה ס"א). זכותן של יעקב ויוסף במערכ שני ודמות פניהם פני אדם (יחזקאל א') זה דמות יעקב שחזקתה על כסא הכבוד. דמות שור זה דמות יוסף שנאמר בכור שורו הדר לו (פ' ברכה). ומפני מה ניתנה בכורה ליוסף שנאמר ובני ראובן בכור ישראל (ד"ה ה). ולא להתייחס לבכורה נקרא הוא בכור. זכותן של משה ואהרן בדרום שהתורה והמצוה כהונה ולויה לא נתנם אלא בדרום שנא' אלה מחימן יבא (פ' ברכה). זכותן של דוד ושלמה בצפון לפי שכל נבואתן שנתנבאו על ישראל לא נחנבאו אלא על מחן שכתן של צדיקים שבנו ערן שהוא נחון בצפון הגן עדן. ומנין שהגן עדן בצפון שנאמר סמתים ירך ה' סמתים מהלך וגומר (תהלים י"ז).

דוד נתנבא ואמר כשראה טובה של גן עדן מה רב טובך אשר צפנה ליריאיך (תהלים ל"א). שלמה נתנבא ואמר יצפון לישראל תושיה (משלי ב'). ישרים אלו צדיקים שמקבלים פני שכינה בכל יום שני (ת' קמא) ישבו ישרים את פניך. הקב"ה נקרא ישר וצדיקים נקראו ישרים. הקב"ה מנין שנאמר טוב וישר ה' (תהלים ב"ה). צדיקים מנין שנאמר אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים וערה (תהלים קי"א). הקב"ה נקרא טוב שני טוב ה' לכל (שם קמ"ה) וצדיקים נקראו טוב שנאמר אמרו לצדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו (ישעיה ס"ג). שטר מעשיהם לעולם הבא. פרי מעלליהם יאכלו כעולם הזה: ד"א סמ"ך זו ירושלם שהרי סמוך לה סביב הרים ומקפים לה גבעות. הרים כנגד אבות. וגבעות כנגד אמהות שנאמר ירושלם הרים סביב לה וגומר (תהלים קכ"ה): ד"א סמ"ך זה משכן שעשה משה וישראל במדבר שהיו סמוכים לו. ד' מהנות שבטי ישראל שני דגל מחנה ראובן תימנה דגל מחנה דן צפונה דגל מחנה יהודה מורתה דגל מחנה אפרים ימה (פ' במדבר ובהעלותך): ד"א סמ"ך זה בית המקדש ששכינה בחוכה וסמוך לו סביב סלך וכתן גדול כהנים לויים וישראל כנגד ד' רוחותיו כבמדבר שהיו סמוכן לו ד' מחנות שבטי ישראל שני מחנה ראובן תימנה דגל מחנה דן צפונה דגל מחנה אפרים ונ': ד"א סמ"ך זו התורה שסביב סמוך לה נביאים וכתובים

משנה מדרש הלכות ואגרות ושמועות וחוספנות שנא' באר חפרה שר' כרוה נדיבי עם (חוקת) אין באר אלא תורה שנמשל לכאר שנא' באר מים חיים ואין מים אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים (ישעי' נ"ה). ולמה נמשלו דברי תורה למים לומר לך מה מים מניחי מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מהקיימים אלא במי שהוא נמוך ומשפיל עצמו. חפרה שרים אין שרים אלא משה ושבעים זקנים שהיו דורשין את התורה בשבעי' לשונות ומוציאין כל אחד ואחד טעמי החכמה מן התורה. כרוה נדיבי עם אלו סופרים כגון דוד ושלמ' דניאל ומרדכי ועזרא הסופר. במחוקק שהכל אומרים הלכה למשה מסיני שנקרא מחוקק שנאמר כי שם חלקת מחוקק (פ' חוקת). ולמה נקר' שמו מחוקק שחוקק כל אות ואות שכתורה באצבעות ידיו. במשענותם אלו נביאים שהיו מהיים את המתים כגון אליהו ואלישע שהחיו מתים שנאמר ושמת משענתי על פני הנער (מלכים ב' ד'). ומטורבר מהנה זה מדבר סיני שנתנה להם לוחות במתנה מסיני שנ' ויהנם ה' אלי (פ' עקב). ואומר זכרו תורת משה עבדי (סוף מלאכי). תורת משה אלו תורה נביאים וכתובים. על כל ישראל אלו המצות. חקים אלו המדרשות. והמשפטים אלו שמועות והגדות שנאמ' מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל (תהלים קמ"ז):

ע' ע"ן לא נאמר אלא עין של תורה שהיא עין לכל עין והיא אור לכל אור והיא חכמה לכל חכמה והיא בינה לכל נבונים והיא מדע לכל יודעי בינה והיא חיים למחויקי' בה. ומנין שהיא עין לכל עין שנאמר מצות ה' ברה מאירת עינים (תהלים י"ט). ומנין שהיא אורה לכל אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו'). ומנין שהיא חכמה לכל חכמה שנאמר אני חכם שכנתי ערמה (שם ח'). ואין חכמה אלא תורה שנ' ושמרתם ועשית' כי היא חכמתכ' ובנתכם (פ' ואתחנן). ומנין שהיא בינה לכל נבונים שנאמר ונביא לבב חכמה (תהלי' צ'). ואין חכמה אלא תורה שנאמר קנה חכמה קנה בינה ובכל קניניך קנה בינה (משלי ד'). ואומ' לי עצה וחושיה אני בינה לי גבורה (שם ח'). ומנין שהיא מדע לכל יודעים שנאמר ורעת מוימות אמצא (שם). ומנין שהיא חיים למחויקי' בה שנאמר עץ חיים היא למחויקי' בה (משלי ג'). ומנין שהיא אהבה לכל אוהבי דבריה שנאמ' הכיאתי אל בית היין ודגלו עלי אהבה (שה"ש ב'). ואומר אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאנני (משלי ח'). והיא לראש

כל החכמים להן שפ' כי לית הן הם לראשך וגומר (שם א'). והוא
 כבוד ויקר לחכמים ולסופרי ש"י סלסליה וחרומטיך תכבודך כי תהבנה
 (שם ד'). והוא נחנה שלש מחנות בשני ידיה שני אורך ימים
 בימינה בשמאלה עושר וכבוד (שם ג'). ובה מלכי עתידו למלוך
 במלוכה וכבוד שנאמר בי מלכים ימלוכו (שם ה') וגומר. ובה
 מחברכים דברי תורה על ישראל שנאמר בי עדים ישורו וגומר
 (שם). ובה עתידין מתי ארץ ושוכני עפר להיות שנאמר תורת ה'
 חמיטה משיבת נפש (תהלים י"ט). ובה כל היום משתוקקים סופרי
 ישראל שזא' לולי חורתיך שעשעו וגומר (שם קי"ט). ובה משטחין
 כל לב וכליות שנאמר פקודי ה' ישרים משטחי לב (שם י"ט).
 ובה משחקין לפני הק"ה בכל עת שנאמר משחקת לפניו בכל עת
 (משלי ט'). ובה עושין שמהה לישראל שנאמר בשכבך תשפור
 עליך והקיצות היא תשיחק (שם ז'). ובה מצילין את ישראל מדינה
 של גיהנם שנאמר כי חלך כמו אש לא תכזה (ישעי' מ"ג). חבא
 תורה שהיא אש שנאמר הלא כה דברי כאש (ירמיה כ"ג) ותציל
 ישראל מדינה של גיהנם שהיא מלאה אש שנאמר מדורת אש ועצים
 (ישעיה ל'). ובה קיימים עליונים ותחתונים שנאמר אם לא בריתי
 יוםם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה ל"ג). ובה מתחדשין
 שמים וארץ לעולם הבא שנאמר כי הנני בורא שמים חדשים וגומר
 (ישעיה ס"ה). ונאמר כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה
 (שם). בזכות מי בזכות ישראל שמקיימים את התורה שנאמר ראשית
 חכמה יראת ה' תהלתו עומדת לעד (תהלים קי"א). ומהו תהלתו
 עומדת לעד זו סתו שכרן של צדיקים שהוא עומד עד לעתיד לבא:
 פ אל הקרי פ"י אלא פה ואין פה אלא משה שנאמר כי
 כבוד פה וכבוד לשון אנכי (פ' שמוח). מלמד שבאותה שעה אמר
 משה לפני הק"ה רבש"ע יודע אני בעצמי שאח' אלוה לכל באי
 עולם לא בראת אה העולם אלא לכבודך ולא עשית ברירה אלא
 ליקרד ולא בראת אדם אלא כדי לחלוק לך כבוד שנא' כל הנקרא
 בשמי ולכבודי בראתי (ישעיה נה). וכל אבר ואבר שבראת באדם
 לא בראת אותו לבטלה. לא בראת ראש אלא לכבוד שמך להפילין
 וליקוד לך ולהשחרות לך. לא בראת עיני אלא לראות כבודך.
 לא בראת אונים אלא לשמוע כבודך. והוטם להריח. לחיים להטעים
 טעמי מאכל. שניים לשוחקות. ושט להבליע. קנה למשוך ולהוציא.
 לב להבין בינה. הכליות ליעץ עצה. ריאה לשאוב. כבוד לכעוס.

מרה לזרוק. טחול לשהוק. כרס לרועה. קורקבן לטחינה. קיבה לשינה. ניקבה לצואה. אבר קטן להשתין ולהוציא דע. גדין לדמים. עוד לחואר. ידים למלאכה ולמלחמה. רגלים להלך. ולשון לשיחה ולדיבור. עכשיו חן לי שיחה חן לי דבור להשתמש בהן בפה ובלשון. משיב הק"בה ואמר לו משה משה מי שם פה לאדם הראשון שני ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם (שמות). אני הוא ששמתי פה ולשון לאדם הראשון שהפקדתי על כל באי עולם כפקיד להפקיד כל בריות שבעולם ולקרוא כל אחד ואחד בשמו ולשום שמות לכל בריה ובריה שנאמ' וכל אשר יקרא לו האד' נפש חיה הוא שמו (בראשית):

ב צד"י אל תקרי צדי אלא צדק. זה צדקו של הק"בה שהוא עושה עם בשר ודם. זו דעת וחכמ' ובינה ופתיחת פה ומענה לשון שהוא נוחן לבני אדם שכל העולם כלו מתקיים בהם. שאלמלא מענה לשון ופתחון פה אין העולם יכול להתקיים אפילו שעה אחת. לפי שבשעה שאמ' משה לפני ה' הן אני ערל שפתיים (פ' וארא) נדעונו כל בריות שבעולם ואמרו ומה משה שהוא עתיד לדבר עמו שכינה במאה ושבעה והמש מקומו והוא מבאר כל אוח ואוח וכל דבר ודבר וכל פסוק ופסוק שבחורה בשבעים לשון הוא אומר לפני הקב"ה הן אני ערל שפתיים אנו על אחת כמה וכמה. ועל שאמר משה אני ערל זכה להיות שליח בין גבורה לישראל שני אנכי עומד בין ה' וביניכם (פ' ואתחנן). שאפילו מטמרון אינו יכול לעמוד בין הגבורה לבשר ודם. ובשביל שאמ' משה כי כבוד פה ולא איש דברי' אנכי זכה שאמ' לו הקב"ה לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו (בהעלותך) חכה שאמר אלה הדברים. ובשביל שאמר משה ואנחנו מה (קרח) זכה שאמר לו הקב"ה אתה אומר כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי חייך אני נוחן לך פתחון פה ומעני' לשון יוחר מכל באי עולם. שכל הדרי תורה וכל גנוי חכמה שיש לו במרום לא יראו אלא על ידיך שני ואנכי אהיה עם פיך והורתיך. אם נאמר אהיה עם פיך (שמות) למה נאמר והורתיך ואם נאמר והורתיך למה נאמר אהיה עם פיך. אלא מלמד שזה שאמר אהיה עם פיך זו פתיחת פה ומענה לשון וזה שאמ' והורתיך זה גנוי חכמה שגלה לו הקב"ה כדי שירא רואה בחכמתו כל סודי בראשית שני לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן (שלה לך) בביתי לא נאמר אלא בכל ביתי. מלמד שהפקידו הק"בה למשה על כל ישראל ועל כל גנוי חורה

ועל כל גנוי חכמי ועל כל גנוי חכונה ועל כל גנוי מויסיה ועל כל גנוי מרע ועל גנוי גן ערן ועל כל גנוי חיים והראהו כל הסתודות שבעולם הזה וכל המודות שבעולם הבא. וכיון שראה משה בפרגוד של כחות כחות של סופרים כחות של סנהדרין בלשכת הגוית ודורשין ספר תורה נביאים וכחוכים במ"ט פנים שני אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מוקק שבעתים (תילים י"ב). ומדו מוקק שבעתים אלו מ"ט פנים משנות בתורה משה. ואם תמה אהה על הדבר צא מנה שבע פעמים של שבע שבע הרי ארבעים ותשע. באותה שעה ראה משה מזלו של ר' עקיבא בפרגוד של מקום שהיה יושב דורש אותיות של תורה. על כל חגי כל אות-ואות אומר עליו ג' טאות וששים וה' מעמי תורה. מיד היה מפהו ומודעו ואומ' אין לי עסק בשליחותו של מקום ואין לי עסק בדברי תורה שנא' ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות). גלוי היה לפני הק"ב מה בלבו של משה. מה עשה הקב"ה שיגרו לסנגוראל שך של כל החכמה והתבונה. מה עשה חפשו למשה והוליו למקום אחר והראהו בפרגוד של מקום ריבי רבבות של מזלות של חכמים ושל נבונים ושל סנהדרין ושל סופרים שיושבין ודורשין מעמי תורה ומקרא ומשנה ומדרש הלכות ואגדות ושמועות ותוספות ואומרי הלכה למשה מסיני. מיד נתקררה דעתו. וכיון שראה הקב"ה אין נתקררה דעתו אמר הרי אהרן אחיך יהיה נביאך יהא תורגמן שלך לפני פרעה. ומפני מה אתה מתירא אחת דבר לו בשמי בפני פרעה הרשע. והוא יעמוד לפניך וידבר אליו שני ואהרן ידבר אל פרעה. באותה שעה נפתחו לו למשה דלתי דבור ופתחי שיחה והיה משה מוצא פתחון פה ומענה לשון יחד מכל באי עולם שנא' שפתים ישק משיב דברי נכוחים (משלי כד).

קן קו"ף זה משה אבי החכמים אבי כל הנביאים אבי כל החכמים שהקיף לפני פרעה כל דברי חכמה וכל דברי בינה וכל דברי ערמה והשכל וכל דברי דעה וכל דברי השכל כשבעי לשון. והיו שבעים סופרים כותבים שבעים לשון וכל כתב וכתב עומדי לפני פרעה הרשע. כיון שראו את משה ואת אהרן שהן דומין למלאכי השרה. ויום קומחן כארזי לבנון. הלגל עיניהם דומין לגלגלי כוכב הגונה. וקטנת שלהן כאשכולות תמרה. וזיו פניהם כזיו הקומה. ומטה האלהים בידם שחקוק עליו שם הספורש. ומדבור פיהם יוצאי שלהבות. מיד נפלה עליהם פחד ורעדה אימה וייעה

ורחת והשליכו-קולמסים מידם ואגרוחם מעל שכמם ונפלו על פניהם
 לפני משה ואהרן והיו משתחווי להם שני שמת מצרים בצאתם כי
 נפל פחדם עליהם (חילים ק"ה). הקש בואתם לציאתם מה בצאתם
 נפל פחדם עליה' אף בביאתם נפל פחדם עליהם. אחר כך אמר
 להם פרעה מי שלחכם אצלי. אמרו לו אלהי העבריים וגו'. משיב
 פרעה ואמר מה שמו של אלהיכם מה כחו וגבורתו. בכמה מדינות
 בכמה ארצות בכמה עיירי' הוא מולך. כמה מלחמו עשה ונצח.
 כמה מדינות כבש. כמה עיירות לכד. כמה חיילות ופרשים ורכב
 ושלישים יש עמו בצאתו למלחמה. אמרו לו כחו וגבורתו מלא
 עולם. קולו חוצב להבות אש. דבורו מפרק הרים. כסאו שמים
 וארץ הרום רגליו. קשתו אש. הציגו שלהבת. רומחו לפיד. מגינו
 עננים. חרבנו ברק. ולא ברזל. יוצר הרים וגבעות. בורא רוחות
 ונשמות. עושה שלום בין אש למים. בורא שמים בלא כלום
 בדבורו. דוקע הארץ בשיחתו. יוצר הרים בחכמתו. צר את העובר
 בפעי אמו. סכסח שמים בעבים ומוריד טל ומטר במאמרו ומצמיח
 ארמה. ון ומפרנס כל העולם מקרני ראמי' עד ביצי כנים. סמית
 ומחיה בכל יום. משיב פרעה ואומ' לו איני צריך לו כלום שאני
 בראתי עצמי שני' לי יאורי ואני עשיתיניו (יחזקאל כ"ח). עשותי
 לא נאמר אלא עשיתיני. מהו שאמר לי יאורי טלמד שכך אמ'
 להם אתם אומרים כי הוא מוריד טל ומטר הא כבר יש לי נילום
 גהר שיוצא מתחת עין היים ומימי' מתברכו ועל ראשי מימי' משוכות
 ויוצאותיו מפרי ג"ע. שכל פרי ופרי משאו ב' בני אתונות וכל האוכל
 ממנו טועם בכל אחד ואחד ג' מאות מטעמים. שוב אמר להם
 פרעה למשה ואהרן המחינו לי ער שאביא דלוסקא של כתבים של
 אגרות מלכי בראשיה ורוחני חבל שמעולם כתובות ואהן אותם לסופרים
 לקרא את כולן בשבעי' לשון. שמא אמצא בה אגרת אחת בשם
 אלהיכם שמעולם לא שלח לי אגרת שלום ולא ספר ברכה. מה
 עשה שיגר ופתח כל דלתי גני ספרי' שמימי בראשיה והביאם לפני
 משה ואהרן וקרא לשבעים סופרים יודעים שבעים לשון כל אחד
 ואחד לקרות לפניהם בשעה אחת. וכיון שראה שלא נכתב בהם
 שמו של הקב"ה אמר לא ידעתי את אלהיכם. לא הוא לא שמו
 לא כחו ולא גבורתו שני' לא ידעתי את ה' וגו'. כאותה שעה אמר
 לו הקב"ה רשע אחת אומר לשלוחי איני יודע כח וגבורה של אלהיכם
 הריני טעמידך בשביל דבר זה שאמרת ואודיעך כחי וגבורתי למען

חספה כבודי בכל העולם שני ואולם בעבור זאת העמדתך וגוי (שם).
 מה עשה פרעה הרשע באוחה שעה שיגר וקרא את כל חכמי ארץ
 מצרים ונבני חבל ואמר להם כלום שמעכם שם אלהיהם של הללו.
 אמרו כן שמענו מעולם שבן חכמים הוא בן מלכי קדם. באותה
 שעה אמר להם הקב"ה משמי מרום שוטים שבעולם אתם קראתם
 עצמיכם חכמים ולי בן חכמים. הרי אני מאבד את חכמתכם ואת
 ביתכם שנאמר ואבד חכמת חכמיו ובינת נבניו חכמתו (ישעיה
 כ"ט). ומנין שאמ' להם הקב"ה אתם קראתם עצמכם חכמים ולי
 בן חכמים שני אך אוילים שרי צוען חכמי יועצי פרעה עצה נבערה
 איך האמרו אל פרעה בן חכמים אני בן מלכי קדם (ישעיה י"ט):
 ד רי"ש ראש זה הק"בה שהוא ראש לכל העולם וסופו והוא
 קור' דורות ראשונים ודורות אחרונים שנאמ' מי פעל ועשה קורא
 הדורות מראש וגו' (ישעיה ט"א). ד"א רי"ש זה ראשו של הקב"ה
 שדומה לכתם פו שני ראשו כהם פו וגו' (שיר ה'). ראשו כהם
 פו זה ראש המדרש שכל טעם וטעם שקול ככהם פו קוצותיו
 חלחלים על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות. שתורות בעורב
 שכל הלכה והלכה טוענת הן בפני עצמה. ד"א רי"ש אין ריש אלא
 דברו של הקב"ה שנקרא ראש שבו ברא הקב"ה שבעה רקיעים וכל
 פמליא שלו. ומנין שדברו נקרא ראש שני ראש דברך-אמת (תלים
 קיט). ומנין שבו ברא הקב"ה שבעה רקיעים שנא' כדבר ה' שמים
 נעשו (תלים ל"ג) נעשה לא נאמר אלא נעשו אלו שבעה רקיעים
 שכראן הקב"ה ברבור אחר. בדבריו לא נאמר אלא כדבר ה'. ומנין
 שכל פמליא ופמליא שבכל רקיע ורקיע נבראו ברוח שנאמ' וברוח
 פיו כל צבאם (שם):

ד"א רי"ש אין ריש אלא מגדל שבנו בני דור הפלג' שראשו
 מניע לשמים שנאמר הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים (פ'
 נח). באותה שעה אמרו בני דור הפלגה לא שוטים היו בני המבול
 שאמרו לבוראם סור ממנו עד שהמטיר עליהם מי המבול ארבעים
 יום וארבעים לילה ואיבדן מן העולם שני קל הוא על פני המים
 (איוב כ"ד). אבל אנו נבנה מגדל מהארץ עד לרקיע ונשב לחוכו
 כמלאכי השרת ונקח קרדושות בדינו ונבקיע הרקיע ויזכו המים
 העליונים למטה אצל המים התחתונים כדי שלא יעשה בנו כשם
 שעשה בבני דור המבול. באותה שעה נתחלקו בני דור הפלגה
 לג' כחות. אחת אושרת נבנה מגדל מן הארץ עד לרקיע ונשב

כתובו כמלאכי השרת כדי שיהיו מושבינו בעליונים ובחתחונים. וכת' שניה אומרת נבנה מגדל מהארץ עד לרקיע ונעשה לנו שם ואין שם אלא ע"ז שני ושם אלהים אחריו לא תוכירו (משפטים). וכת' ג' אומרת נבנה מגדל מהארץ לרקיע ונחתוך השמי' ושמי השמי' חתיכו' התיכות ונעשה מלחמה עם הק"בה ולא נניחנו במקומו. כת' האומרת נעלה לרקיע ונשב שם כמלאכי השרת עליהם הכתוב אומ' וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל (פ' נח). וכת' האומרת נעלה ונעבוד שם עבודה זרה עליהם הכתוב אומר הבה ונרדה ונבלה שם שפתם. וכת' האומרת נעשה מלחמה עליהם הכתוב אומר ויפק ה' אותם משם (נח): דבר אהרן רי"ש אין רי"ש אלא נבוכדנצר שנאמ' אנה הוא רישיה דדהבא (דניאל ב'): דבר אהרן רי"ש אין רי"ש אלא מלכות בבל שנא' וחדי ראשית מסלכתו בבל (נח): ד"א רי"ש אין רי"ש אלא חולי ומכה שנא' כל ראש לחלי וגו' (משעיה א'): ד"א ר' אין ריש אלא ישראל שנתן הק"בה ראש לכל האומות שני ונתק' ה' לראש ולא לזנב (כי תבא):

יש שי"ן זה שיניהם של רשעים גמורים שעחיד הק"בה לשובין שלש פעמים אחת בעולם הזה ואחת לימות המשיח ואחת לעולם הבא. כשם ששי"ן זה יש לו ג' ענפים כך משבר הק"בה שיניהם של רשעים ג' פעמים שני קומה ה' השיעני אלהי כי הכית את כל אויבי לחי שיני רשעים שברת (חילים ג'). ולא עוד אלא שעחידין שיניהם של אוכליהם של ישראל לימות המשיח להיות יוצאין מפיהם עשרי' ושתיים אמות וכל באי עולם רואי' ואומרי' מה חטאו אלו שכך יוצאים שיניה' מפיהם. משיבין ואומרים מפני מה שאוכלים ממון של ישראל שהם קדושים למקום כתרומה שכל האוכל מהם הייב כליה שנאמ' קדש ישראל לה' ראשית חבואתה כל אוכליו יאשמו רעה חבא עליהם (ירמיה ב'). וכיצד משבר הק"בה שיניהם של רשעים גמורים שלש פעמים מלמד שיהלק (ס"א שיאמר) הק"בה עם לשרים וגדודים בשמי' מרום ואומר להם שרי גדודי הסתכלו ברשעים גמורים הללו שגולו וחמסו אח בני ואכלו את עמי. משיבים שרים וגדודים אתה שליט בעולמך ועל כל מעש' ידך שבראת בעולם מי יאמר לך מה תעשה שני כאשר דבר מלך שלטון וטי יאמר לך מה תעשה (קהלת ה'). משיב הק"בה ואומר להם אם כן אני ואתם נשבר שיניהם בחחלה ואחר כך ניטלם מן העולם. גדודי אני הפקרתי אחכם בעולם הזה שתוקקו אצלם וחשברו שניהם זחיטלום מן העולם

שנאמר ושבר פושעים וחטאים יחדיו וגו' (ישעיה א'). - לשרים אומר להם אני הפקדתי אתכם עליהם לימות המשיח שתזקקו אצלם ותשברו שיניהם וחיטולם מן העולם שני יבשו רודפי ואל אבושה אני יחדו חסה ואל אחתה אני הביא עליהם יום רעה ומשנה שברון שברם (ירמיה י"ז). אף אני בעצמי אזקק להם ומשבר את שיניהם ואטרד מן העולם שני שבר ה' מטה רשעי וגו' (ישעיה י"ד). וכיצד משברים את שיניהם בעולם הזה מלמד שיורדון גרודין מן השמים ונוקקין אחד אחד אצל כל רשע ורשע ומשברים שיניהם ויכלום מן העולם שני קול ה' שובר ארזים (תהלים כ"ט). אלו רשעים שרומין לארזי הלבנון בעולם הזה מפני גאוהן שני גם אני השמדתני את האמורי מפניכם אשר כגובה ארזים גבהו וגו' (עמוס כ'). פדיו זה הגוף ועורשו זה נשם. וכיון שבא משיח לישראל יורדון עמו מיכאל וגבריאל שרי צבאות ושרי קדושי ואדירים ועושין מלחמה עם רשעים משלש שעוה עד חשע שעוה והורגים חשע עשר אלפים רבבות מרשעים (ס"א גמורים) שבאומות שנאמ' יחמו חטאים מן הארץ וגו' (תהלים ק"ד). אימתי מרובה שבחו של הק"בה בעולם בזמן שיכלו רשעים מן הארץ שני ובאבוד רשעים רנה (משלי י"א). ואף לעולם הבא יורד הכ"ה בעצמו מן השמים ועושה דין ברשעים ומשבר שיניה במטה של נחלים ומאבדן מן העולם שני מכה עמים בעברה מכה כל סרה (ישעיה י"ד). ואין עברה אלא יום דינה של גיהנם שני יום עברה היום שהוא (צפניה א'). ד"א שי"ן שלשה ענפיו כנגד שלשה עולמות שאדם דר בהן עולם הזה וימות המשיח ועולם הבא. ד"א-א-כנגד רוח ונשמה וגוף שאדם הלוי בהן. ד"א כנגד ג' קדושות שבעולם ואלו הן קדושת של הק"בה קדושת שבת וקדושת ישראל. קדושת הק"בה מנין שני ואחתה קדוש (תהלים כ"ב). קדושת שבת מנין שני ועמדת את השבת כי קדוש הוא (פ' השא). קדושת ישראל מנין שנא' קדוש ישראל לה' ראשית תבואתה (ירמיה א'):

ת ת"ו אל תקרי תו אלא חאו. זה האותו של בשר ודם שהוא טחאה בעולם הזה בכל יום ויום בכל דבר. ולא עוד אלא שנפשו דאבה לחאה (ס"א ה') קיסמי כדבריק) עד שמצאן. שנא' גרסה נפשי לחאה בכל עת (תהלי קי"ט). וכיון שמצאן נפטר והולך מן העולם שנא' ישנתי או ינות לי (איוב ג') שהוא ישן שנה טחוקה לע"הב ואין שובע בעולם הזה אלא מעט לפי שעה כדי שיחיה. כיצד בשר ודם יוצא ערום טמעי. אמו בלא לבוש בלא כסות בלא

מנעל בלא סנדל בלא חגיר בלא מעיל בלא דעת בלא בינה בלא
 עצה בלא טחשבה בלא פתחון פה בלא מענה לשון בלא דבור בלא
 סלול בלא חורה בלא חכמה בלא כח בלא גבור בלא הליכת רגל
 בלא עשיית מעשה בלא מצוה בלא צדקה בלא גטילות חסדים בלא
 אשה בלא בנים בלא בית בלא בנין בלא שדות בלא כרמים בלא
 עבדים בלא שפחות בלא כסף בלא זהב בלא אבנים טובות בלא
 מרגליות בלא גדולה בלא גאווה בלא עושר בלא כבוד ובלא כל מה
 שברא הק"ב. וכיון שיצא ממעי אמו בכל יום מצפה ומחאווה למענה
 לשון. וכיון שמצא מענה לשון מתאווה להליכת רגל. וכיון שמצא
 הליכי רגל מתאווה לחכמה ולחורה וכן לאומנות וכן לכסף ולהרב
 וליקה אשה ומתאווה לבנים ולעושר ונכסים ולשדות וכרמים לעבדים
 ושפחות ויקר וכבוד ושלטנות ולכל מה שברא הק"ב בעולמו. וכיון
 שמצא כלם נפטר מן העולם והולך כשהוא ריקן שני אין אדם שליט
 ברוח לכלוא את הרוח ואין שלטון ביום המות (קהלת ח'). וכתיב
 ויקרבו ימי דוד למות (ט"א ב') ימי המלך לא נאמר אלא ימי דוד
 לפי שאין שררה ומלכות בשעת המיתה כמות מלך כמות עני. ועל
 אותה שעה אמר איוב אדם לעמל יולד (איוב ה'). איני יודע אם
 לעמל מלאכה יולד אם לעמל חורה יולד. כשהוא אומר ואשים
 דברי כפיך (ישעיה נ"א) הוי אומר לעמל חורה יולד כדי שיזכה בה
 ויירש חיי העולם הבא שנא' כבוד חכמים ינחלו וגו' (משלי ג').
 כבוד חכמים ינחלו זה כבוד של עולם הבא. וכסילים מרים קלון
 זה פורענותן של רשעים בניהם שני כל עמל אדם לפיהו וגם הנפש
 לא תמלא (קהלת ו'). כל עמל אדם לפיהו בעולם הזה וגם הנפש
 לא תמלא לעולם הבא. והו שאמר ר' יצחק מרגלא בפומיה דר'
 אבא למימר סוף אדם למות. סוף בהמה לשחיטה. הכל למיתה
 הן עומדין. אשרי מי שעמלו בתורה ועשה נחת רוח ליוצרו וגדל
 בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם. עליו הכתוב אומר טוב שם
 משמן טוב ויום המות מיום הולדו:

(גוסהא ב' לפי רפוס קראקא ואמסטערדם)

אמר רבי עקיבא אלו כ"ב אותיות שבהן נחנה תורה כולה לשבטי ישראל והן הקוקין בעט שלהבת על כהר נורא ואיום של הקב"ה. ובשעה שבקש הקב"ה לבראות העולם מיד ירדו כולם ועמדו לפני הקב"ה. זה אומר לפניו כי חברא את העולם. זה אומר לפניו כי חברי את העולם. בתחילה נכנס תי"ן לפני הקב"ה ואמרה לפניו רשכ"ע רצונך שחברא בי את עולמך שבי אתה נותן תורה לישראל ע"י משה שכך כתיב תורה צוה לנו משה וגו'. השיב הקב"ה ואמר לה לאו. אמרה לו למה א"ל מפני שאני עתיד לעשות בך רושם על מצחות האנשים הנאחזין והנאנקין תי"ו. כדי לאברך מן העולם לעתיד לבא שני' (יחזקאל ט') ויאמר י"י אלי עבור בתוך העיר בחוק ירושלם והתוית תי"ו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל החועבות הנעשות בתוכה. מהו והתוית תי"ו סלמד שבשעה שגזר הקב"ה גזר דין על ירושלם להתריכה קרא לו למלאך המות וא"ל למלאך לך בתחילה על ירושלם ובחר בתוכה צדיקים ורשעים וכל צדיק וצדיק שבתוכה כחוב תי"ו של דיו על מצחו תי"ו תחיה כדי להחיות אותן. וכל רשע ורשע שבתוכה כחוב תי"ו של דם על מצחו תי"ו המות. ומה נשתנה תי"ו מן האותיות כלן ללמדך שהתורה מצלת האדם מכל מיני פורעניות. באותה שעה אמרה מידת הדין לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבש"ע אף הצדיקים שבתוכה כחוב על מצחתן תי"ו של דם תי"ו המות כדי לאבדן בכלל הרשעים. השיב הקב"ה ואמר לה למה. אמרה לפניו מפני שלא הוכיחו את בנק בדברי תוכחות. ולא אמרו להן אל חטאו ואל תעשו דברים סכועים. דברים שאינם הגונים דברים שאינם ראויין לעשות. השיב הקב"ה וא"ל גלוי וידוע לפני שאם היו מוכיחין אותן לא היו שומעין להן. השיבה מידת הדין ואמרה לפניו רבש"ע אעפ"י שלא היו מקבלין מהם היו להם להוכיחם מיד שהק הקב"ה וחישב את כל הצדיקים שהיו באותו הדור בירושלם כרשעים. באותו שעה נשתלחו על ירושלם ששה מלאכי חבלה וחבלו אותן האנשים שבתוכה שני' (יחזקאל ט') והנה ששה אנשים באים מדרך שער העלין מפנה צפוני ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים וקפת הסופר במחניו ויבא ויעמוד אצל מזבח הנחשת. ומה נשתנה צפון יחד מכל הרוחות מלמד שכל

הרוחות הרעות הבאות לעולם אינן באות אלא מן הצפון שני (ירמיה
 א') ויאמר אלי מצפון הפתח הרעה על כל יושבי הארץ. ואלו הן
 ו' אנשים שנשתלחו על ירושלים. אף. וחמה. וקצף. ומשהות.
 ומשטיד. ומכלה. וכל אחד ואחד חרב פיפיוה בידו. שנאמר ואיש
 כלי מפצו בידו וכיון ששמע תי"ו הדבר הזה מפי הקב"ה מיד יצאה
 מלפניו בפחי נפש: אחר כך נכנס עי"ן ועמדה לפני הקב"ה אמר
 לפניו רבש"ע רצונך שתברא בי את עולמך שבי נקרא שמך המפורש
 שנאמר זה שמי לעולם. ועוד שאני תחילת השם הנקרא שדי.
 השיב הקב"ה ואמ' לה לאו. אמרה לו למה. א"ל מפני ששוא
 ושקר שניהם נקראו כך. ושקר אין לו רגלים אף את אין לך רגלים
 אות שאין לו רגלים איך אברא בו את העולם מיד יצאה מלפניו
 בפחי נפש: אחר כך נכנס רי"ע ואמרה לפניו רבש"ע רצונך
 שתברא בי את העולם שבי נאמר (תהלים קיט) ראש דברך אמת.
 ועוד שאני בתחילת שמך הנקרא רחום גם רפואה. השיב הקב"ה
 ואמ' לה לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך עתיד ישראל להשתעבד
 לע"ז שני (פרשת שלח לך) נתנה ראש ונשובה מצרימה. וטנין שנקרא
 ע"ז ראש שנאמר (דניאל ב') צלמא רישיה די דהב'. ועוד ר' רע
 ותחילת רשע. מיד יצאה מלפני הקב"ה בפחי נפש: אחר כך נכנס
 קו"ף ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע רצונך שתברא בי את
 עולמך שבי קוראין לפנדל לעתיד לבא קדושה משולשת שני (ישעיה
 ו') וקרא זה אל זה ואמר ק' ק' יי צבאות וגו'. השיב הקב"ה
 וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך עתידין קללו' לבא בעולם
 בכני דור הטבול שני (איוב כ"ד) קל הוא על פני מים חקלל חלקתם
 בארץ ונוט'. מיד יצאה מלפניו בפחי נפש. אחר כך נכנס צדי"ק
 ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע רצונך שתברא בי את עולמך
 שבי נאמר לעתיד בכל יום צדקתך שני (תהלים קי"ט) צדקתך כהררי
 אל וגו'. צדיק אחת ה' וישר וגו'. (תהלים י"א) כי צדיק ה' צדקות
 אהב וגו'. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך
 עתידין לבא צרות רבות לישראל שנאמר (תהלים ע"א) אשר
 הראיתני צרות רבות וגו'. ואמר (ירמיה ל') הוי כי גדול היום ההו
 וגו'. מאין כמותו ועת צרה היא ליעקב וגו'. ואומר ויראו ממערב
 את שם ה' וממזרח שמש את כבודו כי יבא כבוד צר (ישעיה נ"ט)
 וכיון ששמע צדי"ק הדבר הזה מיד יצאה בפחי נפש: אחר כך נכנס
 פ"ה ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע רצונך שתברא בי את

עולמך שבי קודין לפניך פקודי יי ישרים משמתי לב (תהלים י"ט)
 שהן משמתי לבו של אדם. ועוד שאני תחילת שמך הנקרא פודה.
 השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך עתידין ישראל
 לפרע עצמן לעבודה זרה שנאמר (פרש' כי חשא) וידא משה את
 העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרן לשמחה בקמיהם. ואין שמחה
 אלא ע"ז (כמו שמך פסול בדברי הו"ל). מיד יצאה מלפניו בפתי
 נפש: אחר כך נכנס עי"ן ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע
 רצונך שחברא בי את עולמך שבי כחוב (זכריה ד') עיני יי המה
 משוטטים בכל הארץ ואתה עינדך בכל העולם שנא' (זכריה ד') כי
 מי בו ליום קטנות וגו'. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה.
 א"ל מפני שבך עתידין מנאפין לשמור את הנשף לעבור עברה בה
 בסה"שני (איוב כ"ד) ועין נאף שמרה נשף וגו'. ואני עתיד לעשות
 כך דין שני (איוב י"א) ועיני רשעים תכלינה וגו'. מיד יצאה מלפני
 הקב"ה בפתי נפש: אחר כך נכנס סמ"ך לפני הקב"ה ואמרה
 רבש"ע רצונך שחברא בי את עולמך שבי נקראת סומך נופלים שני
 (תהלים קמ"ה) סומך ה' לכל הנפלים וגו' השיב הקב"ה וא"ל לאו.
 א"ל למה. א"ל מפני שבך עתידין אויבי לשום את עירי לעיים שני
 (תהלים ע"ט) שמו את ירושלם לעיים. מיד יצאה מלפניו בפתי נפש:
 אחר כך נכנס נו"ן ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע רצונך שחברא
 בי את עולמך שבי אתה נותן נשמה לבריאוח לעתיד ונקראת נר
 שני (משלי כ"ז) נר אלדים נשמת אדם. השיב הקב"ה וא"ל לאו.
 אמר ליה למה. א"ל מפני שבך אני עתיד לככות נרותיהן
 של רשעים לעתיד לבא שני (איוב כ"א) נר רשעים ידעך. ולא
 עוד אלא שבך מהעברות נשמות לגיהנם שני (ישעיה ל') כי ערוך
 סאתמול חפתה וגו'. מיד יצא מלפניו בפתי נפש: אחר כך נכנס
 מ"ם ועמדה לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע רצונך שחברא בי את עולמך
 שבי עתידין באי העולם לומר מלכותך וממשלתך בכל. שנאמר
 (תהלים קמ"ח) מלכותך מלכות כל עולמים. וחלת שמך בי נקרא
 מלך. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך עתיד
 לבא יום מהומה שני (ישעיה כ"ב) כי יום מהומה ומבוסה ומבוסה
 ליה וגו'. מיד יצאה מלפניו בפתי נפש: אחר כך נכנס למ"ד לפני
 הקב"ה וא"ל רבש"ע רצונך שחברא בי את עולמך שבי אתה עתיד
 לחת לישראל את לוחות הברית וללמך עשרת הדברות שני (פ' כי
 חשא) והלחות מעשה אלקים וגו'. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל

למה. א"ל מפני שבך עתידין להשחבה תחת החר ולפרוח הדברים
 מהם שני (פ' עקב) ואחפוש בשני לוחות וגו'. מיד יצאה מלפניו
 בפחי נפש: אחר כך נכנס ב"ף. וכאותה שעה רעש גדול היה
 לפני הקב"ה כשירד כ"ף מעל כתר נור של הקב"ה. נכנס ועמדה
 לפני כסא הכבוד ונתרעש הכסא וגלגלי מרכבה אחזו רעדה אמ'
 להם הקב"ה כסא הכבוד וגלגלי המרכבה מפני מה אהן מרעישין.
 השיבו ואמרו מפני כ"ף שירד מעל ראשינו ונכנס ועמד לפני שכל
 כבודנו ויקרינו לא נקרא אלא בה שנאמר (ירמיה י"ז) כסא כבוד
 מרום וגו'. ואומר כבוד מלכותך יאמרו. ואומ' (תהילי ק"ד) ידי
 כבוד יי לעולם וגו'. ואומר (ישעיה ס') וכבוד יי עליך זרה. מיד
 קרא לה הקב"ה לב"ף וא"ל מה אתה מבקש. אמ' לפני רבש"ע
 מבקש אני שחברא-בי עולמך שבי נקר' כסאך וכתרך וכבודך בי.
 כסאך מנין שני (תהלים צ"ג) נכון כסאך מאו. כתרך מנין שני
 (משלי כ"א) בי מלכי ימלוכו וגו'. כבודך מנין שני (ישעיה ו') מלא
 כל הארץ כבודו. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני
 שבך עתיד אני להכות כפי אל כפי שני (יהוקאל כ"א) וגם אני
 אכה כפי אל כפי והניחותי המתי. ולא עוד אלא כך יכלו ברמעות
 עיניהם של ישראל שנאמר (איכה ב') כלו ברמעות עיני ואני אברא
 כך עלמו. וכיון ששמע כ"ף הדבר הזה מפי הגבורה מיד יצאה
 מלפניו בפחי נפש: אחר כך נכנס יו"ד ועמדה לפני הקב"ה ואמרה
 רבש"ע רצונך שחברא בי את עולמך שבי נקראת יה ה' צור עולמים
 (ישעיה כ"ו). ולא עוד שבי יודך על כל מעשיך בכל יום כל באי
 עולם שני (תהלים קמ"ה) יודך ה' כל מעשיך וגו'. ולא עוד אלא שבי
 חחלת שמך נקר' יחיד. א"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך
 אני עתיד לברא יצר הרע שהוא מטעה את הבריות בבאי עולם
 שני (פ' בראשית) כי יצר לב האדם רע מנעוריו וגו'. מיד יצאה
 מלפניו בפחי נפש: אחר כך נכנס זי"ת ועמדה לפני הקב"ה ואמרה
 רבש"ע רצונך שחברא בי את עולמך שבי אתה נתן רוח הקדש
 בפי יראך לאמר לפניך טובך שני (תהלים קמ"ה) טוב ה' לכל וגו'
 ולא עוד אלא שבי צפנת טובך לצדיקים להנחיל להם שני (תהלים
 ל"א) מזה רב טובך אשר צפנת וגו'. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל
 למה. א"ל מפני שבך אני עתיד לקרא לעמי טמא. שני (ישעיה
 ו') כי איש טמא שפחים אנכי ובחוך עם טמא שפחים וגו'. ולא
 עוד אלא שבך עתיד אדם מצורע לקרוא טמא שני (פ' הוריע)

וטמא טמא יקרא. ואמר (איכה ד') סורו טמא קראו למו. מיד
 יצאה מלפניו בפחי נפש: אחר כך נכנס דל"ת לפני הקב"ה ואמר
 רבש"ע רצונך שתברא בי את עולמך שכי יאמרו חסדך ה' מלאה
 הארץ וגו'. שני (תהלים ל"ג) אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה
 הארץ וגו'. וכי נקראת רחום וחנן ה' וגו' (תהלים קמ"ה). השיב
 הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך אני עתיד לכתוב
 בעט של ברזל חטאת עמי שנא' (ירמיה ט"ז) חטאת יהודה כתובה
 בעט ברזל בצפורן שמיר חרושה וגו'. מיד יצאה מלפניו בפחי נפש:
 אחר כך נכנס זי"ן ועמר לפני הקב"ה ואמר רבש"ע רצונך שתברא
 בי את עולמך שכי נקרא זכרך לדור ודור. שני (פי שמו) זה שמי
 לעולם וגו'. ולא עוד אלא שכי עתיד לעשות זכר לנפלאותיו. השיב
 הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך עתיד לבוא זנות
 לעולם שני (הרשע א') כי זנה תונה הארץ מאחרי ה'. ולא עוד
 אלא שבך עתידין ישראל לזנות לבנות מואב ויפול מהם כ"ר אלף
 שנא' (פי בלק) ויחל העם לזנות וגו'. ואומ' ויהיו המתי במגפה
 ארבעה ועשרים אלף והיאך אברא בך את העולם. מיד יצאה מלפניו
 בפחי נפש: אחר כך נכנס וי"ן לפני הקב"ה ואמר רבש"ע רצונך
 שתברא בי את עולמך שכי אומר לפניך בשבת ואתה קדוש יושב
 תהלות ישראל (תהלים כ"ב). השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה.
 א"ל מפני שאני עתיד להכות בך את ישראל על אודות החטאה
 מכה רבה שני (פי בהעלותך) ויק ה' בעם סנה רבה מאוד. מיד
 יצאה מלפניו בפחי נפש: אחר כך נכנס ה"א ועמדה לפני הקב"ה
 ואמרה רבש"ע רצונך שתברא בי את עולמך שכי עתידין ישראל
 לומר לפניך תודיה ותודה שני (ד"ה י"ו) הוד והדר לפניו וגו'.
 והן עתידין לקרות לפניך ולהודו גבורתך שני (תהלים ק"ה) הודו
 לה' קראו בשמו וגו'. השיב הקב"ה ואמר לאו. א"ל למה. א"ל
 מפני שבך עתיד לבא לעולם יום הדין הגדול שהוא בתוך כחנור
 שני (סוף מלאכי) כי הנה היום בא בתוך כחנור והיו כל זדים וגו'.
 מיד יצאה מלפניו בפחי נפש: אחר כך נכנס דל"ת ועמדה לפני
 הקב"ה ואמרה רצונך שתברא בי את עולמך שכי עתידין באי עולם
 לספר גדולתך להורוהם שנאמר (תהלים קמ"ה) דוד לדוד ישבח מעשך.
 ולא עוד אלא שכי דברך נצב בשמים שני (תהלים קי"ט) לעולם ה'
 דברך נצב בשמים. השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני
 שבך נידונין ישראל בין דין לדין בין משפט למשפט שני (פי שופטים)

כי יפלא ממך דבר למשפט וגו'. מיד יצאה מלפניו בפתי נפש: אחר
 כך נכנס גימ"ל לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע רצונך שתברא
 בי את עולמך שבי אמור גדולתך וגבורתך. שני (תהלים קמ"ה)
 גדול ה' ומהולל מאד. ואומר (תהלים ק"ו) מי ימלל גבורות ה' וגו'.
 השיב הקב"ה וא"ל לאו. א"ל למה. א"ל מפני שבך עתיד אני
 לשלם גמול לאיים ולאויבים שני (ישעיה נ"ט) כעל גמולות כעל
 ישלם. וכיון ששמע גימ"ל הדבר יצא מלפניו בפתי נפש: אחר
 כך נכנס ב"ית לפני הקב"ה ואמרה לפניו רבש"ע רצונך שתברא
 בי את עולמך שבי משבחין לפניך באי עולם בכל יום. שני ברוך
 ה' לעולם אמן ואמן וגו' (תהלים סוף פ"ט). ברכו ה' מלאכיו וגומר.
 ואומר ברכו ה' כל צבאיו ומעשיו וגו' (תהלים ק"ג). עתידין כל
 דורות העולם לומר לפניך ברוך ה' אלקי ישראל (תהלים סוף ע"ב).
 ואומ' וברוך שם כבודו לעולם ויטלא כבודו וגו'. מיד קבל הקב"ה
 ממנו ואמ' לו הן. וא"ל ברוך הבא בשם ה' וברא בו את עולמו
 בב"ית שני בראשית ברא אלקים: הא"לף כיון ששמע הדבר נראה
 את הקב"ה מקבל הימנו וברא את העולם עמד לו לצד אחר ושתק
 עד שקרא לו הקב"ה וא"ל א"לף א"לף מפני מה אתה שותק ואינך
 אומ' כלום. השיב א"לף ואמר רבש"ע אין כי כח לעמוד לפניך
 ולומ' כלום. א"ל ולמה מפני שכל האותיות הם נמנים במנין מרובה
 ואני במנין מועט. ב"ית בשני גימ"ל בג' ד"לת בד' ה"א בהמשה
 ואני באחד. השיב הקב"ה ואמר לו א"לף אל תירא שאתה ראש
 לכלן כמלך. אחת אחד ואני אחד ותורה אחת וכן אני עתיד ליתנה
 לישראל עמי שנקראו אחד במתני ולהתחיל להן כך על הר סיני
 שנא' אנכי ה' אלדיך וגו' (פ' יתרו ואתחנן). ומנין שהא"לף נקרא
 אחד שני איכה ירדוף אחד אלק (פ' האוינו). ומנין שנקרא הקב"ה
 אחד שני ה' אלדינו ה' אחד (פ' ואתחנן). ומנין שהתורה אחת
 שני תורה אחת יהיה וגו' (פ' בא). ומנין שישראל נקרא אחד שני
 מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (שמואל ו'). אנכי ראש לכל
 הדברות ואלף ראש לכל האותיות:

ומפני מה ראשו של אל"ף זקוף ועומד ויש לו שתי רגלים
 כבני אדם: מפני שהוא נחשב באמת ואמת יש לו רגלים. ושקר
 אין לו רגלי. שכל האותיות של שקר עומדות על הדרך. ומפני מה
 ידו זקוף מצדו מפני שהו' מעיד בו ומנופה בו להקב"ה שהוא אמת
 שני ואמת ה' לעולם (תהלים ק"ו). ב"ית מפני מה פניו כלפי

גימ"ל וגימ"ל כלפי ב"ית מפני שבית דומה לבית שדלתיו פתוחין
 לכל. גימ"ל דומה לגבר שהו' רוא' עני על הפתח ונכנס לביתו
 להוציא מהוכו מוזן לעני. ומפני מה ידכו של גימ"ל סמוך לר"לח
 מפני שכל גמילות חסדים הם לרל. ד"לת מפני מה דומה למקל
 ופניו כלפי ה"א. מפני שאדם הרל אינו משתדל אלא לטובו של
 העה"ז שנברא בה"א שני בהבראם (פ' בראשית) בה"א בראם. ומפני
 מה נברא בה"א מפני שהוא דומה לאכסדרא והעולם הזה דומה
 לאכסדרה שכל מי שרוצה לצאת יוצא. מפני מה יש לו ב' פתחים
 אחד גדול ואחד קטן מפני שבא לצאת יוצא בגדול בא לכנס יכנס
 בקטן. (הגה"ה והקרוב אליו בא לטהר פותחין ונכנס בקטן כדאמר'
 קשין טוונותיו של אדם כחתייה המחים. עד כאן הגהה). וי"ן מפני
 מה זקוף ועומד ופניו כלפי וי"ן ועומד כטטה. מפני שרמו הק"ב
 באותיות שהוא עתיד להכזח את הרשעים על ידי שלוחים בטטה
 של אש בדינה של גיהנם עד שנשמע מתוך גיה"ק קול ווי ווי לרשעי'
 שני אוי לרשע רע וגומ' (ישעיה ג'). וי"ן מפני מה יש לו שני
 חגין אחד כלפי וי"ן ואחד כלפי ה"ית. מפני שכל בעל זנות כשהוא
 הולך אחר הזונה לבא עליה אחז מעיניו כלפי החטא לפיכך האחד
 כלפי ה"ית חטא ועבירה. ואחת כלפי בני אדם שהן דומין לעץ
 שני כי האדם עץ השדה (פרש' שופטים) שמא יראו אותו בני אר'
 ויאמרו עליו ווי ווי פלוני הלך אצל הזונה לפיכך האחד כלפי הו"ו.
 (הגהה והקרוב אליו אבן סקיר הזעק וכפיים מעץ יעננה (הבבוק ב')
 עד כאן הגהה). ה"ית מפני מה אינו קשור קשר כתר מפני שכל
 בעלי חטא יש להן גנאי ובושת פנים ואין להם שבח ושם טוב
 בעולם אבל יש להם חרפה וכלימה. ה"ית מפני מה טמון ידו
 וראשו זקוף והוא קשור כתר מפני שכל מי שהוא עושה מעשים
 טובים וצדקה וגמילות חסדים ונותן פרוט' לעני בסתר בצדקה צריך
 שלא יתן אלא בסתר שמתן בסתר יכפה אף שהוא מלאך המות
 מטנו ומאנשי ביתו. שני מתן בסתר יכפה אף (משלי כ"א). ואומר
 מלוא אלקים חונן דל (משלי י"ט). יו"ד מפני מה הוא קטן מכל
 האותיות ללמדך שכל מי שהוא מקטין את עצמו זוכה שיהי' בנחלי
 העולם הבא שנברא ביו"ד שנאמ' כי ביה"ה ה' צור עולמים (ישעיה
 כ"ו). בה"א נברא עולם הזה ובי"ד נברא העולם הבא. ומפני מה
 נברא ביו"ד מפני שהצדיקים בני העולם הבא הן טועמים בעולם
 הזה. ומפני מה חגו של יו"ד כלפי פניו. מפני שכל צדיק וצדיק

נהנה לפי שכר מעשיו ועדקתו הולכת לפניו שני' והלך לפניך צדקך
 (ישעיה נ"ח). ב"ף מפני מה דומ' לכסא ופניה כלפי למ"ד. מפני
 שכל כסא מלכות אינו מוכן אלא למלכי ארץ לישיב שנאמ' והובן
 בחסד כסא (ישעיה י"ז). למ"ד מפני מה גבוה מכל האוחיות מפני
 שהוא באמצע כ"ב אוחיות והוא דומה למלך שישיב על כסא כבוד
 ומלכו לפניו ולאחריו כ"ף שמאחריו זה כסא הכבוד. ומ"ם מלפניו
 זה מלכות. והוא בינוני כמלך. מ"ם פתוח ומ"ם סתום. מלך פותח
 ומלך סתום. מ"ם פתוח מפני מה ראשו נמוך כלפי קרקע וידו
 זקוף כלפי מעלה. מפני שהוא מורה באצבע למעלה כלפי שמים
 שהמלכות שלו. ומה הוא אומר כי לה' המלוכה וגו' (ההלים כ"ב).
 וידו כלפי מטה להורות מה שאמר דוד כי סמך הכל וגו' (ד"ה
 כ"ט). מ"ם סתומה שאין טי שיודע מקומו. ג"ן מפני מה ידיו
 לאתרויו ויריביו ופניו כלפי מ"ם. מפני שנראה כמי שהוא נופל
 ומתחנן להקיימו שני' נפלה לא תוסיף קום (עמוס ד'). ביום ההוא
 אקים את סוכת דוד הנפלת וגו' (סוף עמוס). ג"ן רבוץ וג"ן זקוף
 נאמן יושב נאמן עומד נאמן נזר נאמן טקיים. מ"מ"ך מפני מה
 הוא סתום ואינו פתוח. מפני שזהו ישראל ששכינה סביב להן
 כחומה לארבע רוחות והוא אינו מהליפן בעם אחר וודע זרעם אינו
 מתערבים בזרע אחרים. שנאמר כי יעקב בחר לו יה ישראל וגו'
 (ההלים קל"ד). ואומר כי חלק ה' עמו (האינו). אבל כהן בבית
 כהן ולוי בבית לוי וישראל בבית ישראל שנאמר ואני אהיה לה
 נאום ה' להזמית אש וגומר (זכריה ב'). ע"ן הוא עשו הרשע שיצאו
 ממנו מורסיים ופרסיים ומלכות אדום. ומפני מה כרוע ורבוץ מפני
 שהוא עתיד ליפול תחת הגליון של ישראל שנאמר והיה בית יעקב
 אש וגומר (עובדיה א'). והיה אדום ירשה וגומר (שם). פ"ה מפני
 מה אחר יושב ואח' עומד. מפני שהפה אוסר והפה חוחם. פה
 פתוח ופה סתום. ולא היה בשבעים אומה ולשון אומה שמצאה
 פתחון פה בשני עולמות בעולם הזה ובעולם הבא בתורה ובמצוה
 במשנה ובמדרש בהלכות ובאגדות ושמועות ותוספות
 בהפלה ובתחנונים אלא ישראל בלבד שנאמר מניד דבריו ליעקב
 (תהלי' סוף קמ"ז) מה בתיב אחריו לא עשה כן לכל גוי וגומר.
 צ"דיק מפני מה יש לו ב' ראשים (כאן הסר בהעחקה ויש אומרים
 צ"דיק ורועה לומר צדיק כפוף צדיק פשוט ולפי דברי הכבוד לפיכ'
 נקרא צדיק ויש לו ב' ראשין לפי שהוא עמוד שנאמר וצדיק יסוד

עולם). ק"ף מפני מה הוא גבוה בקומתו ויש לו קרן מפני שכל קרני רשעים שהן מהלכין בקומה זקופה מפני נאותן בעולם הזה עתיד הקדוש ברוך הוא לגדען מפני כבודן של ישראל שנקראו ראשי. שנאמר ונתנך ה' לראש וגומר (פרש' כי תבא). ומנן שהוא עתיד לגדען שנאמר וכל קרני רשעים אנדע וגומר (תהלי' סוף ע"ה). ומגדלן לישראל שנאמר חרומסנה קרנות צדיק (שם). (הגדה ששמו נקרא קדוש והקרוב אליו קלני מראשו) דבר אחר ק"ף זה הקדוש ברוך הוא ור"ש זהו רשע. ומפני מה ק"ף מחויר פניו מר"ש. אלא מלמד שאמר לו הקדוש ברוך הוא לרשע רשע איני יכול להסתכל בצלם דמותך. (הגדה ובתלמוד אסו' להסתכל בדמות אדם רשע שנאמר אם לא פני יהושפט וגומר מלכים ב' ג'). ומפני מה רגלו פסוק סגנו. אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע אם אתה חוזר כך אני משיבך למחיצתי ואקשור לך כתר כבוד שנאמר וכשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה (יחזקאל י"ח). ע"ן מפני מה יש שלשה ענפין מלמעלה ואין לו שורש מלמטה מפני שאינו דומה אלא לשקר אין לו רגלי' ויש לו דבור הסוף אינו מחקים. ולא עוד אלא שעתיד הב"ה לסכור פי דוברי שקר. משל למה הדבר דומה לאילן שענפיו מרובין ושרשיו טועטין בא הרוח ועוקרתו והופכתו על פניו. ר"ן מפני מה רגלו שמלפניו שבור ללמדך שכל הטבקש ללמוד תורה צריך לכפוף רגליו ולעסוק בתורה שנאמר והם תכו לרגליך (פי' ואת הברכה). וצריך שיהיה נמוך מכל חבריו שני ושפל רוח יחסך כבוד (משלי כ"ט). ואומר עקב ענה יראת ה' וגו' (משלי כ"ב). ד"א והם תכו לרגליך אלו תלמידי חכמים שהם נושאים ונותנים בדברי תורה שני וחורתך שעשעי (תהלים ק"ט):

ד"א מהו א"לף כ"ית גימ"ל ד"לית אלה בינה גמול דלים. ומפני מה רגלו של ג' פשוטה לפניו מפני שגמולי חסדים רצים אחר דלים. ומפני מה אוננו של ד' מאחוריו מפני שאדם דל רואה מאחוריו. ואומר מי הוא שיבא אחרי שמא יתן לי מצוה. ומפני מה כתוב אתר דלית ה"א ללמדך שכל העושה גמילות חסדי' נאמר עליו המון גוים נחתיק (פי' לך לך). ומפני מה כתוב אתר הה"א ו"יו שאם אינו עושה גמילות חסדים נאמר עליו הוי על פלוני שיש לו ואינו עושה שנא' וחושך מושך אך למחסור (משלי י"א). ומפני מה כתוב אתר ו"י וי"ן ואחר וי"ן ח"ית שאם הכריע יצרו

ועשה גמילות חסדים מיד מחקיים עליו הכתוב חנון יחנוך לקול
ועקיר וגומר (ישעיה ל') ויהי חנון עליו. ס"א כמבטח במדה טובה
ירוש' אחרונה יחר מראשונה לעולם הבא למי שהוא עושה גמילות
חסדים שנא' מי הקדימני וגו' (איוב מ"א). כ"ף כפוף כ"ף פשוטה
למה לפי שהוא מראה טעם בחורה מיד מלבשו לבוש זכיות ממעון
קדשו שני שפתי כהן ישמרו וגו' (מלאכי ב'). ומפני מה אותיות
של אמת מפורים זו מוזי ואותיות של שקר מוקפין זו על גב זו מפני
שהאמת קשה לעשותו והשקר עומד אחר האוון כדחניא דבי רבי
ישמעאל בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעין לו. ומפני מה
אותיות של אמת בשתי הגלים ואותיות של שקר ברגל אחד עומד
שכל העושה האמת הרי קיים לעולם ונחל העולם הבא ואינו נימוט
בעולם הזה שני כי שבע וגו' (משלי כ"ד). ושקר אינו מתקיים לעולם
שנאמר ורשעים יכשלו ברעה (שם). ומפני מה ה' אותיות הללו
כל אחת כתובה שתי פעמים אלא ללמדך בהן סודי תורה וטה הוא
כ"ף של הקב"ה כפוף כ"ף של משה פשוטה. מ"ם פחותה מ"ם
סחום טאמר פתוח ומאמר סחום. ומכאן למד דרך ארץ שהרב
יושב ומדבר והחלמי' עומד ודומם. צדיק כפופה צדיק פשוטה צדיק
כפוף צדיק פשוט. ג"ון פשוט' ג"ון כפוף' ג"ון פשוט' אם האמ'
נאמן כפוף נאמן פשוט זהו צדיק כפוף צדיק פשוט אלא מכאן
לחלטי' חכם שהוא עוסק בחורה שהוא חייב להיות ביראה ופתח
ולפיכך נתנה החורה ביראה ורחת להתעסק בה ביראה ובויעה שנא'
אשרי שומרי ערותיו בכל לב ידרשוהו (תהלים קי"ח):

א"ת כ"ש. א"ת א"לף זה אדם הראשון ת"יו שהוא תחלה
ברייחו של עולם שכל העולם נברא במאמר של הקב"ה ואדם בכפו.
ומנין שכל העולם נבר' במאמר של הב"ה שני כי הוא אמר ויהי
וגו' (תהלי ל"ג). ואומר בדבר ה' שמים נעשו וגומ' (שם). ומנין
שאדם הראשון נבר' בכפו של מקום שני ויצר ה' אלקים את האדם
וגו' (פרשת בראשית). ויצר למה ב' יודין אחת ליצר טוב ואחת
ליצר הרע. ד"א ב' יודין אחת ליצירת אדם ואחת ליצירת חוה.
ד"א וייצר למה ב' יודין אלא אחת כנגד פרצוף פניו ואחת כנגד
פרצוף של אחריו. וכן הוא אומר אחר וקדם צרתני (תהלים קל"ט)
סדו וקדם שבתחלה לא נברא אלא פרצוף של אחר ואחר כך
פרצוף של פנים. ומה וחשח עלי כסף מלמד שבתחלה נברא האדם
מן הארץ ועד הרקיע וכיון שראו אותו מלאכי השרת נודעו ונרחעו

סלפניו. באותה שעה עמדו כלם לפני הקב"ה ואמרו לפניו רבש"ע
 שחי רשיות יש בעולם אחת בשמים ואחת בארץ. מה עשה הקב"ה
 באותה שעה הניח ידו עליו והמעיטו והעמידו לאלף אמה: ב"ש
 ב"ית אלו בהמה וחיה. ש"ן אלו שקצי' ורמשים שנבראו עם אדם
 הראשון. ולמה נבראו עמו מפני שאמר הקב"ה אם חונח דעתו
 של אדם עליו אמור לו אל תזוח דעתך עלך שהרי בהמה וחיה
 שקצים ורמשים הלא הן כמותך שנבראו עמך שני אדם ביקר וגו'
 (וההלים ט"ט). ואחריו מרו אמר הריה וכל בהמה רמש וגמד
 (וההלים קמ"ח) ואומר טלכי ארץ וכל לאומים: ג"ך גימ"ל זהו
 גן עדן שנטע הקב"ה בעדן לשום בחוכו י"ב חופות של אבני' טובות
 ומרגליות בשביל אדם שני בעדן גן אלקי'. (יחזקאל כ"ח) כל אבן
 מסוכתך אדם פטרה ויהלום חרשיש שוהם וישפה ספיד נופך וברקת
 והב מלא תפיד ונקבך כך והפתות שבכלם זהב הוא. ר"יש שהוא
 נכנס ראש לגן עדן קודם לכל הצדיקים שנא' ויטע ה' אלקים גן
 בעדן מקדם וישם שם את האדם (פ' בראשית): ד"ק דל"ה זהו
 דלתי גן עדן שפתחו לפניו מלאכי השר' ששנתן הקב"ה אצל אדם
 לשרחו. ק"וף מלמד שקראו לפניו קדישו עליוט' וגבורי ערכות ואמרו
 לו בא בשלום: ח"י"ן ה"א שהפיל עליו הקב"ה תרדמה שני יופול
 ה' אלקים תרדמה על האדם וגו' (פ' בראשית). צד"ק זו צלע אח'
 שלקה הימנו מצלעותיו ובנאה לאשה והרחיצה וסכה ופרקסה וקלע
 לה שער הוגר לאדם שני ויבן ה' אלקים את הצלע וגו' (שם): ו"ף
 וי"ו שהביאה ברכבות אלפין של מלאכי השר' אל אדם הראשון
 כקל רנה ושירה שני' ויביאה אל האדם (שם). ומה הוא פ"ה מלמד
 שכל פטליא של מעלה ירדו עמהם לגן עדן מקצתו היו אוחזין בידם
 גבלים ומצלתיים וכינורות ומשחקין לפניו כבתולות וחמה ולבנה וכוכבי'
 ומולות היו מרקדין לפניהם כנערות: ז"ע י"ין מלמד שזימן הב"ה
 שניהם לסעודה על מעדני גן עדן. ע"ן שעדך הקב"ה לפניו שלחנות
 של מרגליות וכל מרגליות ומרגליות היה מאה אמה ארכה וששים
 אמה רחב' וכל טיני מעדנים טונחים לפניהם שני' תערך לפני שלחן
 (וההלים כ"ג): ה"ה ח"ית שחשו מלאכי השרת וצלו לו בשך וצננו
 לו את היין ובא' הנהש וראה את כבודו והציץ בהן ונחנקא בהן.
 ס"ס שסח לו הקב"ה לאדם ואמ' לו מפרי עץ הגן האכל ומפרי
 העץ וגו' לא תאכל ממנו פן תמותו וגו' (בראשית): ג"ן ט"ית
 שטעת' הוה בדבריו של נהש ואכלה מן העץ ונהנה הימנו לאדם

ואכל שנאמר ותקח מפריו ותאכל (שם). נ"ן שנפחתו עיניהם ורבינו שהם ערומים ותעטפו בעליך של האנה שני' ויחפרו וגומר (בראשית): י"ם י"וד שכבר גלוי וידוע לפניו מעשהו שעשו וירד הק"בה משמי שרום ועמד על פתחי גן עדן וקרא לו לאדם שני' ויקרא ה' אלקים וגו' (בראשית). מ"ם שאמר הק"בה לאדם מי הגיד לך כי עירום אתה: ב"ל כ"ף שכלם זמנם הק"בה לדון בתחלה קרא לו לאדם ואמר לו מפני מה אכלת מפרי עץ הדעת שאמרתי לך לא תאכל מטנו. השיב האדם ואמר רבון העולמים האשה אשר נתת עמדי נתנה לי ואכלתי. אמר לאשה מפני מה אכלת. אמרה האשה הנחש השיאני ואוכל. אחר כך קרא את הנחש א"ל הב"ה כי עשית זאת וגו'. בשעה שאמר לו על נחונך חלך השיב הנחש ואמ' רבון העולמי' אם כן הוא אם רצונך אהיה כדג שבתוך הים שאין לו רגלים. וכשאמר לו עפר האכל אמר הנחש רבון העולמים מה אם הדג אוכל הוא עפר אף אני אוכל עפר. באוחה שעה תפשו הקב"ה לנחש וקדע לשונו לשני קרעין. א"ל הכ"ה רשע שבעולם אתה התחלת בלשון הרע לפיכ' אני מודיע לכל באי העולם שלשונך גרם לך כל זאת. למ"ד שלקו ד' וחטאו ג'. נחש ותנה יאדם חטאו ולקו ונטרדו מן ערן שנאמר ויגרש את האדם (בראשית). ורביעית ארץ לקחה בעבורם שנא' ארורה האדמה בעבורך (שם):

ד"א א"ת ב"ש את בוש עליך ותחא. ג"ר ד"ק ה"ץ ו"ף ו"ע ואם יצא לחוץ או מויעו ומרחיעו. ח"ס ט"ן:

אח"ם בט"ע. אל הקרי אחס אלא איהוס ואין איהוס אלא לשון רחמים לשון תחנונים שני' תוסה ה' על עטר (ויאל ב'). ומהו אח"ם מלמד שאמר הקב"ה למלאכי השרה אני בעצמי אחוס על ישראל יותר מכל אומות העולם מפני שהן ממליכין אותי בעולמי ב' פעמים בכל יום ויום ומייחדין את שמי שחרית וערבית שני' שמע ישראל ה' אלדינו ה' אחד (ואתחנן). שאלמלא ישראל בעולם לא היה כבוד וגדולה בעולם לפי שהן מספרין תהלתי בכל יום שני' עם זו יצאתי לי תהלתי יספרו (ישעיה ט"ד) ואין דעתי נהנית אלא מהן שני' נהפך עלי לבי וחד נכמרו נחוסי (תושע י"ג): במ"ע שבם טעו העולם לפי שבכל יום ויום כשאומות העולם רואין חסיה ולבנה מוכבים ומולות טעבירין כתריהן מעל ראשיהן וכל מלכותם ורוניהם נופלין ומשחתים לצבא השמי' מיד נועם עליהם הקב"ה שני' ואל זועם בכל יום (תהלים ו'). ואמר להן למלאכי הבלה אני נחתי לתללו

רוח וגשמה מלכה וכבוד וגדולה וממשלה והן משתחווים לחסה
 ולבנה שבראתי סוהר פני. באוחה שעה רועשין גלגל חסה ואופן
 והלבנה וסדרי מולות כוכבים וכל סדרי בראשית כולן. מיד אף
 וחמה שני מלאכי חבלה מה עושין שולפין את חרבן ותופסין בידן
 ויוצאין מלפני הקב"ה בחמה להחריב את העולם מפני מעשיהן של
 אומות העולם שמכעיסין במעשיהן. ואלמלי שיוצאין תלמידי הכתמים
 שהן עוסקין בתורה ותינוקות של בית רבן שהן הוגין במקרא ובמשנה
 וישראל שהן קוראים שמע ישראל ומקבלים עול מלכות שמים שחרית
 וערבית כבר היו נוחשין ומחריבין את העולם. לפיכך הוא אומר
 ה' ימלוך ירגו עמים וגומר (תהלים צ"ט): ג"ף אל תקרי ג"ף אלא
 גף זו גופה של תורה שראשי ושיבות ואין יעקב מתעסקים בה
 ומורין פרט וכלל והוי"ו איסור והחר ל"ישראל שני יודו משפטך
 ליעקב (חאת הברכה). ואומר לסדו היטב דרשו משפט (ישעיה א'):
 דכ"ץ אל תקרי דכץ אלא דך. כולו חפץ ואין דכץ אלא ישראל
 שנקראו ארץ חפץ לפני הקב"ה שני ואשרו אחכם כל הגוים כי
 הדיו אחם ארץ חפץ (מלאכי ג'). ולמה נקראו ארץ חפץ מפני
 שהם דומים לארץ שכל העולם כלו מתקיים בה. חפץ בשביל שהם
 עושים בכל יום ויום תפצו של הקב"ה בדברי תורה שנאמר ה' חפץ
 למען צדקו (ישעיה ס"ב): ה"לקן זה יעקב שנקרא חלק שנקראש
 שמו של הקב"ה בקדושה על ידו שנאמר והקדישו את קדוש יעקב
 (ישעיה כ"ט) על ידי צאצאיו. וחקק לו דמותו על כסא כבודו ובשעה
 שצאצאיו קורין קדושה משולש מוריד הב"ה פיו מלמעלה ונושקו
 על ראשו שחקקו על כסא הכבוד שנא' כי יעקב בחר לו יה (תהלים
 ס"ה). ומנין שיעקב נקרא חלק שני ואנכי איש חלק (תולדות).
 כי חלק יי' עמו יעקב חבל נחלתו (האזינו). ובג"ך אל תקרי ומר
 אלא ואמר. ומחו ואמר אלו שרפי להבה ומלאכי צבאות וחייילי
 מעונה שאינם יכולין לומר קדוש מלמעלה עד שפותחין ישראל תחלה
 פיהם בקדושה מלמטה ואומרים קדושה משולשת ואחר כך מקדושין
 מלאכי השרת שנא' ברוך יחד כוכבי בוקר ויריעו וגו' (איוב ל"ח).
 כוכבי בוקר אלו ישראל שנמשלו לכוכבים שני ומצדיקי הרבים ככוכבים
 (דניאל י"ב). ואומר והנכם היום ככוכבי השמים לרוב. (דברים)
 מה הכוכבי מאירין את העולם אף ישראל מאירין נרו של עולם
 בדברי תורה שהם כיוצא בהם שנא' כי נר מצוה ותורה אור וגומר
 (משלי י'). ומנין שאין ואמר אלא למלאכי השרת שנאמר וקרא זה

אל זה ואמר (ישעיה ר'): ד"ן ש"ת אל חקרי זן שח אלא זה נשא שבת ומהוא זה נשא שבת אלו ישראל שנשאו חורה ומצנף שבת בעולם הזה ספי הקדוש ברוך הוא שבת זוכין ישראל ונוחלין תיי העולם הבא שכלו שבת. שנאמר מוזמר שיר ליום השבת (תהלים צ"ב). מהו ליום השבת. אמרה רוח הקדוש על ידי דוד בכנור זמרו אחם בני ישראל שירו לעולם הבא שכלו שבת. לפי שבשעה שאמר להם הק"בה לישראל אני נותן לכם את התורה אמר אם מקיימים אחם את המצוה שבה אני מנחיל לכם את העולם הבא. וישראל היו משיבין ואומרים לפניו רבש"ע הראנו דוגמא של עולם הבא בעולם הזה. אמר להם זו שבת שדיא אחת ממששים משל עולם הבא שבה אחם מחעננים תענוני מנחה שני' או החענג על ה' וגו' (ישעיה סוף נ"ה):

אלב"ם. - אל חקרי אלכם אלא לכם. ומהו לכם מלמד שעמד נגרסנאל שרה של גיהנם לפני הק"בה ואמר לפניו רבש"ע כל אומה ואומה נחח לי שהאכלם אשי של גיהנם שני' לכן כאכל קש וגו' (ישעיה ה') ואומה זו של ישראל מפני מה אינך נותן לי שתאכלם אשי כדרך כל א"ה. השיב הק"בה ואמר לו כל אומות העולם הרי הן בפתקי שלך לעשות להן כרוע מעלליהם ולרוגן בחוק גיהנם. אומה זו של ישראל אינ' בפתקיות שלך ואין לך עסק בהן. אמר לפניו למה. א"ל מפני שהן עוסקים בתורה ובמצות ומקיימים אחם ואהבתן בלבי עד לעולם שני' ואהבת עולם אהבתך וגו' (ירמיה ל"א). ואינן עוברין בחוק גיהנם לפי שאני עמהם. וכ"ם אל חקרי אלכם אלא א"ל ב"ם שני' כי העבור במים אחר וגו' (ישעי' מ"ג). ולא עוד אלא ששכינתי שרויה בחוכם. שני' והתהלכתי בחוככם והייתי לכם וגו' (בחוקתי) לכך. נאמר א"ל ב"ם: ג"ן ד"ם. מהו גן דם. אמר נגרסנאל לפני הק"בה רבש"ע א"ב היכן דרים כשווכין לחיי עולם הבא א"ל בגן עדן של הדם שריחו הולך מסוף העולם עד סופו שנאמ' כי כימי העץ ימי עמי וגו' (ישעיה ס"ה): ה"ע ו"ף מהו. מלמד שאמר לפניו שרה של גיהנם רבש"ע רצונך שתודיע לי כבודך וגדולתך שאחת מנחל להן בגן עדן לעולם הבא. א"ל הק"בה לאו. שני' מה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואחם חרעבו (ישעי' ס"ה). הע"ף כשם שהעוף פורח באויר של עולם ואין לו רשות ליכנס בהופות מלכים ורוונים לישב במשכנות עמהם על כסא הכבוד כך אין לך רשות ולא עסק בהן לראות בטובתן של ישראל שני' לא

יגורך רע (תהלים ה'). ומהו לא יגורך רע מלמד שכך אמר דוד
 לפני הקב"ה רבש"ע אל יהי במגורך רע ואין רע אלא שטן ויצר
 הרע שני כי יצר לב האדם רע (פ' נח). וכשם שאין יצר הרע
 במגורוחיו של הקב"ה כך עתידין ישראל שלא יהיה במגורוחם שטן
 ולא מלאך המות ולא יצר הרע. איסתי לעולם הבא שני וישב עמי
 בנוה שלום (ישעיה ל"ב) ובמשכנות מבטחים בלא שטן ובמנוחות
 שאננות בלא מלאך המות ובלא יצר הרע שני בלע המות לנצח וגי
 (ישעיה כ"ו): זצח"ק אמר לפניו רבש"ע מפני מה אינך נוהן לי
 רשוי לדאוחן בעיני כלל וכלל ולטעום טעם מעט מאכילתן ולהסכל
 כטובתן וכגדולתן. אל מפני שידעו של יצחק הן שהגיש בשרו
 ורביעת דם שלו ע"ג המזבח שנקרא יצחק. ז"ץ ח"ק אל חקרי וץ
 חק אלא ודעו של יצחק. אמר לפניו רבש"ע כל בריה אתה נוהן
 לו בכל יום ויום מזון מאכל לפי אכלו שכך כתיב פותח את ידך
 וגי (תהלים קמ"ה) מפני מה אין אתה נוהן לי מזון כדי סיפוקי
 שדרי אני רעב טכל מאכל. והשיב הקב"ה וא"ל הרי מסרתו לך
 כל רשעי הארץ וכל חטאיה: מ"ד י"ע ב"ת יש לי כחות. כחות
 של משקדך. כחות של לסטין. כחות של מספרי לשון הרע. ואני
 מוסדם לך שהאכלם אשך שנקרא מרישכ"ת. אל חקרי מרישכ"ת
 אלא יש לי כח. ומנין ששרה של גיהנם אומרת בכל יום ויום תן
 לי מאכל כדי סיפוקי שני לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה
 לבלי חוק וירד הדרה והמנה משאונה ועלו כה (ישעיה ה'). מהו
 לבלי חוק אלו אומות העולם שפערה גיהנם פיה עליהם על שלא
 קבלו את התורה ולא קיימו את המצוות בעולם הזה כל הגוים כאן
 נגדו לפיכך נמסרים לאשה של גיהנם שהאכלם כבת אחת שני ישבו
 רשעים לשאולה וגי (תהלים ט'). ואומר ובאחת יבערו ויכסלו מוסר
 חבלים עץ הוא (ירמיה י'). וישראל הם ששים ושמתים בדברי תורה
 כשרואים אותה שעומדת לפני הקב"ה ומהחננת בשביל ישראל שיוצלו
 מדינה של גיהנם. השיב הקב"ה ואמר לה בתי הרי אהוכיך משולחן
 סחוק. גיהנם ואין גיהנם שולטת בהן מפני שהן עוסקין בך לילה
 ויומם שני גם את ברם בריחך שלחתי אסיריך מבור (וכריה ט').
 ואין בור אלא גיהנם שנאמר ויעלני מבור שאון (תהלים ט').

הם מדרש אלפא ביתא דרבי עקיבא

ספר אליהו ופרקי משיח ונסתרות ר' שמעון בן יוחי

ע

וישב וישן תחת רוחם אתר והנה זה סלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול. הוא גלא ליה מיכאל שרא הבא השר לאליהו הנביא בטורא הכרמל קץ. חמן שעתיך להיות באחרית הימים בסוף ארבע מלכויות בימיו של סלך רביעי העתיד להיות. נשאתני רוח ה' והוליכני לדרום העולם וראיתי שם מקום גבוה בער באש ואין כל בריה יכולה ליכנס שעה. שוב נשאתני רוח והוליכני למזרח העולם וראיתי שם כוכבים נלהטים זה עם זה ואינם נחים. שוב נשאתני רוח והוליכני למערב העולם וראיתי שם נפשות נדונות בצער גדול כל אחד לפי מעשיו. ואז אמר לי מיכאל קץ העתיד להיות באחרית הימים בימיו של סלך העתיד להיות הרמלה שמו. ויש אומרים תרמילא שמו. רבי שימאי אומר הכשרת שמו. רבי אלעזר אומר הרתחשסחא שמו. רבי יהודה ך בחירא אומר כורש שמו. רבי שמעון בן יוחי אומר הכשרא שמו. והלכה כרבי שמעון דאמר הכשרא שמו. סלך אחרון שבפרס יעלה לרומי שלש שנים זה אחר זה עד שפושע בה שנים עשר חדש ושלשה גבורי מלחמה עולין לקראתו מן הים והם נמסרין בידו סלך פתוח שבמלכים בן שפחה גיגית לקראתו מן הים. ואילו יהיו אוחותיו שראה בו דניאל פניו ארוכות בין עיניו גבהות וקומתו גבוהה מאד וכפות רגליו גבוהין ושוקיו דקים. ועתיד לשלוח ידו בו ביום על עם נאמן ועתיד לתוע בו ביום שלש ויעות. וכל המולות מתקבצין והולכין למקום אחד עושקין בתים וגולין שדות ומכין יתום ואלמנה בשוק אבל אם יעשו תשובה תהיה להם מליהה. בעשרים במרחשון יודעו העולם וירעשו שמים וארץ. בעשרים בכסליו יעמרו כל ישראל בחפלה ובעקה לפני אביהם

שבשמים ובו ובאוחו היום תרד חרב וחפול באומות העולם לפי
 שנאמר כזה וכזה האכל חרב. ב"ב בנימן גלות ראשונה יוצאה מבבל
 בשמונה עשר אלף אנשים ונשים ואחד מהם לא יאבד. בכ"ה
 בהשרי גלות שניה שבנהר סבטיון יוצאה ב"ז אלף ונהרגין מהם
 עשרים איש ונשים ט"ו. בכ"ה לחדש הח' גלות שלישיה יוצאה
 ובקין וצועקין על אחיהם שנהרגו וצועקין במדבר. כ"ה וים ואינן
 טוענין כלום ותיין על מוצא פי ה'. אין גלות ראשונה יוצאה מבבל
 עד ששניה מנעת לבבל שנאמר חולי וגו' בת ציון וגו'. בכ' בנימן
 טלך עולה סים ומשהית וטויע את העולם ובא על הר צנו קדש
 ושחזפו. ארורה בנשים ילדתו ואוחו הקין שראה דניאל ובאוחו
 היום צער ומלחמה כנגד ישראל. מלחמה שניה עושה דמיטרוס
 בן פודיפוס ואנפיליפוס בן פנפוס ועמהם פרשין עשר ריבוא ורגלים
 עשר ריבוא זטמונים במפינות שלשים ריבוא. בכ' באלול משיח בא
 זנון שמו ובאוחו היום יורד נבדאל מחשע שעוה עד עשר ומשהית
 את העולם חשעים ושנים אלף איש. בכ' בטבת מלחמה שלישיה
 עושה מקץ קירטלוס וכל הסדינות עמקן עם גדול מאד מבקעה
 גדולה עד יפו ועד אשקלון. ובכ' בשבט משיח בא ויורדים מלאכי
 חבלה ומשהיתין בכל אוחו המון ולא טהדין נשמה. באותה שעה
 אומר הקב"ה לאברהם עתדין בניך שירדו לטרדנה התחתונה שנאמר
 ושפלת מארץ תדברי ואחד כך יהיו זבוחים על כל האומות שנאמר
 ותנך ה' אלהיך עליון על כל גוי הארץ ואחד כך באין כל האומות
 ומשתחווים לכל אחד מישראל ולוחכין עפר רגליהם שנאמר והיו
 מלכים אומניך. בכ' באדר משיח בא ועמו שלשים אלף צדיקים
 שנאמר והיה צדק אזור מחניו. וכיון שרואין אומות העולם כך מיד
 כל אחד מהם נמוק הוא וסוסין שנאמר וזאת תהיה המגפה וגו'.
 באותה שעה אומר הקב"ה לאומות העולם אוי לכם רשעים שבסוף
 ארבע מלכיות בלכם נטהדין מן העולם ויהיה כור של חטים עושה
 בהשע מאוח כור וכן היין וכן השמן. כל אילן ואילן טוענין מגדים
 ופירות שנאמר ואהב הרי ישראל ענפכם חתנו וגו' וישראל אוכלים
 תשוחים ארבעים שנה. ואחר כך הקב"ה מעלה נוג ומגוג וכל אנפיו
 ואחד יאספו כל עמי הארץ מקיפין לירושלם להלחם והקב"ה עולה
 ונלחם בהם ומשיח בא והקב"ה בעזרתו ועושה מלחמה עמהם שנאמר
 ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. באוחו היום הרים
 מחרעשים והובעות מתרקרים והומות ומגדלים נופלים והקב"ה מכניס

כל עוף השמים ובהמת הארץ לאכול מבשרם ולשתות מדרמם שנה' וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף וישראל מסיקין מכלי זינם שבע שנים שנאמר וישבו וישבי ערי ישראל ובערו וכו' ואומר וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ שבעה חדשים. ואלו המדינות יחרבו וירחו בארות בית חורון סוסין מלכה וארד שלום ושימרון בית מגריאל צור וביח הלפוח ולוד כוז וביח עינם דומח ספר הרשה אנטוכיה אלכסדריא ואדום. וכל עירות של ישראל מקיפין אותן אש ומלאכי השרת שנאמר ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב ואחר יבוא יום אחרון שהוא ארוך כארבעים יום והרים ונבעות מחמוטטין והועשין והארץ צווחת על הרשעים ואומר כמקום פלוני הרג פלוני את פלוני שנאמר ונלחה הארץ את דמיה:

אמר אליהו ו'ל אני רואה פתים טבועים בנהר ועפרם נגבל ונעשו כמו שהיו סחחילתן לחת שבת לאל שנה' ראו עתה כי אני אני הוא וכן כיהוקאל אומר וראיתי והנה עליהם גידים ומלאכי השרת פותחין את קברותיהן והרקים בדין נשמתן והיים ומעמידים אותם על רגליהם. וכל מי שנתחייב בדין החפץ אוהו חלחלה גדולה אורכו אלפים אמה ורוחבו חמישים אמה. וכל מי שלא חימד בתורתו של הקב"ה עיניהם של צדיקים רואים במפלתם שנה' ויצאו וראו בפגרי האנשים וכו':

אמר אליהו ו'ל אני רואה אש ונפרית יורדת מן השמים על הרשעים שנאמר ימטר על רשעים פתים והקב"ה מרחיק את המקדש מאד מאברון העולם כדי שלא ישמעו הצדיקים קול צעקת הרשעים ויבקשו עליהם רחמים והיו כלא היו:

אמר אליהו ו'ל אני רואה אברהם יצחק ויעקב וכל הצדיקים יושבים והארץ זרועה לפניהם מכל מיני סעדינים. ואוחו אילן שתיקן הקב"ה עומד בחוק הגן כאמור ועל הנחל יעלה על שפתו מזה זמנה כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יחום פריו. ומפינות באוח מעין גדי ועד אגלים מעונות עושר וכבוד לצדיקים:

אמר אליהו אני רואה עיר נאה וגדולה יורדת מן השמים כשהיא בנויה שנאמר ירושלם הבנויה בעיר שחבורה לה יחדיו בנויה ומשוכללת ועמה יושב בתוכה ויושבת על שלשת אלפים מגדלים ובין כל מגדל עשרים רים ובין כל רים עשרים וחמשת אלפים אמה של ומרגדן ושל אבנים טובות ומרגליות שנאמר ושמתי כדכד שמשותף:

אמר אליהו ז"ל אני רואה בתים ושערים של צדיקים באסקופותיהם ומוזות שלהם מאבנים טובות והאוצרות של בית המקדש פתוחין עד פתחיהם וביניהם תורה ושלוש שנאמר וכל בןך ליטורי ה' ואומר שלום רב לאהבי תורתך ואומר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וכו'.

פעם אחד בא אליהו הנביא ז"ל לבית מדרשו של רבי יוסי. כשבא רבי יוסי טעאן לאליהו ז"ל שהיה עצב אמר לו רבי יוסי מפני מה אתה עצב אמר לו מלפני הקב"ה כאחי והוא ומשיח היו מחעסקין בנחמות דישעיה הנביא ובא סמאל ישר של רומי והיה טלטר על ישראל חובת. אמרתי לו הקב"ה ומשיחו עוסקין בנחמות של ישעיהו ואתה מקטרן ומחני והכני וטרדני ולא אמר לי כלום. פתח אמר אני אנד צדקתיך וכל מעשיו ולא יועילו כלום. אני אנד צדקתן של ישראל וכל מעשיו של סמאל לא יועילו כלום. ה"א אחר שיטסור הקב"ה לסמאל ביד מיכאל אוסר לפני הקב"ה מפני מה מסרחני ביד מיכאל יבוא וידון עמי לפניך. מיד אמר הקב"ה למיכאל לך ודון עמו ענה סמאל ואמר אם תגוים עוברי עבירה אף ישראל עוברי עבירה אם אלו מגלה עריות אף אלו מגלה עריות אם אלו שופכי דמים אף אלו שופכי דמים. מיד משתק מיכאל. אמר לו הקב"ה למיכאל נשחתקת ואני אלטר סניגוריא על בני וכל מעשיו של סמאל לא יועילו לך נאמר אני מדבר בצדקה ואני מושיעם כיום הדין. באו זו צדקה שקיבלו ישראל החורה כהר סיני שאלטלא לא היו מקבלין דיה טחריב את כל העולם. מיד השיבו כל פמיליית של מעלה ואמרו רב להושיע רב הוא הנכות הזה להושיעם מגהינם. ועל זה נאמר ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כחוב בספר. בזכות מך נמלטין בזכות התורה על שקיבלו כל הכתוב בספר הוי אוסר ישראל ואעורה כך ב"ך בניטטוריא עשרים ושתים אותיות שבתורה ללטרך שיעיד הב"ה זכותן של ישראל שקיבלו התורה שניחנה בכ"ב אותיות להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא מחבב את ישראל יותר ממלאכי השרת ואין צריך לומר יותר מן האומות. מלך בשך דם יש לו בנים יש לו עבדים יש לו אהובים וניכרים זה מזה אבל בכנים אין את. יכול

להפריש מפני אהבהן. והקב"ה אינו כן יש לו כריות למעלה ולמטה ואין לו חביבין ככולם אלא ישר. ואיזה אהוב שבבנים שהמלך מלבישו לבושו ומרכיבו על סוסו ומושיבו על כסאו ומניח כתר בראשו ומכריז לפניו זהו חביבו של מלך. כך הקב"ה כביכול הלביש לישראל לבושו שנאמר כי הלבישני בגדי ישע. לשעבר לעתיד מנין שנאמר הוד והדר לבושו. כביכול מרכיבם על סוסו שנאמר ירכיבוהו על במותי ארץ. לשעבר לעתיד מנין שנאמר והרכבהך על במותי ארץ. כביכול הושבים על כסאו שנאמר וישב שלמה על כסא ה'. לשעבר לעתיד מנין שנאמר ויקראו לירושלם כסא ה'. כביכול נטל כתר והניחו על ראשם שנאמר ושטחה עולם על ראשם ואומר ויעבור מלכם לפניהם זהו בראשם. וכיון שהאומות רואין כל השבח וכל הכבוד הנה מיד עיניהם בולטות ופניהם מוריקות וארכובותיהם מקישות זו לזו וירכותיהם מורידות מהם מים מפני שנבורתן של ישראל נבורת החמה שאין אדם יכול להביט שנאמר ואהביו כצאת השמש בנבורתו ואי זה נבורת חמה היו אומר בתקופת חסו ועתידין כל אומות העולם להיות משתהוים לישראל ומלחכים עפר רגליהם שנאמר והיו מלכים אימניך וגו'. ואם ישאלך גוי או מין לאמר אפשר זה להיות אמור לו כי כבר היה בימי נבוכדנצר שנאמר ולרניאל סגיד:

נאמר בשכחה של ירושלם שהיא עתידה להבנות מאבנים טובות ומרגליות שנאמר ושמתי כדכד שמשותין וכו'. וגם תחומי ישראל עתידין להיות מלאין אבנים טובות שנאמר וכל גבולך לאבני הפז. ואם ישאלך גוי או מין לאמר אפשר דבר זה שיהיה אמור לו כי כבר היה בימי שלמה שנאמר ויתן המלך שלמה את הכסף כאבנים הרי אמרנו שבחה של ירושלם:

ערת נאמר בשבח בית המקדש שעתיד להבנות בשחים עשרה אבני שהם שנאמר ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי ישראל. והלא דברים קל וחומר ומה אם המוכח שהוא אחד מחבשיטי בית המקדש בניו בשחים עשרה אבנים בית המקדש שהוא שבת של ישראל ושבת של עליונים ושל תחתונים ושבתו של הקב"ה על אחת כמה וכמה. וכל העולם כולו טאיר מיו בית המקדש ומקיף ועולה עד לרקיע ועד ערבות ועד החיות ועד הטרקבה ועד כסא הכבוד. נמצא המוכח ממוצע באמצע הכסא וירושלם חתה כסא הכבוד וזה הוא מה שנחבא הנביא כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו:

בשבת המקום ברוך הוא. מי יוכל לומר אתה סאלף אלפים ריבוא ריבון שהוא מביא לישראל ומשמח עליונים ותחתונים. משל למלך שהוא מביא דורן למדינה ומשמח בני פלטין כך הקב"ה משמח או עליונים ותחתונים שנאמר רנו שמים כי עשה ה' הריעו חתיות ארץ:

ועתה נאמר בשבתו של מלך המשיח שעתיד לבוא עם עניי עמיה ושני שרפים מימינו ומשמאלו שנאמר וארו עם עניי שמיא כבר אנש אחי הוא. דוד שכן דוד בא שרפי אש נשלחים בחיבל וכוכבים נראים כאשר ככל מקום ודבר שלש שנים זו אחר זו והיו שלוחו של הקב"ה שנא' לפניו ילך דבר ויצא רשף להגליו שנאמר רשפה רשפי אש. ובשנה השלישית של דבר גליוח מבפרץ בו ובסוף השנה המלך יהרג ובורחים במדברות והארץ תצטק ממקומה ותלמירי חכמים ימותו בוגדים בוגד בוגדים בגרו ומחזיק בה מקרא אחר ועוד בה עשירי ושבח והיחה לבער. ושנה חמישית בא ונחנלה בכל המלכויות המלכים כולם מחגרים זה בזה מלך פרס עם מלך ערבוא ומחרובה שנאמר ונלחמו איש באחיו וגו' ממלכה בממלכה. ובשעה שאדום נופלה מקול מפלחה ידעשו שמים וארץ וחצי העולם ילכו בשבילה שנא' ה' מסרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו. ועתיד הב"ה לקבצם המונים ולספור אותם ביד ישראל שנאמר ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל. ועתיד הקב"ה להביא שר של אדום ומלקה אותו ושר של אדום אוטר היכן אברח אלך במצרים שכינה שם שנאמר הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים. אברח באדום שכינה שם שנאמר מי זה בא מאדום. אברח לבבל שם שנאמר ושמתי כסאי בעילם. משל לשועל שאמר לה הארי תן לי מבס עמדה וברחה מהלך שלשה ימים ועוד אהזחה הארי ואמר לה תן לי המכס אף בזה המקום אמר לו אני ממך ברחתי אמר לה עדיין אח במקומי עומדת. כך עתיד הקב"ה לומר לשרו של אדום המפני יש לך להסחר והקב"ה נחננו בירי ישראל. ועתיד הקב"ה ללבוש בגדי נקם ולהנקם משבעים אומות שנאמר לי נקם ושלם. וללבוש עשרה מלבושים כנגד עשרה פעמי שנקראו ישראל כלה לשם ואלו הן באתי לגני אחותי כלה. אתי מלבנון כלה. גן נעול אחותי כלה. מה יפו דודך אחותי כלה. נפת המפנה שפתותך כלה. לבבתיני אחותי כלה. קול חתן וקול כלה. ותקשרם כבלה.

ומשוש-חותן על כלה. וככלה מערה כליה. ואלו הן-עשרת מלכושים
 ה' מלך-גאות-לבש-בברייתו של עולם. לבש-ה' עוז-החאור-ביום
 סתן-הזרחה. וילבש צדקה כשריון ביום שמוסר אומות העולם לישראל.
 וילבש בגדי-נקם-חלבושה ביום מפלחה של אדם. המוץ בגדים
 מבצרה ביום שעושה מלחמה עם אומות העולם. זה החרור כלבושו
 ביום-נגו ומנוג. וי-נצחם על בגדי במלכות איטלי. ואלו שני לבושים
 ביום החיית המתים שנאמר ברבי נפשי את ה' הוד והדר לבשת.
 מדוע-אדם ללבשך. ביום שהקב"ה אוחזו חרבו ועושה מלחמה
 שנאמר אשכיר חצי מדם וחרבי האכל בשר. ונתתי נקמתי באדם
 ביד עמי ישראל. קודם שתפול אדם יחרבו עשרה מקומות וי-מקומות
 יהפכו וי' שופרות יתקעו וי' קולות ישמעו ומ"ו מדינות יקטלו וי'
 רעות יהיו וי' רעות נובעות ומלך עו-פנים יעמוד ונזרות רעות יגורו
 במלכותו. ומלך גדול יצא על אלכסנדריא במחנה. ורעה גדולה
 תהיה בעולם ושלש שנים ומחצה ימשול-ויסוד. ושרי אדם יפלו
 וי' מלחמות יהיו ואז יתגברו ישראל על כל האומות. ונתתי נקמתי
 באדם. ספינות מארץ ישראל עתידין לילך לאדם וישראל אומר
 מה לנו ולאדם שנאמר מי יובילני עיר מצור מי נחני עד אדם.
 וישראל הולכים וחונים על צור מי יום ובסוף מי יום עומדים בעת
 קרית שמע ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. וחומות
 המדינה נופלות והמדינה נכבשת מפניהם ובורחים בתוכה כל כסף
 וזהב והשאר שופים אותה ומשם לרומי ומביאין כלי-בית המקדש
 ומלך נחמיה המשיח יצא עמהם ובאים לירושלים. וישראל אומרים
 למלך הערביים בית המקדש שלנו הוא קח כסף-וזהב וחנייה בית
 המקדש-ומלך הערבים אומר אין לכם במקדש הזה כלום אבל אם
 אחם בוהדים לכם בראשונה קרבן כמו שהייתם עוסקים מקדם וגם
 אנהנו מקריבים ומי שנתקבל קרבנו נהיה כולנו אומה א'. וישראל
 מקריבין ואינן מתקבלין לפי שהשטן מקטרג לפני הקב"ה ובני קדר
 טקריבין ומתקבלין שנאמר כל צאן קדר יקבצו לך. באותה שעה
 הערביים אומרים לישראל בואו ותאמינו באמונתינו וישראל משיבין
 אותם אם אנו הורגים ונהרגים ואין אנו כופרים בעיקר באותה שעה
 הרבו נשלפות-וקשתוח נדרבות וחיצים נורקים ומפילים חללים משער
 אפרים עד שער הפינה ונהמיה נהרג עמהם והנמלטים מהם יברחו
 למדבר מאב-ולארץ בני עמק ושם עמדו פלטי ישראל ההם ויעשה
 השם להם שם נסים ומעין-יצא להם מתחומות שנאמר יגורו בך

נדתי סואב ויאכלו שם שרשי רחמים מ"ה ימים ובסוף מ"ה ימים
 יצמיה שם אליהו ומלך המשיח עליו ושם יבשר להם אליהו ויאמר
 מה לכם פה ישראל וישראל משיבין ואומרים אבדנו נחרבנו ואליהו
 אומר להם קומו כי אליהו אני זה מלך המשיח ואונם מאמינים בו
 לפי שבא נחמיה ונהרג והוא אומר להם שמא אתם מבקשים אות
 כמשה והם אומרי הן באוזה שעה יעשה לי נסים. הנם הראשון
 מביא להם משה ודורו מן המדבר שנאמר אספו לי חסידיו. הנם
 חבי מעלה להם קרח וכל עדתו שנאמר תשוב חתינו וסתהומות
 הארץ תשוב תעלינו. הנם הגי מעמיד להם נחמיה שנהרג. הנם
 הדי מגלה להם גניוח הארץ וצנעת הסן ושמן המשתה. הנם הדי
 נוחן הקב"ה מטה עוז בידו שנת עוז ישראל וגו'. הדי טוחן כל
 הדי ישראל כקמה שנאמר אתריב הרים וגבעות. הנם הדי יגלה
 להם הסוד שנאמר ואת אות הכרית. וכיון שרואים את הנסים הללו
 משלהים ואומרים לכל השרים הבוזים לירושלם בואו והלחמו בהם
 יצאו מווסטן אתרי ישראל וישראל אומרים למלך המשיח לא טוב
 לנו לשבת למה באת להתגורר בנו מלחמה בראשונה והמלך המשיח
 אומר להם תהיבנו וראו את ישועת ה' והוא נפת בהם ברוח פיו
 וכולם יפלו חללים לפניו שנאמר וכרוח שפתיו ימית רשע. צא
 ולמד מסנחריב שנאמר והנה כלם פגרים מהים. באוזה שעה יעוף
 אליהו בכל העולם ויבשר לישראל שנאמר הנה אנכי שולח לכם
 את אליהו הנביא. ואותו יום יום אכזרי תעברה ואותו היום מפסיק
 בין שני עולמים ורשעים אומרים אהא ליום כי קרוב יום ה' ואומ'
 הוי המתאווים יום ה' וירושלמי יחבה ונסכה כל אותו היום שנאמר
 והיה יום אחד הוא יורע לה' כי. גג ומנג יעלה בו ביום ויתנה על
 ירושלם וי ימים וחצי וילכד ירושלם וכנסת ישראל אומרת לפני
 הקב"ה רבונו של עולם כל אוסה ואומה שבזזה אותי מחביישת אני
 להזור עליה וליקח את שלי מידה והכ"ה משיבה אני מכניסן
 כולם בחוכך שנאמר הנה יום בא לה' וחולק שללך בקרבך. ואספתי
 את כל הגוים אל ירושלמי לסלחמה. זאלו הם נומר אנפיה חוגרמה
 אפריקי גרמיה קפדקיא ברברי איטליאה כוש אנדלוס וסבא
 הרמן ודולים אהרסן ססונייא גליציאה גוציא לוטרדיאה קלברדיאה
 פנטיפולי טריפולי צור סקדונייה אינגליסי מונקך ציפדי נירו נון דרונה
 אוסיה טלקי אלמניה טורסוס עילם וכל יתיריה. ובני מדינתהון
 יוצאין ברמחים ובחרבוח ובקשתות וכל אחד מהם מחוק בדלת מחוקת

במספרת שנאמר איש אח רעהו יעזרו וגחלקות לשלש כוחות.
 כח ראשונה שוחה כל מימי טיבריה. שנייה שוחה שמרים. שלישית
 יעברו בגליהם ויאמרו איש לרעהו המקום הזה של מי הוא
 ויחזקו אבני הרי ישראל בסוסיהם ותנחן ירושלם בידם וישבו העיר
 ולא יהרגו אדם שנאמר ונלכדה העיר ונשמו הבתים והנשים השכבנה
 ויענו כחוכה שחי נשים משתי משפחות. אמר רבי יוחנן חשגלנה
 נחוב למה הדבר דומה למלך שנכנסו גנבים לפלטרוין שלו אמר
 המלך אם אני חופש אותם בביתי עכשיו הם אומרי אין גבורתו
 של מלך אלא בביתו אלא טמחין אני להם עד שיצאו לחוץ. כך
 הקב"ה אומר אם אני הורגן בירושלם עכשיו הן אומרים אין כחו
 אלא בירושלם אלא אמתין להם עד שיצאו להר הזיתים. ושם נגלה
 עליהם הקב"ה בכבודו ועושה מלחמה בהם עד שלא ישתיר מהם
 א' שנאמר ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב.
 ומכנים הקב"ה כל היות השדה וצפרים לאכל בשרם שנאמר אמור
 לצפור כל כנף. ושבע שנים ישרפו ישראל מעצי קשחם ותריסיהם
 ורמחיהם:

באותה שעה מלבוש הקב"ה למשיח עטרה וישים כובע ישועה
 בראשו ויחן עליו זיו והדר ויעטרהו בגדי כבוד ויעמידהו על הר
 גבוה לבשר לישראל ומשמיע בקולו קרבה ישועה וישראל אומרים
 מי אתה והוא אומר אני הוא אפרים וישראל אומ' אתה הוא שקראך
 הקב"ה אפרים בכורי הוא הבן יקיר לי אפרים והוא אומר להן הן
 וישראל אומרים לו צא ובשר לשיני מכפלה שיעמדו תחילה. באותה
 שעה עולה ומבשר לשיני מכפלה ואומר להם אברהם יצחק ויעקב
 קיטו דייכם תנומה והם משיבים ואומרים מי הוא זה שמגלה עפר
 מעלינו והוא אומר להם אני משיח ה' קרבה ישועה קרבה השעה
 והם משיבים אם בודאי כן צא ומבשר לאדם הראשון שיקום תחילה.
 באותה שעה אומרים לאדם הראשון דייך תנומה והוא אומר מי זה
 שמגדל שינה מעיני והוא אומר אני משיח ה' מבני בניך. מיד עומד
 אדם הראשון וכל דורו ואברהם יצחק ויעקב וכל הצדיקים וכל
 השבטים וכל הדורות מסוף העולם ועד סופו ומשמיעים קול רנה
 וזמרה שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר ולמה על ההרים
 אלא מה נאוו משה ודודו באים מן המדבר. ד"א מה נאוו על
 ההרים משל למלך שהיו לו שני בנים וסח אחד מהם ולכשו כל
 בני המדינה שתורים אמר המלך לכשתם שתורים עתה במיחתו של

בני הראשון אני אלבישכם לבנים בשמחתו של בני השני. כך אמר הקב"ה לכל ההרים הואיל ובכיתם על בני בשעה שגלו מארצם שנאמר על ההרים אשא בני וגו' כך אני מביא שמחתם של בני על ההרים שנאמר מה נאוו על ההרים. נאה מלך המשיח מבשר לישראל וההרים ירקדו בעגלים לפניו ועצי השדה יהיו מתיין כף אל כף בשועת של ישראל שנאמר כי בשמחה חצאו ובשלום וגומר. מה נאים הרי ישראל מושכים חלב ודבש כנהלי מים שוטפים וגם נהרי יין שנאמר והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסוס ומעין מביח ה' יצא והשקה את נחל השטים. למה המעין דומה כשהוא יוצא מביח קודש הקדשים ועד מפתח הבית בתחילה דומה לחוט של שתי עד ההיכל דומה לחוט של ערב עד החצר דומה לקרנים וליובלאי עד המזבח דומה לקרני חגבים עד העזרה דומה לפך קטן שנאמר הנה מים מפכים ומשם יורדין כנחל שוטף וכשירין לעולה ולגדה ולחטאת. ומלאך המוח אינו יכול לעבור בו שנא' וצי אהיד לא יעברנו ואפילו ספינה אינה יכולה לעבור בו ויורד אל ים הערכה להרבות הים לישראל ומלח יש להם סאותו מקום שכתוב בו ביצאתו וגבאו ולא ידפאו למלח ועולין עליו כל עצי הסדה לבנות שנאמר ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומה ולחדשיו יבכר זה אתרוג שעחיה לבכר כל חדש וחדש הוא עץ הנאכל עליו כפריו שנאמר והיה פריו לסאכל ועליו לחרופה. מה נאה בית המקדש יורד ונבנה על חילו שנאמר ונבנתה עיר על חילה:

עתידיה ירוש' שנבנתה אלף טפה בירנוח אלף קפל מגדלה אלף טפה גיטאות אלף טמפראות וכל אחד ואחד בציפורי בשלוחה. אמר רבי יוסי זכור אני לציפורי בשלוחה שהיתה מוציאה שמונים אלף ציפי קדרה. ועתידיה להיות חוק ירושלם שלשה אלפים מגדל וכל מגדל שבעה אלפים קומה ויחשבת בראש ג' הרים על סיני ועל חבור ועל כרמל ועל קומה וקומה ד' אלפים שיעור וכל שיעור שתיים וששים אמה והיא יושבת בראש שלשים. תשלש צלעות. ובית המקדש בראש כולם. ביצד יכולין לעלות בו כעננים וכיונים עפים ופורחין שנאמר מי אלה כעב העופנה וכיונים אל ארזובותיהם. ובית המקדש יחא החב עד המשק שנאמר משא דבר ה' בארץ הדרך ומשק מנוחתו. ושבעה חומות מקיפין ירושלם של כסף ושל זהב של אבן יקרה של פוך של ספיר של כדכור ושל אש ויהי יחדיו מסוף העולם ועד סופו. ובית המקדש בנוי על ד' הרים והב מוקק והב צוקי.

חרב שחוט וזהב פרוזים כנהב שהוא עשה פירות מיוחדים בספיר מקובע
 בגדולה. גבוה עד לשמים ועד בין כוכבים ועד לגלגלי אופן המרכבה
 שנאמר על גפי מרומי קרח. ושכינת אלהים מלאה וכבודו מלא
 היכלה ושם יפקוד כל מלאך ומלאך על עבודתו. גבריאל על אלפיו
 ומיכאל על ריבוחיו והמונים המונים יכנים לחוכה ושם יפרוש אלה
 לחיי עולם ואלה לתרפות ולדראון עולם ושערי גן עדן יפתחו מחוכה
 שנאמר בעדן גן אלהים היתה ונהינם יפתח ושם יוריד הקב"ה את
 כסאו וישיבו בעסק יהושפט ושם יעבד כל אומה ופסיליה. וכשירו
 אומות העולם עוברים שם הם נופלים בחוכה שנאמר בצאן לשאול
 שחו מות ירעם. ומי גרם להם זאת על שפשטו יריהם בובל שנאמר
 בנה בניתי בית זבול לך. אדם הוטא על כסא הכבוד אם עשה
 חשוכה מוחלין לו שנאמר שובה ישראל עד וגו' והרי אומות העולם
 עוברין בנהינם ונופלים בחוכה ופושעים ומורדים שבישראל היו מצנים
 נהינם מרמעותיהם שנאמר עוברי בעסק הבכא מעין ישיהוהו. וכיון
 שהפושעי המורדי נופלים בנהינם אש ה' דולקת בגופם ושיניהם
 יצאו מפיהם שנאמר שיני רשעים שכרת אל חקרי שכרת אלא
 שריבכת:

רבי אליעזר בן יעקב אומר בית המדרש של הקב"ה לעולם
 הבא הוא שמונה עשר אלף ה' רבבות פרסאות והקב"ה יושב על
 כסא הדין ורוד יושב כנגדו שנאמר וכסאו כשמש נגדי. וכל הנשים
 השאננות שהיו נוחות שגר על בניהם ללמדם חונה מקרא משנה
 עומדות כמחיצת הקנים עשוין כגדר שומעות קול זרובבל בן
 שאלתיאל שמחרגם לפני הקב"ה ועונין לאתרוי יחא שמו הגדול
 מבורך ומקודש לעלם ולעולמי עולמי והצדיקים אומרים אמן והרשעים
 שבגהינם אומרים אמן. והקב"ה אומר למלאכי השרת מי הם הללו
 שאומרים אמן מתוך גהינם ומלאכי השרת אומרים לפניו רבונו של
 עולם אלו הן המורדין והפושעים שבישראל שאע"פי שהן שרוין
 בצער הם עונים אמן. והקב"ה אומר להן העלו אותם משם. וכיון
 שמעלין אותם יהיו פניהם שחורים כשולי קדירה והם אומרים לפניו
 רבונו של עולם יפה דנת יפה חייבת יפה עשייתנו סימן לכל ישראל.
 באותה שעה פותח הקב"ה שערי גן עדן ומכניסן לישראל שנאמר
 פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים:

ואז בא גבריאל אצל גן עדן וסכרוי ואמר החבוסמו צדיקים
 בפועל ידכם והם אומרים לו מי אתה והוא משיב אני גבריאל

וישראל אומרים ברוך הבא בשם ה' וגבריאלי משיב ברכנוכם בשם
 ה'. כאותה שעה הקב"ה עורך שלחנות ושותט בהמות וליוחן ויו
 שדי ועושה סעודה גדולה לצדיקים וכל אחד מהם מושבו לפי כבודו
 והקב"ה אומר להם מיין הפותים אחם רוצים לשתות או מיין רמונים
 או מיין ענבים והצדיקים אומרים הרשות בידך לעשות כל מה שאתה
 מבקש והקב"ה מביא להם יין המשוטר בענביו משהו ימי בראשית
 שנאמר אשקך מיין הרקח. והקב"ה עושה רצונם של צדיקים שמנית
 כסא הכבוד ויושב עמהם שנאמר באחי לגני אחותי כלת. והקב"ה
 מביא כל שבתה של גן עדן ומביא כל צדיק וצדיק ורואה כבודו
 וכל אחד מראה באצבע ואומר זה אלהים אלהינו עולם ועד. ואוכלים
 ושותים ושמחים עד שמצוה הקב"ה לטעון כוס של ברכה והצדיקים
 אומרים לאברהם עמוד וברך ואברהם משיב ישמעאל מקטרגני.
 אומרי ליעקב הוא משיב עשו מקטרגני. אומרים ליעקב הוא
 משיב שתי אחיות מקטרגות. אומרים לשבטים והם משיבים עדות
 יוסף מקטרג אותנו. עד שמגיעים אצל דוד ונותנים בידו ה' כוכות
 ואלו הם ה' מנת חלקי וכוסי. כוסי דיה. כוס ישועות אשא.
 וכוס של ברכה הוי מאתים ועשרים לוג ולוג כטה היו ביצה ומתצה.
 דוד אומר לי נאה לברך לי נאה לשבח ועוטר ומברך ומשבח ומהלל
 בכל מיני זמר שנאמר אודה ה' כצדקו. באותה שעה נוטל הקב"ה
 כתרו ומניחו על ראש דוד ובראש משיח כן דוד ומגיד שבתן
 וצדקתן עד כל הדורות ומשיב ישראל בהשקט ובכטחה ועושה חופה
 לכל צדיק ומדור לפי כבודו ומהלך עם הצדיקים ומרים ידו כארם
 שמטפת בשמחתו שכן ישעיהו אומר ה' רמה ירך כל יחזיק. אמר
 הקב"ה אני אמרתי יחזו ויבושו וישראל אומרים רבונו של עולם יהי
 כדברך יחזו ויבושו והקב"ה מגביה קומתן של אוטות למעלה מתומות
 גן עדן ורואים בשמחתן על ישראל ומתביישין ואש יוצא מפיהם של
 צדיקים ודולקה בהם שנאמר אף איש צדיק תאכלם. ועתיד הקב"ה
 להחפיר זיה של חמה ועל לבנה ולהביא עורו של ליוחן ועושה
 ממנו סוכות לצדיקים שנאמר התמלא בסכות עורו. מי שזוכה לסוכה
 עושין לו סוכה לענקים עושין לו ענקים מי שזוכה לעטרה עושין לו
 עטרה ומה שמשייך ממנו פודסין אותו על גב בית המקדש. ויוו
 מזהיר מסוף העולם ועד סופו וישראל יושבים ואוכלים ושותין פרין
 ורובין ונהנין מזיו שכינה וכל אחד מהם הקב"ה מגביה קומתן מאתים
 אמה דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר מאה אמה כארם הראשון.

אין לי אלא אנשים נשים מנין שנאמר בנתינו כוונת ועתה דין כל
 אחד מישראל מולדין בנים בכל יום קל וחומר מתרנגולת. ואל
 חתמה על זה צא ולמד מן הגפן שכל גפן וגפן ליטות המשיה אינה
 פחותה מעייר אחת לבוצרה שנאמר אסרי לגפן עירה. וכל אילן
 סרק שלא נשא פרי מעולם הוא נושא פירות אז משי בני אתונת
 שנאמר ולשורקה בני אהוננו. שמא תאמר אין בו יין הלמוד לומר
 כיבם ביין לבושו. שמא תאמר אינו אדום הלמוד לומר ודם ענבים
 סוהו. שמא תאמר אין בו שכר ת"ל סוהו. שמא תאמר אין בו
 טעם ת"ל הכלילי. כל חזק שטעמו אומר לי לי. שמא תאמר
 לנערים הוא טוב ולוקנים אינו טוב הלמוד לומר ולכן שינים מחלב.
 אמר רבי יוחנן טוב יין לוקנים מחלב להינקות. אם ישאלך נוי
 ויאמר אפשר דבר זה להיות. אמור לו רשע צא ולמד מעובד אדום
 הגתי שילד חמתו ושטנה כלותיה ששים ושנים בנים בשלשה חדשים
 ששה ששה בכרם אחד. וכגפן ככר היה מעשה דרבי אחא בר
 אדא מקרי טליא דרבי שמעון בן לקיש היה מניח הינקות והלך
 לו אמר לו למה הנהח החינקות אמר לו דלית אחת הניח לי אבא
 יום ראשון ביצרתו ממנה שלש מאות אשכולות וכל אחד מהם טילא
 את הגרב. יום שני ביצרתיה שלש מאות אשכולות שנים שנים
 ממלאים את הגרב. יום ג' ביצרתיה שלש מאות אשכולות ג' ג'
 ממלאים את הגרב והנהחי אותה מחציה. והעולם הכא אינו כן
 אלא מביא אדם את ענביו בקרון או בספינה ומנחהו בקרן זיית
 ומספיק ממנו כקנקן גדול הוא וכני ביתו שנאמר ודם ענבים השחה.
 ועתידה עם שחוימשך והעלה הגפן בראש הרים כמקל. שמא תאמר
 יש צער לבוצרה הלמוד לומר ידעש כלבנון פרוי. והקב"ה מנשב
 בה הרוח ומנשב פירותיה וכל אחד מישראל נוטל ומביא פרנסתו
 ופרנסת בני ביהו. ועתיד הקב"ה לעשות לכל צדיק שבע חופות.
 חופת עין חופת עשן חופת יומם חופת איש חופת נוגה חופת להבה
 חופת לילה. ומה הלמוד לומר חופת עשן אלא כל מי שצרה עינו
 בתלמידי חכמים יצא עשן מחופתן של צדיקים ומעורר את עיניהם.
 חופת יומם מנין שנאמר ואור צדיקים כאור נוגה. חופת איש מנין
 שעתיד לצאת מחופתן של צדיקים ורשעים נכזים בה שנאמר ימטר
 על רשעים פחים. חופת נוגה מנין שנאמר ונוגה כאור תהיה. חופת
 להבה שמלהטת הרשעים מנין שנאמר קול ה' הוצב להבות אש.
 חופת לילה מנין שנאמר ולילה כיום יאיר. ואין חופת מהם נוגעת

בהופתו של חברו. ידמיה אמר ראיתי מכניס חתנים אצל כלה
 שנאמר קול החן וקול כלה. הושע אמר ראיתי מרבה ישראל כחול
 שנאמר והיה מספר בני ישראל כחול זים. וואל אמר ראיתי נוקם
 נקמה מאויביו שנאמר ונקיתי דמם לא נקיתי אמר הקב"ה אם נותנים
 אוטות העולם כל גנים שלהם אינם יכולים ליהן דמיו של רבי
 עקיבה וחביריו. עמוס אמר ראיתי פוקד על הגנים עונם שנאמר
 על שלשה פשעי אדום. עובדיה אמר ראיתי לובש עטרת מלוכה
 שנאמר ועלו מושעיים בהר ציון. יונה אמר ראיתי מקבל הפילות
 עמו ברחמים שנאמר ואחפלה אל ה'. מיכה אמר ראיתי חונן
 לירושלם ברחמים שנאמר שבתו לירושלם ברחמים. ושאר כל
 הנביאים כל אחד ואחד מהם מביא הנחמות שלו עמו. והקב"ה
 מעמידן לפניו טרוד הראשון ועד דור אחרון ואומר להם כואו וראו
 הטוב שצפנתי לכם. כואו ואכלו והתענגו מברכה שצפנתי לכם ש'
 מה רב טובך אשר צפנת ליראיך:

אלו הן הנסתרות שנגלו לר' שמעון כן יוחי כשהיה
 חבוי במערה מפני קיסר מלך אדום ועמד בחפלה ארבעים יום
 וארבעים לילה והתחיל כך. ה' אלהים עז. מחי עשנת בהפלה עבדך.
 מיד נגלו אליו סתרי הקץ וסהוטות והתחיל לישב ולדרוש וירא את
 הקני. כיון שראה מלכות ישמעאל שהיה בא התחיל לומר לא דינו
 מה שעשה לנו מלכות אדום הרשעה אלא אף מלכות ישמעאל.
 מיד ענה לו טמטרון שר הפנים ואמר לו אל תירא כן אדם שאין
 הב"ה מביא מלכות ישמעאל אלא כדאי להושיעכם מואת הרשעה
 והוא מעמיד עליהם נביא כרצונו ויכבוש להם את הארץ וביאי הם
 ויחזירוה בגדולה ואימה גדולה חזיה ביניהם ובין בני עשו. ענה
 לו רבי שמעון ואמר ומניין שהם משועה לנו אמר לו ולא כך ישעיה
 הנביא אמר וראת רכב צמד פרשים ונ' מפני מה הוא מקדים רכב
 חסור רכב גמל לא היה צריך לומר אלא רכב גמל רכב חסור אלא
 כיון שהוא יוצא הוא רוכב על גמל צמחה מלכות בידו רוכב על
 חסור. ד"א רכב חסור כיון שהוא רוכב על חסור סימן שהם תשועה
 לישראל כהשועת רוכב על חסור. ועוד היה רבי שמעון אומר ששמע
 מרכי ישמעאל כיון ששמע שמלכות ישמעאל בא עתידין לסוד הארץ

בהבלים שנאמר והארץ יהלך במהוירי ועושים בהי קברות מרעה לצאן וכשימות אדם מהם קוברים אותו בכל מקום שהם מוצאים והחרץ והורשין הקבר וזרעים אותו שנאמר ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא. מפני מה שאין בית הפרס נודש. עוד יירא את הקיני וכי מה משל נשא אותו רשע אלא כיון שראה את בני בניו שהם עתידים לעמוד ולשעבד את ישראל התחיל שמה ואמר איתן מושבך רואה אני בני אדם שאינם אוכלים אלא ממצות איתן האורח:

המלך השני שיעמוד שישמעאל יהיה אהב ישראל ויגדור
 פרצותיהם ופרצו היכול ותוצב הר המורה ועושה אותו מישור כולו ובונה לו שם השתחוויה על אבן שחיה שנאמר ושים בסלע קנק ועושה מלחמה עם בני עשו והורג חיילותיו וישבת שבית גדולה מהם ויסות בשלום ובכבוד גדול. ויעמוד מלך גדול מהצד סות ויעשה ימים מעטים ויעמדו עליו גבורי בני קדר ויהרגו ויעמדו מלך אחר ושמו מריאו ויקהונו סאתרי הצאן והאחונות ויעלהו למלוכה ויעמדו ממנו ורועות ארבע ויגדור בהיכל. ולקץ מלכות ארבע ורועות יעמוד מלך אחר ויסעט האיפות והמדות והמשקלות ויעשה שלש שנים בשלוח ויהיה קטטה בעולם בימי וישלח חיילים גדולים על ארומים ושם יסות כרעב ויהיה עמהם מון הרבה והוא טונע מהם אין נותן להם ויעמדו בני אדום על בני ישמעאל ויחרטו אחם ויעמדו בני ישמעאל וישרפו המון והנשארים יברחו ויצאו. ואחר כך יעמוד מלך הגדול וימלוך י"ט שנים. ואלו הם אותותיו אדמדם שיפן העין ויש לו שלש שומות אחת במצחו ואחת בידו הימנית ואחת בזרועו השמאלית. ונומע נטיעות ויבנה ערים הרבות ויבקע התחומות להעלות המים להשקות נטיעותיו ובני בניו מרובין לאכול וכל מי שיעמוד עליו יתן בירו והארץ שוקטת בימיו ויסות בשלום. ויעמוד מלך אחר ויבקש לכרות מימי הירדן ויביא החוקים מארצות נכריות לחפז ולעשות נחל ולעלות מי הירדן להשקות הארץ וחפול עליהם חפירת הארץ ויהרגם וישמעו נשיאיהם ויעמדו על המלך ויהרגו. ויעמוד מלך אחר בגבורה ואיש מלחמה וקטטה בעולם בימיו וה לך האות כשאתה רואה שנפל גירון המערבי שבמערב השתחוויה של בני ישמעאל בדמשק נפלה מלכותו ונכנסין ויצאון במס ואף מלכות ישמעאל חיפול ועליו הוא אומר שבר ה' מטה רשעים. ואי זה זה מרואן שער. אצלו היו גבורי בני קדר קיימים

והמשע עליו פינת מזרחית צפונה ויעלו עליו ויפלו ממנו ג' היילים
 גדולים בחידקל ובפרס והוא בודת מפניהם ונלכד ונהרג ובניו יתלו
 על העץ. ואח"כ יעמד מלך עו פנים שלשה חדשים ואחר כן
 המלך מלכות הרשעה על ישראל חשעה חדשים שנאמר לכן יחנם
 עד עת ילדה ילדה. ויצמח להם משיח בן יוסף ויעלה אותם
 לירושלם. ויבנה בית המקדש ויקריב קרבנות וחרד אש מן השמים
 והאכל קרבנותיהם שנאמר ובני פריצי עמך ינשאו. אם לא זכו משיח
 בן אפרים בא ואם זכו יבוא משיח בן דוד ויעמוד מלך רשע ושמו
 ארמילאום הוא קרח ועיניו קטנה וצרעת במצחו ואונו ימנית סחומה
 השמאלית פתוחה. ואם ידבר לו אדם טובה וטה לו אונו סחומה
 אם ידבר לו אדם רעה טטה לו אונו פתוחה. והוא בריה דסטנא
 ודאבנא ועולה לירושלם ויעורר מלחמה עם משיח בן אפרים בשער
 סורתי שנאמר והביטו אליו את אשר דקרו וישראל גולן למדברי
 אנשים לרעות כמלוחים ובשרשי רחמים מ"ה ימים ואז נבחנים וצורפים
 שנאמר והבאתי את השלישית כאש תוסד. וימות שם משיח בן
 אפרים וישראל סופדים אותו ואחר כך יגלה להם הקב"ה משיח בן
 דוד וישראל ירצו לסוקלו ואומרי לו שקר דברת שככה נהרג משיח
 ואין משיח אחר עתיד לעמוד ויבנהו שנאמר נבזה והדל אישים
 והוא חוד לו ונכסה מהן שנאמר וכטסחר פנים ממנו. ובהצד להם
 לישראל הם חוזרים וצועקים מרעב ומצמא ומיד הקב"ה נגלה להם
 בכבודו שנאמר והאו כל בשר יחדו. ומלך המשיח יצמח שם שנאמר
 וארו עם ענני שמיא וכתיב בתריה וליה יהיב שלטון. ויפיה באותו
 ארמילום הרשע וימחהו שנאמר וברוח שפתיו ימיה רשע. והקב"ה
 שורק ומקבץ כל ישראל ומעלה לירושלים שנאמר אשרקה להם
 ואקבצם וחרד אש מן השמים והאכל ירושלם עד ג' אמות ומפנה
 הזרים הערלים והטמאים מחוכה וחרד ירושלם בנויה ומשוכללת מן
 השמים שיש בה שבעים ושחים מרגליות שמבדיקות מסוף העולם
 ועד סופו. והולכים כל האמות לנגה שנאמר והלכו גוים לאורך.
 וידד היכל בניו מן השמים שהוא קשור בזבול שכן ראה משה ע"ה
 ברוח הקודש שנאמר הביאמו ותטעמו. וישבין ישראל לבטח אלפים
 שנה ואוכלים בהמות וליוחן ויו בהמות שוחטין ויו קורע ליוחן
 בקרסוליו ומשה יבא וישחוט ויו שדי. ולקץ אלפים שנה הקב"ה
 יושב על כסא דין בעמק יהושפט. ומיד השמים והארץ בלין והולכים
 וכלים והחמה חפרה והלבנה בושח וההרים ימוטו והגבעות חטוטנה

מדן שלא יזכרו לישראל עונותיהם ושערי גהינם נפתחות בנחל יקמשע
 ושערי גן עדן במורה ביום השלישי שנאמר יחינו מיומים אלו וימי
 משיח שהם אלפים שנה. וביום הג' זה יום הדין ואז לו לכל מי
 שמת בו הקב"ה מעביר לפניו כל אותה ואומר להם אחם שמשחתוים
 לאלהי כסף והב ראו אם יוכלו להציל אחכם. ומיד עוברים ונשרפים
 שנאמר ישנו רשעים לשאולה וישראל באים אתריהם והקב"ה אומר
 להם למי אחם משחתוים והם אומרים כי אתה אבינו כי אברהם
 לא ידענו וכו'. ואומות העולם אומרים בחוק גהינם נראה אם ישפוט
 את ישראל עמו כמו ששפט אוחנו. מיד הקב"ה עובר עם ישראל
 באמצע גהינם ונעשה לפניהם כמים קרים שנאמר ויעבור מלכם
 לפניהם ואומר כי חלך בסו אש לא תכוה. ובאותה שעה ננערין
 פושעי ישראל לגהינם י"ב חדשים ואח"כ הקב"ה מעלה אותם ויושבים
 בגן עדן ומתענגים מפירותיה שנאמר ועמד כלם צדיקים. רבי שמעון
 אומר עתיד הקב"ה לשרוק לרבורה אשר בקצה יאורי מצרים וכאים
 ועש' מלחמה בחוק מצרים. והמלך הראשון שסנהיג אותם ומוציאם
 הוא עבר שמרד על אדונו שנאמר כה אמר ה' לבזה נפש למחעב
 גוי אותה מתועבת שבאומות אלו בני כנען לעבר מושלים והוא טורד
 על אדונו ומתקבצים אליו אנשים שמרדו על אדוניהם ויוציאם במעט
 ומחזיקים מלכות בגבורה ועושים מלחמה עם בני ישמעאל והורגים
 גבוריהם ויורשים טמונם ואת רכושם. והם אנשים מכוערים ולובשים
 שחורים ויוציאם ממורת והם מהרים ונמהרים שני הגוי המר והנמהר.
 ועל הר מרום ישראל יעלו ויסבר לפרוץ בהיכל ודלתים יעקרו ומרות
 יבכו. וארכעה מלכים יעמדו עליהם שנים נשואים ושנים סגנים.
 הראשון איש קונדק וממליך מלך בחייו מורע המלוכה והמלך שימלך
 עליהם הולך בשפלות ועיניו נפות ושערו נאה וימות בשלום ואין
 נפרעין ממנו בזה העולם. ואתריו יעמוד מלך במחלוקת ויעמוד
 חיילים על נהר פרת ויפלו כלם ביום אחד ויברח ויאסר וכל הימים
 שהוא נאסר יהיה שלום בארץ ואחיו מושלים בכל הארצות. והמלך
 הרביעי שיעמוד עליהם אהב כסף וזהב והוא איש שחור וגבה קומה
 זקן ורגר והורג אותן שהוציאורו והמליכורו ויעשה ספינות מנחשה
 וימלא אותם כסף וזהב וטומן אותם חחת מימי פרת להצניעם לכניו
 והם עתידים לישראל שנאמר ותחתי לך אוצרות השן ומטמוני מסתרים.
 ובימיו חפשע קרן מערבית ושלח שם גייסו רבים והורג בני מורת
 וחוזר ומשלח גייסות רבות וכאים והורגים את בני מערב ויושבים

בארצם. וזה לך האות שאתה רואה שובע אחד תהלהו ימטה
 ובשנה היצי רעב משחלחין. ובשלישית רעב גדול. וברביעית לא
 רעב ולא שובע. ובחמישית שובע גדול וצמח כוכב אחד מסורת
 ובראשו שבט והוא כוכב של ישראל שנאמר דרך כוכב טיעקב.
 ואם האיר לטובתן של ישראל הוא ואו יצמח משיח בן דוד. וזה
 לך האות כשאתה רואה שנפל נירון מורהו שברטשק נפלה מלכות
 בני מורה ואו יצמח הישועה לישראל ומשיח בן דוד בא ויעלו
 לירושלם ויתענגו עליה שנאמר ועננים ירשו ארץ ויתענגו על רב
 שלום. האל ברחמינו ישלח לנו הנואל במהרה בימינו אמן.
 הם ספר אליהו ז"ל ופרקי משיח ונסתרות ר' שמעון
 בן יוחי

היכלות רבתי

פרק א' (א) אמר ר' ישמעאל (י) מה אילו שירות שהיה אומר. מי שמבקש להסתכל בצפיית המרכבה לירד בשלום ולעלות בשלום. גדולה מכולם להזקק לו להכניסו ולהביאו להדריו היכל ערבות רקיע להעמידו לימין כסא כבודו פעמים שהוא עומד נגד י"י אלוי ישראל לראות כל מה שעושים לפני כסא כבודו ולירדע כל מה שעוזר להיות בעולם. סליק הלכתא: (ב) למי משפילין למי מנבחה למי מרפין למי מנבירים למי מרוששים למי מעשרין למי ממיחים למי מרזים למי נוטלין ממנו ירושה למי נוהגין לו ירושה למי נוהגין לו הורה למי נוהגין לו חכמה. סליק היגלה: (ג) גדולה מכולם שהוא צופה ומכיר בכל מעשה בני אדם שעושים אפילו בחדרי חדרים בין מעשים נאים בין מעשים מקולקלים. נגב אדם יודע ומכיר בו. רצה נפש יודע ומכיר בו. נאף אדם יודע ומכיר בו. נחשד על הנדה יודע ומכיר בו. סיפר לשון הרע יודע ומכיר בו. גדולה מכולם שמכיר בכל יודעי כשפים. סליק היגלה: (ד) גדולה מכולם שכל המגביה ידו עליו ומכרו מלבישין אותו נעים ומכסין אותו צרעה ומעטרין אותו בחרת גדולה. גדולה מכולם שכל המספר עליו לשון הרע מטיילין ומשליכין עליו כל טכות צמחון וחבורות רעים ופצעים שירד מהן שחין לח. סליק: (ה) גדולה מכולם שהוא מובדל מכל בני אדם ונבאל מכל מדוחיו ונכבד על העליונים ועל התחתונים וכל הנכשל בו הכשילות גדולות רעות וקשות נופלות עליו מן השמים וכל השולח בו יד בית דין של מעלה

(*) לפי עתה בעל קול יהודה דף קפ"ט ספר היכלות לר' ישמעאל מתחיל בזה הלשון: אמר ר' ישמעאל בשעלוניו למחם להסתכל בצפייתו במרכבה הזויה נכנס בשטה היכלות הדר בתוך הדר ביון שהגעתו לפתח היכל שכיני עמדתו כחפלה לפני הקב"ה וכו'.

שולחין בו יד. סליק: (ו) גדולה מכולם שיהיו כל הבריות לפני כבכף לפני צורף שמכיר איוה כסף צורף ואיוה כסף פסול איוהו כסף טהור ואף הוא יהיה צופה במשפחה כמה ממורים יש במשפחה כמה בני נדה כמה פצועי דכא כמה כרותי שפכה כמה עבדים כמה בני ערלים. סליק פרקא:

פרק ב' (א) גדולה מכולם שכל המעין בו פניו מכהין מאוד
 גלגל פניו. גדולה מכולם שכל הכונה אותו אינו עתק לא שורש ולא ענף ואף לא יורש. גדולה מכולם שכל המספר בגנותו עושין עליו כלה ונחרצה ואין הומלין עליו. סליק: (ב) גדולה מכולם שהוקעין ומדיעין וחוקעין ואח"כ מגדן משבין ומגדן ומחרומן. שלשה פעמים בכל יום בב"ד של מעלה מיום שנחנה תורה לישראל לישרים ולכשרים לעניים ולחסידים לעלובים לנבונים ולבחורים ולפרושים לירד ולעלות במרכבה ולומר יהא בנידוי למעצ"ש יי"י אלהי ישראל לו ולכסא כבודו ולכתר ראשו לבית דין של מעלה ולבית דין של מטה ולכל צבא מרום ולכל משרתיו. מי שעומד מפניו חושש במרכבה במרכבה וענוב אותו. סליק: (ג) א' ר' ישמעאל כך היו שנין בצפיית המרכבה. החושש במרכבה אין לו רשות לעמוד אלא מפני שלש מדות בלבד מפני המלך ומפני כ"ג ומפני סנהדרין. וסנהדרין בזמן שיש בהן נשיא הא אם אין בהם נשיא אף מפני סנהדרין לא יעמוד ואם עמד הרי זה מתחייב בנפשו מפני שעמד מפניו וממעט את ימיו ומקצר שנותיו. סליק הלכתא: (ד) אמר ר' ישמעאל מה הפרש שירות שאדם משורר ויורד למרכבה. פתח ואמר ראש שירות תחלת שבה וראשית שירה תחלת גילה וראשית רנה משוררים השרים המשרתים בכל יום ליי"י אלהי ישראל ולכסא כבודו הם מנשאים גלגל כסא כבוד רנו רנו מושב על יי"י הריע הריע בלי חמדה שנעשה בהפלא ופלא השמיה השמיה [ס"א שמה השמה] מלך שעליך כשמתח התיך בבית חופתו ישמח ויגל כל זרע יעקב. וכשבאתי לחמות תחת צל כנפיק בשמחת לבב ששמת בך כי סיחתך עם סיחת מלכך. יי"י יוצרך את המספר כדבר שני קדוש קדוש קדוש יי"י צבאות. סליק: (ה) משכח ושירה של יום ויום מגילה ורינה של עתים ועתים ומגנין היוצא מפי קדושים ומריגון המתגבר מפי משרתים הרי אש וגבעות להבה נצברות ונגנות נחיצות [ס"א נחונות] בכל יום כדבר שני קדוש ק' יי"י צבאות מלא כל הארץ כבודו. סליק:

פרק ג' (א) מה לך אתה נבחל עבד נאמן. מה לך אתה
 מרחיע אומר לפניך [ס"א אומר לפניך] והרריא"ל י"י אלהי ישראל
 אם אני לא אבהל מי הוא שיבהל. אם אני לא ארחע מי הוא
 שידחע שאני נקרא לגבורה שש שעות בכל יום ואלף פעמים סוחבין
 אוזני על רכובתי [ס"א רכיבותי] עד שאני מגיע לכסא כבודי.
 והיה הקול משיב ואומר לו כמה שני יהי קול מעל לרקיע אשר
 על ראשם בעמדם תרפינה כנפיהם. הללו שעושין לך המעשים הללו
 [ס"א האלו] אין כליטה על דבריהם ואין סוחר עלי סוחרם ואין
 סוחר על דבריהם. משרתי הדרו קוראים מלך הדרד יושב בחדרי
 היכל גאון היכל דממה אימה יראה קדושה וטהרה כדבר שני קדוש
 קדוש קדוש י"י צב': (ב) מלך נסים מלך גבורות מלך נפלאות מלך
 פרושוח. כסאך מעופף ועומד תחתיו משעת שתקעה יחד אריגת
 המסכת ששיכלול העולם ומסלולו עומד עליה שנים רבות דורות
 עד אין קץ. ועדיין לא הניח הגלוי על קרקע ערבוח אלא כעוף
 המעופף ועומד תבוחי. גאי גאים קשורי כתרים וכל מלאכי ראשי מדות
 שבראתה חבושים עומדים תחת כסא כבודו והיו מנטלין אוזני כענן
 תוקף וגבורה ואף הם לא הניחו הגלויים בקרקע ערבוח אלא כעוף
 מעופפים ועומדים משלשה פעמים בכל יום כסא כבודך משתטח
 לפניך ואומר לך והרריא"ל י"י אלהי ישראל התכבד ושב עלי מלך
 מפואר לפי שמשאך תביב עלי ואין כבד עלי כדבר שני קדוש קדוש
 קדוש י"י צבאות: (ג) גאון מופלאה וטהרה משונה גאון של
 רוממה ושררה של זיהיון של מלאך הפנים. מתנהג בה שלשה
 פעמים בכל יום ויום בבית דין של מעלה כשהוא הולך ובא על
 הרקיע שעל ראשי הכרובים ושעל ראשי האופנים ושעל ראשי חיות
 הקודש. והכרובים והאופנים וחיות הקודש חבושים ועומדים תחת
 כסא הכבוד וכיון שהוא כל מי שבמרום כשהוא הולך ובא על
 ערבוח רקיע שעל ראשי הכרובים ושעל ראשי האופנים ושעל ראשי
 חיות הקודש מרחיעין ומתבהלין ומתעלפין ונפלין לאחוריהן. כי
 במאה ושמונים וחמשת אלפים רבבות פרסאות אין כל בריה יכולה
 ליגע לאוחו מקום מפני זוחלי אישות שטורדין ויוצאין מפי הכרובים
 ומפי האופנים ומפי חיות הקודש שפותחין פיהם לומר קדוש בשעה
 שישראל אומרים לפניו קדוש כדבר שני קדוש ק' ק' י"י צבאות:
 (ד) מידה של קדושה מידה של גבורה מידה נוראה מידה מבהלה
 מידה של רחת מדה של זענה מידה של בהלה מידה של חלחלה

של חלוק של זהררי אל י"י אלהי ישראל שמעוטר ובא על כסא כבודו וחקוק ומלא כולו מבסנים ומן החצון ועיני כל ברייה אינה יכולה להסתכל בו לא עיני בשר הם ולא עיני משרתי והמסתכל בו והמציץ והרואה אוחזות ומהוירות לגלגלי עיניו תלגלי עיניו פולטין ומוציאין לפדי אש והן מלהטין אותו והן שורפין אותו והאש היוצא מן האדם המסתכל היא שורפת אותו והיא מלהטת אותו מפני מה מפני דמות עינים של חלוק של זהררי אל י"י אלהי ישראל שמעוטר ובא על כסא כבודו וערב ומהוק יופיו כמראה יופי זו ההר עיני דמות היות הקודש כדבר שני קדוש קדוש קדוש י"י צבאות סליק:

פרק ד (א) ב' כי כמלכנו בכל גיאות חופשי מלכות מי כיוצאנו
 מי כיו"י אלהינו מי כמדהו בקושרי קשרי כחרים כי בששה קולות משוררים לפניו מידות נשאי כסא כבודו נרובים והאופנים והיות הקודש בקול שמעלה מחבירו ומשונה משלפניו. קול הראשון קול השומע אותו מיד משתגע ומשתטה. קול השני כל המאזין לו מיד חועה ושוב אינו חוזר. קול השלישי השומע אותו אוחזות עונת וסיד מת. קול הרביעי כל המאזין לו מיד משתברת גולגלת ראשו ומחנקהו ידוב ראשו צלעותיו. קול החמישי כל השומע אותו מיד נשפך בקיתון ושודה כולו להיות דם. קול הששי כל המאזין לו מיד אוחזות דקירה ללבו ולבו מרעיש ומהפך את בני מעו ושדה מדרתו בקרבו להיות כמים כדבר שני קדוש קדוש קדוש י"י צבאות. סליק היגלה: (ב) א' ר' ישמעאל כל השירות הללו שמע ר' עקיבא כשיירד למרכבה יתפס ולמד אוחם מלפני כסא כבודו שהיו משורדין לו משרתיו (ג) מי כמלכנו מי כיוצאנו מי כיו"י אלהינו. חמה ולבנה מפליט ומוציא כתר ראשו. כימה וכסיל וכובב הנוגה מדרות וכוכבים ומולות טורדין ויוצאין מחלוק שלו שמעוטר ויושב בו על כסא כבודו. ואור גדול היה מפליט בין עיניו. כי מלך נכים ומלך גבורות ומלך נפלאות ומלך פרישות הוא כדבר שני ק"ק י"י צבאות. סליק היגלה: (ג) אמר ר' ישמעאל כל השירות הללו שמע ר' עקיבא כשיירד למרכבה יתפס ולמד אוחם מלפני כבודו שהיו משורדין לפניו משרתיו: (ד) א' ר' ישמעאל אותו היום חמישי בשבת היה שבאתה שמתעה קשה מסך הגדול של דומי לומר תפסו ארבעה האנשים אבירי ישראל רבן שמעון בן גמליאל ר' ישמעאל בן אלישע ור' אליעזר בן דמה ור' יהודה בן בבא ושמנת אלפים חלמדי חכמים מרושלים

פדיון שלהם: סליק היגלה: (ה) וכיון שראה ה' נחוניא בן הקטנה
 גוריה זו של מעלה ונתנו לסמאל שרה של רומי לומר לך והכחה
 מאבירי ישראל כל נתח טובי ויורד להנקם ממנו עד שתגיע יפקוד
 י"י על צבא המרום במרום שנשחט ומוטל הוא וכל שרי מלכות
 כגדים וכבשים של יום הכיפורים:

פרק ה' (א) אמר ר' ישמעאל כל התראות הללו וכל התנאים
 החרו בו והתנו בו בסמאל הרשע והוא אומר קבלתי עלי ויכחרו
 עשבת אדירים הללו. אר' ישמעאל מה עשה זהרדי"אל י"י אלהי
 ישראל באותה שעה לא הפסיק לומר לסופר כתוב גזרות ומכות
 גדולות עונת וקשות נוראות ומבוהלות כבודות ומנוולות על רומי הרשעה
 מפני חימה שנחמלא על סמאל שקיבל עליו כל התנאים הללו
 אלא מיד נטל הוא עצמו הנייד וכך כתב ליום נקמה שעתידי תעמוד
 לרומי הרשעה תעלה ענן אחת ותעמוד למעלה מרומי וחוריד שהן
 לה ששה חדשים על האדם ועל בהמות ועל הכסף ועל הוחב ועל
 הפירות ועל כל בלי מחכות ואת"כ תעלה לה ענן אחת וחדדה
 את הכרחה ותעמוד במקומה ששה חדשים אחרים וחוריד נגע צרעת
 וספחת ובהרת וכל מיני נגעים כולם על רומי הרשעה עד שיש שעה
 שיאמר אדם לחבירו הי לך רומי הרשעה היא וכל אשר בה בפרוטה
 אחת ויאמר לו אין מתבקשת לי. סליק היגלה: (ב) אמר ר'
 ישמעאל כשבאתי והודעתי ערות זו מלפני כסא הכבוד שמחיו כל
 החברים ועשו אותו היום לפני ר' נחוניא בן הקנה יום משחה ושמחה
 ולא עוד אלא שאמר נשיא בשמחתו הכניסו לפנינו כל מיני זמר
 ונשחה יין בהן הואיל ועתיד זהרדי"אל י"י אלהי ישראל לעשות נקמה
 הפלאות ונפלאי נפלאות בה ברומי הרשעה ועילה בשמחת כנוב
 ועובב. סליק היגלה: (ג) אמר ר' ישמעאל מה עשו ב"ד של
 מעלה. באותה שעה צו למלאכי חבלה וירדו עליו ועשו עליו על
 לופינוס קיסר כלה נחרצה ולא נשתייר בכל היכלו שריד ופליט
 ורופא אשת נעוריו וכל אמתותיו וכל פלגשו היו מוטלין והיו שרופין
 ומוטלין לפניו כל בניו וכל בני ביתו וכל מחמדי עיניו: (ד) א"ר
 ישמעאל מה עשו לאותו הרשע נילודו ונבהלודו במתו מפני שהיו
 מוטלין לפניו כיון שהיה שולח ידו כל ברייה ליטול ממחיו של
 לופיטס הקיסר והגנחו על ממתו לקוברו הזה בולעו תהום וכיון
 שמשך ידו הימנו היה פלטו תהום והיו מוטלין לפניו. ולא עוד

אלא שרחו ונבאשו בכל היכל מלכותו והיה מהבייש מפני שר
מלכותו שהיו נכנסין ויוצאין לפניו:

פרק ד' (א) אמר ר' ישמעאל אמר לי סוריאל שר הפנים
ידידי אומר לך מפני מה חזק כחו של אותו רשע מפני שממשלת
של עשו הרשע הוא היה לפיכך עו וחזק וקשה לבו. סליק היגלה:
(ב) אר' ישמעאל סח לי סוריאל שר הפנים ידידי אומר לך אל תעצב
במדה זו שאחה נפטר בה בבית עולמך שכבר מלא והרי"אל י"צ אלהי
שר' פיו בשהוק ושחק ואמר הדר גאון היכל נורא שאני שרוי בו
בתוכו וכסא כבודי שכלול בו ושסילסולי בו שאיני עוב משנברא
ועד לעד שאני מטעימו טעם אור ואש גחלי כרובים ואופנים והיות
הקדש לאוחו רשע בהק ניהום ע"י ר' חנניה בן חרדיון. סליק
היגלה: (ג) א' ר' ישמעאל סח לי סוריאל שר הפנים ידידי אומר לך
מה עשה הדר מהור הדר אותהם [ס"א אוריהם] י"י אלהי ישראל
באותה שעה עיינתי וירדתי ומרדתי ודחפתי את לופיננס קיסר מהיכלו
שהיה י"שן בו בלילה והילכתי אותו בבית להקת חזירים וכלבים
והכנסתי את ר' חנניה בן חרדיון והילכתי ותולכתי אותו בבית
לופיננס קיסר. למחר באו ההורגים שכועסין על ר' חנניה בן חרדיון
לומר נפלאות יושב ועושה בבית המדרש ויושב ומלמד לאבירי ישראל
תורה התיו את ראשו נדמה להם לופיננס קיסר כר' חנניה בן
חרדיון [נ"א בן הקנה] וחתנו את ראשו ור' נחוניא בן הקנה בתוך
ור"ח בן חרדיון קשר כתר מלכותו והלך ומלך על רומי הרשעה
בצורת פניו של לופיננס קיסר ששה תרשים והרג בה ששת אלפים
הגמונים אלף אלף הגמונים לכל חדש והעמידו בצורת ר' חנניה
בן חרדיון לבני רומי הרשעה ותפשוהו והשליכוהו באש. ומיהו
שהטילוהו באש תחת ר' חנניה בן חרדיון לופיננס שמאחר שהמיתוהו
חורו והתיו אותו בב"ד של מעלה ותפשוהו והטילוהו באש והיה
בטינוף בית השריפה ובמדה הזו לכל עשרת חבטי ישראל. סליק
היגלה: (ד) מפני שהכרוז יוצא מערבובת רקיע מכריז ואומ' בבית
דין של מעלה לומ' מחשבה שתשבה רומי הרשעה על אבירי ישראל
לאבדם והרי"אל י"י אלהי ישראל היה מסכים ואפילו הורדור הלב
שרומי הרשעה מהרהרת בני חשוכה היא להם לפני כאילו עשו
אותה. סליק:

פרק ד' (א) אמר ר' ישמעאל סח לי סוריאל שר הפנים
ידידי שבתו של מלך וכסאו לך נאמר כסא כבודך עלי. כרובי מעלה

רוםסוהר:ואופני גדולה מנשאין:אותו זכרון כפוח. זכרון קיטור
 זכרון דליקה מעוטרת בגאון וזכרון זעני שדי נשאות בהן והיו
 משונות תחתיו כאילנות [ס"א כאילנות] תחת המחרישת והיה נמו
 על ראשיהם בעו חוקה וגבורה כדבר שנאמר קק"ק: (ב) תחדר
 החרום חתנשא מלך מפואר כי על כסא רם ונישא נורא ומכהל
 אתה שוכן בחדרי היכל גאון משרתי כסאך מבורהין ומריעין ערבות
 הרום רגלך בכל יום בקול רינה וברעש זמרה והמון שירה כדבר
 שני קק"ק יו"י צ"ט'כ'ה'כ'. סליק היגלה: (ג) עוררי גבורה מפעמי
 שכינה מרעשי קול מגדילי שירה וגערה לקול קדושים לקול משרהים
 לקול אבירים משוררים בחיק (ס"א בהן) ערב ובנעימת קדושים שוכן
 בריגון נחלי להבה מנשאין גלגל כסא כבוד וכו': (ד) אר' ישמעאל
 מה הפרש שירוח עטורי פאר מכחירי כהדים מרגני עליון בשירי גילה
 רוממו אתם לארון להבה כי בשכינת שכינה הדרה חרדי חרדי אתם
 חונים. הפליא את שמכם משם. משרתיו הבריל אתכם ממשרתי
 מרכבה המוכיר שם אחד מכם אש ליהמה להבה סובכת שלחכת
 מקפת נחלי אש נחלי זיו מנחזות כדבר שני קק"ק יו"י צ"ב כולי:
 סליק היגלה: (ה) מחמדו נורא ברורי עליון נשואי פנים הדרוי
 שיחה נעימים ונחמדים בעיני שדי (ס"א שדי) אומרים ונשמעים
 לפני מלך מפואר משרתי הדרו נקראים מלך יושב בחדרי היכל
 דמטה ויראה קדושה כדבר שני ק'ק'ק וגו':

פרק ח' (א) מבטלי גזירה מפירי שבועה מעכירי הימה משיבי
 קנאה מוכירי אהבה מסדרי דעות לפני הדר היכל נורא מה לכם
 שאתם מרגנים ופעמים לכם שאתם שמחים. מה לכם שאתם נוראים
 ופעמים לכם שאתם מבהילין [מבורהין ס"א]. אמרו כשאופני גבורת
 מרכבה מרקדים עומדים אנו בבהלה גדולה וכשגבורי שכינה מרכבה
 מאירין אנו שמחים שמהה דכה כדבר שני ק'ק'ק: (ב) פנים נאים
 פנים הדרים פנים של יופי פנים של להבה פני יו"י אלדי ישר
 כשהוא יושב על כסא כבודו וסילסולו יתתינו במושבו הדרו. יופיו
 נאה מיופי גבורות הדרו מעולה מחדר חתנים וכלות בבית חופתם.
 המסחכל בו מיד נקרע והמציץ ביופיו מיד נשתפך כקיתון. המשרתים
 אותו היום שוב אין משרתין אותו למחר והמשרתין אותו למחר שוב
 אין משרתין אותו כי חשש כוחם והושחרו פניהם תעה לכם ונחשכה
 עיניהם אחר הדרו זיו יופי של מלכם כדבר שני קק"ק: (ג) משרתים
 אהובים משרתים נאים משרתים ממהרין משרתין קלון העומדים על

כסא הכבוד והנצבך על גלגל המרכבה מחטיף אותם. העומדין לימין
 החדים ועומדים לשמאל העומדים לשמאל-חוזרים ועומדים לימין
 העומדים לפנים חוזרין ועומדין לאחור והעומדים לאחור חוזרים
 ועומדים לפנים הרואה את זה אומ' זהו והרואה את זה אומר זהו
 קלסתר פניו של זה דומה לקלסתר פניו של זה וקלסתר פניו של
 זה דומה לקלסתר פניו של זה. אשרי המלך שאילו משרתיו אשרי
 משרתים שזה מלכם אשרי עין הנזונה והמסתכלה באור מופלא הזה
 האיות מופלא ומשונה כדבר שני קק"ק: (ד) נהרי שמתח נהרי ששון
 נהרי גילה נהרי רצון נהרי אהבה נהרי ריעות משתפכין ויוצאין מלפני
 כסא הכבוד ומחברין והולכין בשערי נחיתות ערבות רקיע מקול
 ניגון כינורות חוחיו מקול רינת חופי אופניו ומקול זמירות צלצלי
 כרוביו מתגבר קול ויוצא ברעש גדול בקדושה בשעה שישר' אומר'
 לפני קק"ק:

פרק ט' (א) בקול מים ברעש נהרות כגלי חרשים שרות
 הרוטת טורדת בהן בקול שירה של כסא הכבוד שמוכר ומשבח
 למלך מפואר המון קולות ורעש גדול הרבה היו עוזבין בו קולות
 בכסא כבוד לענורו ולחוקו כשהוא מוכרו ומקלסו לאביר יעקב כדבר
 שני קק"ק: (ב) ברוכים לשמים ולארץ יורדי מרכבה אם חאמרו
 וחנידו לפני מה אני עושה בתפילת שחרית ובתפילת המנחה וערבית
 בכל יום ובכל שעה ושעה שישר' אומר' לפני קדוש ולמדו אתם
 ואמרו להם שאו עיניכם לרקיע כנגד בית הפלחכם בשעה שאח'
 אומ' לפני קד'. כי אין לי הגאה בכל בית עולמי שכראתי באותה
 שעה שעניכם נשואות בעיני ועיני נשואות בעיניכם בשעה שאח'
 אומ' לפני קד'. כי הבל היוצא מפיכם באותה שעה טורד ועולה
 לפני כרית נחוח: (ג) העידו לי להם מה ערוך אתם רואים אחי
 מה אני עושה לקלסתר פניו יעקב אביהם שהיא תקוקה לי על כסא
 כבודי. כי בשעה שאחם אומ' לפני קדוש כורע אני עליה ומחבקה
 ומגשקה ומגפפה וידי על זרועותי ג' פעמים שאחם אומ' לפני קד'
 כדבר שני קק"ק: (ד) מי לא יתדר למלך המהודר מי לא ישבח
 למלך המשובח מי לא יקדש למלך הקדוש שבכל יום ויום גבורות
 ונפלאות רכות ומתרגשות לפניו מעולות ומשונות זו מזו כי מה כל
 עפעפי שריסי אפירינתיו (?) שטורד ויוצא מפיכם כשמוכרין באותו
 השם הנכם באונים ויוצא בפה ומשחכה מלך שאינו הגון לו כדבר שני
 קק"ק: (ה) כי במקום שמוכרין אותו סאיר ומורית ומודיב ומכפף

וטורד פטרה וזולתה ספורי ונופקי וזבוקי וישש טהור כי מי מופלא
 ומשונה רז גדול הוא שם שנבראו בו שמים וארץ. ניבלעו וניכלמו
 ונחלרו ונתחכטו ברכל סדרי בראשות כדבר שני קק"ק: **פרק י"א**
פרק י"א התגברו החגברו בעלי רומטה התנשאו והנשאו בעלי
 זיהון התגברו והגברו בעלי גבורה התגאו והתגאו בעלי גאות כי
 למלכו של עולם בלבד ולכל משרתיו רומטה וגבורה וגאון זיהון
 כי למשרתיו גאון נאה להחטאות ולמנטלי כסאו ראוי להתגבר כי
 מכסא כבודו ולמעלה שמונים ומאת אלפים רבבות פרסאות גובהו
 ומורעו ימנו ועד ירוע שטאלו שבעים רבבות פרסאות רוחבו. כי
 כמה גבורים הם מנטלי כסא של מלך גבור זה טעונים ועומרים
 יום ולילה ערב ובקר וצהרים בחודיה בבחלה באימת ברתת בויעה
 וביראה. וכי כמה כח יש בכס משרתיו אלהינו שאחם מוכריץ
 ומשמיעים לו זכרון שמו גבורם עולם אין חקר ואין מספר בקול
 ותוקף כדבר שני קק"ק: גיורת שמים עליכם יורדי מרכבת ואם לא
 הגדרו וחמרו מה ששמעתם ואם לא תעידו מה שראיתם על פנים.
 פנים רומטה וגבורה גאון זיהון שמתנשאים מתגדלות ומתרגשות
 ומתגדלות הפנים מתגברות ומתגדלות שלשה פעמים בכל יום ויום
 במרום ואין בני אדם יודעין ומכירין בהם כדבר שני קק"ק. **סליק:**
פרק י"א (א) כשמלאך הפנים נכנס לסלסל ולסדרי לכסא
 כבודו ולהביץ מושב לאביר יעקב אלה אלה כתרים קושר לאופני חוד
 לכל אחד ואחד מהם בראשו. אלה אלה פעמים כורע ונופל ומשתטח
 לפני כל אחד ואחד מהן. שני אלפים כתרים קושר לכרובי כבוד
 לכל אחד ואחד מהן בראשו ושני אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח
 לפני כל אחד ואחד מהן. שלשת פעמים אלפים כתרים קושר לחיות
 הקודש לכל אחד ואחד מהן בראשו וגי אלפים פעמים כורע ונופל
 ומשתטח לפני כל אחת ואחת מהן. ששה אלפים כתרים קושר
 לנונה אור לו ולשמונת אלפים אלפי אלפים ודוב ריבי רבבות כתרים
 ששה אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח לכל אחד ואחד מהן.
 שנים עשר אלפים כתרים קושר לבזק לו ולששה עשר אלה אלה
 אלפי אלפי אלפים רוב רובי ריבי ריבי רבבות רבבות כתרים שנים
 עשר אלפים פעמים כורע ונופל ומשתטח לפני כל אחד ואחד מהן.
סליק הוגלה: (ב) בבקשה מכס טהור נשאי כסא הכבוד בלב
 שלם ובנפש הפיצה ויגדילו גילה ורינת שירה וטרה לפני כסא כבודו
 של טהורוסי"אי נב"ב מרתצ"ען ואית דאמרינן גדי"ב מרתצ"ען וי"י

אלהי ישראל ופוחח לבו בשעת הפלח בניו וידרש וימצא להם ליוודי מרכבה בשעה שהן עומדין לפני כסא כבודו. (ג) בכל יום ויום בהגיע עלות השחר ימלך הדור יושב ומברך לחיות. לכם חיות אני אומר לכם בריות אני משמיע חיות חיות נושאות כסא כבודי בלב שלם ובנפש חפיעה. תחברך שעה שיצרתני אחכם והחרוטם המול שיצרתני אחכם בו יאיר אור אותו יום שעליהם במחשבה על לבבי שאחם כלי חמדה שהכנתני ושיכללתי אחכם בו כי החרישני לי קול יצורי שבראתני ואשמע ואאזין להפלת בני: (ד) בכל יום ויום בהגיע תפילת המנחה מלך הדור יושב ומרוסם לחיות עד שלא יכלה דבר מפיו חיות הקודש יוצאות מתחת כסא הכבוד. ופיהם מלא רינה בכנפיהם מלא גילה ידיהם מנגינות ורגליהם מרקדות ומקיפות ומוככות את מלכם אחת מימינו ואחת משמאלו ואחת מלפניו ואחת מאחוריו ומגפפות ומנשקות אותו ומפרעות פניהם הן מפרעות ומלך הכבוד מכסה פניו והיה ערכות רקיע מחבקע מפני מלך הדור זיו יופי תואר חמדת חמלת תאות וזהר הנור שבה מראה פניהם כדבר שני קק"ק: סליק:

פרק י"ב (א) מבטלי גיורה מפירי שבועה מעבירי חימה משיבי קנאה מוכירי אהבה אהבתו של אברהם אבינו לפני מלכם כשהיו רואין אותו שהוא כועס על בניו מה הן עושין מחבטין כתריוהן ומתירין את טחניהן ומכין על ראשם ונפלין על פניהם ואומדין החר החר יוצר בראשית. סלה סלה אביר יעקב. מחול מחול קדוש ישראל כי אדיר מלכים אתה: (ב) מלך נורא מלך מבהל מלך יקר ונכבד למה לך איבה עם זרע אברהם למה לך קנאה עם זרע יצחק למה לך החרות עם זרע יעקב כי קנין שמים וארץ קראת אותם ויוצאות קרנות מתחת כסא כבודו פמיליות פמיליות וחוקעות ומריעות ומברכות: (ג) ברוכים אתם מלמדי זכות על בני שבה ללב מסלסלי אבות וכל צבא מרום כבוד וגדולה עשו להם. אדר"ו אט"ה מע"ן עוד"י פצ"ח יו"י אלהי ישראל היו נקראין. הרי הוא אומר לך יו"י הגדולה והגבורה וגו' ואומ' מה רבו מעשיך יו"י וגו' לכך נאמר תהדרד תתרוסם ותהנשא מלך מפואר תחברך ותתקדש טוטרוס"א: יו"י אלדי ישראל: (ד) שהוא נקרא טוטרוס"א טוטרוס"ה טוטרוס"ח טוטרוס"יח טוטרוס"א"ל טוטרוס"ג טוטרוס"ך טוטרוס"ף טוטרוס"ץ טוטרוס"ש טוטרוס"ב טוטרוס"ץ טוטרוס"ם טוטרוס"ע טוטרוס"ק טוטרוס"ח צורט"ג והדרי"אל אשרויל"אי. (וסמן דהדא הילכתא

למיגרס אילין שמהתא דברכתא מטורסיאל ועד טוטרוסיה נגרום
היא מטורחא יה אתל גך פץ שבנס עקח). סליק:

פרק י"ג (א) ארי ישמעאל כיון שראה ר' נחוניא בן הקנה
את רוסי הרשעה שנמלה עצה על אבירי ישראל לאבר אותם עמד
וגילה סודו של עולם מידה שהוא דומה למו שהוא ראוי להסתכל
במלך וכסא כהדרו כיופיו וחיות הקודש בכרובי גבורה ובאופני
שכינה כבוק מבוהל בחשמל נורא ברגיון שמוקף סביב לכסא בגשרין
ובשלהביות שמתגברות ועולות בין גשר לגשר ובאבק עשן ובריח זו
שהיה מעלה כל אבק נחליו שורה מחופה ומכסה את כל חדריו היכל
ערבות רקיע בערפלי נחליו וסורי"א שר הפנים עבד טוטרכי"אל
י"י גאה: (ב) למה דומה זו לאדם שיש לו סולם בתוך ביתו לכל
מי שנקי ומנוער מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולשוך
הרע ושבועת שוא והילול השם ועונות פנים ואיבת חנם וכל עשה
ולא תעשה שומר: (ג) ארי ישמעאל אמר לי ר' נחוניא בן הקנה
בן גאים אשריו ואשרי נפשו שכל מי שנקי ומנוער משמונה מידות
הללו שטוטרכי"אל י"י וסורי"א עכרו מואם בהם: (ד) יורד ומסתכל
בגאווה מופלאה ושררה משונה גאווה של רוממה ושררה של זיהוון
שהן מתנגשות לפני כסא כבודו פעמים בכל יום ויום במרום מיום
שנברא העולם ועד עכשיו לשבח שטוטרכי"אל י"י מתנהג בה במרום.
סליק:

פרק י"ד (א) ארי ישמעאל כיון ששמעו אוני ההדאה חזאת
תשש כחי אמרתי לו ר' אם כן אין לדבר סוף שאין לך אדם
שהנשמה בו שנקי ומנוער משמונה מידות הללו. אמר לי בן גאים
ואם לאו עמוד וחיבא לפני כל גבורי חבורה וכל אדירי ישיבה ואומר
לפניהם הרוים הסחורין הכבושין נפלאות ועריגת המסכת ששכלול
העולם וסילסולו עומד עליה ושפור שמים וארץ שכל כנפי ארץ
ותבל וכנפי רקיעי מרום קשורין תפורין ומחוברין תלוין ועומדין בו
ונתיב סולם מרום שראשו אחד בארץ וראשו אחד על רגל ימין
כסא כבוד: (ב) ארי ישמעאל מיד עמדתו והקהלתו את כל סנהדרין
הגדולה וקטנה למבוי הגדול השלישי אשר בבית י"י ואני יושב על
ספסל של שיש טהור שנתן לי אלישע אבי טחפץ יולדתי שהכניסה
לו בפתובחה (ג) ובא רבן שמעון בן גמליאל ור' אליעזר הגדול ור'
אליעזר בן דמה ור' אליעזר בן שמוע ויוחנן בן דהבאי וחנניה בן
חסינאי ויונתן בן עמיאל ור' עקיבא ור' יהודה בן בבא באנו וישבנו

לפניו והיו כל הטון חבירים עומדין על רגליהם כי היו רואין כוביות של אש ולפידי אור שמפסיקין ביניהם וכינינו נר' נחונא בן הקנה יושב ומסדר לפניהם את כל דברי מרכבה ירידה ועליה היאך יורד מי שיורד והיאך יעלה מי שיעלה: (ה) וכיון שהיה אדם מבקש לירד למרכבה היה קורא אותו לסור"ה שר הפנים ומשביעו מאה ושנים עשר פעמים בטורוסיא"י יו"י שהיה נקרא טורוסיא"י צור"טק טורוכי"אל טופג"ר [ס"א טופר"ג] אשרי"ל"אי זכור"אל וזהר"אל טנד"אל שוק"ד הווי"א [ס"א שקר הו"יא] דהיבור"ון ואדיר"ון יו"י אלהי ישראל: (ה) שלא יוסף על מאה ושנים עשר פעמים ולא ירע מזה או מוסף או גרע דמו בראשו אלא פיו יוצא שמות ואצבעות ידיו מאה ושנים עשר יספרו מיד יורד ושולט במרכבה. סליק:

פרק ט"ז (א) אר' ישמעאל כך אמ' ר' נחונא בן הקנה כשבעה היכלות יושב טורוסיא"י יו"י אלהי ישראל חדר בתוך חדר ובפתח כל היכל וריכל שומרי הסף שמונה ארבעה מימין המשקוף וארבעה לשמאל המשקוף: (ב) אלה שמותם של שומרי פתח היכל הראשון דהבי"אל וקשרי"אל גהר"אל וכותי"אל טופהי"אל וזהר"אל סחקי"אל תשו"אל. ואיח דאמדין שיבי"אל: (ג) אלה שמותם של שומרי פתח היכל השני טנרי"אל ומחפוי"אל סרהי"אל ועדפי"אל שהררי"אל וסררי"אל הגעי"אל [רגשי"אל] וסרויבי"אל: (ד) אלה שמותם של שומרי פתח היכל השלישי שבורי"אל ורצעי"אל ושלמי"אל סבלי"אל וזהר"אל הדר"אל וכורי"אל: (ה) אלה שמותם של שומרי פתח היכל הרביעי פהדי"אל וגבורתי"אל כווי"אל ושכיני"אל וחקי"אל ועדבי"אל וכפי"אל וענפי"אל: (ו) אלה שמותם של שומרי פתח היכל החמישי תחי"אל ועווי"אל גטי"אל גטהי"אל וסעפרי"אל גרפי"אל וגרי"אל דרי"אל ופלטרי"אל: (ז) אלה שמותם של שומרי פתח היכל הששי רוסי"אל וקצפי"אל גהר"אל וארסברסי"אל עגרומי"אל ופרי"אל ומחקי"אל וחופרי"אל: (ח) ובפתח היכל השביעי זקופין ועומדין כל הציבורים עריצים עזים וקפזים גוראים ומבוהלים גבורים מהרים ולטושים מגבעות קשתותם דרוכות והן בפנים הרבות לטושות והן בידיהם וברקים טורדין ויוצאין מגלגלי עיניהם וכוביות אש מחוטטם ולפידי נחלים מפייהם וכובעין ושיריונות הן מעוטרין ורמחים וחניתות תליות להן ברועותם:

פרק ט"ז (א) סוסייהם סוסי השך סוסי צלמות סוסי אפילה סוסי אש סוסי דם סוסי ברד סוסי בהל סוסי ערפל סוסי שרובים

עליהם העומדים על אבוסים אש ומלאים גחלי רחמים ואוכלים גחלים
 סתוך אבוסיהם כשיעור מי סאה בפה אחד לשעור פה כל סוס
 וסוס שלשה כשיעור פתח מאבוסים של קיסריה: (ב) ונהרי אש בצד
 אבוסיהם והיו שותים כל סוסיהם כשיעור אמת המים שיש בנהל
 קידרון שמוציאה ומהוקת כל מימי גשמים של ירושלים והיה שם
 עגן למעלה מראשם מולף דם למעלה מראשם שלהם ושל סוסיהם
 והיו סיטן ומידה של שומרי פתח היכל השביעי וסוס כל פתח כל
 היכל היכל: (ג) והיו עולין כל בעלי יורדי המרכבה ואינם נווקים
 אף שהיו רואים כל היכל זה ויורדים בשלום ובאים ועומדין ומעידין
 ראיה נוראה וטבוחלה ומה שאין בו בכל היכל של מלכי בשר ודם
 מברכין ומשבחים ומקלסין ומפארין ומרומטין ומתהדדין ונתנין כבוד
 ותפארת וגדולה לטוטרומס"א יו"י אלה ישראל ששמת כיוודי מרכבה
 והיה יושב ומצפה לכל אתר ואחד מישראל. אימתי ירד בגאון
 מופלאה ושררה משונה בגאון של רוממה ושררה של ויהיו שמתרגשות
 לפני כסא הכבוד שלשה פעמים בכל יום במרום ומשנברא העולם
 ועד עכשיו לשבח: (ד) מלך ישר מלך נאמן מלך אהוב מלך נהמד
 מלך סומך מלך עלוב מלך עניו מלך צדיק מלך חסיד מלך קדוש
 מלך טהור מלך ברוך מלך גאה מלך גבור מלך חנון מלך רחום
 מלך מלכי המלכים: (ה) וארון הכתרים מחמד ומצפה טוטרומס"א
 יו"י אלהי ישראל במדה שמצפה לנאולה ולעת ישועה ששמורה
 להם לישראל אחר הורבן הבית השני האחרון ואימתי ירד היורד
 למרכבה מתי יראה בגאון מרום מתי ישמע קץ ישועה מתי יראה
 עין לא ראתה מתי יעלה ויגיד לורע אברהם אברהם:

פרק י"ז (א) אר' ישמעאל בשאחה בא ועומד על פתח היכל
 הראשון טול שתי חותמות בשתי ידיך אחד של טוטרומס"א יו"י ואחד
 של סורי"א שר הפנים. של טוטרומס"א יו"י הראה אותו לעומדים
 לימין ושל סורי"א הראה אותו לעומדים לשמאל מיד כהבי"אל
 [דהבי"אל] השר שהוא ראש פתח היכל הראשון ופקוד על היכל
 ראשון ועומד לימין המשקוף וטופהי"אל שר העומד לשמאל המשקוף
 עמו מיד תופסין אותך ומשלימין ומתהדדין עליך. למגרי"אל השר
 שהוא ראש פתח היכל השני ועומד מימין המשקוף ומתפי"אל השר
 העומד לשמאל המשקוף עמו: (ב) והראת אותם שתי חותמות אחד
 של אדרית"רון יו"י ואחד של אודו"י"א שר הפנים. של אדרית"רון
 הראה אותם לעומדין לימין ושל אודו"י"א שר הפנים הראה אותם

לעומדין לשמאל מיד. הופסין אותך אחד מימינך ואחד משמאלך עד שטוליכין ומוסרין אותך ומשלימין אותך ומוהרין עליך לשבורי"אל השר שהוא ראש פתח היכל השלישי ועומד לימין המשקוף ורצוצי"אל השר העומד לשמאל עמו: (ג) והראה אותם שתי הוחמות אחר של צורט"ק יו"י ואחד של דהבוי"רון שר הפנים. של צורט"ק יו"י הראה אותו לעומדין לימין ושל דהבוי"רון שר הפנים הראה אותו לעומדין לשמאל מיד תופסין אותך אחד מימינך ואחד משמאלך וטוליכין לפניך שני שרים מלפניך ושני שרים מאחריך ומשלימין אותך עד שטוליכין אותך ומוהרין עליך לפתחי"אל השר שהוא ראש פתח היכל הרביעי ועומד לימין המשקוף ונבורחי"אל השר העומד לשמאל המשקוף עמו: (ד) והראה אותם שני הוחמות אחד של נבורי"אל יו"י ואחד של מרגווי"אל שר הפנים. של נבורי"אל הראה לאותן העומדין לימין ושל מרגווי"אל שר הפנים הראה לאותן העומדין לשמאל מיד תופסין אותך אחד מימינך ואחד משמאלך עד שטוליכין אותך ומוסרין אותך ומשלימין אותך ומוהרין עליך לפתחי"אל השר שהוא ראש פתח היכל החמישי ועומד לימין המשקוף ועווי"אל השר העומד לשמאל המשקוף עמו: (ה) והראה אותם שני הוחמות אחד של טוטרבי"אל יו"י ואחד של זפנרי"אי שר הפנים. של טוטרבי"אל יו"י הראה לעומדין לימין ושל זפנרי"אי שר הפנים הראה אותם לעומדין לשמאל מיד תופסין אותך שלשה שרים מלפניך ושלשה שרים מאחריך וכולי: (ו) מפני ששומרי היכל הששי היו משחיתין ביורדי מרכבה ולא ביורדי מרכבה שלא ברשות נהיו מצווין עליהן ומטין אותו ושורפין אותם ומעמידים אחרים במקומיהם ואף אחרים העומדין תהתייהם כך היא מידתם אינם מחייראים ומעלים ללב לומר למה אנו נשרפין וכי מה הנייה יש לנו שאנו משחיתין ביורדי מרכבה ולא ביורדי מרכבה שלא ברשות ועדיין כך היא מידתם של שומרי, פתח היכל הששי:

פרק י"ח (א) אר' ישמעאל אמרו לי כל חטורה בן גאים
 אתה מושל באור של חורה כר' נחוניא בן הקנה. ראה אם החורהו וישב אצלינו מצפיה שהיה מצוץ ואמר לנו מה הוא ביורדי מרכבה ולא ביורדי מרכבה שהן פוגעין בהן שומרי היכל הששי ולא היו נוגעין ביורדי מרכבה כל עיקר מה הפרש בין אילו לאילו:
 (ב) אר' ישמעאל מיד נטלתי מטלית של מילח פרח בה ונתתי אותה לר' עקיבא ור' עקיבא נתנה לעבד שלנו לומר לך והעמד מטלית

זו אצל-אשה שטבלה ולא עלתה לה: טבילה והטבילה שאם חבא
 אותה האשה ותאמר מדה ווסתה לפני חבורה כידוע שאחד אוסר
 והרוב מחירין אמרו לאותה אשה געי בה בטטלית זו בראש אצבע
 צרדה של יד ואל חדרכי ראש האצבע עליה אלא כאדם שנוטל
 עצה מגלגל עיניו שנפלה מרחתה אותה ברטויה: (ג) הלכו ועשו כן
 והניחו את הטטלית לפני ר' ישמע' נעץ בה מורביא של הדם מלאה
 פליטון ששרו באפלסמון נקי והניחוחו על ארכובותיו של ר' נחוניא
 בן הקנה מיד פטרוהו מלפני כסא הכבוד שהיה יושב ורואה בנאות
 מופלאה ושררה משונה בנאות של רוסמת ושררה של זיהון
 שמחרגשות לפני כסא הכבוד שלשה פעמים בכל יום ויום במרכבה
 משנברא העולם ועד עתה לשבת: (ד) ובקשנו ממנו מי הוא מיורדי
 מרכבה ולא מיורדי מרכבה אמר לנו אילו בני אדם שהיו לוקחין
 אותם יורדי מרכבה ומעמידין אותם למעלה מהם ומושיבין אותם לפניהם
 ואומרין להם צפו וראו ודאוינו וכחבו כל מה שאני אומר וכל מה
 שאנו שומעין מלפני כסא כבוד ואותם בני אדם אינם הוגנים לכך
 לפיכך היו פוגעין בהן שומרי פתח היכל הששי היו והירין שחבררו
 לכם בני אדם כשירים והן מחבירים הברוקין: (ה) כשאתה בא ועומד
 על פתח היכל הששי והראה שלשה חותמות של שומרי פתח היכל
 ששי לקצפי"אל השר שחרבו שלופה בידו וטורדין ויוצאין ממנה
 ברכים והיה מעוררה על כל מי שאינו ראוי להסתכל במלך וכסא
 ואין כל בריה שממחה בידו וחרבו שלנפה צונחה ואומרין הכל
 ועומדין במשקוף לימין: (ו) ואתד של דומי"אל וכי דומיאל שמו והלא
 אביר גהירי"הם שמו למה נקרא שמו דומיאל אר' ישמעאל כך
 אמר ר' נחוניא בן הקנה בכל יום ויום בה קול יוצאת מערבות רקיע
 ומכריו ואומר ביה דין של מעלה כך אומרים טעו"ם ובר מנצ"ה
 זפו"כי גש"ש געש"ח ווי אלהי ישראל קרא אותו דומיאל על שמי
 ומה שאני רואה מחריש כך דומיאל רשות שלי משקוף של ימין
 והוא אתו קצפי"אל השר ואין לו עליו לא איבה ולא שנאה ולא
 קנאה ולא תחרות אלא אילו לכבודי ואילו לכבודי:

פרק י"א (א) והררי"אל ופעלי פעליו שני חותמות הללו הראה
 מי שהוא לקצפי"אל וברונה הראה לדומיאל השר שר ישראל ועלוב
 מיד היה קצפיאל השר דורך קשתו ועמש ומבוא לך רוח סערה
 ומושיב אותך בקרון של נונה ומתקיע לפניך כשיעור שמונת אלפים
 רכבות קרנים ושלשה אלפים רכבות שופרות וארבעה אלפים רכבות

חצוצרות ודומיאל השר חופס דוּרָן והולך לפניך. (ב) ומה דוּרָן
 אר' ישמעאל כך אר' נחוניא בן הקנה רבי דוּרָן זה שהיה דומיאל
 השר חופס לפני קורין של אותו אדם שזוכה ויורד למרכבה לא
 דוּרָן של כסף או של זהב אלא עווכין אוחו לאותו אדם ולא היו
 שואלין אוחו לא בהיכל ראשון ולא בהיכל שני ולא בהיכל שלישי
 ולא בהיכל רביעי ולא בהיכל חמישי ולא בהיכל ששי ולא בהיכל
 שביעי אלא הוא מראה להן חותמו והן עווכין אותו ונכנס. (ג)
 ובפחה היכל ששי דומיאל השר שומר הסף של ימין לפחה היכל
 ששי יושב על ספסל של ליחיק טהור שבו היו טאורות רקיע כבדיותו
 של עולם ארסט"אן ומיר"א ארסט"אן וכנפינ"ן צמנ"ש ער"נה [ס"א
 ערג"נה] ויו אלהי ישראל ודומיאל השר מקבל אותן בסדר פנים
 יפות ומושיכו על ספסל של ליחיק טהור ויושב אצלו על ימינו:

פרק ב (א) והיה אומר לו שתים אני מעיד מתרה בך אין
 יורד היורד למרכבה אלא שיש בו שני מידות הללו מי שקרא חורה
 ונביאים וכתובים ושונה משניות מדרש הלכות ואגדות ופותרון
 הלכות איסור והיתר ומי שקיים כל לאו הכתוב בתורה ושומר
 כל הוהרות של חוקים ושל משפטים ושל תורות שנאמרו למשה
 בסיני. (ב) אם אמר לו לדומיאל השר יש בו אחת משני מידות
 הללו היה דומיאל השר נקק לו לגבריאל הסופר וכחב לו את הנייר
 בסקרייא של קורין לאותו אדם לומר כך וכך תורתו של פלוני כך
 וכך מעשיו ומבקש לכנס לפני כסא כבודו. (ג) וכיון שראו רואין
 שומרי פתח היכל השביעי לדומיאל ולקצפיאל ולגבריאל שהן באין
 לפני קורין של אוחו אדם שזוכה ויורד במרכבה מכסין פניהם ויושבין
 שריו וקופין ועומדין ומתירין את הקשחות הדרכות ומחזירין את
 החרבות הלטושות אל נרנן ואעפ"כ צדיק להראות להם בתחתם גדול
 וכתר. נרא טאר"ם ובר משגי"ה ובעשפ"טש ויו אלהי ישראל והיו
 נכנסין מפני כסא כבודו והיו מוציאין סלפניו כל מיני זמה ושירה
 ודיו מזמרון ובאין לפניו עד שמעלין אותו ומושיבין אותו אצל הכרובים
 אצל האופנים אצל חיה הקדוש והוא רואה נפלאות ונבירות גאון
 וגדולה קדושה וטהרה אימה עונה וישרות באותה השעה אר' ישמע'י
 שמושל החבירים למידה זו לאדם שיש לו סולם בתוך ביתו שהיה
 עולה ויורד בו ואין כל בדיה שטמחה בידו כרוך אתה ויו חכם
 הרזים ואדון הכתרים אמן ואמן:

פרק ב"א (א) אר' ישמע'י קצף עלי רבן שמעון בן גמליאל

אמ' לי כמעט רגע נוף בנו זחפטרנ"אי המליל אותנו כסובין מפני מה היה לך שגגה ודון עמנו כסבון אחת שיונתן בן עוזיאל אדם קטן בישראל מה אם ירד סחם יבא ועמד על פתח היכל שביעי אר' ישמעאל הלכתי וכעסתי בנגר ר' נחוניא בן רבינו. (ב) לאמר נשיא כעס עלי למה לי היים א"ל בן גאים אם לאו מה כבורי אצליכם שמתו בפיכם נביאים וכחובים משנה ומדרש הלכות ואגרות ופירושי דילכות איסור והיתר אילמלי סתרי תורה שהכנסתי מכם כלום באהם לפני יודע אני על מה באחת לא באחת אלא על שומרי פתח היכל שביעי. (ג) לך אמור לנשיא לכל שומרי פתחי היכלות הששה יש רשות להזכיר את שמותם של כל אחד ואחד מהם ולגיע בהן אבל שומרי פתח היכל השביעי משמע שלהם מבוהל אדם ואין יכול לגע בהם לפי שכל אחד ואחד מהן שמו נקרא על שם טלכו של עולם לא פירשתי אותם עכשיו שאתה אומר לי פירש בוואו ועמדו על רגליכם וכל אחד ואחד מכם כששמו יוצא מפי כרעו וחפלו על פניכם מיד באו כל גבורי חזרה חבורה וכל אדירי ישיבה ועמדו על רגליהן לפני ר' נחוניא בן הקנה והוא אומר ודן נופלים על פניהם והסופרים כותבים:

פרק כ"ב (א) אלה שמותם של שומרי פתח היכל שביעי
 זחפטרנ"אי יוי שר נכבד ונחמד אבירחז"אי יוי שר נכבד ונחמד ונורא אטריגי"אש יוי שר נכבד ונחמד נורא ומבוהל נגרני"אל יוי שר נכבד ונחמד נורא ומבוהל ויקר ענפי"אל יוי שר נכבד ונחמד נורא ומבוהל ויקר ומפואר נעזורי"אל יוי שר נכבד ונחמד נורא ומבוהל ויקר ומפואר ועו ספטי"אל יוי שר נכבד ונחמד ומבוהל יקר מפואר עו ואדירי ענפי"אל יוי שר ששמו נוכר לפני כסא כבודו שלשה פעמים בכל יום ויום מיום שנברא העולם ועד עכשיו לשבח מפני מה מפני שמבעת של חוה"ל של שמים וארץ מסורה בידו: (ב) וכיון שהיו ראין אוהו כל מי שבמרום כורעין ונופלין ומשתטחין לפניו מה שאין כן במרום אם תאמר לפני שר הפנים אין נופלין אלא חוץ מן העומדין לפני כסא כבודו שאין משתחוים לו לשם הפנים ולפני ענפי"אל אשר הן משתחוין מרצון ומרשות אנטור"וס רבו הנחל יאפי"טיל שנ"ח מר"צע יוי אלהי ישראל. (ג) אלה שמותם של שומרי פתח היכל שביעי של ירדה שלשה הפרש משמותם של עלייה נורפי"אל יוי שר נכבד ונחמד ונורא שהיה נקרא אבירחז"אי יוי דלוקי"אל יוי שר נכבד ונחמד ונורא לבכפי"אל יוי

יקב"אל יי שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא אמרתי"אל יי וישתי"אל
 יי שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא בנאני"אל יי נרפני"אל יי
 שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא שקדיהי"אל יי נערוהי"אל יי
 שר נכבד נחמד ונורא שהיה נקרא ודהלי"אל יי ענפי"אל יי שר
 נכבד נחמד ונורא ומכהל ויקר ומפואר ועו ואדיר וחזק וישר ואמיץ
 שהיה נקרא טופרי"אל יי. (ד) ולטה נקרא שמו ענפיאל מפני ענף
 כחריו שהיה מונח בראשו שהיה הופה ומכסה את כל הדרי
 היכל ערכות רקיע כיוצר בראשית מה יוצר בראשית כתוב מקרא
 עליו כסה שמים הורו אף ענפיאל השר עבד שנקרא על שם רבו כך
 ולטה חביב ונחמד מכל שומרי פתחי היכלות מפני שפותח פתח
 היכל השביעי וסוגר אותו לפני כסא כבודו שסילול מחוכר ועומד
 נגד פתח היכל השביעי ומאחזים וחמשים ושש כנפים יש בכל חיות
 הקודש נגד פתח היכל השביעי. (ה) גדולה מכולם חמש מאות
 ושהים עשרה עינים יש בארבע חיות נגד פתח היכל השביעי שלהם
 של צורת פנים פנים של ששה עשרה ששה עשר פנים יש בכל
 חיותיה וזה נגד פתח היכל השביעי:

פרק כ"ג (א) וכיון שהיה אדם מבקש לירד במרכבה היה
 ענפיאל פותח לו דלתות פתח היכל השביעי והיו אותו עינים כל
 עין ועין אחת מעיני הקודש פקועה כשיעור כברה גדולה של מבינים
 ומראה עיניהם כבדקים ירוצו חוץ מעיני כרוכי גבורה ואופני שכינה
 שהן דומות ללפדי אור ושל שלהבות גחלי רחמים. (ב) והיה אותו
 אדם ווע ומודיעו ומרחיע מתבהל ונבהל מתעלה ונופל לאחוריו והיה
 סומכו ענפי"אל השר הוא וששים ושלשה שומרי פתחי שכעה
 היכלות והיו כולם עוורים אותו ואי לו אל חירא בן זרע אהוב היכנס
 וראה מלך ביופיו אין אתה נשחת ואין אתה נשרף. (ג) מלך ישר
 הוא מלך נאמן הוא מלך עלוב הוא מלך עשיר הוא מלך צדיק הוא
 מלך חסיד הוא מלך קדוש הוא מלך טהור הוא מלך ברוך הוא
 מלך נאה הוא מלך גבור הוא מלך חנון הוא מלך רחום מלך שפל
 ברוך הוא. (ד) והם נותנים בו כח מיד חוקע קרן מטעל לרקיע
 אשר על ראשם וחיות הקדש מכסין פניהם וכרובים ואופנים מחזירין
 פניהם והוא נכנס ועומד לפני כסא כבודו:

פרק כ"ד (א) כיון שעמד לפני כסא כבוד פותח ואומר
 שירה שכסא כבוד משורר בכל יום ויום תהלה שירה וטרה ברכה
 שבת והלל וקילוס תודה והודיות ניצוח וניגון רנין גילה צהלה שמחה

וששון רננות נועם ענות נוח אמת צדק ויושר סגולה נוי ופאר ועוז
 עילום ועילון ועילוף ועילוי נחת מנוחה ונחמה שלום השקט שלום
 שאנן בטח וטובה אחבה חמדה חן וחסד יופי תאר אדר וחמלה
 זיו וזוהר זכות זורת נגה אור ענף סיגוב פלאות וישע רוקח ממולח
 סאור אדירות עוירות עריצות כח גובה ויקר חזק וממשלה ואמיץ
 ניסוי נישאוי רומסה וידיין עוזו גבורה חיל קדושה וטהרה ונקיון גאווה
 גדולה ומלכות הוד והדר כבוד ותפארת לזהרר"אל ייו אלדי ישראל
 מלך מפואר המעוטף כתפארת המהודר ברקטי שיר מהודר בהוד
 וכבוד והדר עטרת גאווה וכתר נוראות ששמו ערב לו וזכרו מחוק
 לו וכסאו מפואר לו והיכלו מהודר לו וכבוד נחמד לו והוא נאה
 לו ומשרתיו מנעימים לו וישרי עוזו נפלאותיו מלך מלכי המלכים
 אלהי האלהים ואדוני האדונים המסובב בקשרי כתרים מוקף בענפי
 נגדי נוגה שבענף הודו כסה שמים הדרו יופיע מרומים ומיפוי
 יתבערו ההומות ומתוארו יתבערו שחקים וגאים מפליט תוארו ואיתנים
 מפועץ כתרו יקרים טורד חילוקו וכל עצוב ישמח בדברו ירננו
 רשאים בשמחתו מדברו יזלו בשמים טורדין ויוצאין יקרים בלהבי
 אש נוהן לשותריהן בשלוח למקומן מלך אהוב נחמד ונעים ונקי
 מתגובה על המלכים וגאה המתגאה על הגאים הדור המתנשא על
 האיתנים ומתרוטם על הנוראים פאר מלכים חהלה לבחורים סגולה
 לקדושים עלוב לעלובים ערב בפי קוראיו מחוק לטיחלי שמו צדיק
 בכל דרכיו וישר בכל מעשיו נאה בכל מדותיו זך בעצה ובדעה
 ברור בבונה ובעלילה עד לכל דבר דיין לכל נשמה שופט בכל מידה
 אביר בכל חכמה ובכל חן אדיר בקדושה ובטהרה מלך אמת ויחיד
 מלך מטיח ומחיה מלך חי וקים לעולמים מלך אומר ועושה ומכלכל
 מלך יוצר כל מכה ובורא כל רפואה מלך עושה כל ברכה ומבין
 כל טובה מלך דן כל מעשיו ומכלכל כל יצוריו מלך רם ורך לכל
 שפל ולכל אמיץ חזק הוא מלך רם ונשא נשגב ונפלא ידיו וישיש
 ישר ונאמן יקר ונכבד חזק ואמיץ צדק ואמת קדוש וטהור חסיד
 גדול וגבור עז איתן יקר וגורא ומבוהל סלולו על שיכלולי גאווה מתוכן
 על עטורי פאר בחדרי היכל גאווה עז איתן יקר נורא איתן ומבוהל
 רואה כמעמקים צופה בנסחרים מביט במתשכים בכל מקום שם
 הוא בכל לבב שם הוא וחפצו לא להמיר ולא להשיב את דברו ולא
 לאחד את רצונו ולא מקום לנוס ממנו ואין סתר לחיסתו ולהחבא
 מפניו חסלוק לעולמים ימלוך כסאך לדור דורים מלך רחום וחנן

מוהלך וסולח מגלגל ומעביר החתהדר בכל שיר תחפאר בכל נעם
 התרומם על היכל גאון תחנשא על עטורי פאר תחנכה בכל המעשים
 התנאה על כל יצורים תתכבד על כסא כבודך חזיקר על כלי חמהך
 תחברך בכל הברכות השתבח בכל התושבחות תהלל בכל החילול
 תחקלם בכל הרגנות תחגל לעולמים תתקדש עדי עד טוטרומי"אי
 יי מלך כל העולמים ארון כל המעשים חכם בכל הרזים מושל בכל
 הדורות אל אחד אשר מעולמים מלך יחד אשר לנצח נצחים סלה.
 ואראה כעין חשמל היה נזקק ועומד ובורה בורדי מרכבה בן שראוי
 לירד למרכבה ובין שאינו ראוי לירד למרכבה ואם היה ראוי לירד
 למרכבה כיון שאומרים לו היכנס ואינו נכנס והזורין ואומרים לו היכנס
 ומיד נכנס היו משבחין אותו לומר בודאי זה מורדי מרכבה אבל
 אם אינו ראוי לירד למרכבה כיון שאומר לו אל חכנס והוא נכנס
 מיד מטילין עליו מגורי ברזל מפני ששומרי פתח היכל הששו
 טטילין ומשליכין עליו אלף אלפים גלי מים ואין שם אפילו טפה
 אחת ואם אמר מים הללו מה טיבן מיד רצין אחריו בסקילה אומי
 לו ריקה שמה מורעו של מנשקי עגל אתה ואין אתה ראוי לראות
 במלך וכסאו אם כן הוא בח קול יוצאה מערבות רקיע לומר יפה
 אמרתם מורעו של מנשקי עגל הוא ואינו ראוי לראות במלך וכסאו
 לא זו ששם ער שטטילין בו אלף אלפים מגורי ברזל. (ז) מי כמך
 אלהי ישראל בעל גבורות יי אלהי ישראל יכרעו וישתחוו עליותם
 ותחתונתם לפניך יי אלהי ישראל יהדרו שרפים ויברכו רגנות לפניך
 יי אלהי ישראל יהללך כסא כבוד ולך יתן גאון ורכות עון ותפארת
 לפניך יי אלהי ישראל משרתוך יכתרו לך כהרים וישירו לך שיר
 חדש ויטליכוך נצח ותקרא אהר לעולם ועד לפניך יברכו לפניך
 ישבחו לפניך יפארו לפניך ירומטו לפניך יודו כי אתה יי אלהי
 ישראל גבור חיל ורב להושיע ב"א יי חכם הרזים ארון המחרים
 אמן:

פרק כ"ו (א) אתה הוא פועל גבורות מתדש חדשות ומחדש
 בריותיך בכל יום ויום משרתים טאש לרומם שבחי דך וזהו מוהיר
 בתוך רבבות אש ונתח שנתה וקנאה טואם איבה ותחרות מרתיק
 כעם ספור קצף מרבת כל חן וטוב כרובי כבודך אש המתחבר על
 כרובי אש שר על השרים שרפים שרפי להב סביבות לכסאך עומדין
 זה וזה משטעין סולו לדוכב. (ב) ברכה שבת והלל שיר תודה
 והודיות שבת פאר מאוד ולחש קילום עונה וחסד לאדיר לאביר לאמין

לכרוך לבוחר לבוחר לגבור גאה ונבוח בפיהם יזמרה בלשונם ירננות חנוכה אין להם לא לילה לא יום אלא באור נונה זמרה וחלל.

(ג) אחת הוא ארון הגדול הנבחר והנורא הצדיק והחסיד הקדוש והנאמן אך אפים ורכ הסוד ואמת אחת הוא ארון אלהי האלהים ואדוני האדונים אחת הוא גדול לך מגדלין כל בעלי גדולה אחת הוא האל גבור לך מגברין כל בעלי גבורה אחת הוא האל נורא לך מרננין כל בעלי רננות אחת הוא האל צדיק לך מצדיקין כל בעלי צדקות אחת הוא האל מקדישין כל בעלי קדושה אחת הוא האל הנאמן בדבריך לך מאמינים כל בעלי אמונה. (ד) אחת הוא שגילית סודך לטשה ולא כסיתה מטנו כל גבורתיך בוסן שאין הדיבור יוצא מפין היו כל הרמים הקרים הרמים מודעועין ועומדין לפנך בבהלה גדולה בוסן שהדבור יוצא מפין היו כולן נשרפין בלדבי אש אחת הוא בוחן כליות ולב ובוחרן אמונים אחת דר בלב האדם ודינו דין צורה בדין שלהבת אחת הוא גיבור גאים גאה על הכל מתגאה רם על הכל ומשפיל גאים ומגביה שפלים. (ה) גאה כבריות אדם דמות אדם בכסאך קבעת אדם לה בה וידי אדם תחת בנפיהם רצין כאדם עמלין כאדם כורעין ומשתתוין בשירה כאדם ואימתך מלך עליהם. גאה בבהמות שנה דמות שור בכסאך קבעת רצין כשור עמלין כשור עומדין על עטרם כשור ואימתך קדוש עליהן. גאה בחיות ארי דמות ארי בכסאך קבעת שאנחן כאריה ואימתן כארו ופחדתן כאריה וורוע עונו כארי ואימתך נורא עליהן. גאה בעופות נשר דמות נשר בכסאך קבעת רצין כנשר קלין כנשר ועופפין כנשר טסין כנשר ואימתך מהור עליהן וכולן משלשין קדושתך בקדושה משולשת כדבר שני ק' ק' ק'. (ו) התאדר התהדר החרוסם תתנשא תתפאר תתברך השתבח תתגדל תתקדש תתעלה תתעלו תתקלם שכן חובות כל היצורים לאדרך להדרך לברכך לשבחך לעלך לגדלך לקדשך לרוסמן לפארך לנשאך לקלסך מלך הגדול והקדוש שליט על העליונים ועל התחתונים על הראשונים ועל האחרונים שמתוך זיע ורחת משלשין קדושתך בקדושה משולשת כדבר שני ק' ק' ק'. (ז) האדרת והאמונה לחי עולמים. הבינה והברכה לח"ע. הגאון והגדולה לח"ע. הדעה והדיבור לח"ע. התוד והתודר לח"ע. הועד והותיקות לח"ע. הזכות והכרת לח"ע. החן והחסד לח"ע. הטוהרה והטוב לח"ע. היקר והישועה לח"ע. הכחר והכבוד לח"ע. הלקח והליכוב לח"ע. המלוכה

והמשלה: לח"ע. הני והנצח לח"ע. הסוד והשכל לח"ע. העון
 והעטרה לח"ע. הפאר והפלא לח"ע. הצדקה והצהלה לח"ע. הקילוס
 והקדושה לח"ע. הרננות והרחמים לח"ע. השיר והשבח לח"ע.
 החילה והתפארה לח"ע: (ח) מי יוכל לדבר אחת מאלף אלפי
 אלפים רבבות ריבי רובי רבבות גבורותיך מלך מלכי המלכים ברוך
 הוא שהחיות נצבות ועומדות לפניך דממה דקה דן אש חיבן אש
 הילוכן אש דיבורן אש דין מחיראין מפני אש שמא ישרפו בלהבי
 אש סבבתן לך והם לך היקפתן לך אצלך צפונים בקנין הוגים בסוד
 משכל עזרי עו עטופי הרעיון לא חשוד איה חניתך מלך גדול וקדוש
 שליט על העליונים ועל התחתונים על הראשונים ועל האחרונים
 אין לא בעליונים ולא בתחתונים לא בראשונים ולא באחרונים שיכול
 לידע את מעשיך ולחקור את כל נפלאותיך כמה שאין יכול לדמותם
 אל"ף ב"ת א' בב גג דד הה וו זז חח טט טרוו שנקרא שמו על
 שמונה שמות מרגז"אל שמו גיחז"אל שמו זיחז"אל שמו אחידי"אל
 שמו יהו"אל שמו מוז"אל שמו סגסג"אל שמו סגסג"ידיה שמו
 מתוך אדבה שתי אוהבין אותו במרום והיו קורין אותו במחנות
 קדושים מטטרון עבד יי ארך אפים ורכ חסד ב"א יי חכם הרזים
 אדון האדונים והסתרים אמן אמן:

פרק כ"ז (א) אר' ישמעאל כך א' ר' עקיבא משום ר' אליעזר
 מיום שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון חורה נתנה תורה לא
 נתנה ויקרה גדולתה ותפארת שלה אימחה פהרה וראתה עטרת
 גאותה ונאונה ויה וייתה עוה ועיוה ממשלתה וגבורתה לא נתנו
 עד שנבנה הבית האחרון ושרתה בו שכינה. (ב) עמדו ישראל
 לשפוך תרעומות לפני אביהם שבשמים לוטר הרבה צרות הפלחה
 עלינו איזו נהפס ואיזו נעוב השלכח עלינו טורח גדול ומשאוי גדול
 אמרת לנו בנה בית אף על פי שאחם בונים עסקו בתורה.
 זו השובת בניו. (ג) כי בטלה גדולה היה לכם בין הגלויות הייתי
 מחאוד מתי אשמע קול דברי תורתו מפיו כי אם לא עשיתם יפה
 שחלקתם וכעסתי עליכם ועמדתי ועשיתי על: עירי ועל ביתי ועל
 בני ואני לא עשיתי יפה שעמדתי לערכם וחתמתי עליכם גור דין
 בודאי שהיא עומדת לעולם ולעולמי עולמים תהא לה תסודות שאין
 לה אורך או שחים או עשר או שלשים ואם בגבורות עד מאה
 והלכה לה אלא שאחם הוכחתם אותי יפה עשיתם כבר קבלתי
 עלי חוכחתכם. (ד) כי ערבת עלי אנתה ישראל וכסת אותו תאות

חורה נתחננו באוני דבריכם ומתקבלין עלי אמרי פיון אתם עסקו
בבית בחירתי וחורה מפיון לא תמוש כי בעל נפלאות אני ארון
פרשות אני הוא בעל גבורות לפני מחרגשות נסין ותמהין לפני
כסאי ומי הקדימני ולא שלמתי לו מי קראני ולא עניתיו מיד אמרו
לפני משאלותיכם. (ה) בתי גנוי ובתי אוצרותי אין כל דבר חסר
בהם אמרו משאלותיכם וינתנו לכם ותאות נפשיכם מיד העשה כי
אין עת כעת הזאת ואין זמן כזמן הזה שדבקה אהבתכם בלבי:

פרק ב"ח (א) אני יודע מה אתם מבקשים ולבי הכיר מה
אתם מתאווים חורה טרובה אתם מבקשים והמון תלמוד ורוב שמועות
לשאל הלכה אתם מצפים ולהטון רזוי אתם מתמרדין להרבות הרים
הרים להפלות תושיית גבעות גבעות להגדיל תלמוד בהוצות ופילפול
ברחובות להרבות הלכות כחול הים ורזוי כעפרות הבל להושיב ישיבות
בשערי אהלים לפרש מה איסור היחיד לטמא בה את הטמא ולטהר
את הטהור ולהכשיר את הכשר ולפסול את הפסול ולהכיר בהן את
הדמים להורות לנידות מה יעשו. (ב) לקשור כחרים בראשיכם
ועטרות מלכות לכנף מלכים להשתחוות לכם לזקק חוננים להשחטח
לפניכם להפקיע שמכם בכל כיפה וזכרכם בכרכי הים להאיר פניכם
מריחת היום ובין עיניכם ככוכב שחר אם הזכו לחותם זה להשתמש
בו בכחד עם הארץ לא ימצא בעולם וכסיל וטפיש לא יהיה בכם.
(ג) אתם שמתים משרתי שרו זה אחד מן הרזים יוצא מבית גנוי
קול ישיבת שלכם כי כעגלי טרבק לא בעמל ולא ביגיע אלא בשם
חותם זה ובזכרון כתר התמה תמה מכם והדווה דווה מכם רבים
מתים באנחתכם ויוצאה נשמתם על שמע כבודכם. (ד) עושר ומסון
מתגבר עליכם גדולי עולם טרבקין בכם טשפתה שאהם נושאים
מטנה סובבת אותה וחסות מכל צדדיה המברך בכם מבורך ומשחבת
בכם משחבת מצדיקי רבים אתם נקרון מוכין בריות קורין אתכם
קביעות חרשים מכם הצא ועבור שנים מערמת חכמתכם. (ה)
על ידכן נשיאים מחמשחין ועל פיון אבות בית דין עומדין ראשי
גליות אתם מעמידין שופטי עיירות מרשות שלכם שתקנת עולם מכם
הצא ואין מי חולק עליה מלחמה רבה נלחמו עמי משרתי קטיגור.
גדול מלאכי השרת זו תשובה שלו:

פרק כ"ט (א) הן זה אל יצא מבית גנויך וסתר ערמה
מאוצרותיך אל השם בשר הם כטונו אל חרמה בני אדם תמורתינו

יגיעי בחורה כמידה שהן יגיעין ובאין מן הדורות ואילך יקיימה בעמל
 ובחפזנו גדול זה הוא כבודך וזה הוא הפארתך כשהן משבחין וחורין
 וסודרין לפניך קורין בלב שלם ומתחננים בנפש חפצה ועמד בידנו
 מה שקרינו יתקיים בידנו מה ששנינו יתפסו כל מה ששמעה אונינו
 יחוק לבנינו נחיות תלמיד ששמעו מפי הרב וזהו זה מכבוד זה
 אח זה אם ר' זה יצא לבניך ישו קטן כגדול ובסיל כתבם זו תשובת
 עבדיו: (ב) אל משרתיי אל עבדיי אל חטריהו לפני בדבר הזה
 ר' זה יצא מבית גנוי וסתר ערמה מאוצרותיי לעם אהוב אני מנלה
 עליו לורע נאמן אני סלמד אותם להם וגנו מימות עולם ומימי
 בראשית להם מחוקן ולא עלת על לבי לחנות לכל הדורות הללו
 מימות משה ועד עכשיו לדור זה היה שמור להשתמש בו עד סוף
 כל הדורות כי מרעה אל רעה יצאו ואוחי לא ידעו שנמטמם לבן
 מן הגליות יהיו דברי חורה קשין כנחשת וכברול להם ראוי להשתמש
 בו להביא כמים בקרבו חורה וכשמן בעצמותיו כך היו ישרי מיום
 שחרה אפי בו והביתו ורגו הרים ודיחה נכלתם כמותה בקרב הוצות.
 (ג) במה ארצנו וכמה אנחנו אך במדה טובה של חסדה במרום
 שאוציא ואחן לו ואנחנו כי ציפתי וראיתי זהב עמי זהב בעולם
 כסף עמי כסף בעולם אבנים טובות ומרגליות עמי אבנים טובות
 ומרג' בעולם חטין ושעורין ורבש עמי כבר נחתינ בעולם אבל מה
 חסר העולם ר' זה וסתר זה שאינו בעולם סידה גאוה שיתנאו בה
 בניו: (ד) אר' ישמעאל כך א' ר' עקיבא משום ר' אליעזר לא
 קיבלו עליהם אבותינו לשום אבן בהיכל עד שכופן מלכו של עולם
 ולכל משרתיו נודקקו לו וגולה להם ר' של חורה אין יעשהו ואין
 ישמשו מיד הופיע רוח הקודש מטבוי הגדול אשר בבית יו"י: (ה)
 שלא ירדה ולא שרף שכנה בבית קדש הקדשים מפני הגויה כיון
 שראו אבותינו את כסא כבוד שנסתלסל ועמד בין האולם ובין המזבח
 שאף על פי שעד עתה שעת בנין ולא בנו אלא על צורת שתן
 צורות ועומדות לשכלל עליהם האולם בהיכל המזבח וכל הבית כולו
 שלו וכיון שראו את כסא הכבוד שסילסול מחוכו ועומד בין האולם
 ולמזבח ומלכו של עולם עליו מיד נפלו על פניהם ועל אותה שעה
 הוא אומ' גדול יהיה כבוד הבית: (ו) שבמקדש הראשון לא נזקקתי
 לבני אלא בקול זה לי ולכסאי ולכל משרתיי והלואי בני למה אחם
 נופלים ומוטלין על פניהם עמדו ושבו לפני כסאי כמידה שאחם
 יושבים בישיבה ותפסו סדר וקבלו אותם ולמדו סדר שר החורה

זה צדיק תעשנהו וזהו חרשוהו וזהו יחשמשו ברכה הדין מעליך נתיבות לבכם היו צופין לבבכם בתורה מה נענה ורובכל בן שאלתיאל ועמד על רגליו כחורגמן היה מפרש שמות שר החורה אחד אחד כשמו שם כתר ושם חותם פלוני:

פרק ל' (א) אמר ר' ישמעאל כך אמר ר' עקיבא משום ר' אליעזר הגדול. הנוקק עצמו בשר התורה יכנס בגדיו ושמלותיו ויטבול טבילה המורה מספק חוצץ קרי ויכנס וישב שנים עשר ימים בחדר או בעליה אל יצא ואל יבא ולא יאכל ולא ישתה אלא מערב וער ערב שאכל לחמו לחם ידיו נקי וישחה מים ולא יטעם כל מיני ירק. (ב) ויקבע **מדרש שר תורה** זה בתפלת שלש פעמים בכל יום ויום אחד שיתפלל אחו מראשו ועד סופו ואחר כך ישב וישנה אחו שנים עשר ימים ימי העניתו מבקר וער ערב ולא ידום בכל שעה שמסוימו יעמד על רגליו ישביע בעבדים ובמלכס שתיים עשרה פעם בכל שר ושר ואח"כ ישביעם בתוחם לכל אחד ואחד מהם. (ג) ואלה שמותם יאמר שק"ד הוי"אי יוי השר הברדי"אל יוי השר אביר גהורירי"אל יוי השר נאית דאמרין גהורדיהי"אל יוי השר אשוריליא"אל יוי השר זכור"אל יוי השר אונכותר"אי יוי השר טוטרוכ"אי יוי השר פליטר"יה יוי השר הובאר"א יוי השר מהגוי"אל יוי השר דהבו"רון יוי השר ואדיריר"ון יוי השר וג'. (ד) וישביע אותם לשנים עשר בשם יופי"אל הדר מרום מלכו וכשם סרבי"אל שהוא משרי המרכבה ובשם שהרדי"אל שהוא שר אהוב וכשם הסדי"אל שנקרא לגבורה שש שעות בכל יום ויחזור וישביע אותם ארבעה שרים האחרונים בחותם גדול ובשבעה גדול בשם אובונ"א שהוא חותם גדול ובשם צוד"טק שם קודש וכתר נורא. (ה) ובכלותו שנים עשר יום יצא לכל מידת תורה שמבקש אם למקרא אם למשנה או לצפיית מרכבה כי במידה גדולה הוא יוצא ומצער ומסיגוף גדול כי הלמוד הוא בידינו תקנת הראשונים ומסורת עתיקים שכתבו והניחו לדורות להשתמש בו צנועים ומי שראוי נענה בהם. סליק פרקא:

אמר ר' ישמעאל מה יפתח אדם קודם שיתפלל שר תורה זה כיון שעמד יאמר תהדר התרומם ותחנשא מלך מפואר כולי כי היכי דכת' בפרק ז' וישביע ויאמר מי לא ידומם אותך מלך נורא ומבהל על כל משרתיך ברתת ובויע משרתיים אותך בבהל וברעה

מתבטחין בגורה בפה אחד שמך נודא מוציאן מפני איסה עומדין
מלפניך אין מוקדם ואין מאוחר וכל המעכב את הקול מחבירו
בשמך כשיעור ניטא של שיער נדחף ואש להבה מרחפת אותו
כדבר שני קק"ק יוי צבאות מלא כל הארץ כבודי:

מליק היכלות רבתי

מדרש לעולם

פרק ראשון מדבר בצדקה. לעולם אל תמנע ידך מליחן צדקה בכל עת שני' (קהלת יא ו) בבקר זרע את זרעך וגו'. לעולם יבקש אדם רחמים על מרח עניות שאם הוא לא בא בא בנו או בן בנו שנאמר (דברים טו י) כי בגלל הדבר הזה גלגל הוא שחזור בעולם. לעולם לא ימנע אדם עצמו משלישיה השקל בשנה שני' (נחמיה י לג) והעמדנו עלינו מצות לתת שלישיה השקל בשנה. לעולם הוי שטח במתנה שנחת לעניים מתוך ביהך כדי שיכפה ממך טלאך הטוח שני' (משלי כא יד) מתן בסתר יכפה אף. ואין אף אלא מ"ה שני' (דברים ט יט) כי יגורתי מפני האף. לעולם אל יהו אדם מעותיו לחוך קופה של צדקה אלא א"כ מטונה עליה ת"ת כר' חנינא בן תרדיון. לעולם הוי שמח על שלחנך בשעה שהרעבים נהנין ממנו כדי שתאריך ימים בע"הו ובע"הב:

פרק שני בענין החפלה. לעולם ישנים אדם לב"ה כדי שימנה עם עשרה ראשונים שאפי' מאה באין אחריו הוא נוטל שכר כלם. שכר כלם ס"ד אלא נוטל שכר כנגד כלם. לעולם יכנס אדם שיעזר ב' פתחים ואח"כ יתפלל שנא' (משלי ח לד) אשרי אדם שומע לי וגו' פתח לא נאמר אלא פתחי שני פתחים. לעולם יהיה אדם זורר בחפלו ויתפלל חמיד עם הצבור כדי שתקובל תפלתו שנאמר (תלים סט יד) ואני תפלתי לך יי' עת רצון. אימתי עם רצון בשעה שהצבור מתפללין. לעולם ישב אדם בב"ה ואח"כ יתפלל שנאמר (שם עד ה) אשרי יושבי ביהך וגו' ואחר החפלה ישב שנאמר (שם קח יד) ישבו ישרים את פניך. לעולם יתפלל אדם במקום קבוע שני' (ראשית יט כז) אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא חפלה שני' (תלים קו ל) ויעמוד פנחס ויפלל. לעולם ישחלל אדם

להתפלל ג"פ בכל יום ערבית שהריות מנחה שנאמר (שם נה יח) ערב
 ובקר וצהרים אשיחה וגומר. לעולם יסדר אדם תפלתו ואח"כ יתפלל.
 וה"ט תפלת ר"ה וי"ה ושל מועדים ושל פרקים שהם לשלשים יום ולהלן.
 לעולם יסדר אדם שבחו של הב"ה ואח"כ יתפלל לבקש צרכיו שנ'
 (דברים ג כג) ואתחנן אל יי' וכתוב אחה החילות הרי שבחו של
 הקב"ה. ואח"כ אעברה נא וגו' הרי בקשת צרכיו. לעולם יכוין
 אדם את עצמו אם יוכל לכנון את לבו ותפלל-ואם לאו אל יתפלל.
 לעולם לא ישאל אדם צרכיו לא בני ראשונות ולא בשלש אחרונות
 אלא באמצעיות. לעולם לא ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית שאין
 מלאכי השרת נוקקין לפי שאין מ"ה מכירין לדבר ארמית. לעולם
 לא יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך שנאמר
 (תלים קל א) מטעמקים קראתיך יי'. לעולם יתפלל אדם במקום
 שיש בו חלונות שנא' (דניאל ו יא) וכיון פתחתך ליה בעליחיה נגד
 ירושלם. לעולם לא יתפלל אדם לא כנגד רבו ולא אחורי רבו.
 תנא רבי אלעזר הסמא אומר כל המתפלל כנגד רבו או אחורי
 רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל. לעולם יקדים אדם תפלה לצרה
 שאלמלא לא הקדים אברהם עליו השלום תפלה לצרה בין בית אל
 ובין העי לא נשחית משונאיהם של ישראל שריד ופליט. לעולם
 יבקש אדם שיהיו הכל מאמצין אותו מלמטה ולא יהיו לו צדים
 למעלה. לעולם אל יסנע אדם עצמו מן הרחמים ואפילו הרב
 פשוטה ומונתת לו שנאמר (איוב יג טו) דן יקטלני לו איחל. לעולם
 ליבעי אדם רחמי עד ויבולא כחריחא דלהוי ליה שלמא:

פרק שלישי בענין התשובה. לעולם יראה עצמו כאילו
 חצין וכאי וחצין חייב. עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף
 זכות. עשה עבירה אחת ווי ליה שהכריע את עצמו לכף תובה
 שנאמר (קהלת ט יח) חוטא אחד יאבד טובה הרבה. לעולם יראה
 אדם עצמו כאילו נטה למות שאם יעשה מצוה אחת כל עונותיו
 נסתלין ואם יעשה עבירה אחת אין כל זכותיו נחשבין למאומת.
 לעולם אל ידין עצמו שהוא חוטא שאם יחשוב בעצמו שהוא חוטא
 לא יקשה בעיניו לעשות עבירה כי יאמר הנאיל הוא חוטא מה
 חוסיף עבירה זו על כל פשעיו. ושנו חכמים אל חרו רשע בפני
 עצמו. לעולם ירא אדם מפורד וירא מהטאיו ויחזור לפני הקרוב
 ב"ה בתשובה שלימה ויבקש סליחה וכפרת מאתו. לעולם ירגו אדם
 יצר טוב על יצר הרע שנאמר (תלים ד ט) רבו ואל תחטאו אי

אזיל מוטב ואי לא וקרא ק"ש שנאמר אמרו בלבבכם וגומר אי אזיל מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה. לעולם יצר אשה וחינוק חרא שטאל דוהה ויסין מקרבח. לעולם אל יטוח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואטלע. לעולם יראה אדם עצמו כאילו קדוש שהרי במעיו שנאמר (הושע יא ט) בקרבך קדוש. לעולם לא יביא אדם את עצמו לידי נסיון שהרי דוד הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. לעולם לא יהלך אדם במקום סכנה ויאמר אזיל עושין לי גם שטא אין עושין לי ואם עושין לו מנבין לו מוכיחיו. לעולם אל יפחח אדם פיו לשטן. אמר רב יוסף מאי קראה (ישעי' א ט) כסדרם היינו מה כתיב כחריה שמעו דבר יי קצוני סדרם וגומר. לעולם יהא אדם שמח בייסורין בע"הו ארי"בל כל השמח בייסורין בע"הו מביא ישועה לעולם שני (שם סד ד) בהם עולם ונמשע:

פרק רביעי בענין הענוה. לעולם יהיה אדם מן הנרדפין ולא מהרודפין שאין לך נרדפים בע"הו סתורים ובני יונה והכשירן הכחוב לגבי המזבח ולא שאר עופות. לעולם יהיה אדם ענו כהלל ולא קפדן כשטאי. לעולם יהא אדם רך כקנה ולא קשה כארו לפי זכה קולמוס לכחוב בו ספר תורה חפלין ומזוזות. לעולם יהא אדם רגיל לומר כל מה דעבדין מן שמיא לטב. לעולם כשתרצה להשתחף בדרך ארץ השתחף עם צדיק עני ולא עם רשע עשיר. ויסה ח"ת עם דרך ארץ. לעולם ישחדל אדם להיות צנוע ועני וירגיל חסיד את עצמו ללכת בדרך החכמים ובצניעות ובענוה. לעולם לא יהלך אדם בקומה זקופה שנאמר (שם ג יז) יען כי גבהו בנות ציון וגו'. לעולם ילבש אדם סלבוש עני ונקי כח"ח. לעולם ילמד אדם מדת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים ובעות והשרה שכינה על הר סיני מפני שאינו גבוה והוא נמוך שני (חלים שם יז) הר אלהים הר בשן וגו' וכתיב ההר חמד אלהים לשבחיו:

פרק חמישי בענין ח"ח. לעולם ימעט אדם בעסק ובסחורה ויקבע עתים לתורה לפי שבשעת פטירתו של אדם אין טלויין לו לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים. לעולם ישחדל אדם ללמוד תורה ודרך ארץ כדי שיהיה אהוב ונחמד למעלה ולמטה. לעולם ישם אדם את עצמו כשור לעול וכחמור למשאו. לעולם ישב אדם בעיר ששיבחה קרובה שמחוק ששיבחה קרובה עונתיה מעטין. אמר רבי חנן מאי קראה (ראשית יט ב) אמלטה נא

שמה וגו'. לעולם ישתדל אדם ללמוד תורה ואם אין לו בעיר רב שילמוד ממנו ילך לעיר אחרת שרב מצוי בה וילמוד ממנו ולא יחוש למלטולו. לעולם אל יפטר אדם מתבירו אלא מוחך הלכה שמחוך כך זוכרהו. לעולם ישתדל אדם לעשות לו רב ללמוד תורה ממנו רחנן עשה לך רב וקנה לך חבר. לעולם יקבע אדם מקום לחלמודו. אמר רבי שמעון בן יוחאי כל הקובע מקום לחורחו אויביו נופלין תחתיו שנאמר (שמואל ב ז י) ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו וגומר. לעולם ישתדל אדם ללמוד תורה ולא יחוש לעשרו. לעולם יעסוק אדם בתורה ובטעות קודם שימות שנאמר (מדבר יט יד) זאת התורה אדם כי ימות באוהל וגומר אפילו בשעה מיתה תורה. לעולם אל ימנע אדם מב"ה ואפילו שעה אחת. לעולם ילמוד אדם תורה מה שהפך שנאמר (תלים א ב) כי אם בתורת יי הפצו. לעולם הוי כונס דברי תורה כללים כללים שאם אתה כונסם פרטים מיגעין אותך משל לאדם שהלך לקסרי אם נוטל מעותיו פרוטות מיגעין אותו אלא מצרפן ועושה אותן סלעים ופורט ומוצא בכל מקום שירצה. לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה בה. לעולם ילמד אדם לחלמיו דרך קצרה. לעולם ישתדל אדם ללמוד תורה ביום ולשנתה כלילה וכל הקורא תורה ביום ושונה אותה כלילה הקדוש ברוך הוא מטה עליו חוט של חסד שני (שם מב ט) יומם יצוה יי הספר. לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בנמרא. אר"ל דבר זה כתוב בתורה שני בנביאים משולש בכתובים שכל העוסק בתורה נכסיו מצליחין. כתוב בתורה (דברים כט ה) ועשיהם אותם למען תשכילו וגו'. שני בנביאים (יהושע א ח) לא ימוש ספר התורה וגו' כי אז תצליח וגו'. משולש בכתובים (תלים א ב) כי אם בתורת יי הפצו והיה כעץ שחול. לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא וא' תרגום ואפי' עטרות ודיבן וכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו: **פרק ששי בענין המצות.** לעולם ירוץ אדם לדבה מצוה ואפי' בשבת שני (הושע יא י) אחרי יי ילכו כארצה. לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשביל לילה אחת שקדמה בת לוט הבכירה לצעירה קדמה אותה די דורות בישראל ואלו הן עובדי יש דוד שלמה. והצעירה מרחבעם ואילך שנא' ועם אמו נעמה העמונית. לעולם אל יחשוב אדם בדעתו ויאמר חוטא אני ועונת רבות עשיתי ומה יועיל לי עשיית המצות אלא אם עשה עבירות הרבה יעשה

מצות הרבה שנאמר (משלי כד ו) כי בהחבולות תעשה לך מלחמה. אם עשית חבילות חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות. לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך. לעולם חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מסבך על הטובה וכן הוד אמר (תלים קיג) כוס ישועות אשא ובשם יי' אקרא הרי על הטובה. צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא הרי על הרעה. לעולם ישתדל אדם לעשות המצות בטובתו נכסיו שנאמר (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו בטו' בטלית נאה בלולב נאה סמה שחננך החנאה לפניו:

פרק שביעי בענין ג"ח. לעולם יגמול אדם חסד אפי' עם מי שהרע לו. ולא יהיה נוקם ונוטר שנאמר (ויקרא יח יח) לא תקום ולא חסור. זה הדבר של ישראל הקדושים אבל הכותים האכזרים וערלי לב נוקסין ונוטדין ועברתם שמורה נצח. וכה"א על הגבעונים בשביל שלא מתלו לשאול ולבניו הגבעונים לא מבני ישראל המה. לעולם ישתדל אדם להיות גמול חסד עם החיים והמתים כדי שיעשה הקב"ה עמו חסד שנ' (רוח א ה) יעש יי' עמכם חסד וגו' וגדולה ג"ח שאדם עושה מן הצדקה. שהצדקה בממונו וג"ח בגופו ובממונו. והצדקה עם החיים וג"ח עם החיים ועם המתים והצדקה עם העניים כלכד וג"ח עם העניים והעשירים. לעולם יהא אדם ערום ביראה ומשיב חמה ומרבה שלום עם אחיו וקרוביו ועם כל אדם כדי שיהיה אהוב למעלה ונחמד למטה ומקדים שלום על חברות ואפי' על נכרי בשוק. לעולם ידבק אדם בג' דברים ואלו הן הבאח שלום בין אדם לחבירו. ובאהבת שלום לאנשי ביתו ובאהבתו של הקדוש ברוך הוא. לעולם ירחק אדם מג' דברים ואלו הן המיאונין והפקדונות והערבות:

פרק שמיני בכבוד שבתות וי"ט. לעולם ישתדל אדם לענג שבתות והמועדים ואם הוא עני יחסר מונחתיו כל ימות השבוע וישמור להוצאת שבת כפי כחו וכפי השגת ידו. לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר (שמות יו ה) ויהי ביום הששי. לעולם אל תהי שבת קלה בעיניך שררי סמיכה אינה אלא משום שבת ונחלקו בה גדולי הרור. לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש ואע"פ שאינו צריך אלא לכוין. לעולם יחליף אדם שמלתיו בשבת שנ' (רוח ג ג) ורחצת וסכת וגו' וכי ערומה היתה אלא שטלוחך אלו בגדי שבת וכתיב (ישעיה נח יג) וכברתו מעשו דרכך שלא יהא מלבושך של

שבת כמלבושך של חולה אמר רב הונא איש לו להחליף מחליף
אין לו להחליף ישלשל בגדיו:

פרק השיעי בענין כבוד אב ואם. רבי שמעון בן יוחאי
אומר גדול כבוד אב ואם שהחמיר בו הקדוש ברוך הוא יותר מכבודו
שנאמר (משלי ג ט) כבוד את יי מהונך. בלקט ושכחה ופאה תרומוח
ומעשרו אם יש לך אתה חייב ואם אין לך אין אתה חייב. ונא
(שמות כ"ב) כבוד את אביך בין יש לך בין אין לך. אפי' אתה מחזור
על הפתחים. לעולם תהיה על האדם יראת אביו ואמו. וגדולה
יראת אב ואם שהשון הקדוש ברוך הוא למוהאו. בסב"ה כתיב
(דברים י כ) את יי אלהיך תירא וכאב ואם כתיב (ויקרא יט כ) אב
אמו ואביו תיראו. לעולם יקדים הבן בהוצאה אביו ואמו ובכבודם
יעיקר הכבוד הם ה' דברים ואלו הם. טאכילן. ומשקן. ומלבישן.
ומכניסן. ומוציאן משלו אם הם עניים:

פרק עשירי בענין נשואי אשה. לעולם ישתדל אדם
לישא אשה בת טובים צנועה וכשרה ממשפחה הגונה שלא יצא
עליה ערעור מעולם. ולא יתכוין ליפיה אלא לכשרון מעשיה שנאמר
(משלי לא ל) שקר החן וגו' כי כשרון מעשה האשה הוא מהללה
ולא יפיה. ושני חכמים אל החן עינד בני אלא חן עינד במשפחה.
לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ח"ח שאם מה או
גולה טובטח לו שיהיו בניו ח"ח. לעולם ידבק אדם בטובים שהרי
מרע"ה נשא בת יתרו ויצא ממנו כהן לע"א ואהרן עליו השלום נשא
אלישבע בת עמינדב ויצא ממנו פנחס. לעולם אל ימנה אדם
אפוזרופוס בתוך ביחו שמתוך כך באין לידי עבודה ומ"ל מיוסף
עליו השלום. לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי
פלגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה בתוך ביתו והפילה
במה רבבות משרי. ומעשה ד"ש יוכיח שהטיל אימה יתירה בתוך
ביתו ונקשו להאכילו אבר סן החי. לעולם יהא אדם זהיר באונאת
אשתו שמתוך שדמעותיה מצויה אונאתה קרובה דאמר רבי אלעזר
סיוס שחרב ב"ה ננעלו שערי תפלה שנא' (איכה ג ה) סתם תפילתי
ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו שנאמר (תלים
לט ג) אל דמעותי אל תחרש. לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו
שאין ברכת מצויה על אדם אלא בשביל אשתו שנאמר (דאשית יב
י) ולאברם הטוב בעבורה. לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך
ביתו שאין מריכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה

שנאמ' (חלים קמו וד) השם נבולך שלום וגו' אמר רבי פפא הוינו
 האמרי אינשי כמשלם שערי מברא נקיש ואחא תגרא: פירוש
 כשחכלה החבואה מן הכית השלום יצא והמריכות נכנסת: לעולם
 יהא אדם זדיר בחבואה בחוק ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא
 על עסקי חבואה שנאמר (שופטים ו ג) והיה אם זרע ישראל וגו'
 וכתיב וידל ישראל מאד. לעולם יאכל אדם פחות ממה שיש לו
 וילבש כפי מה שיש לו ויכבד אשתו וכניו יותר ממה שיש לו שהם
 חלויין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם. לעולה השחדל אשה
 לעשות מלאכה בחוק ביתה ולא תשב בטלה כי הבטלה מביאה לידי
 שעמום (פי' הסחון לב) והבטלה מביאה לידי הרחוק לאיש כ"ש
 לאשה שרעהה קלה. ועכ"פ תעשה מלאכה בעצמה ואפי' היו לה
 כמה שפחות שנאמר (משלי לא יג) דרשה צמר ופשחים ותעש וגו'
 בדיה ולא על ידי אחרים:

פרק אחד עשר בענין גדול בנים. לעולי ישחדל אדם
 לרדות את בנו בקטנותו שמתוך כך נמצא מזונו בגדלותו. לעולי
 אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל ב' סלעים מילת שהוסיף
 יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרי'. לעולם ילמד אדם
 את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא מהטא דחלטיזתא. לעולם
 ילמד אדם את בנו אומנות נקיה ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו
 שאין לך אומנות שאין בה עניים ועשירים ואין העושר אלא ממי
 שאמר והיה העולם שנ' (חגי ב ח) לי הכסף ולי הודב: לעולם
 ילמד אדם את בנו תורה ומלאכה שיתפרנס בה ואל ירוש לעושר
 שאין לך עושר בעולם כעושרה של תורה שנאמר (משלי ג יו) אורך
 ימים בימינה וגו' וכתיב (שם ג טו) יקרה היא מפנינים. לעולם
 ישחדל אדם ללמד את בנו תורה ולהדריכו על הדרך הישרה ואע"פ
 שגורה גדול בנים קשה עד מאד אפ"ה אל יחרשל בנו ואם עשה
 כן אשריו וטוב לו שכרו הרבה מאד:

פרק שנים עשר בענין משא ומתן. לעולם ישחדל אדם
 בכל יכלתו להיות זדיר ברזח במשא ומתן באמונה שכל הנשא
 ונותן באמונה כאילו קיים תרי"ג מצות. לעולם ידבק אדם באומנות
 השוכה נקיה ויתרחק מאומנות פחותה ונבולה כגון בורסקי חמר
 גמל וספן וכיוצא בהן. לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה שאינה
 שלו ואל יצטרך לבריות. לעולם יסכור אדם קורות ביתו ויקח
 מנעלים לרגליו. הקה דם ואין לו מה יאכל ימכר מנעלים שברגליו

ויסחפק מהם לצרכי סעודה. לעולם ימכור אדם שדה ויקח עתודים
ואל ימכור עתודים ויקח שדה. לעולם ישלש אדם מעותיו שליש
בקרקע שליש בפרקטטיא שליש תחת ידו. לעולם אל ישנה אדם
מטנה המדינה שהרי מרע"ה עלה למרום ולא אכל ומלאכי השרה
ידדו למטה ואכלו אכלו ס"ד אלא נראין כמו שאכלו. לעולם אל
יאמר אדם לעשות דבר אלא בגורת המקום שנאמר (משלי יט כא)
רבות טחשבות וגו'. לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על
האמת ודובר אמת בלבבו:

פרק שלשה עשר בענין הדין. לעולם יהא הדיין והיר
בדין שבשכר הדין נחן הקב"ה תורתו לישראל שנאמר (תלים צט ד)
ועו סלך סעפט אהב. ועו זו תורה שנאמר (שם בט יא) יי עו
לעמו יחן. לעולם יראה הדיין עצמו כאילו חרב מונחת בין יריבותיו
וגיהנם פחותה לו תחתיו שנא' הנה מטהו שלשלמה וגו' מפחד
בלילות מפחדה של גיהנ' שרומה ללילה: לעולם ישחלל הדיין להיות
זהיר בדין דאמר רבי אלעזר במקום שיש דין אין דין כל זמן
שהתחתונים אין עושין דין העליונים עושין דין. וכל זמן שהתחתונים
עושין דין אין עושין העליונים. לעולם לא ידור אדם אלא בעיר
שיש בה עשרה דברים. ואלו הן. רופא. אומן. בית הכסא. וביח
המרחץ. ומים מצויין כגון נהר מעין. וב"ה. ומלמד תינוקות. ולבקר.
ונבאי צדקה. וב"ד מכין וחובשין. לעולם ישחלל אדם לרוץ לקראת
מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי' לקראת
מלכי א"ה שאם יוכה יבחיין בין מלכי ישראל למלכי אוטוח העולם:

פרק ארבעה עשר בענין השמחה בחלקו. לעולם יהיה
אדם שטח בחלקו ואו יהיה נאה ומעשיו נאים ובני אדם משכחין
אותו ועל זה אשע"ה בחכמתו (קהלח ח טו) ושבתתי אני את השמחה.
פי' שהשמחה בחלקו. לעולם יסלק אדם בטחונו מב"ו וישים בטחונו
בהקב"ה כי כל תבטח על ב"ו בטחונו הבל וריק שנאמר (תלים
קמו ג) אל תבטחו בגיבויים וגו' אשרו שאל יעקב בעורו וגומר.
וכתיב חדלו לכם מן האדם וגו' (ישעיה כז ד) בטחו ביי' (ירמיה
יו ז) ברוך הגבר אשר יבטח ביי'. לעולם יבטח אדם בהקב"ה
במזונותיו ובפרנסתו ובכל עסקיו ובכל ענייניו וישמח בחלקו ויהיו
עיניו תלוי' להקב"ה חסיד להטריפו לחם חוקו בכל יום ויום ויעשה
ק"ו מעורב ויאמר מה עורב שלא נברא לשמש קונו הקב"ה מוסין
לו פרנסתו דכתיב (איוב לח מא) מי יבין לעורב צידו אני שבראני

הקב"ה לעבדו לא כ"ש. רבי אלעזר אומר כל מי שיש לו סת בסלו ואומר סה אני אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה. שנאמר (וכריה ד י) כי מי בו ליום קטנות מי גרם להם לצדיקים שיחבוהו שלחני לעתיד לבא קטנות שהיחז בהם בע"הו שלא האמינו בהקב"ה. לעולם לא תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ואלו הן ארונה ודרוש. ארונה ברך לדוד ואמר (שמואל ב כד כג) יי אלהיך ירצך ונרצה לו שנאמר ויעתר יי לארץ. ודרוש ברך לדניאל שנאמר (דניאל ו יז) אלהך די אנה פלה ליה בתדירא הוא ישויניך ונטלט מן האריות שני אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריותא ולא חבלוני. לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך שהרי אבימלך קלל שרה ונתקיים בורעה. לעולם אל תהיה אצל כהן עם הארץ שמא יאכילך בחרוטה. ולא תרכה שיחה עם האשה שסופך תבא לידי נואף. אמר רב אחא כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה:

פרק המושה עישר בענין הכעס והחמה. לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב"ה שנאמר (קהלת ה א) ולבך אל ימחר להוציא דבר לפני האלהים וגו'. על כן יהיו דבריו מעטים. לעולם יהא אדם קשה לבעוס ונוח לרצות וכל מי שאינו כועס ניצול מדינה של גיהנם. אמר רבי יוחנן בשם ר"ש בר נחמני כל הכועס כל מיני פורעניות של גיהנם שולטין בו שנאמר (שם יא י) והסר כעס סלכך והעבר רעה מבשרך. ואין רעה אלא גיהנם שני וגם רשע ליום רעה. לעולם ישחרל אדם לפרוש מן החמה ומן הכעס שכל הכועס כאילו עובד ע"א שכך הוא אומנותו של יצר הרע היום אומר לך עשה כך ולמחר יאמר לך עבוד ע"א:

פרק ששה עשר בענין החנופה והליצנות. לעולם יהא אדם תוכו כבדו ולא ידבר אתר בפה ואחד בלב ויתרחק מהליצנות ולא יחניף לאדם בעולם. ארשב"ל מאי דכתיב (איוב לו יג) וחנפי לב וגו' בשביל חנופה שחנפו לקרה על עסקי מחלוקת חרק עליהם שר של גיהנם שינוי. אמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם שני (ישעיה ה כ) הוי האומרים לרע טוב וגו' וכתיב בתריה לכן כאכול קש לשון אש וגומר. לעולם יפרוש אדם מן החנופה לפי שהיא שקולה כנגד ע"א וג"ע וש"ד. לעולם יפרוש אדם עצמו מן הליצנות שכל המתלוצץ ענישו גדול שנאמר (שם כח כב) ועחה אל תתלוצצו פן יחוקו מוסריכם וגומר. לעולם

ופרוש אדם מן הליצנות שכל המחלוצץ אין לו רפואה שנאמר (ד"ה ב- לו יו) ויהי מלעיבים במלאכי האלהים וגומר:

פרק שבעה עשר בענין אהבת החברים. לעולם יהיה

אדם אוהב את חבריו שנא' (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך

וס"ש לרעך ולא אמ' את רעך בא ללמד שחייבה תורה לאהוב

ולחמדה לחבירו כל מה שהוא אוהב וחומר לנפשו. לעולם יקרב אדם

את אוהביו שכל האוהב שכניו ומקרב את קרוביו ונחש את בת

אחותו והטלוח סלע לעני בשעת דחקו עליו נאמר (ישעיה כח ט) או תקרא יי' יענה.

לעולם ישתדל אדם להתחבר לטובים ויחרחק

מחברת הרשעים ובני הבליעל. לעולם לא ירבה אדם רעים בתוך

ביתו שני (משלי יח כד) איש רעים להחרוע. לעולם אל יספר

אדם בטובתו של חברו שמתוך טובתו בא לידי גנחון. לעולם אל

חכבר את הרשעים מ"ל מאהב שהיה את בן הרר ולבסוף הרגו.

לעולם היו מכבד הזקנים וקח עצמם מ"ל מרחבעם בן שלמה. ואמר

בן סירא סבא בכיתא טבא בכיתא. לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך

כלסטים והיו מכבדן כר"ג. לעולם תהא אימת הצבור עליך שהרי

כהנים אחורידים כלפי שכינה ופניהם כלפי העם. לעולם אל יוציא

אדם עצמו מן הכלל. לעולם לשתתף אינוש נפשיה בהדי צבורא.

לעולם חייב אדם לצער עצמו עם הצבור. לעולם אל יסתר אדם

את רגלו לבית חבירו. לעולם אל יכנס אדם לבית חבירו פתאום

אלא קודמו קודם ולמדנו מהקב"ה שעמד על פתח הגן וקרא קודם

לאדם שנאמר (ראשית ג ט) ויקרא יי' אלהים אל האדם וגומר.

לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב. לעולם ידע אדם אצל

מי יעמוד ואצל מי ישב ואצל מי מסיח ואצל מי חוחם שטרותיו:

פרק שמונה עשר בענין לשון הרע. לעולם אל יוציא

אדם דבר מגנה מפיו שהרי עקם הכתוב ח' אותיות ולא הוציא דבר

מגנה שנאמר (שם ו ח) ומן הבהמה אשר איננה טהורה. לעולם

יספר אדם בלשון כבוד שהרי בוב קראו מרכב ובאשה קראו מושב.

וכתיב (איוב טו ה) ותבחר לשון ערומים. ואומר ורעה שפתי ברור

מללו. לעולם אל יספר אדם לשון הרע דאמר רבי פדת בריה

כרותה נתן הקב"ה בעול' שכל מי שמספר לשון הרע ילקה בצרעת

שנאמר (ויקרא יד ב) זאת תהיה חורת המצורע וגו'. לעולם ישמור

אדם פיו ולשונו ואל יספר לשון הרע שכל המספר לשון הרע גורם

לעצמו פשעים ועונות לאין תכלית. אר"ל כל המספר לשון הרע

מגדיל עונות. עה- לשמים: שנאמר: (חלים: עג'ט) שחו בשמי- פיהם וגומר. "אמר רב: חסדא אמר-מר ענקבא בלי-המספר לשון-הרע-אמן הקב"ה לניהנם-אני-מלמעלה-ואתה-מלמטה לדוני-שנאמר- (שם: קף ה) ה-צוי-גבור-שנונים-וגומר-גבור-זה-הקב"ה שנאמר (ישעיה סב יג) יי-כגבור-יצא-וגו'.

פרק השעה עשר בענין כסוי הסוד. לעולם היו זיהר בסוד חבדך ואל תגלהו. וחרפה גדולה היא המגלי סוד חברו ואפי' בשעת מריבה שני' (משלי כה ט) וסוד אחר אל תגל. וכתיב (שם כה י) פן יחסדך שומע. לעולם ישתדל אדם לכסות סוד חברו ואל יגלהו שכל המגלה סוד כאילו שופך דמים שנאמר (ויקרא יט יו) לא תלך רכיל בעמך וגו'. לעולם יכסה אדם על סוד חברו ואל יגלהו שכל המגלה הסוד נקרא רכיל והמכסה עליו נקרא נאמן שני' (משלי יא יג) ונאמן היה מכסה דבר וגו'.

פרק עשרים בענין דרך ארץ. לעולם יהיה אדם נאה במשאו ובמתנו ובכסותו ובטאכלו ומשחתו ובכל עניניו. לעולם יזהר אדם ממקס סופדים (פי' אבק שמשומן הסופדים על כחיבתן כדי שלא תמחק). מסכך דשיאדי (פי' הסט שעל המלח). ומפח דתאיני (פי' עיפוש החאנים). מאילא דעינבי (פירוש כמו עכביש שעל הענבים) מפני שדברים אלו מזיקין ואף כסם המות. לעולם ידא אדם זיהר בחשבותיו. לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן שמא יגרום החטא ויתקיימו דבריו לרעה שני' (ישעיה סו ד) גם אני אבחר בחעלוליה ומגורוחם וגו' ובתי' (איוב ג כה) כי פחד פחדתי ויתאיני. לעולם יתרחק אדם מן הכיעור ומן הדומה לו. לעולם ילמד אדם את עצמו להפנות שחרית וערבית כדי שלא יחרחק. לעולם תדא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. לעולם יצפה אדם את חלומו עד כ"ב שנה. לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם חלה אומדין לו הבא זכות והפטר. לעולם ידור אדם במקום רבו והוא דכייף ליה. לעולם ידור אדם בא"י ואפי' בעיר שכולה כותים ולא בחוצה לארץ אפי' בעיר שכולה ישראל. לעולם הצדיקי' מספרים בכבודו של הקב"ה שנאמר (תלים צו ג) ספרו כגוים את כבודו. לעולם יהא אדם זיהר ברוחו כשזוקן ויתקן מעשיו וירבה בתפלה ובצדקות ובמצות ובג"ח שכל מעשיו של אדם אינן חשובין אלא כפי שהן באחרונה אם היה כל ימיו צדיק גמור ובאחרונה הרשיע הרי זה רשע ונדון בניהנם. ואם היה רשע גמור ובאחרונה עשה

תשובה הרי זה צדיק חוכה לג"ע. לעולם השתדל האשה להיות
 צנועה צדקת וכשרה ונאה במעשיה חסידה עם בעלה ועם בניה.
 לעולם אל יהלך אדם אחר אשה בנהר כי לא ינקה מדינה של
 גיהנם. לעולם נשים לפני המטה פ"י מטחו של מת. לעולם יהא
 אדם אוהב שלום ורודף שלום. הלל אומר הוי סתלמידיו של אהרן
 אוהב שלום וכו' רשב"ג אומר על שלשה דברים העולם קיים על
 הרין ועל האמת ועל השלום.

תם מדרש לעולם

מדרש גדול וגדולה

פרק ראשון מדבר בצדקה. גדולה צדקה יותר מן הקרבנות שנאמר (משלי כא ג) עשוה צדקה ומשפט נבחר ליי מוכח. גדול המלוא לעני בשעת דחקו יותר מן העושה צדקה. גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעיה לב יו) והיה מעשה הצדקה שלום. אל הקרו מעשה אלא מעשה. גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר (ראשית יח ג) ויאמר יי אם נא מצאתי חן בעיניך. גדולה הכנסת אורחים מהשכמת ב"ה דתן (שבת ס' יט) מפנין אפי' ארבע וד' קופות של חבן מפני האורחים ומפני בטול ב"ה הקדים האורחים לבטול ב"ה. גדולה צדקה שהקב"ה נקדש בה שנאמר (ישעיה ה יו) ויגבה יי צבאות במשפט וגו'.

פרק שני בענין התפלה. גדולה תפלה יותר מן המעשים טובים שנאמר (דברים ג כג) זאחחנן אל יי וכחיב ויאמר יי אלי רב לך וגו' עלה ראש הפסנה. ופי' רב לך רב מעשים טובים שעשית ואעפ"כ עלה ראש הפסנה והתפלל לפני ואחפיים לך. גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנאמר (ישעיה א יא) למה לי רוב זבחיכם וכתיב גם כי תרבו תפלה ר"ל אע"פ שהיא יותר חשובה מן הקרבנות. גדולה הענית יותר מן הצדקה שזה בגופו זה בטמונו. גדולה תפלה שבזכותה ישראל ניצולים מיד אויביהם וממיתה משונה ומן הייסורין ומציני החיות. גדולה תפלה שבזכותה הקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל לפי שהוא במקום קרבנות:

פרק שלישי בענין התשובה. גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם שנא' (ירמיה ג יד) שובו בנים שובבים וגו'. גדולה תשובה שהיא מקרבת את הגאולה שנאמר (ישעיה כט כ) וכא לציון גואל וגו'. גדולה תשובה שמקרבת את הרחוקים שנאמר (הושע

כ (א) והיה במקום אשר יאמר להם לא עטי אחם וגו'. גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כלו שנאמר (שם יד ה) כי שב אפי ממנו:

פרק רביעי בענין הענוה. גדולה ענוה שנשתבח בה אברהם עליו השלום מפני שהיו בני דודו גדולי שבדם מנשאין אותו כגון עפרון החתי והיו קוראין אותו אדוני וגו' והוא ע"ה היה משפיל עצמו במדת הענוה והצניעות עמדם ואפי' לפני הפחותים שבהם שנאמר (ראשית כג יב) וישתחו אברהם לפני עם הארץ. גדולה ענוה שבה נשתבח יצחק ע"ה שהרי אבימלך גרש אותו ממלכותו וכשבא לו אבימלך לא גבה לבו ולא שלם לו כמעשיו וסרוב ענותו וחו קבלו באהבה והאכילו והשקהו לו ולאנשים שנאמר (שם כו ל) ויעש להם משחה וגו' וישלחם יצחק וילכו מאתו וגו'. גדולה ענוה שבה נשתבח יעקב אע"ה שמפני ענותו היה קורא לעשו אדוני שני (שם לב ה) כהן האמרון לאדוני לעשו ולכן היה כוח רבינו הקדוש לאנטונינוס נאם עבדך יהודה אמר בני לא טוב אנכי מאבותי. גדולה ענוה שבה נשתבח מרע"ה שנאמר (מדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד מה ח"ל מכל האדם: אלא ענו ואינו מתנאה במדה מן המדות שבני אדם רגילין להתנאות בה כגון המלכות והנבואה והחכמה ואע"פ שהיו בו כל המדות הללו ענו מאד מכל האדם. גדולה ענוה שבה נהגדל אהרן ע"ה בנהוג שבבני אדם מכבד את ביתו בכנדים בלות שמא מתנפף הוא בכליו והוא מכבד אבל אהרן ע"ה לובש ח' כנדים ודומה לחתן בחופה ואעפ"כ והרים את הדין: גדולה ענוה שבה נשתבח אלעזר שנאמר (מדבר ג לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר וגו' ואעפ"כ היה משפיל את עצמו לפני גדולת הכ"ה והיה נושא בעצמו קטרת הסמים ושמן המאור ומנחת התמיד ושמן המשחה קטורת הסמים בימיו ושמן המאור בשמאלו ומנחת התמיד חלויה בורעו שמן המשחה חלויה באפונדתו ושמן האמר קטן היה הרי הוא אומר ונשיא נשיאי הלוי אלא שאין גדולה בפלטרין של מלך שנא' (משלי כה ז) אל תתהדר לפני מלך. גדולה ענוה שבה נהגדלו הלויים שכל יש' היו מהלכין כאחד אהם היו וקוקץ ליישב את כל כלי המשכן ולא עוד אלא שמועטין בעגלה ואפ"ה לא נתגאו ולא אמרו אין אנו מקבלין עלינו שאין גדולה בפלטרין של מלך שנא' אל תתהדר לפני מלך. גדולה ענוה שבה נהגדל שאל עהרי כשאמר לו שמואל (שמואל א ט כ) ולמי כל

חסדת ישי' הלא לך ולכל בית אבך זהו חקטין עצמו וא"ל הלא בן ימיני אנכי מקטני שבטי ישראל ומשפחתי הצעירה וכשבקשו למשוח אותנו הטמין עצמו עד שהפילו גורלות שנאמר (שם י-כב) ויאמר יי הנה הוא נתבא אל הכלים. גדולה עונה שבה נהגדל דוד שני (שמואל ב ז יח) ויבא המלך דוד וישב לפני יי ויאמר מי אנכי יי אלהים ומי ביתי כי הביאותני עד הלום וגו' ואמר (חלים כב ז) ואנכי חולעת ולא איש:

פרק המישי בענין חלמוד תורה. גדולה התורה שבה הבדיל ה"ה את ישי' עמו מאומות העולם. גדולה תורה שבזכותה הקב"ה מציל את ישראל מן הייסורין ולא ישלוח בהם תצר הרע ושורה עליהם רוח הקדש. גדולה תורה וגדול כהנה מכל הכתרים. גדולה תורה שמאירה ללומדיה בע"הו ובע"הב שנאמר (משלי ו-כג) כי נר מצוה וגו'. גדולה חורח וגדול שכרה משכר הצלת נפשות ומשכר בנן ב"ה. גדולה תורה מכל כלי המדה שבעול שוקני תורה כל זמן שהם מחישנין הן משיחין שנאמר (איוב יב יב) ביששים חכמה. גדולה תורה שנקרא קדושה שנאמר (משלי ט ז) ודעת קדושים בינה. גדולה תורה שבזכותה ישרי נגאלין מן האומות שנא' (מלאכי ג-כב) זכרו תורת משה עבדי וגומר וכתיב בתריה הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו'. גדולה תורה שנוחני היום בע"הו ובע"הב שנאמר (משלי ד-כב) כי חיים הם למוצאייהם וגו' וכתיב עץ חיים היא וגו':

פרק ששי בענין המצות. גדולה מצוה שמנחלת לעושה בע"הו ובע"הב שנאמר (שם ד-ה) שמור מצותי וחייה. גדולה מצוה שכל המודה במצות ועושה אותם בלב שלם כאילו מודה בהב"ה ובמציאותו ובאלהותו שנאמר (ויקרא כ ז) והתקדשתם והייתם קדושים. כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים כי אני יי המעלה אתכם על חנאי כך העליתי אתכם מארץ מצרים ע"מ שתקבלו עול המצות שכל המודה במצות מודה ביציאת מצרים וכל הכופר בעול המצות כופר ביציאת מצרים:

פרק שביעי בענין גמילות חסדים. גדולה ג"ח יותר מן הצדקה שהצדקה בממונו של אדם בלבד וג"ח בגופו ובממונו. גדולה ג"ח שכל העושה חסד אפילו עם מי שאינו צריך הקב"ה משלם שכרו כגון אברהם עם המלאכים והוא עומד עליהם. והלא דברים ק"ו ומה מי שהוא עושה עם מי שאינו צריך ראה מה פרע לו

הקב"ה מי שעושה חסד עם שצריך עאכ"ו. גדולה ג"ח שגור דין ושכועה נקרע בה. מנין לגור דין ושכועה שאינו נקרע שנאמר (שמואל א ג יד) ולכן נשבעתי לבית עלי וגו' אמר רבא בוכה ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בחורה ובנטילות חסדים:

פרק שמיני בענין כבוד שבתות וי"ט. גדולה שבת שהיא שקולה כנגד כל המצות שכל המחלל שבת בפרהסיא או ע"א שניהם כנכרים לכל הדברים. גדולי שבת שנחנה הקב"ה לבחון בה גירי הצדק שהרי לא פי' מתרי"ג מצות אלא שבת בלבד שנאמר (ישעיה כו ו) ובני הנכר הגלויים וגו' כל שומר שבת וגו'. גדולה שבת שאין כ"ג נכנס לעבודה אחר משיחתו עד שתעבור עליו השבת שנאמר (שמות כט ל) שבעת ימים ילבשם הכהן. גדולה שבת שכשנחלדלו ישראל ממעשים טובים לא עמדה להם אלא זכות השבת שנאמר (מלכים א כ כט) ויתנו אלה נכח אלה שבעת ימים עד שתעבור עליהם השבת. ובימי יאשיהו היא שעמדה להם שנאמר בשביעית שהזכיר להם השבת. גדולה שבת שאינה נדחית אלא מפני סכנת נפשות כגון חולה מסוכן או תינוק שנפל לים או לנהר או לבור או כיוצא בזה:

פרק תשיעי בענין כבוד אב ואם. גדול כבוד אב ואם שהעדיפו הקב"ה יוחר מכבודו שנאמר (משלי ג ט) כבוד את יי' מהונך בלקט ושכחה ופאה ותרומות ומעשרי' אם יש לך אתה חייב וכי' נאמר בכבוד אב ואם כבוד אה אביך ואת אמך בין יש לך בין אין לך ואפי' אתה טהור על הפתחים. גדול כבוד אב ואם שהקישו הקב"ה לכבודו. הרש רבי עידיא רבה אפיההא דבי נשיאה מאי דכתיב (חלים קלח ד) יודוך יי' כל מלכי ארץ וגומר מאמר פוך לא נאמר אלא אמרי פוך בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבוד את אביך ואת אמך חורו להודות על המאמרים הראשונים:

פרק עשירי בענין נשואי אשה. גדול נשוא אשה שמוכרין ס"ח לישא אשה או ללמוד תורה. גדול נשוא אשה הגונה וכשרה שכל טובות שבעלי' סוכבין אותו וכל ישראל שאין לו אשה שרוי בלא טובה בלא עור וכי'. גדולה הבטחה שהבטיח הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנאמר (ישעיה לב ט) נשים שאננות קוסמה וגומר אמר ליה רב לרבי חייא נשים במה זוכין אמר ליה באקריוי בנייהו כבי רב ובאתנהוי להו בני רבנן ומתאחרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן:

פרק אחד: עשר בענין גדול בניסוי גדול שכר גדול בנים
 על הדרך הנכונה והנכונה ואף על פי שצער גדול בני קשה אפ"ה
 אל יתחשל אדם בגדול בניו. ארשב"א נוח לו לאדם לגדל לגיון אחד
 של זתים בגליל ואל יגדל חינוק אחד בארץ ישראל:

פרק שנים עשר בענין משא ומתן. גדולה אמונה לפני
 מי שאמר והיה העולם שבשכר אמונה שהאמינו בו שרתה עליה
 רוח הקדש ואמרו שירדה לפני הקב"ה שני (שמות יד לא) ויאמינו
 ביה וכתיב בתריה או ישיר משה וגו'. גדול האמת שהוא אחד מני
 עמודי שהעולם עומד עליהם (אבות פו א) דחנן רשב"ג אומר על
 ג' דברי העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום. גדול האמת
 שכל מי שעושה מלאכתו באמת עם חברות כאלו קיים התורה כולה
 שנאמר (תלי קיט קעב) צדקתך צדק לעולם וגו' הא למדת שכל
 מה שנברא בו ימי בראשית שהוא קיים על האמת:

פרק שלשה עשר בענין הדין. גדול המשפט שקרא
 הקב"ה שם כסאו משפט שניא' (שם פט טו) צדק ומשפט מכון
 כסאך. גדול המשפט שהשונא אוהו אין רפואה למכתו שנאמר
 (איוב לד יז) האף שונא משפט יחברש. ואין חבישה אלא רפואה
 שנאמר (תלים קטו ג) ומחבש לעצבותם. גדול המשפט שלא חזר
 העולם לתהו ובהו אלא על המשפט. והיכן בדור המבול שנאמר
 מכלי משים לנצח יאברו. המשים הזה אין אנו יודעים מה הוא
 אלא שלמדנוהו בואלה המשפטים אשר חשים וגו' הרי המשים הוא.
 הדין. גדול המשפט שבעון חוסר המשפט הרבים נענשו. גדול
 המשפט שבו נמחלין עונותיהן של ישראל שנאמר (ישעיה ד ד) אם
 רחץ יי את צואת בנות ציון וגומר ברוח משפט וגומר:

פרק ארבעה עשר בענין השמה בחלקו. גדול התנהגות
 מיניעו יותר מיראת שמים שכיראת שמים כתיב (תלים קכח א)
 אשרי כל ירא יי. ובמלאכה הוא אומר (שם קכח ב) יגיע כפיך
 כי תאכל וגומר אשריך בע"הו וטוב לך לע"הב. ולא שרחה שכינה
 על משה אלא מחוק מלאכה שנאמר (שמות ג א) ומשה היה רועה
 וכתיב וירא מלאך יי. גדולה מלאכה שבטת בריות ברא הקב"ה
 בעולמו ולא מסר מלאכה אלא לבני אדם בלבד. וכן היה רבי מאיר
 אומר ראית מיטיף ארי סבל דוב קיץ שועל חנוני או אחד מהחיות
 עושה מלאכה למה לא ניתנה להם מלאכה לא מפני שהם טפלים
 אלא מפני שהמלאכה עריפא. גדולה מלאכה שכל הנביאים התעסקו

בה: **ביעקב כתיב (ראשית ל לא) 'אשובה ארעה צאנך וגומר'.** **מרע"ה** (שמות ג א) **ומשה היה רועה זוגי.** **דוד ע"ה** (תלים עם ע) **ויקתהו ממבלאות צאן:** עמוס (עמוס ו יד) **כי בוקר אנכי ובולם שקמים.** גדולה מלאכה שלא שרחה שכינה בישראל עד שעשו מלאכה שני (שמות לט טג) **וירא משה את כל המלאכה וגומר ויברך אוהם משה.** ומה ברך אוהם אמר להם ידו הצון שהשרה שכינה במעשה ידיכם: וכן היה שנאמר **והענן מלא את המשכן.** גדול השמח בחלקו והמחפרנס ממלאכתו שבמדה הטובה הזאת ניצול מכמה עבירות מן הקנאה וההטור ומן הגנבת והגול:

פרק המשה עשר בענין הכעס והתספה. גדול המעביר על מדותיו ואינו כועס שהקב"ה אוהב אותו ושומע הפלתו דתניא שלשה הב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משחכר ומי שאינו עומד על מדותיו. גדול המעביר על מדותיו ואינו כועס שכל הכועס נקרא רשע שנאמר (תלים קיב י) **רשע יראה וכעס:**

פרק ששה עשר בענין התנופה והליצנות. גדול ענשת של חנופה שהיא שקולה כנגד ע"א וג"ע וש"ד. גדול ענשה של חנופה שכל המחניף כאילו עובר על תורה שבכתב ותורה שבעל פה שנאמר (ישעיה כד ה) **והארץ חנפה תחת יושביה כי עברו תורות חלפו חוק.** תורה אין כתיב אלא תורות:

פרק שבעה עשר בענין אהבת החברים: גדול השלום ושנאו המהלוקת שאפי' עובדין ע"א כב יכול אין שכינה יכולה לנגוע בהם שנאמר (הושע ד יו) **חבור עצבים אפרים:** גדול ענשה של שנאת חנם שהחריבה ירושלם וב"ה וסמך לדבר ***איכה *משבה *ברד *העיר ד"ה איב"ה.** הניא מקדש שני שהיו עוסקין בחורה וג"ה מפני מה הרב מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"א וג"ע וש"ד:

פרק שמונה עשר בענין לשון הרע. גדול ענשו של ל"ה מעונש ע"א וג"ע וש"ד: מע"א דכתיב (שמות לב לא) **אנא חטא העם הזה וגו' גלוי ערוות (ראשית לט ט) הרעה הגדולה.** ש"ד (שם ד יג) **גדול עוני מנשוא.** בכלן נאמר גדול או גדולה ובל"ה גדולות שנאמר (תלים יב ד) **לשון מדברת גדולות.** גדול עונש נבלות הפה דתניא כל המנבל את פיו אפילו נחם גור דינו של ע' שנה לטובה נהפך עליו לרעה:

פרק תשעה עשר בענין כסוי הסוד. גדול כסוי הסוד

שכל המגלה סוד חברו כאילו שופך דמים שני (ויקרא יט יז) לא
הלך רביל וגו'. גדול המכסה סוד חברו שהוא מקיים מחשבות
חברו ואם אינו מכסהו הוא מפר מחשבתו ולא יתקיים הדבר יספני
שהוא מגלהו.

פרק עשרים בענין דרך ארץ. גדול דרך ארץ שהוא
שקולה כנגד כל התורה כדרוש בר קפרא אי זו היא פרשה קטני
שכל גופי התורה חלויין בה הוי אומר זו דרך ארץ שנאמר (משלי
ג ו) בכל דרכיך דעה וגו'. גדולה דרך ארץ שהיא שקולה כנגד
כל התורה. גדולה דרך ארץ שכל מי שיש בידו דרך ארץ הוא
אוהב להקב"ה ולבריות. גדול השלום שעליו העולם קיים דתני רשב"י
אומר על ג' דברים העולם קיים וכו'. גדול השלום ששם הקב"ה
שנכתב בקדושה יסחה על המים להטיב שלום בין איש לאשתו.
רבי מאיר היה יושב והורש כליל שבת והיתה אישה אחת שם
ששומעת קולו וערב לה המחנה שם עד שנשלם הלכה לביתה
ומצאה הנר שכתב אמר לה בעלה היכן היית אמרה לו הייתי יושבת
ושומעת קולו של הרשן אחר. נשבע לה שלא חמכי לשם עד
שתרוקי בפניו. מרדה מביתו ועשתה שלשה חדשים חוצה עד ששמע
רבי מאיר בא אליה ומצאה עם הנשיא אמ' שמא יש בכם מי שיודעת
ללחוש את העין שעני מרדה עלי אמרו לה שכינותיה הרי המקום
כבר עשה רצונך להכשילו וחרוקי בפניו וחצא. אמר לה אמרי אחת
אמרה פעם אחת כבר רקקתי ז' פעמים אמרו לו תלמידיו כל כך
בית את התורה אמ' להם דיג לעבה להיות כרבו. לא דיג למאיר
שידא שות לקונו שהרי שמו הגדול שנכתב בטהרה יסחה על המים
כדי להטיל שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שלא התחיל הקב"ה
לבראת דבר בעולמו אלא ברבר שהוא שלום ואיזה זה האור שנאמר
(ראשית א ג) ויאמר אלהים יהי אור. ומנין שהוא שלום שנאמר
(ישעיה ס"ח ז) יוצר אור וכורא חשך עושה שלום. מכאן אמר רב
ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו פירוש האור
נקרא שלום לפי מקדימין הנר שהוא אור ושלום ליון. רבי שמעון
בן הלפתא אומר מנין שאין כלל מחויק ברכה אלא שלום שנאמר
(תלים כ"ט יא) יי עון לעמו יחן וגו'. גדול השלום שכשמלך המשיח
בא אינו יפוח חחלה אלא בשלום שנא' (ישעיה נב ג) מה נאוו
על דהרי רגלי מבשר וגו'. גדול השלום מן הברכה ומן השמירה
שהוא מסיים בו כיצד יברכך יי זו ברכת פרי האדמה ולרות האדם

ולדות תבהמה ובה"א (דברים כו טו) השקיפה ממעון קדשך וגו'.
 ושטרך מן הגייסות ובה"א (תלים לא כד) אמונים נוצר יי'. יאר
 יי פניו אליך אלן מעמי תורה ודקדוקיה. וכן הכתוב אומר (משלי
 ו כג) כי נר מצוה וגו'. ויהנך שימושך עליך חוט של חסד ובה"א
 (דברים כח י) וראו כל עמי הארץ וגו'. ישא יי פניו אליך שאם
 ידן עונותיך כנגד זכותיך ביום הדין יכריע לך כף מאונים של זכות
 ובה"א נשאת עון עמך וגו'. ואעפ"כ השלום חביב מכלם שהוא
 באהזנה שני וישם לך שלום. גדול השלום שנתן לבעלי תשובה
 שני (ישעיה נו יט) כורא נב שפחים וגו'. גדול השלום ששמו של
 הקב"ה נקרא שלום שנאמר (שופטים ו כד) ויקרא לו יי שלום.
 מכאן או"ל שאין שואלין בשלום לא בבית הכסא ולא בבית המרחץ
 ולא במקום הטנופה. וגרסי' באבות דר' נתן הלל אומר הוי מתלמידיו
 של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וגו' מלמד שהיה אהרן שואל
 בשלום בוגרי ישראל ורשעי יש' וכשהיה אחר מהם מבקש לעשות
 עבירה היה אומר אוי לי סחר יבא אהרן ושואל בשלומי היאך אני
 משיבו והיה כוש ולא היה סורח. וכן איש שהיה צודק את חבריו
 היה אהרן הולך אצלו ואומר לו בני למה צהבת חבריך עתה בא
 אצלי והיה בוכה ומתחנן ואומר אוי לי שצהבתי את חברי שהוא
 גדול ממני שהרי עומד בשוק לך בחסוד ובקש ממנו מחילה וכך
 אומר לחבירו כיון שיעאו לשוק ופגעו זה בזה היו מגפפין ומנשקין
 זה את זה. וכך היה אהרן עושה כל הימים עד שהיה מטיל שלום
 בין איש לחבירו. וכן איש שהיה צודק את אשתו ומשלחה מביתו
 היה אהרן עושה שלום ביניהם. אם סרח האיש על האשה אומר
 לה אהרן הריני עורבו שלא יכה אותך יותר ולא יקללך מעתה וכן
 אומר לאיש הריני עורבה שאינה סורחת עליך מעתה. וכן היה
 עושה כל הימים עד שעושה שלום בין איש לאשתו והיתה האשה
 מתעברת ויולדת ואומרת לא נתן לי הבן הזה אלא בוכות אהרן
 והיו קורין שמו אהרן. ואו"ל יותר מני אלפים בישראל היה שמו
 אהרן. וכשמת חלצו יותר מכ"ד אלפים בנים ובני בנים ולכך נאמר
 (מדבר כ כט) ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל. ועוד
 דרש בר קפרא שאפילו העליונים צריכין לשלום שנאמר (איוב כה
 ב) המשל ופהד עמו וגו' כיעד הרקיע הוא של מים שנאמר (תלים
 קד ג) הסקרה במים תוי והכבובים הם של אש שני הללוהו כל
 כוכבי אור והם בשלום זה עם זה לא הם סדחתין את הרקיע ולא

הרקיע מכבה אותם לכך נאמר עושה שלום במרומו המלאכים הללו גופיהן ברואים מן המים וקפואין ועומדין כזכוכית שני וגוהו: כתרשיש וראשהו של אש שני ומראהו כמראה הבוק. וכחוב ועינו כלפיך אש לא זה מרתח את זה ולא זה מכבה את זה הנה עושה שלום במרומו. מעולם לא ראתה חטה פגימתה של לבנת ולא פנימת הקשת אלא כשהלבנת מתחלת לחסר מתחלה חסרה מן הצד הרתוק מן החמה. והקשת לעולם אחורי החמה שאילו היתה לפניו היו אומרים עובדי החמה ראו כחו של אלהינו שהקשת לפניו יורה חצים ויתחוק ידי ע"א. ד"א עושה שלום במרומו הכריע בין העליונים והתחתונים כיצד ביום ראשון ברא השמים והארץ מן העליונים ומן התחתונים. בשני ברא מן העליונים שנאמר יהי רקיע. בג' ברא מן התחתונים שנאמר תדשא הארץ וגו'. בד' ברא מן העליונים שנאמר יהי מאורות וגו'. בה' ברא מן התחתונים שנאמר תוצא הארץ. בששי ברא את האדם אמר אם אני בוראו מן העליונים הרי זו מוספת על התחתונים בריה אחת. מה עשה בראו מן העליונים ומן התחתונים. שנאמר (ראשית ב ז) ויצר יי אלהים את האדם עפר הרי מן האדמה. ויפח באפיו נשמת חיים מן העליונים לכך נאמר עושה שלום במרומו. ומה אם העליונים שאין ביניהם לא שנאה ולא קנאה ולא תחרות צריכון שלום. תחתונים שיש בהם כל המדות הללו עאכ"ו. גדול השלום שלא שבח הקב"ה לאהרן אלא בשלום שני (מלאכי ב ה) בריתי היתה אהו החיים והשלו נתן לו מה שלא נתן לשום אדם ולא אפי' מקצת מ"ה שיכנס לפני לפניו. מה שאין אדם יכול ליכנס לשם אפילו אותם שכתוב בהם ודמוח פניהם פני אדם. שנאמר (ויקרא יז ז) וכל אדם לא יהיה וגו'. גדול השלום שבו נתבשר דוד שני (ד"ה א י"ב י"ה) ורות לבשה את עטשי ראש השלישי וגו'. גדול השלום שהוא קודם לשבחו של הקב"ה שכן מצונו כשבא יהוה אצל מר"ע לא פתח לו לא ביציאת מצרים ולא בקריעת ים סוף ולא בעשרת הברות ולא במן ולא בשלו אלא בשלום שני (שמות יח ז) ושאלו איש לרעהו לשלום וגו' ואחר כך ויספר משה וגו'. גדול השלום שכל מצות שעושה הרשעים בע"הו נתן להם שכרם בע"הו כגון חיים ובנים ועושר ונכסים חוץ מן השלום שנאמר אין שלום אמר יי לרשעים. גדול השלום שאפילו עשה אדם כמה מצות ולא עשה שלום אין בידו כלום שכן מצונו ביהוה שעקר ע"א מישראל והשמיד

בית אחאב והרג לאחבל ולפי שלא עלה בידו שלום כאילו לא עשה
 כלום. שנא' (מלכים ב ט יח) וילך רוכב הסוס לקראתו ויאמר כה
 אמר המלך השלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום טוב אל אחריי.
 גדול השלום שהוא קודם למלחמת הרשות כדגרסי' באלה הדברים
 רבה וקראת אליה לשלום ראה כמה כחו של שלום שכשפרע הב"ה
 לעמון ומאב מנע מהם השלום שני (דברים כג ו) לא תדרוש שלוםם
 וגו'. וגרסינן בעירובין ירושלמי א"ר יהושע הלוי מפני מה מערבין
 בתצרות מפני דרכי שלום. מעשה באשה אחת שהי' שנואה לחברת'
 שלחה עירוב' ביד בנה נסכתיה וגפפתיה ותשקתיה אחא לגבי אימיה
 אישחעי לה עובדא אמרה הכדין דהימח לי ולא הויה ידענא מתוך
 כך עשו שלי' ביניהם הה"ד (משלי ג יז) וכל נתיבותיה שלום. גדול
 השלום שלא גלו אבותינו עד שהגירו השלום ותפסו המחלוקת לפי
 גלו לבין האומות שני' (איכה ג יז) ותנוח משלום נפשו וגו'. ומיום
 שחרכ ב"ה נתמעט השלום שנאמי' (ירמיה כה לו) ונדמו נאות השלום.
 ואנו חייבים לדרוש איש בשלום רעהו וכן אנו חייבים לדרוש את
 שלום ירושלם בית קדשנו וחפארתנו שני' (שם כג ו) ודרשו את
 שלום העיר וגו' כי בשלומה יהיה לכם שלום. וכשיבא מלך המשיח
 שיגלה במהרה בימינו בשלום ויושיע אותנו שנאמר (ישעיה נה יב)
 כי בשמהה חצאו ובשלום תובלון ההרים ותגבענה יפצחו לפניכם
 רנה. ובחייב (שם ט יז) ישמחי פקדתי שלום. וברכת הארץ בשלום
 שנא' (זכריה ח יב) כי זרע השלום תגפן תהן פריה והארץ תהן
 את יכולה וגו'. ארץ ישראל מתרוממת בשלום שני' (תלים קמו יד)
 השם גבולך שלום. ובזכות השלום הקב"ה מכין כסאו של דוד שני'
 (שם עב יז) יפרח בימיו צדיק ורב שלום. וכן בשלום מכין כסאו
 וכסא זרעו אחרייו ובונה לו בית נאמן לעולם שנאמר (שם יח נא)
 מגדול ישועות סלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם:

תם מדרש גדול וגדולה

סדר גן עדן

(נוסחא ב')

שלוש חומות יש לו לגן עדן וכלם של אש. החומה החיצונה היא של אש שתורה נראית ואינה נראית ולהט החרב סביב החומה החיצונה מתהפכת סביבותיה וארבעה פתחים יש באותה החומה החיצונה ושיעור כן כל פתח ופתח מאה ועשרים כאמה ולהט החרב מתהפכת כל היום וכל הלילה ואינה שוקטת ואוכלת כל ירק עשב וכל דבר הקרוב אל הגן כשיעור טיל. באותה חומה החיצונה עד חומה השנית היא במרה שש מאות כאמה ושם החסידים שבאומות והמלכים שבאומות אותם שהצילו להם לישראל ושם הגרים שנתגירו ואינם מקיימם כראוי ביראת השם יתעלה. ומשעת המנחה והלאה מתקבצים מלאכי חבלה אצלם להוציאם משם ולהוליכם לגיהנם וכלם צועקים והמלאך הממונה שם אעורי"ל שמו הוא בא ואוחז בהם ומציל אותם מידם ותורים עד תפלת ערבית מן המנחה שלשה פעמים והם צועקים אצל אברהם בקול רם ואוחז המלאך חוזר ואוחז בהם כמתחלה וכל זה כדי לצער אותם. ושם באותה חומה החיצונה כל אותם שעשו צדקה ברכים לעשות שם ולא לשם שמים והללו מצטערים שלשה פעמים בכל יום ואוחזים בהם שני מלאכים ומצילים אותם מיד מלאכי חבלה. כל אותם שקבלו עונשם בניהנם ויצאו משם באים עמם שלשה מלאכי השרת ומביאים אותם עד מקום להט החרב המתהפכת ושם מקבלים טהרתם ונכנסין חוץ החומה החיצונה הזאת ושם עומדין והם נהנין טעם מועד מויו הצדיקים אשר מכפנים אבל אין מצערין אותם. כל אותם רשעים שהרהרו תשובה קודם שיצאו מן העולם לאתר שקבלו עונשם נכנסים בחומה הזאת ועומדים שם עד שקדש היום בערב שבת והרהרות שבגן עדן בפנים עולה מהרי"ל אל המלאך מכניס לכל אלו ומראה

להם מקום מעמד נועם הרוחני העולות למעלה ושם נקרת הצור
 והוא נותן להם מקום ונכנסין שם במוצאי שבת בזמן שישראל אומרים
 קדושה דסדרא כל הרגחות יורדות למקום מושבן וכל אחר ואחד
 מכיר מקום מושבו ומעמדו:

ההומה השנית היא מאש ירוקה ואדומה והמלאך פני"א אל
 טמונה עליה. ושם באותה הומה מכפנים כל אותן הנותנים בניהם
 ללמוד תורה והם לא יכו אבל השתדלו עמהם ושם בעלי מעשה
 כרצו כשמעם דברי תורה או דברי מוסר. השם האור מנעם הצדיקים
 עוצר עליהם כרצו ומיד נגנו. כל אותם המצפים למשיח וכל רואים
 משם למשיח בכל יום פעם א' ביום ששי משעה שישראל משתדלים
 לשבת כל היכלות אשר בגן עדן מדעועין והיכל הפנימי אשר המשיח
 בו הוא הנקרא קן ציפור והמשיח יוצא משם וכל הצדיקים יוצאים
 עמו ומחלבו ככגרי נקם העתידין לו לישועתן של ישראל ונכנסין
 כלם עמו עם האבות יוצא משם ועומד בחצי הגן במקום העמוד
 אשר באמצע ואוחז בארבע הטבעות אשר בארבע פנות הגן ונותן
 קולו ומודיע הרקיע אשר על הגן:

גן עדן קודם שנברא העולם נברא הוא וכל הקוניו וכל מטעיו
 והרקיע אשר עליו וקרקעיתו אשר מחחת ולאחר אלף שם"א שנים
 שלש שעות ושתי רגעים נבראו שמים וארץ. קרקע הגן הוא כשברא
 הקדוש ב"ה גן עדן נטל שלג מחמת כסא הכבוד וממנה נעשה קרקע
 הגן וזה קרקעיתו של גן נוגע ואינה נוגע עם הארץ הונחת שהוא
 למעלה מכל הארצות. רקיע שעל גבי הגן כעין כל הגוונן כמעשה
 לבנת הספיר ושמו של הק"בה הקוק באמצע הרקיע וארבע טבעות
 בארבע קצות הרקיע וארבע אופנים בכל טבעות ובאמצע הרקיע
 עמוד אחד והעמוד הזה נעוץ מקרק' הגן עד שנאחו פני כסא הכבוד
 והוא מכוסה מענן הכבוד והמלאך גבריאל לבוש הבדים עומד עליו
 פעם ביום אוחז בטבעות הרקיע והעמוד חוזר והרקיע סובב ואותיות
 שם המפורש בולטות ונוצצות ועולות ויורדות קול קורא התכוננו מתחת
 צדיקים קדושים אשריכם שוכתם לכך מי שמע כזאת וסי ראה כאלה
 בהיות קול גנון הרקיע בנסעו על יד האיש לבוש הבדים והוא
 מסתלק והרקיע עומד והעמוד מנגן עולה ויורד עד שנמשך אור
 וזהו אור נועם מלמעלה באותו עמוד והצדיקים עומדים כנגד האור
 ההוא ונהנים ממנו עד חצות לילה בחצי הלילה כשברא הק"בה ליכנס
 עם הצדיקים שומעים קול סביב הרקיע והעמוד מנגן וקרקע הגן

מחנשא והצדיקים עולים מהופותיהם לקראת בוראם וכל הגן מתמלא
מכבודו באותו שעה מודווגים הרוחות זכרים ונקבות כפי מה שהיה
קודם שנבראו ומאותו נועם האותם לתנוח בנועם י"י כלם עושים
פרי והפרי שלהם שנמשך מהם הרוחות לגרים כענין שהיו אברהם
ושרה שהיו מוציאין רוחות לגרים אשרי מי שזוכה בעולם הזה להמצא
באותה שעה ברנת של חורה. אור והרו של הק"בה הוא נשאר
בגן עדן והוא עולה וכל הצדיקים משורדים בהעלותו בבקר. מסכתה
קרקע הגן מטל שעתיד הק"בה להתחת בו מתים והצדיקים יוצאים
וגונון ממנו כענין מלאכי שרת למעלה. בעת שהמשיח יוצא ואותו
בארבע הטבעות ונתן קולו אזי מודיעו כל הרקיע שעל הגן ושבעה
מלאכים מוזמנין אצלו ואומר לו בחוד י"י החדש כי כבר הגיע זמן
מלכות הרשעה שחעקר ממקומה והקול נשמע מבחי כנסיות. ובחי
מדרש שאומרין בכל כוחן אמן יהא שמיה רבה מברך לעולם לעלמי
עלמים אזי הק"בה מועזת כל הרקיעים ומוריד שתי דמעות לים הגדול
והצדיקים נכנסין והמשיח נכנס לאותו היכל הנקרא קן ציפור:

החומה השלישית היא מאור המעורב בחושך והיא לפנים
בגן עדן ומשם והלאה ענין הגן ומעלותיו והנאותיו ובניינו והוא
כמעשה לבנה הספיר אשר נטע הוא יתעלה להנאת הרוחות לארבע
רוחות מארבע ויות מנשבות עליו ואלו רוחות הם מענין החיה אשר
תהח אלדי ישראל והיא החיה הרומשת אשר שרצו המים מעדן
העליון אשר עין לא ראתה אלדים וולתך יעשה למחכה לו. לפנים
מן החומה הזאת הוא הנונה מראה דמות כבוד י"י. משם והלאה
מדור הצדיקים שהם הרוחות ומשנכנסות שם מיד נגלמות מאור
העליון הנושב בגן ומחלכשות בו במלבוש זך וקדוש ואותו המלבוש
הוא בדיגמתו אשר היה בעולם הזה באותו מלבוש הולכים ומכורים
אלו לאלו וכל אחד ואחד כפי הראוי לו:

שבע מעלות הצדיקים הן בגן עדן בשבע חופות נפרדות אלו
מאלו כפי מעלתם: המעלה הראשונה היא מעלת אותם הנקרא'
צדיקים והם כל אותם השומרים ברית קודש בעולם הזה שלטו
ביצום ואחרי בן שמרו תורה. כנגדם למעלה משרתי עליון אותם
המלאכים הנקראים אראלים. ראש המעלה הזאת יוסף הצדיק בן
יעקב והוא המשרת בחופה הראשונה שהיא היכל הראשון אשר בגן
עדן: המעלה השנית היא מעלת אותם הנקראים ישרים והם הישרים
בדרכיהם ובכל מה שעושין בעולם הזה כיושר לבם בלא תרהור

דברים רעים וכל מעשיהם ישרים לנגד בוראם. כנגדם למעלה
 אותם המלאכים הנקראים השמלים ואלו הם לפנים סמעת הצדיקים
 תל אלו ואלו נאמר אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים אח פניך.
 וראש המעלה הזאת פנחס בן אלעזר והוא המשרת בחופה הזאת
 שהוא היכל השני בן ערן: המעלה השלישית היא מעלת אותם
 הנקראים חמישים והולכי בעולם הזה בחמימות לבם ואינם מהרהרים
 אחר מדותיו של הק"ב והשתדלו במעלו הראשונים בצדק וביושר
 בחוק לבבם ושמרו דברי התורה והמצות. כנגדם למעלה אותם
 המלאכים משרתי עליון הנקראים חרשישים וראש המעלה הזאת
 אלעזר בן אהרן הכהן המשרת בחופה זאת שהוא היכל השלישי
 בן ערן: המעלה הרביעית היא מעלת אותם הנקראים קדושים והם
 דכתיב בהם לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם ואלו
 הם שכל מפתחות שערי נן ערן ברשות ובעת שהעמדה אשר באמצע
 הגן נוסע ומנגן מאלו הרקיע אשר על נן ערן חזר אלה יוצאים
 חולה לקראת בוראם מתקרבים אצל העמוד והאיש לבוש הבדים
 אוחז בארבע המבעות אשר ברקיע ועמוד הרקיע מכה במבעת אשר
 במורה הרקיע וכל האילנות אשר בנן מרננים ומשבחים ואוי כבוד
 אלרי ישראל בא ועליו נאמר והנה כבוד יי אלרי ישראל בא מדרך
 הקדש והארץ האירה מכבודו והן ערן ומעלת קדושים אלו פותחו
 תהילה ואומרים ק' ק' ק' יי שבאות מלא כל הארץ כבודו תל מעלת
 קדושים הללו הוא אהרן הכהן קדוש אלוהיו: המעלה החמישית
 היא מעלת בני תשובה אשר שברו דלתי נחשת ושבו לקונם כראוי.
 כנגדם למעלה היא מעלת משרתי עליון קדוש ומכון מעלתם היא
 למעלה במקום אותם הנקראים אופנים ואין מי שישיג מעלתם של
 אלו כי גבוה מעלתם מאוד ונועם השם שניע אליהם מזהר החשובה
 העליונה אשר עין לא ראתה וכל הצדיקים נכונים מחופתם של אלו
 ואפילו הרשעים שבגיהנם הואן וזהר מעלתם וצועקים ואומרים רבון
 העולמים משוי פנים יש ברבר אנו ושבתופה הגדולה היא הטאנו
 יחד ועברנו דרך התורה יחד ומפנימה יש להם המעלה הגדולה
 היא ואנו בני צלמות סבור גיהנם מיר נודמן להם ברקיע המלאך
 ואומר להם שוטים שכעולם נוח לכם שלא תצאו לעולם אותם
 הצדיקים הטאו כמכם והיהרו תשובה לאחר נן וחזרו לקונם ולפיכך
 זכו לכל הכבוד והוא זמנשה מלך יהודה מטונה עליהם: המעלה
 הששית היא מעלת חנוקות של בית רבן שלא טאנו והיא מעלה

פנימית יותר מאלו ובכל יום יום מטטרון שר הפנים יורד דרך העמוד ולומד להם תורה ומחיצתן גדולה מכלם ובחצות הלילה עולים למחיבת עילאה והק"בה לומר להם תורה ומשתעשע בה. כנגדם למעלה אותם הנקראים כרובים ועליהם נאמר את מי יורה דיעה ואח מי יבין שמוע גמולי מחלב עתיקי משדים וראש המעלה הוא למטה הוא יהושע נער משרת משה: המעלה השביעית היא מעלה אותם הנקראים חסידים והיא מעלת פנימית על הכל. כנגדם למעלה הוא מעלת החיות הנקראים חיות הקודש ואברהם יצחק ויעקב סמוני עליה נאדם הראשון שם על פתח היכל הזה. ופתח יש לתומה השביעית הוא כנגד שבע מעלות הללו וכל מעלה ומעלה מאלו נכנסת בפתח למעלה ההיא והשומרים עומדים על כל פתח ופתח. כח צדיקים נכנסין בפתחם כח ישרים נכנסין בפתחם וכן כל מעלה ומעלה משבע מעלות הללו:

בגן עדן יש סך החנוכה ולפנים עני קשור ינוגה סביבותיו. בצד צפון יש מסך פרום מנוגה ואש ירקרק מפריד בין שאר רוחות הגן ושם היכלות נהרות מן הצדקניות הכשרות שבישראל. בצד רוח מזרח יש היכל גנה ומתום והוא נקרא היכל נוה והיכל זה בני כעצם השמים למותר ושם כל קדויות סביב אותיות בולטות ונוצצות אלו עולות ואלו יורדות פורחות אלו מכאן ונהרות מכאן בצד אחר ואותן האותיות אשר בצד האחר פורחות משם ונהרות מכאן ומחלפות אלו באלו ואין משתכשות לעולם ואין מי שיעמוד בדן כי אין עומדות אפי' רגע. פרחים מעשה שבכה מארבע גוונות נוה נוצצים לשם. ביום השבת נכנס לשם המשיח עם האבות והאותיות משתבנות (נ"א משתבנות) קודאין האותיות ושמים שמה גדולה ואין מי שיודע מהו. ושם באותו היכל ולפנים פתח פתוח לשם ושם מן הפרוכת נפנים כל דיוקני הרוגי לוד ועשרה הרוגי מלכות קם המשיח ונכנס לשם ורואה אותם הדיוקני נושא קולו וצווג כארי וכל הגן וכל הצדיקים מוועים והעמוד אשר באמצע הגן מודעוץ ועולה ויורד וארבע אופנים מוזמנים שם ואוהזים בארבע הטבעות והרקיע סוכב והקול נשמע במרומים והק"בה מודיד שתי דמעות כאותה העמד למטה והאופנים נכנסין אצל המשיח והאבות נכנסין כלם בפתח שער הקדים אשר בהיכל ההוא ושם האוים כל מעלות הצדיקים של לוד וי' הרוגי מלכות ועומדים כלם ומשיח ואותם האופנים כלם ינשאו ועולין אצל מ"ה הקודש ב"ה ונשבע להם ללבוש כגדי

נקם ולדין את נקמתם מן האומות שנאמר ידן בגוים מלא גיוח ותורים אצל המשיח והטה ואבות נכנסים אצל ראשי ישיבות אשר שם ושמהים בחרושי התורה שחדש כל אחד ואחד בעולם הזה ומשם נכנסו כל ראשי ישיבו והשיבו והולכים לישיבתו של משה רבינו ע"ה ומשה וכל צדיקים שהיו ברור המדבר כלם יושבין לפני ולומדין תורה והוא מפרש להם קבלת התורה כפי אשר קבלו במרום: **בגן עדן** לפאת צפון יש שבע מדורות מוזמנות היכלות הצדקניות שבשראל המזכות לאל במילות חסדים והמזכות תורה לבניהם. הדירה הראשונה אשר שם בחיה בה פרעה וכמה הם הצדקניות אשר שם המגדלו יחומים והמסבירות פנים להלמידי הכמים המהארחין אצל בעליהן והנחננה צדקה בסתר וכל יום ויום מתעטרות עם זוהר עטרת יו השכינה וקוראים עליה אשריך שוכית לגדל ולהמשיך ענף תפארת בעולם. הדירה השנית יש שם כמה צדקניות מישראל ושם יוכבד אשת עמרם ראש עליהם ושלשה פעמים בכל יום מכריזין עליה אשריך שוכית לילך בן אחד ראשו והגלו ערפל. הדירה השלישית אשר שם מרים הנביאה וכמה צדקניות העומדות עמה כל אותן המזכות לבעליהן לדרך טובה ולעבודה בוראן ובכל דירה ודירה חופות שאננות ומלאכים ידועים מסתים על כל דירה ודירה. הדירה הרביעית אשר שם חולדה הנביאה וכמה הן הצדקניות העומדות באותה הדירה. הדירה החמישית אשר שם אביגיל וכמה הן הצדקניות עמה יושבות בטת בתופתן. מדן והלאה דירת האמהות שרה רבקה רחל ולאה ובחצות הלילה כשהקדוש ברוך הוא נכנס עם הצדיקים קול קורא בגן התכוננו צדיקי לקראת כוראכם אשריכם שוכיתם לכל הכבוד הזה באותה שעה פורחות הנשמות ומודוונות כל אחת ואחת כראוי ולפי מעלת מעשיהם הם רואים ומשיגין ונהנין ומעלתן והנאתן עין לא ראתו אלהים ולחק:

בגן עדן יש ראש ישיבה בדיכל האגוז והוא היכל הנונה סתום ונגמ סמוך מהיכל קן צפור והוא נקרא רב גדיאל נער וכל עומקי התורה וסחריה הוא מגלה ועל ידו נגלים וכל הצדיקים האוחס אצלו וה נולד בימי השמד והיה לומר חורה במער' אחת והו' בן שבע שנים ובאו האויבים ומצאוהו ועשאוהו חתיכות ועלתה למרום נשמהו ואומרת כמראה הקש' אשר יהיה בענן כיום הגשם כן מראה הנונה סביב הוא מראה דמו כבוד יי' והעמידו הק"בה לפניו ונשבע

לו להטילו היכל הנונה ולגלות על ידו בן עדר סחרים ועמוקי אשר
 הם בחורה ולא יגלו קודם לכן וכל הצדיקים אשר בגן עדר טחאנים
 לראותו ושומעים ממנו עומקי החורה וסחריה: בשעה שהוא יוצא
 אותיות שם המפורש בולטות תוצאות על ראשו וכל הצדיקים שמחים
 הוא נכנס תפל על פניו גועה ובוכה על שלא זכה להיות לו בן
 בעולם הזה ויהושע בן יהוצדק הכהן הגדול הוא עומד עליו ואומר
 בו ומעמידו על רגליו ואומר לו קום לך חורי חורי הם בניך. שבעה
 חעניה התענה רבי יוחנן בן זכאי כדי לראותו והראהו גני שבעה
 רקיעי בחלום ולבסוף כלם ראה אותו כוהר הרקיע ושבעים מלאכים
 סביבותיו והמישים ספתחות בידו וכמה צדיקים כחות כחות לפניו
 ואותיות שם המפורש על ראשו ונגנו סיד ולא ראהו היה שואל
 עליו אמרו לו ער כאן הורשית זהו מראה הקשת אשר יהיה בענן.
 חזרו חכמים על אביר ומצאו שמעולם לא ראה צורת אדם ולא
 נסחכל בקשת בריחו ולא הוריד ידו מטיבורו ולמטה ולא קם מן
 החורה להשמדל בדרכי העולם לא היה צדיק בעולם בצער שלא
 היה עמו בצער בעולם לא דבר דבר חוץ מן החורה או מן דרך
 חורה הוליד בן זה ומת ילדתו אמו ומתה ונשאר יתום וגדל הוא
 בצער ולימד חורה הרבה והרגוהו הכה לכל זה:

הצדיקים כלם דואן אלד לאלו יודעין ומכירין ידיעה גמורה
 ידיעה שאין בה חסרון. כשעולות הנשמות בערב שבת לנן ערן
 העליון של מעלה כמה כרויים הם מפריון מעלה ומטה וכלם מחפשים
 באותו מלבוש ועולין למעלי ושם ברקיע ערכות עומד מיכאל השר
 הגדול ומזבח לפניו וכל נשמות הצדיקים מקריב על המזבח ההוא
 ואין באות ריח מכושם שהיו עושים מעשיהם בעולם הזה הק"ב
 משיב רוחו אליו כי ברוח היוצא באים בעולם הזה ואותו רוח שב
 ומשיבו אליו ועל סבה זו בני אדם חזרין לסבחם ראשונה. ובאותו
 זמן שמיכאל מקריב קרבן הנשמות משיב רוחו אליו ומכניסו פנימה
 ויש זמן שה"קב משיב רוחו אליו ואינו מכניסו לפנימה ובשאינו
 מכניסו לחוכי הרוח החורה לכאן לכאן ומשוטטת לגיהנם וכשמכניסו
 לחיקו מכניסו לנן ערן שבארץ וכשמכניסו פנימה בחוכו מכניסו לנן
 ערן של מעלה. ואיתומא נשמתו של אדם אינה ממוצא הפה הרי
 כחוב ויפה באפיו נשמת חיים. מעלה אותה מן המזבח באהבת הריח
 ומוציאם מחוכו לנן ערן של מעלה:

גן ערן של מעלה הוא אשר נטע י"י אלהים מקום ערן העליון

הרא דכתיב ויטע י"י בן בעדן מקדם ואוחו בן עדן לירכתי צפון של מעלה בענין ירושלים של מטה שנאמר הר ציון ירכתי צפון ואוחו בן עדן אשר למעלה הוא סתחת הפרגוד תחת אלהי ישראל והוא מרובע מארבע פנות מן הרקיע אשר הוא כעין הקרת הנורא. שש מראות נונה סובבות אותו והנוגה הששית הוא כמין נהר ויוצא ונכנס לחוף הגן יוצא מן העדן העליון ונכנס לחוף הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. הראש האחד הוא מיכאל אשר הגדול והוא כנגד פישון הנהר הראשון אשר סתחת בן עדן אשר למטה. הראש השני הוא גבריאאל האיש לבוש הברדס והוא כנגד הנהר השני אשר בן עדן למטה שהוא גיתון. הראש השלישי הוא רפאל והוא כנגד הנהר השלישי הדקל. הראש הרביעי הוא נוריאאל והוא כנגד נהר פרת. בן עדן אשר למטה יוצא נהר מעדן הסתום והגנה ונכנס בגן והוא משקה כל אוחם הנטיעות ומשם יפרד. אותו הנהר ונעשה ארבעה כמו כן למעלה. בן עדן של מטה הוא עץ החיים באמצע הגן וסמוך לו עץ הדעת טוב ורע. ובעץ החיים יש דברים סתומים גנוזים בשעה שה"קב נכנס בגן עדן עם הצדיקים עץ החיים נותן ריח ואות הריח סובב כל הגן ואותו הריח הוא חיים לכל הצדיקים אשר שם וכלו נשתטח וכל העלץ מרגנץ והצדיקים יושבין בצלו בכל ראשי חדשים ובמנועים ויושבים למעדנים והפרר שלו הוא חיים ומנוחה עלתו לא יבול ומצליח בכל מעשהו כמא דאחמר ועלתו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח מה עושה הק"בה נכנס בגנת האגוז אשר הוא לפניו בגן וידיד אשר בעשר מעלות והצדיקים יושבים בצל האילן נובע גולת ברכה ונופל על ראש כל צדיק ולמי שנופל עליו הטל הוא הולך ועומד בשער סודתי לפני גנת אגוז ושם עומד ומשחחזה לפני עני כבודו וה"כה שואל והוא משיב לו סוד מה שלומך ויוצא וכן כל צדיק וצדיק וה"קבה שמת עמהם שמחה גדולה בא ועומד על אותו אילן החיים והעני סר והצדיקים באים ומשחחחים לפני אור נהר כבודו למעלה:

בענין זה שלש חומות לבן עדן של מעלה. החומה האחת היא הנקרא' לחש סתר. החומה השנייה היא הנקראת חנועת פועל י"י. השלישית היא הנקראת משמר ארדת הממשלה. השמותיו של הק"בה על כל חומה וחומה. החומה הראשונה היא הנקראת לחש סתר המדרגה והוא שאמר שלמה בדרך משל יונתי בחגי הסלע בכתר המדרגה ואין שום נשמה נכנס' בגן עדן של מעלה אלא

בשבתות ימים טובים שנקראו שבת ליל ספני שבהם עונג הנשמות
 זהו דכתיב וקראת לשבת עונג והחומה הזאת היא של אש האוכלת
 אש ושם המלאכים שנבראו ביום שני ובקרבתם אצל החומה הזאת
 אומר שירה והם נגשים ליכנס ונמחים בלחיכת האש והיא ושבים
 כמתחלה חדשים כראשונה ועליהם נאמר חדשים לבקרים רבה
 אטונתך. וסוד להט החרב המתהפכת סביב החומה הזאת ושני
 כרובים הם משמרות הגן ובין כל חומה וחומה עומדים שרפים
 למיניהם שומרים משמרת ושם סובב נהר דינור נגד נפיק ואלף
 אלפין ורבוא רבבן ישמשונו. וכל המלאכים הממונים על האומות
 סביב הנהר ההוא עד הנהר ההוא מקום גבוה ונראה בו הסולם
 שראה יעקב בחלום והסולם ההוא הוא כולם הנער מטטר"ון שהוא
 גבוה מחבריו מהלך חמש מאות שנה וכל השרים הממוני על
 האומות קרבים אצל הסולם אלו עולין ואלו יורדין כל העולין יש
 להם ממשלת וכל היוורדין נכנסין בנהר דינור ונלחכין שם והממשלה
 וזה מהם. החומה השנייה הנקראת פועל י"י והיא מאור הנונה
 לצדיקים וה"כ פועל חמיד בזה האור אשר עין לא ראתה אלהים
 וולחך יעשה למחכה לו. גן עדן זהו למעלה משלש מאות וחשעים
 רקיעים וילון הראשון ורקיע ושחקים וזבול שבו ירושלים ובית המקדש
 ומזבח ומעון ומכון וערכות ובערכות שהוא השביעי גני החיים וגני
 שלום וברכה ונשמתן של צדיקים למעלה מכל אותם רקיעים:

בא וראה כמה רקיעים לרקיעין ברא הק"כ והשמים העליונים
 אין להם שיעור ואין להם מקום הם מקום כל העולמות וכל רקיע
 ורקיע מאילו עין לא ראתה אלהים וולחך וכל אחד ואחד עולם
 בפני עצמו וכל עולם מתחלק לאלף עולמות חוץ מוילון שיש זמן
 שעולה לאלף ויש זמן שאינו עולה לאלף והנשארים הששה שהם
 ששת אלפים עולמות ונאחזים אלו באלו שלש פעמים והם שמונה
 עשר אלף עולמות ואין נכנס בהם אלא הק"כ בלבד שנאמר רכב
 אלהים רבותים אלפי שנאן שאינן ממש שאין מי שיורע בהם אלא
 הוא יתעלה בלבד וזה הגן עדן הוא מכון כנגד שחקים מקום ששוחקין
 מן לצדיקים וירחים עומדות בשחקים והם טוחנות המן ושחקים
 נכנסין בגן ולמעלה מכון האילן הוא בסוד עמוד האמצעי אשר
 בגן עדן של מטה העמוד הזה הוא באמצע הגן מלמעלה למטה
 וממנו נמשך כל טוב הגן וכל מעדניו. העמוד הזה הוא סוגבל
 בשנים עשר גבולי אלכסין והוא האילן אשר משם פורחו הנשמות

וכל גבוליו שנים עשר והאילן הזה הוא שרשיו בלבנון שהם כסא
 הכבוד ית' והוא לבנון כנגד הלבנון העליון ושרשיו שבעים ושתיים
 שרשים שתולים בבית י"י והענפים ארבעים ושתיים וכל שרי העולם
 תלויין בו והאלכסונים כלם ל"ו והוא מוגבל לפאתי עולם לרוח מזרח
 חשעה ולרוח צפון חשעה ולרוח דרום חשעה ולרוח מערב חשעה
 וכאמצע הגן שהוא נף האילן נאחזים עם הקדש ולקחו לגורלם.
 באילן הזה יש המשים שערים וכל שער ושער הוא שער להכנס
 העריקים באמונתם מנוף האילן שמה באמצע פורחות הנשמות ולא
 הרוחות כי הרוחות למטה באילן האחר והנשמות באילן העליון
 דגנו אשר אמרנו:

הם סדר גן עדן

אגדת משיח

דרך כוכב מיעקב האנא משום רבנן שבוע שכן דוד בא
 בו שנה ראשונה אין בה מוון כל צורכה שנייה חצי רעב משחלחון
 שלישיה רעב גדול ברכיעות לא רעב ולא שובע בחמישית שובע
 גדול ויצמח כוכב ממזרח והוא כוכבו של משיח והוא עושה במזרח
 ט"ז יום ואם האריך הוא לטובחן של ישראל ששית קולו ושמועות
 השביעית מלחמות ומצאי שביעית יצפה למשיח ויחגאו בני מערב
 ויבואו ויחזיקו מלכות בלא אפים ויכאו ער מצרים וישבו כל השבייה
 ובימים ההם יקום מלך עו פנים על עם עני גדל והוא מחזיק מלכות
 בחלקלקות ועל אוחו הזמן אמר ישעיה לך עמי בוא בחדריך וגו'
 אמרו חכמים רבי הייה צוה לדורו בשחשמעו שעמד מלך עו פנים
 לא חשבו שם שהוא גזר כל מי שהוא אומר אחד הוא אלהי
 העברים יהרג והוא אמר גזרין בולטו לשון אחד ואומת אחת והוא
 שנאמר ויסבר להשנייה זמנן ורח ויחיהבן בידיה עד עידן עידנן
 ופלג עידן עידן שנה עידנן תרחי ופלג עידן חצי שנה אמרו לו
 מדי להיכן נצל אמר להם לגליל העליון שנאמר כי בהר ציון
 וכירושלם תחיה פליטה וכבר ציון תחיה פליטה והיה קדש
 ובזמן פאתי מואב אמר ר' הונא בשם ר' לוי מלמד שיהיו
 ישראל מקובצין בגליל העליון ויצפה עליהם שם משיח בן יוסף
 מתוך הגליל והם עולים משם וכל ישראל עמו לירושלם לקיים מה
 שנאמר ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזק ונכשלו והוא עולה
 ובונה את בית המקדש ומקריב קרבנות והאש יורדת מן השמים והוא

(1) העתק מתוך מסיקתא זמרתא קדשה בלק דף ג"ח

מוחץ כל אומות העולם ויבא על ארץ מואב והורג את חציה והשאר
 שובה אותה בשביה ומעלים לו מס ועושה באחרונה שלום עם מואב
 שני ושבתי את שבות מואב וישבו ארבעי שנה לבטח אוכלים ושותים
 ובני נכר אכריכם וכורטיכם וקרקר כל בני שת שהוא סקרקר כל
 אומות העולם שנקראים בשת שני כי שת לי אלהים זרע אחר ואחרי
 כל זאת שומע גוג ומנוג ועולה עליהם שנאמר יתיצבו מלכי ארץ
 ורחנים נסדו יחד על יי ועל משיחו והוא ינכנס ויהרג אותם בהוצח
 ידשלים שני והיתה עת צרה וישראל רואים כך ואומ' אבד משיח
 ממנו ושוב לא ישוב משיח אחר וסופדים עליו ארבע משפחות
 שנאמר וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד
 לבד הק"כה יוצא וגלחם עמם שני ויצא יי וגלחם בגוים הדם
 וההרים ימוש והנבעות תמוטנה והר הזוחים יבקע סחצו והק"כה
 יורד עליו וישראל נסים ונמלטים שני ונסחם גיא הרי וזאת חדיה
 המגפה וישראל גלים אחרי כן למדברי אגמות לרעות במלוחים
 שרשי החמים מ"ה ימים וענני כבוד מקיפין אותם ושם ישראל יהו
 נחבאים וכל מי שיש בלבו הרהור רע על הק"כה העננים משליכין
 אותו ואומות העולם הורגין אותו ומישראל הרבה יצאו אל אומות
 העולם ואוחם לא יהיה להם חלק עם ישראל לעולם הבא אבל
 אוחם העתידים להתענות במלוחים מ"ה ימים ולקץ מ"ה ימי כה
 קול אומרת להם רדו לבבל שנאמר ובאת עד בבל שם הנצלי ובה
 קול מפותצת שנית לכו לאדום ועשו שם נקמתי שנאמר ונחתי נקמתי
 באדום ביד עמי ישראל וישראל באין לרומי ובה קול יוצאה שלישיה
 עשו בה כאשר עשה יהושע ביריחו והם סובבי את העיר וחוקעי
 בשופרוח ובפעם השבתית מריעים הרועה שמע ישראל יי אלהינו
 יי אחד ונפלה חומת העיר והם נכנסי בתוכה ומוצאין את בהוריה
 מתים ברחובותיה שנאמר לכן בהוריה כרתובותיה וגו' ואחרי כן הם
 קובצין את כל שללה וישראל מבקשין את אלוהיהן זאת הוד מלכם
 וסיד נגלה עליהם מלך המשיח והוא אומר להם אני הוא מלך
 המשיח שהייתם מחכים והוא אומר להם שאו את הכסף ואת
 הזהב והם נושאים אותו תעולי שני שפעת גמלים תכסך ובה קול
 רביעית יוצאה ואמ' קול קורא במדבר ובה קול המשיח אומ' לא
 יהיה שם אריה ובה קול ששית אומרת אתן במדבר ארו שטה והרם
 ובה קול שביעית סכרת נחמו נחמו עמי ואלהיו מבשר לישראל
 מלך אלהיך ובה קול שמינית מכתח ואומר דברו על לב ירושלם

בח קול תשיעית אומר' פתחו שערים ויבא נוי צדיק ובה קול עשירית
 אומר' שאו שערים ראשיכם ויחיו המתים שנאמר יחיו מתוך נבלתי
 יקומו ואז יתקבצו הגליות שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר
 גדול ואז יתקיים דרך כוכב מיעקב וכן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים
 שיתקיים פסוק זה וגשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל וגו' בימינו
 ובימי כל ישראל:

תם אנדרת משיח'

ברייתא דמלאכת המשכן

פרק א' רבי אומר עשר תרומות הן. תרומה, ותרומת מעשר, חלה, ובכורים, ותרומת נזיר, ותרומת תודה, ותרומת הארץ, ותרומת מדין, ותרומת שקלים, ותרומת המשכן, ותרומת ח"ל: תרומה ותרומת מעשר וחלה ובכורים ותרומת נזיר ותרומת תודה ותרומת ח"ל לכהנים, תרומת הארץ לכהנים ללוים ולנתינים ולמקדש ולירושלים, תרומת מדין לאלעזר הכהן, תרומת שקלים לאדנים, תרומת משכן שממנו היו עושין גופו של משכן ושמן המאור וקטרת השמים ובגדי כהנים ובגדי כ"ג: המשכן ארכו ל' אמה, ורחבו עשר אמות, ונבחו עשר אמות, ר"י אומר ארכו שלש' וא' אמה: כיצד היה מעמיד את הקרשים היה נוהג כ' קרש בצפון וכ' קרש בדרום וד' במערב, אבל במזרח לא היה שם קרש אלא ארבעה עמודי שטים שעליהם היו נותנים את הפרוכת שני ונתת את הפרוכת החת הקרשים וכתוב ונתת אותם על ארבעה עמודי שטים וכו', והיה עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש מלמטה דביע מכאן ורביע מכאן והחורץ הציו באמצע ועושה לו שתי יתדות כסין שני חסוקין וסכנין לחוך שני אדנים שני שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידותיו, הניפק (ס"א סניפין וס"א הסנין) יוצאים מן הקרשים ב' לכל א' וא' שמשקיע את הזכר בתוך הנקבה שני משולבות אשה אל אחותה דברי ר"י שר"י אומר אין ת"ל משולבות מה ת"ל משולבות מלמד שנעשה להם שולפים כסולם המצרי: היה חורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונתנו בתוך טבעות של זהב כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה שני ויהיו האוטים מלמטה ויחדיו יהיו תמים וכו' שאין ת"ל אל הטבעת האחת ומה ת"ל הטבעת הא' מקום שנותנין את הבריה:

כיצד מקרין (פי' מעמיד) את המשכן. ה' נותן מ' אדני כסף בצפון ומ' אדני כסף בדרום ומ"ו במערב וד' במזרח הרי ק' אדנים שני' מאת אדנים למאת הכתר ככר לאדן. וכל קרש וקרש היו בו ב' טבעות של זהב א' מלמעלה וא' מלמטה שבהן נחתים את הבריתים. והבריתים ב' העליונים וב' החתונות של רוח דרום ארכו של כל א' וא' מ"ו אמה נמצא הב' ארכן ל' כנגד כ' קרשים. והאמצעי ארכו ל' אמה כנגד כ' קרשים שמשקיע באמצע הקרשים מן המזרח למערב שני' הברית התיכון בתוך הקרשים וגו': כשם שהיה עושה לקרשים שבצפון כך היה עושה לקרשים שבדרום אבל במערב אינו כן אלא ארכו של א' סך העליונים ותחתונים ו' אמות ד' קרשים והאמצעי י"ב כנגד ה' קרשים. והקרשים והבריתים והעמודים והאדנים מקום עביון של קרשים מצופה זהב שני' ואת הקרשים חצפה זהב בתים לבריתים שאין ח"ל בתים לבריתים מקום שהברית נכנס: וישף את הבריתים זהב. כיצד היה עושה היה מביא ב' שמיפיות של זהב ארכה של כל א' ואתח אמה ומחצה ונחתו בחללו של קרש מקום שנוחטן את הבריתים:

פרק ב' כיצד ה' מקרין את המשכן ה' מביא יו"ד יריעות של הכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש משור שנא' ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו' חוטין אחד כפול ל"ב על ל"ב דברי ד' נחמ"י שרי' נחמ"י אומר חוט א' כפול לב' שזור לדי' משור לח' נמצא חוטין כפול לל"ב. וחכ"א חוט א' כפול לב' שזור לג' משורה לששה נמצא חוטין כפול לכ"ד: היה מחברן לשתי וילאות אחת של חמש שני' חמש ויריעות תהיינה חוברות גו'. והיה מתכרן כלולאות הכלת שנא' ועשית לולאות הכלת. והי' מחברן לג' קרסי זהב שנא' ועשית נ' קרסי זהב וגו'. והקרסים הי' נראין במשכן כמובים ברקיע (עין בשבת פ' הורק דף צ"ה ע"ב): ארכן של יריעות כ"ח אמות שני' ארך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה וגו'. צא מהן י' אמה לרחבו של משכן נשתירו שם ט' אמות מצד זה וט' אמות מזה שהן יורדות ומכפות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים הא למדת שהאדנים גברן אמה ורחבן של יריעות מ' אמה שני' ורחב ארבע באמה היריעה וגו'. צא מהן ל' אמות מן המזרח למערב ל' אמות שנתן לנו של משכן ועשר אמות למערבו לאחוריו המשכן הרי ארבעים:

פרק ג' היה מביא י"א יריעות מן הנצה של עוים וארכה

21

של כל א' ל' אמה שני ועשית יריעות עינים וגו' והיה מחברן
לשתי הוילאות אחת של חמש ואחת של שש שני ויחבר את חמש
היריעות לבד ואח שש היריעות לבד. והיה מחברן כלולאות של
נ' שני ויעש לולאו חמשי וגו'. והיה מחבר הלולאות לני קרסי
נחשת שני ועשית קרסי נחשת חמשים וגו': ארכן של יריעות ל'
אמות צא מהן י' אמות לרחבו נשתיירו י' אמות מצד זה וי' אמות
מצד זה שהם יורדו ומכסות לעמודים והאדנים: רחבן של יריעות
מ"ד אמות שנאמר וארבע אמות רוחב היריע' וגו' צא מהן ל'
אמות לארכו של משכן וי' אמה לאחור המשכן: הרי מ' נשתיירה
שם יריעת אחת שכופלת אל מול פני האהל. (שני) וכפלת את
היריעה הששית אל מול פני האהל. ר"א חציה דיה כופל מול
פני האהל וחציה סרוח אחורי המשכן שני וסרת העדות: ביריעות
האהל וגו': הרי מביא כלי א' גדול של עור אלים מאדמים ארכו
ל' אמה ורחבו י' אמות שמלבישו לאהל על המשכן מן המורה
למערב שני ועשית מכסה לאהל עורות וגו'. וכמין פספסין עשוי
מלמעלה דברי ר"נ. ר"ז או שני כלים היו התחתון היה של עורות
אלים מאדמים והעליון היה של עור חמשי שני ומכסו ומכסה
התחשי אשר עליו מלמעלה: **פרק ד' היה אורג את הפרוכת י' אמות על י' אמות ועשה**
בה ד' היכרין ותולה אותה באונקלאות על גבי העמודים שני ונתת
את הפרכת חתת הקרסים. ושם היה ארון נהון וצנצנת המן וצלוחית
של שמן המשהה ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה. ושם היה אהרן
נכנס ד' פרקים ביה"כ. מחוץ לפרכת היו שלחן ומנורה מונחי' אלא
שהשלחן בצפון ומנורה בדרום כנגדו שני ושמת את השלחן מחוץ
לפרכת ואת המנורה נכת השלחן. וכשם שהיו מונחים באהל מועד
כך היו מונחים בבית עולמים אלא שאהל מועד ארכו נ' אמה
ורחבו י' אמות ובית עולמים ארכו ס' אמה ורחבו כ' אמה. והא
למדה שאהל מועד רביע של בית עולמים: כשם שהיה אורג את
הפרוכת כך היה אורג את האפוד ואת החשן אלא שבאלו היו
חוט א' יותר של זהב שני ורקעו את פתי הזהב וקצץ פתילים:
כשם שדצה אורג את פרכת המסך כך היה אורג את מסך הפתח:
אלא שהפרכת מעשה חושב שני ועשית פרכת הכל' וארגמן. והמסך
מעשה רוקם שני ועשית מסך לפתח האהל דברי ר"נ שהי' ר"ג או
כל מקום שני מעשה חושב שני פרצופין. מעשה רקם אינו אלא פרצוף

אֲבִלְכָהּ וְקָנִי מַעֲרָה הֵינִי מְלוֹנָנִים כְּנֹגַהּ רַחְבּוֹ שֶׁלִּי שֶׁלַּחַן יָדִי וְמוֹכַח
הוֹבֵב הִיא נֶחֱקָן בְּחֹךְ הַבַּיִת וְהוֹלֵקֵךְ אֶת הַבַּיִת וּמַחְצִיז לַפָּנִים מִמּוֹךְ
הִיא כְּנֹגַהּ הַפְּרֻכָּת שְׁנֵי וְנִתְחַלֵּא אֹתוֹ לַפָּנִי הַפְּרֻכָּת: מִן הַקְּרָשִׁים
שֶׁבִדְרוֹם עַד קִנֵּי מַעֲרָה ב' אַמּוֹת וּמַחְצָה וּמִקְנֵי מַעֲרָה עַד הַשֶּׁלַּחַן
חֲמֵשׁ אַמּוֹת וּמִן הַשֶּׁלַּחַן וְעַד הַקְּרָשִׁים שֶׁבְצַפּוֹן ב' אַמּוֹת וּמַחְצָה:
הֵיא לְמִדָּה שֶׁרַחְבּוֹ י' אַמּוֹת. מִן הַקְּרָשִׁים שֶׁבְמַעֲרֵב עַד קִנֵּי הַמַּעֲרָה
עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְנֵי הַמַּעֲרָה עַד הַשֶּׁלַּחַן חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִן הַשֶּׁלַּחַן עַד
מִזְבַּח הַזֶּהָב חֲמֵשׁ אַמּוֹת מִמִּזְבַּח הַזֶּהָב עַד הַקְּרָשִׁים שֶׁבְמַעֲרָה עֶשֶׂר
אַמּוֹת. הֵיא לְמִדָּה שֶׁאַרְכּוֹ שְׁלֹשִׁים אַמּוֹת:

**פֶּרֶק ה' הַצֵּד הַיָּה אֲרֻכָּה ק' אַמָּה וְרַחְבָּהּ י' אַמָּה שְׁנֵי
וְעֵשֶׂה אֶת הַצֵּד הַמִּשְׁכָּן וְגו'. אֲבָל אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ כַּמָּה רַחְבָּהּ שֶׁל
קִלְעֵי שַׁחֲרָע בֵּת גֹּבֵה שֶׁלִּי הַצֵּד כִּשְׁהוּא אוֹמֵר וְקוֹמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת.
כִּי קוֹמָה ה' אַמּוֹת אֵף רַחְבָּהּ ה' אַמּוֹת: כִּי צֵד הִיא מְעֻמָּד־אֶת
הַצֵּד הִיא נֶחֱקָן כִּי אֲרָנִים שֶׁל־נִחְשֵׁת בְּצַפּוֹן וְכִי בִדְרוֹם וְעֻמּוֹד בְּחֹךְ
כָּל־א' וְא' וְקוֹנְטִיסוֹן הַיָּד שֵׁם וְטַבְעַת קַבְעָהּ בְּאַמְצֵעֶיהָ וְהִיא נוֹחַן
אֶת הַקּוֹנְטִיסוֹן בְּמִיחָרִים וּבְעֻמּוּדִים וְהַקּוֹנְטִיסוֹן אֲרָכּוֹ שֶׁל כָּל־א' וְא'
ו' טַפְחוֹם וְרַחְבּוֹ ג' וְתוֹלָה אֶת הַטַּבְעָה בְּחֹךְ הָאֲנָקְלִי שֶׁבְעֻמּוֹד
וְכוֹרֵךְ בָּהּ אֶת הַקִּלְעֵי כְּמוֹן קִלְעֵי זֶה שֶׁל סְפִינָה נִמְצָא הַקִּלְעֵי יוֹצֵא
מִן הַעֻמּוּדִים ב' אַמּוֹת וּמַחְצָה מִצַּד זֶה וְכִי אַמּוֹת וּמַחְצָה מִצַּד זֶה וְכִן
לְעֻמּוֹד הַב' הֵיא לְמִדָּה שֶׁבֵּין עֻמּוֹד לְעֻמּוֹד הִיא אַמּוֹת: הִיא מְחַבֵּר
אֶת הַקּוֹנְטִיסוֹן בְּמִיחָרִים וּבְעֻמּוּדִים וּמְחַבֵּר בְּחֹךְ יִהְיֶה שֶׁל־נִחְשֵׁת:
וּבְשֵׁם שֶׁהִיא יִהְיֶה לְמִשְׁכָּן כִּי הִיא יִתְרוֹת לְחֹצֵר שְׁנֵי לְכָל כָּל־הַמִּשְׁכָּן
וְגו' אֲבָל אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ כַּמָּה מִן הַקִּלְעֵים לְפַתְחָהּ שֶׁל חֹצֵר כִּשְׁהוּא
אוֹמֵר וְאֵת קִלְעֵי הַחֹצֵר וְאֵת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר מֵהַ בֵּין הַמִּשְׁכָּן לְמוֹכַח
י' אַמּוֹת כִּי מִן הַקִּלְעֵים לְפַתְחָהּ שֶׁל חֹצֵר י' אֲבָל אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ
כַּמָּה גֹּבֵה פַתְחָהּ שֶׁל חֹצֵר כִּשְׁהוּא אוֹמֵר וּמִסַּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר וְגו'
שֶׁאֵין ת"ל ה' אַמּוֹת וּמִת"ל ה' אַמּוֹת לְלִמְדָךְ שֶׁאַרְכּוֹ כִי אַמָּה וְרַחְבּוֹ
ה' אַמּוֹת. וְכִן לְפָאֵת צַפּוֹן ק' אַמָּה שְׁנֵי וְכִן לְפָאֵת צַפּוֹן מֵאָה בְּאוֹרֵךְ.
וּלְמַעֲרֵב ג' אַמָּה שְׁנֵי וּלְפָאֵת יָם קִלְעִים חֲמֵשִׁים אַמָּה וְלְמַעֲרָה ג'
אַמָּה שְׁנֵי וּלְפָאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה ג' אַמָּה. צֵא מִהִסְטִיז אַמָּה קִלְעִים
שְׁנֵי קִלְעֵי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכַתֵּף וְגו' וּלְכַתֵּף חֲשֵׁי מִזְרָח וּמִזְרָח:
מִן הַקִּלְעִים שֶׁבִדְרוֹם עַד הָאֵהָל כִי אַמָּה וְהָאֵהָל י' אַמּוֹת וּמִן הָאֵהָל
וְעַד הַקִּלְעוֹם שֶׁבְצַפּוֹן כִי אַמָּה. הֵיא לְמִדָּה שֶׁרַחְבָּהּ ג' אַמָּה. וּמִן
הַקִּלְעֵי שֶׁבְמַעֲרֵב וְעַד הָאֵהָל כִי אַמָּה וּמִן הָאֵהָל ל' אַמָּה וּמִן הָאֵהָל**

ועד הקלעים שבמורת נ' אמה היא למדת שארכה מאה אמה שני
 ארך החצר מאה באמה. ר' יוסי או' אין ח"ל נ' בני ומה ח"ל נ'
 בני זה לפני האהל דא למדת שארכה ק' אמה ורחבה נ' אמה
 ברחב: כפתחו של אהל כך פתחו של אולם כפתחה של חצר כך
 פתחו של היכל. כגובה פתחו של היכל כך רוחב פתחו של אולם:
 טפאן אר"י בר"י קרפף שהוא עד בית סאתים בהצר המשכן
 מטלטלין בתוכו בשבת:

פרק ו' ארון שעשה משה במדבר ארכו ב' אמות ומחצה
 ורחבו אמה ומחצה ונברו אמה ומחצה שנא' ועשו ארון עצי שטים
 וגו'. ר"מ אומר באמה בת ו' טפחים הרי כאן ט"ו טפחים צא מהן
 י"ב טפחים לרחבן של לוחות וטפחים מקום שס"ת מונח והצי
 טפח מכאן ומכאן לעוביו של ארון. ורחבו של ארון ט' טפחים צא מהן ו'
 טפחים לארכן של לוחות ומקום הנחה ס"ת טפחי' כדי שלא יהא
 נכנס ויוצא ברוחק וחצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לעביו של
 ארון. ר"י אומר באמה בת ה' טפחים הרי כאן י"ב טפחים ומחצה
 ור' לוחות היו מונחים בו ב' שלמים ובי' שבורים והלוחות ארכן
 של כל א' וא' ו' טפחים ורחבן ו' (ס"א שלשה) ועביו ג' צא מהן
 י"ב טפחים לרחבן של לוחות ואצבע מכאן ואצבע מכאן לעביו של
 ארון. ורחבו של ארון שבע' טפחים ומחצה צא מהן ו' טפחים לארכן
 של לוחות וטפח אחד מקום הנחה העמודים. ועליו ספורש בקבלה
 אפריקן עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. ואצבע מכאן ומכאן לעביו של
 ארון אבל ס"ת לא ה' נתון אלא טן הצד שני ושטחם אותו מצד
 ארון ברית ה'. וכן בפלשתים הוא אומר ואת כלי הזהב אשר
 השיבוחם לו אשם חשימו בארגו מצדו. ר"י בן לקיש אומר שני
 ארונות היו א' שהיה יושב במחנה וא' שהיה יוצא עמהן במלחמה
 והיו בו שבתי לוחות שני וארון ברית ה' נוסע. וזה שהיה עמהם
 במחנה היה בו ס"ת וארון ברית ה' וכן הוא אומר בשאל ויאמר
 שאל אל אחיה הגישה האפוד וכן באורי': הארון וישראל ויהודה יושבים
 בסכות אבל ארון הברית לא יצא במלחמה אלא פעם א' שני
 וישלח העם שילה ויקחו משם את ארון ברית ה'. ר"א לא היה
 בארון אלא לוחות הברית בלבד שנאמר אין בארון רק שני לוחות
 הברית:

פרק ו' כיצד עשה בצלאל את הארון עשאו ב' חיכוך ב' של זהב
 וא' של עץ. נתן של עץ. בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה

שפתו העליונה בזהב שני וצפית אוחו זהב טהור סבית ומחון
 הצפנו וטה ח"ל הצפנו מלמד שהיפה שפתו העליונה זהב כמורת
 של זהב נחתה עליו מלמעלה שני ותחת את הכפרת על הארון.
 ארבע טבעות זהב היו קבועות בו שתיים בצפנו ושתיים בדרומו
 שבהם היו טחנים הכדים ולא היו זזים משם לעולם שני בטבעות
 הארון יהיו הכדים: אעפ"י שעשה שלמה חבנית כל הכלים חבנית
 הארון לא עשה שני ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון.
 אמרת היה נתון בחוך הבית וחולק את הבית י' אמות על י' אמות
 ושני כרוכים של זהב היו עומדים על הגליהם בארץ מכוול לכרוב
 ה' אמות ומברוב לארון ה' אמות. מניין אתה אומר שכיון שהכניסו
 הכהנים את הארון האריכו הכדים והגיעו לפרכת ונגעו בפתח
 לפיכך לא נגעלו דלתות בק"ה מעולם: שני ויאריכו הכדים וגו'.
 א"ל שלא יראו שכבר נאמר יראו וא"ל יראו שבבר-נאמר
 לא יראו הא כיצור היו בולטים בפרכת ונראים בהיכל כשני דדי
 אשה: ומנין שהאריכו טבפנים שנאמר ולא יראו החוצה. למדנו
 שהאריכו טבפנים. ומנין שהאריכו מבחוץ שני ויראו ראשי הכדים.
 ומנין אתה אומר שכשם שנמתחו הכדים כך נמתחו (ס"א נשתחו)
 כנפי הכרוכים וכסו את הארון וכסו את הבית מלמעלה שני ויסכו
 הכרוכים על הארון ועל בדיו מלמעלה. והיכן היה ארון גנו ר"י
 בו לקיש אומר במקומו בבית ק"ה שני ויהיו שם עד היום הזה
 וחכ"א בלשכת דיר העצים: ר"א אומר לבבל ירד שני לא יותר דבר
 אמר ה' אין דבר אלא דברות שבו: ר"י אומר יאשיהו גנו שני
 ויאמר אל-הלים המכתיים וגו' אמר להם לא יעלה עמכם לבבל
 שתעלו אותו בכחף: בית קדשי הקדשים- שעשה לו שלמה
 היה לו כותל פתח ודלתות שני ויעש דלתות להיכל הקדש אבל בבית
 האחרון לא היה שם אלא שני פסים היו שם וארכו של כל-אחד
 ואחד אמה ומחצה ושתי פרוכות של זהב היו שם פרוכות עליהם
 מלמעלה והיה נקרא מקום המרקסין:

פרק ד' שלחן שעשה משה במדבר ארכו ב' אמות ורחבו
 אמה ומחצה שנאמר ועשית שלחן עצי שטים וגו'. ר"א באמת של
 ה' טפחים הרי י' טפחים. מכאן אמרו שלחן ארכו י' ורחבו ה'
 ולחם הפנים ארכו י' ורחבו ה' נחן ארכו של לחם הפנים כנגד רחבו
 של שלחן קיפל טפחים ומחצה מכאן וטפחים ומחצה מכאן נמצא
 ארכו סמלא רחבו של שלחן: ד"ס אומר ארכו של שלחן י"ב

טפתים ורחבו וי-טפתים ולחם הפנים ארכו וי-ורחבו ה' ונתן ארכו כנגד רחבו של שלחן קפל טפח מכאן וטפח מכאן וטפתים ריח באמצע כדי שתהא הרוח מנשבת בהם--אבא שאל אומ' נתן ארכו כנגד רחבו של שלחן ורחבו כנגד ארכו של שלחן שני ונתח על המערכת לבונה זכה. אמרו לו והלא נאמר ועליו מטה מנשה. אעפ"י שעשה שלמה וי שלחנות וכולם היו כשרין לעבודה לא היו משחמשין אלא בשל משה שני ועש שלחנות עשרה וינה בהיכל חמשה מיטין וחמשה משמאל. א"ח ה' מן הדרום וה' מן הצפון הלא שלחן מן הדרום פסול אלא מח"ל חמשה מיטין וחמשה משמאל ה' מיטין שלחן של משה וחמשה משמאל שלחן של משה שנאמר ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים:

פרק כ"ז **מנורה** שעשה משה בסדבר היתה באה משל זהב וטעונה מקשה וטעונה גביעים כפתורים ופרחים שני ועשיה מנורת זהב טהור שומע אני יעשה איברים איברים וידיקם לה ח"ל ממני יהיו ממנה לרבות נרותיה ח"ל העשה יכול שאני מרבה גביעים כפתורים ופרחים ח"ל אותם. ומה ראית לרבות נרותיה ולהוציא גביעים כפתורים ופרחים אחר שרבה הכתוב ומיעט מרבה אני את נרותיה שנעשים עמה ומוציא אני את גביעיה כפתוריה ופרחיה שאין נעשים עמה. מנין לרבות מלקחיה ומתחזתיה ח"ל העשה. יכול שאני מרבה את הצבתים ואת המלקטאות ח"ל אותם. ומה ראית לרבות מלקחיה ומתחזתיה ולהוציא את הצבתים אחר שרבה הכתוב ומיעט מרבה אני מלקחיה ומתחזתיה שמשמשין עמה ומוציא אני את הצבתין ואת המלקטאות שאין משמשין עמה: כשהיא באה של זהב טעונה מקשה כשאינה באה של זהב אינה טעונה מקשה. כשהיא באה של זהב טעונה גביעים כפתורים ופרחים כשאינה באה של זהב אינה טעונה גביעים כפתורים ופרחים. כשהיא באה של זהב היא טעונה ככר של זהב כשאינה באה של זהב אינה טעונה ככר זהב. ריב"ק אומר אותה ככר ואין נרותיה ככר שני ככר זהב טהור ומה אני מקיים ואת כל בליהי זהב טהור. אבל הצוצרות שעשה משה בסדבר לא היו באות אלא משל כסף שנאמר עשה לך שתי הצוצרות כסף:

פרק כ"ח **כיצד** עשה בצלאל את המנורה עשאו כמין עשה או כמין קורה ועשה מריבה ולמטה גביעים כפתורים ופרחים. ומשך היטנה ב' קנים א' אילך וא' אילך ומשך הימנה ב' קנים אחרים

אילך ואילך ומשך הימנה. ב' קנים אילך ואילך שני וששה קנים יוצאים מצדיה אבל לא למרנו לגביעים המשוקדים שני ובמנרה ארבעה גביעים: איסי בן יהודה אומר ה' דברי בתורה אין להם הכרעה אלו הן. שאת ארור: מחר: משוקדים: וקם: הלא אם הטיב שאת או שאת ואם לא הטיב. ארור אפס כי עו או כי באפס הרגו איש ובצעונם עקרו שור ארור. מחר אנכי נצב או צא הלהם בעמלק מחר: משוקדים כפתוריה ופרהיה או ארבעה גביעים משוקדים. וקם העם הזה או הנה שוכב עם אבוהך וקם: אלו ה' דברים בתורה שאין להם הכרעה. איסי בן עקיב' אומר מעשה שהיתה יחירה דינר של זהב והכניסה לכור פ' פעמים: גופה של מנורה י"ח טפחים הרגלים והפרח ג' טפחים וטפחיים חלק וטפח שבו גביע כפתור ופרח וטפחיים חלק וטפח כפתור וב' קנים יוצאים הימנה א' אילך וא' אילך וטפחיים חלק וטפח כפתור וב' קנים יוצאים הימנה אילך ואילך נשתוירר שם ג' טפחים שבהם גביעיה כפתוריה ופרהיה שני שלשה גביעים משוקדים. נמצאו גביעים כ"ב וכפתורים י"א ופרחים ט': גביעין למה הן דומין לכוסות אליכסנדריא. כפתוריה למה הן דומין לתפוחי הכרמ'ום. (עיי'ן סוף הקומץ. ובערוך בערך תפוח) פרחים למה הן דומין לפרחי העמדים. נמצאת את למד שיש במנרה קשוי ושבה כנגד כל הכלים כלם. מגיד הכתוב שהראה המקום למשה כלים עשויים ומנורה עשויה שני וראה ועשה כחבניתם: אעפ"י שעשה שלמה י"ח מנורות כלן היו כשרות לעבודה ולא היו משתמשין אלא בוו של משה שני ויעשו מנורת זהב וא"ת ה' מן הדרום וה' מן הצפון והלא מנורה בצפון פסולה ומח"ל ה' מימין וה' משמאל ה' מימין מנורה: של משה וה' משמאל מנורת משה שני מנורה זהב ונרותיה לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור. הפרח והנרות והמלקחים זהב והיא סכלות זהב הם כלם והבו של משה (ס"א שלמה): כיצד מדשען מעבירן מעל גבי המנורה ומניחן באהל ומקנתן במפוג נמצאו כל הסתנים עסוקין כנר א' דברי ר' יוסי והכ"א לא ה' מיון ממקומן אלא על גבי מנורה מדשען שני על המנורה הטהורה יערך את הנרות. ומרחי"י היו דולקין כנגד נר האמצעי מכאן היה רנ"א האמצעי היה מכובד שני אל סול פני המנורה יאירו שיהא דליקן שנה ונרותיהן שוות והן דומין זה לזה: י"א: פרק י"א מנורת ארנואמה ורחבי אמה ונבהו כ'

אמות שני' ועשית טובה מקטר קטרת ובלו היחה מצופה בזהב שני' וצפיה אותו זהב: ג' שמות יש לו טובה הקטורת. טובה הזהב. טובה הפנימי. טובה העולה ארבו ה' אמות ורחבו ה' אמות וגבהו ג' אמות שני' ועשית את טובה העולה דברי ר"ס. א"ל ר' יוסי ממשמע שני' חמש על חמש איני יודע שהוא רבוע סת"ל רבוע אלא מופנה להקיש לדון דימנו ג"ש נאמר כאן רבוע ונא' להלן רבוע מה רבוע האמר להלן גבהו ב' כרחבו אף רבוע האמר כאן גבהו ב' כרחבו א"ל ר"מ אם כדברך נמצא טובה גבה מן הקלעים. א"ל ר"י והלא כבר נאמר ואת קלעי החצר וגו' מה משכן י' אמות אף טובה י' אמות: חוט של סיקרא היה חוטרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. מחוט סקרא ולמטה ה' אמות א' ביסוד וגו' אמות כרכוב ואמה טובה ושם היו נותנים דמים הניתנין למטה. מחוט סקרא ולמעלה ה' אמות אמה קרנות וגו' אמה כרכוב ואמה כלה עורב ושם היו נותנין דמין הניתנין למעלה. ודמים הנחונים מהוט הסקרא ולמטה אם נחנם מחוט הסקרא ולמעלה פסולים ודמים הנחונים מחוט הסקרא ולמעלה אם נותנין מחוט הסקרא ולמטה פסולים: טובה שעשה משה במדבר גבהו י"א ושעשה שלמה גבהו י"א ושעשו בני הגולה גבהו י' אמות ואף לעחד לבא גבהו י"א: טובה הורב נתון באמצע עזרה. כבש לדרומו כיוור למערבו בית המטבחים לצפונה וכל ישרי למזרחו שני' ויקרבו כל העדה וגו'. ג' שמות לטובה טובה העולה טובה הנחשת טובה החיצון:

פרק י"ב משה עשה כיוור א' שני' ועשית כיוור נחשת. ושלמה עשה עשרה כיוורת שני' ויעש כיוורת עשרה ויתנם בהיכל שאין ח"ל ה' מימין וה' משמאל ומה ח"ל חמש בימין וה' בשמאל אלא ה' מימין כיוור של משה וה' משמאל כיוור של משה. שלמה הוסיף שעשה את הים שני' ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו אל שפתו אלפים בת יכיל א"א לומר אלפים שכבר נאמר שלש אלפים (עיון פ"ק דעירובין דף י"ד ע"א וע"ב) וא"א לומר ג' אלפים שכבר נאמר אלפים הא כיצד אלפים בלח שהם שלשת אלפים ביבש. אבל אי אתה יודע כמה הוא הבת שני' האיפה והבת חוכן א' הוא ואומר עשרת הבתים הומר חנם עשרת בתים לכל כוור וכור הרי סאתים כור צא מהם נ' כור חנם נ' על נ' הרי ק"נ מקוה טהרה שכל מקוה ומקוה מתווק מ' סאה. ומנין שמתווק ק"נ מקוה טהרה אם האמר כלו עגול אינו מתווק. א"ת כולו מרובע מתווק הוא יותר על

כאן אלא ב' אמות העליונות היו עגולות תנם עשר באמה על עשר באמה הרי ק' אמה תנם ק' על ק' הרי ק' טהורה מכאן שיערו חכמים מקוה י"ט סאה. שלש אמות ותחתונות היו מרובעות תנם ע"ה תרי ק"ג תנם נ' על נ' הרי ג' טהרה הא לסדרת שהמרובע יתר על העגול רביעי. ומנן שעגול מלמעלה שני ועכו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס. למדנו שעגול מלמעלה. ומנן שהיה מרובע מלמטה שני עומד על שני עש בקר מת"ל פונים פונים ד' פעמים אלא נכנס להיכל פונה ליטין לעזרה פונה ליטין להר הבית פונה ליטין עולה לראש המזבח פונה ליטין שני ורמות בקר מחתה לבקרים סביב סובכי אותו. באמה מקיפי את הים סביב נמצאו ראשי שורות של ראשי שורות של ד' ר' שמשחטשים לכל הצדדין ואת הבקר ושני טורי הבקרים ומצקים במצבתם וכולו היה מוצק מדגליו של שור:

פרק י"ג ביצד היו הלויים משמרים במקדש. בני קהת היו משמרים בדרום שני משפחות בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה והם היו סמונים על בלי הארון שני ומשמרתם הארון וג' חוצה ג' שבטים ראובן שמעון לוי. בני גרשון היו משמרים במערב שני משפחות הגרשוני אחרי המשכן והם היו סמונים על כלי המשכן שני ונשאו את יריעות המשכן חוצה להם ג' שבטים אפרים ומנשה ובנימן. בני מררי היו משמרים בצפון שני ונשיא בית אב למשפחות מררי והם היו סמונים על הקרפים ועל הקרשים והכריתים והעמודים ועל אדני המשכן שני ופקדת משמרת בני מררי וחוצה להם ג' שבטים דן אשר ונפחלי. למורת משה ואהרן ובניו שני והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וחוצה להם שלשה שבטים יהודה יששכר ובולון: כל מחנה ישראל היו י"ב סל. דגלו של יהודה ד' מילין מחנה לוייה ומחנה שכינה ד' מילין. דגלו של ראובן ד' מילין דגלו של אפרים ד' מילין מחנה לוייה ומחנה שכינה ד' מילין. דגלו של דן ד' מילין. נמצאו ד' זיזות של משכן ד' מחנות שמשמשין לכל הצדדין שני איש על ידו לדגליהם: כיון שהיו ישראל נוסעין היה עומד עמוד מקופל ונמשך על גבי בני יהודה כסין קורה. חקעו והריעו וחקעו ונסע דגל יהודה חחלה שני ונסע דגל מחנה יהודה. מיד נכנס אהרן ובניו ופרקו את המרכת וכסו בה את הארץ. שני ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה וגו'. מיד נכנסו בני גרשון ובני מררי ופרקו את

המשכן וטענו אותו בעגלה והעמידו אותו עד בא בני קהת שני
ונסעו הקהתים נשאי המקדש וחקעו והריעו וחקעו ונסעו דגלו של
אפרים. נכנסו בני קהת ופרקו את הקדש וטענו אותו בכחף שני
וכלה אהרן ובניו וגי. חקעו והריעו וחקעו ונסעו דגלו של דן שני
ונסעו דגל מחנה בני דן נמצאו ב' דגלים מלפניהם וב' דגלים
מאחריהם ומחנה לוייה ומחנה שכינה באמצע שני ונסעו אהל
מועד וגו'. וכשם שהיו חונים כך היו נוסעים שני באשר יחנו כן
יסעו: ע"פ ג' היו ישראל נוסעים. ע"פ הקדש וע"פ משה וע"פ
הצוצרות. ע"פ הקדש מניין שני על פי ה' יסעו בני. ע"פ משה
כיצד משה היה אומר מבערב בהשכמה אחם יוצאים. מיד החלילו
ישראל להיות מוצאין בהמתם וזמחקנים את כליהם לצאת. ע"פ
הצוצרות מניין חקעו והריעו וחקעו על כל דגל ודגל. ר"א ג'
חקיעו על כל מטה ומטה:

פרק י"ד ביון שהיו ישראל חונים ה' עמוד הענק מחמר
ועולה נמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה ומחפה את האהל
מכפנים וממלא את המשכן מבחוץ שני ויכס הענק את אהל מועד
זה א' מענני כבוד ששמשו את ישראל במדבר. ס' שנה א' מיטתם
וא' משמאלם וא' מלפניהם וא' מלאחוריהם וא' למעלה מהם
וענן שכינה שכיניהם ועמוד הענק שנוסע לפניהם משפיל לפנייהם
את הגבוה ומגביה לפנייהם את השפל והורג נחשים ועקרבים
ושורף קוצים וסירים ומדריכם בדרך ישרה וענן שכינה שורה
באהל. ר"ש ב"י אומר כל ס' שנה שהיו ישראל במדבר לא
נצרך א' מהם לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה
אלא האדים היו יורעים ששקעה החמה הלכין היו יודעים שורה
החמה ומסתכל בחכי' וידע מה שבחוכו במפיה וידע מה שבחוכו
מפני ענן השכינה שכינה שני לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם.
ואף לע"ל שני קומי אורי כי בא אורך. ואומר לא יהיה עוד השמש לאור
יומם וגו' לא יבא עוד שמשך והיה ה' לך לאור יומם ושלמו ימי
אבלך: מהיכן היתה שכינה מרברת עם משה ר' נתן אומר מעם
מובת הקטרת (ס"א מעם האהל) שנא' ונתת אותו לפני הפרכת
אשר על הערות. רש"י אומר מאצל מובת הקטרת שנאמר ושחקת
מסנו הרק. הלמדו של רבי שמעאל אומר מאצל העולה שנאמר
עולה חמיד לדורותיכם:

סליק ברויתא דמלאכת המשכן

ס פ ר נ ח

ז' ספר הרפואות אשר העתיקו חכמים הראשונים מספר
 שם בן נח אשר נמסר לנו בלזכר החר מהררי אררט אחרי
 המבול. כי בימים ההמה ובעת ההיא החלו רוחות המזמים להתגרות
 בבני נח להשטות ולהטעות ולחבל ולהכות בחלאים ובמכאובים ובכל
 מיני מדות המזמות ומשחיתים את בני אדם. או כאו כל בני נח
 ובניהם יחדו ויספרו את נגיעתם לנו אביהם ויגידו לו על אודות
 המכאובים הנראים בבניהם. ויבעת נח וידע כי מעון האדם ומדרך
 משעיהם יתענו בכל מיני תחלואים ומדויים או קידש נח את בניו
 ואת בני ביתו וכיחו יחדו ויגש אל המזבת ויעל עולות ויתפלל אל
 האלהים ויעור לו. וישלח מלאך אחד ממלאכי הפנים מן הקדושים
 ושמו רפא"ל לכלה את רוחות המזמים מתחת השמים לבלתי
 השחית עוד בבני האדם. ויעש המלאך כן ויכלאם אל בית המשפט
 אך אחד מעשרה הגיע להתהלך בארץ לפני שר המשטמה לרדות
 בהם במרשיעים לנגע ולענות בהם בכל מיני מדות ותחלואים ולנגע
 מכאובים. ואת רפואות נגעי בני אדם וכל מיני רפואות הגיד המלאך
 לרפא בעצי הארץ ועמחי האדמה ועיקרית. וישלח את שרי הרוחות
 הנותרים מהם להראות לנו ולהגיד לנו את עצי הרפואות עם כל
 דשאהם וירקיהם ועשביהם ועיקריהם ויורעיהם למה נבראו וללמדו
 כל דברי רפואתם למרפא ולחיים. ויכתב נח את הדברים האלה
 על ספר ויחננו לשם בנו הגדול זמן הספר הזה העתיקו חכמי
 הראשונים ויכתבו ספרים הרבה איש ואיש כלשוננו. ותרבה דעת
 הרפואה בארץ בכל הגוים אשר בחנו את ספרי הרפואות בחכמי
 הודו וחכמי סקדון וחכמי מצרים כי חכמי הודו שוטטו למצוא
 כל עצי הרפואות והבשמים וחכמי ארם מצאו העשבים לכל מיניהם

וירדעיהם לרפא ואה פשר דברי הספרים העתיקו ארמית. וחכמי
 מקרון החלו ראשונה לרפא בארץ וחכמי מצרים החלו לחבר ולנחש
 בטורות ובככבים ללמד את ספר מדרש הכשרים אשר העתיק קנגר
 בן אור בן כשר לכל מעשה החרטומים. וחגדל להם חכמתם עד
 קום אסקלפי¹ נזם אחד מחכמי מקרון וארבעים איש עמו מן
 החרטומים מלוטדי הספרים הנעתיקי וילכו הלך בארץ ויעברו מעבר
 להודו אל ארץ קרמת² ערן למצוא מקצת עצי החיים למען חגדל
 תפארתם על חכמי הארץ. ויהי כבואם אל המקום ההוא וימצאו אה
 עצי המרפא ועצי עץ החיים וישלחו את ידם לקחתם. ויברק ה'
 עליהם להט תחרב המתהפכת וילהטו כולם בשכיבי הברק ולא
 נמלט מהם איש ותעזב הרפואה מן הרופאים ותשכח חכמת הרופאים
 שש מאות ושלושים שנה עד סלך ארתחששתא המלך¹). בימי
 קם איש נבון וחכם ומלוטד דעה ספרי הרפואות ומבין לכל דבר
 ושמו איפוקר² ט המקדוני ושאר חכמי דגוים אסף היהודי
 ודיסקרדיו³ ס הבעלתי וגליינ⁴ נזם הכפתורי וחכמים הרבה מאד
 ויחדשו עטרת הרפואה ותהי עד היום הנה²):

זו תפלת אדם הראשון שהחפלה בשעה שיגרש מגן עדן
 ועד שנתן לו הספר הקדוש הזה ויחנן לפני הגבורה ויאמר. ה'
 אלהי העולם אחה בראת את כל העולם להדר יקר הסין והעשה
 כרצונך. ומלכותך נצח נצחים ותפארתך לדור ודור ואין כל דבר
 נעלם ממך ואין נסתר ממך עיניך אחה כוננתי במעשה ידך וחמשילני
 על כל כריתותך להיות שליט על מפעליך. והנחש הערום הארור
 השיאני בעץ האזה חמד. ועוד שאשח חיקי השיאה אותי ולא
 הודעתני מה יהיה ומה יהיה לבני ומה יבא עלי ולדורות הבאים
 אחרי. וידעתני ובינתתי כי לא יצדק לפניך כל חי ומה כחי להעז
 נגדך אין לי פה להשיב ולדבר ולא עין לישא כי חטאתי הרשעתני
 וכעוני גרשתי היום והנני בוקע ופולח בארץ לעבד את אשר מסנה
 לקחתני ואין פחדי ומוראי על דרי ארץ ככתחלה כי מעה אוכלי
 מעץ הדעת ועברתי על דבריך נטלה חכמתי ממני ואני בער ולא
 ארע ובסיל ולא אבין מה יהיה:

ועתה אל רחום וחנן שוב ברחמך הרבים על ראש יצירותיך

(1) עין בשער הגבול להמבין ק"ב א'

(2) עד כאן העתק מהך ס' אסף היהודי כ"י מינכן.

ועל-רוח שנפחת ועל-נפש שנחת. - קדמני בחסדך כי אתה חסיד
 ארך אפים ורב חסד. העלה חפלאי לפני כסא כבודך וחניע שועתי
 לפני כסא רחמיך וחחנני יהיו לרצון אמרי פי לפניך ואל תחעלם
 מתהנתי. אתה היית וזהו לעולם אתה משלח ותמשול תמול נא
 על מעשה ידיך תבינני והודיעני מה יהיה לתולדתי ולגורתי ומה
 יבא עלי בכל יום ויום ובכל חדש וחדש ואל תנסה ממני חכמת
 עורך. (נ"א עריך) ומלאכך:

אחד שלשה ימים לתחננו בא אליו רזיאל המלאך שהוא
 ישב על הנהר היוצא מגן עדן ויגלה אליו עד חום השמש וכידו
 ספר ואמר אליו אדם למה אתה משתומם למה תתעצב ותראג טוים
 שעמדת בחפלה ובתחננוים נשמעו דבריך ואני באתי להבינך אמרות
 טהורות וחכמה רבה ולהחכימך בדברי הספר הקדוש הזה ובהם
 תדע מה יקראך עד יום מותך. וכל אדם מבניך שיעמוד תחתך וכל
 דורות אחרונים שינתנו בספר הקדוש הזה בטהרת בשר ועניות רוח
 ויעשה כל מה שכתוב בו כמוך יהיה יודע מה יבא בכל חדש וחדש
 ובין יום ובין לילה ויהיה כל דבר גלוי לו ויבין וידע אם יהיה רעה
 או רעב או ערוב כבוד או נשמים או בצורת או תרבת החכמה או
 תחמטט או ימשלו רשעים בעולם אם ארבה ואם חסיל יהיה ואם
 ישל עץ את פירותיו ואם מכה שחין בבני אדם ואם מלחמות
 תהיינה ואם יסודין יהיו ואם מוח ימשול בבני אדם או בבהמה ואם
 גודה טובה תצא מטרום או רעה ואם דם ישפך או יאנק הלל בעיר.
 ואתה אדם קרב עדי הנה ותן לבך ואודיעך מה דרך הספר הזה
 ומה קדושתו:

ויפתח רזיאל המלאך את הספר ויקרא באזני אדם ויהי
 כשמעו את דברי הספר הקדוש הזה מפי רזיאל המלאך ויפול על
 פניו טרעיד ויאמר אדם קום התחוק ואל תפחד ואל תירא וקח
 את הספר הזה מידי והשטר בו כי מסנו תדע ותשכיל ותודיע לכל
 מי שיזכה בו ויהיה חלקו. ובעת שלקח אדם את הספר הזה קדחה
 אש על שפת הנהר ויעל המלאך בלבה אש השמימה וְ הִבִּין
 וידע אדם כי מלאך אלהים הוא ומלפני המלך הקדוש שולח הספר
 הזה והחזיק בו בקדושה ובטהרה:

ואחר ארבעה דורות עמד תנוך בן ירד והשכיל ביראת
 אלהים והנהיג עצמו בטהרה והיה רותץ ומתקדש במים חיים ומפיל
 תחינה לפני בורא הכל ונגלה המקום בחלום שנשמך בו הספר הקדוש

שנוהג בו ומה מלאכתו וקדושת טהרתו והשכים והלך למערה ואחר
 עד הצהרים ומכח החמה בא נפשו שם שלא יבינו בו אנשי המקום
 ולפני האל ברוך הוא התחנן ועלה בטהרה והחזיק בשם הטהור
 ובשעה שהבין בו נהרו עיניו בכל דרכיו ויחנה בו והלך עד
 שנדמה לקדושי מרום ונבדל מן דרי הארץ ואיננו כי לקח אותו
 אלהים:

כי בספר הזה החכים והערים בחקופות ומולות ובכל מאורות
 המשרתים לכל חוש וחוש והשמות הנקראי לכל חקופה והמלאכים
 המשרתים בארבע חקופות השנה והשכיל שמוח הארץ ושמות
 השמים וגם שמות חמה ולבנה: והוסיף לכבדו בכל כחו והבין
 בכל חכמה יותר על אדם הראשון והבין כי לא עצרו כח לעמוד
 בו היות הבאים אחריו כי עצום ומכובד הוא והצפינו עד עמוד
 נח בן למך איש צדיק חטים היה ברוחניו. ובשנת ח"ק שנה
 לחייו נשחתה הארץ בפועל חטם הדורות והשחת כל בשר את דרכו
 על הארץ ותעל צעקת הארץ השמים לפני כסא כבודו של הקב"ה
 ונח מצא חן בעיני ה':

ואז נשלח אליו רפאל השר הקדוש ויאמר אליו שלחתי
 דבר אלהים אליך לרפאות את הארץ ולהחיותה מה יהיה ומה
 יעשה ומלט. או נתן אליו הספר הקדוש הזה ויבינהו כיצד ינהג בו
 ומה מלאכתו ומה קדושת טהרתו:

ויאמר אליו שטע דבר ה' אשר נמצאת איש צדיק חטים
 בזה העתך הנה נחתי לך הספר הקדוש הזה והודעתך כל סתרו
 וחייו לעשותו בקדושה ובטהרה ובצניעות ובענוה ומטנו
 הלמוד לעשות עשי גופר וחכמם אהה ובניך ואשתך ונשי בניך להחבא
 מעט רגע עד יעבור זעם. ויקח נח את הספר מיד רפאל השר
 הקדוש ובעת שהבין בו באותיות החקוקות נחה עליו רוח ה' ועשה
 התיבה באורך וברוחב ברעה שהשכיל בשם הקדוש הזה ונשמע
 לו בא אהה וכל ביתך אל התיבה כי אהך ראיתי צדיק:

ואז נח בן למך הסתירו לפני באו אל התיבה ויבן כל אותיותיו
 וכן להביא אל התיבה שנים ושבעה איש ואשתו ויסגור ה' בערו
 ויהי הסבול ארבעים יום וארבעים לילה. או פתח פיו ברוח
 חכמה ובחכמה ויברך את ה' האלהים הסלך הגדול הגבור והנורא:
ויאמר ברוך ה' אשר נתן מהכמתו ליראי שמו. ברוך
 הממשיל את האדם בידתו המציל נפשות חסידיו המסחור חוסי

בעליו ומשאיו פליטה להתיות החונק את עבדיו הוא שכל ובינה
 לדבר עם כל אדם ובהמה ויהי תעוף ודגים להודיעם כחך ורב
 גבורתך. וטרב שכל שהשכיל עם הספר הזה היה יודע אם יום אם
 לילה והיה יודע מאכל בהמה ובהמה בעתה. ותשמע הפלחו לפני
 כסא הכבוד ותכה הוא וכל אשר אתו בחבה. ויעבר אלהים
 הוה על הארץ וישוכו המים ותנח החיבה בחדש הזה על הרי
 אררט:

בהבמת הספר הזה היה נח מתנהג והודיע לשם בנו כי
 טמנו היה מבין בחיבה ושם בנו נהג בו והחויק בו כך אחריו
 בקדושתו ושם מסרו לאברהם ואברהם ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב
 ללוי ולוי למשה ומשה לאהרן ואהרן לפנחס ופנחס לבנו וכל
 הדורות זה אחר זה:

זה הספר מספרי הרוים שנתן לנתן בן למך בן משותלח בן
 חנוך בן מהללאל בן אנש בן שת בן אדם ספי חיאל המלאך
 בשנת ביאתו לחיבה לפני כניסתו ונכתב על אבן ספיר באר הטיב
 ומטנו למר מעשה פלאים ורוי וערבי בינה ומחשבות ענוה ועשתונות
 עצה לעמוד על חקר מעלות מרומים ולשוטט כל אשר בשבעה
 מעונות ולהסב כל בכל מזלות ולהתבונן בכל מנהג ולבקר חקר
 הלבנה ולידע מסילות עש כסיל וכיסה ולהגיד מה שמוח שבכל
 רקיע ורקיע ומה מלאכתו וכמה יצליחו לכל דבר ומה שמוח משרתי
 השוטרים בכל עונה ועונה ונשמע להם לעשות כל הפץ כל הקרב
 אליהם בטרהה ולידע מטנו מעשה מוח ומעשה היים להבין הרע
 והטוב. לחקור עתות ורגעים לידע עת ללדת ועת למוח עת למכה
 ועת לרפאת לפתור חלומות וחזיונות לעורר קרב ולהשלים מלחמות
 ולמשול ברוחות ובפגעים לשלחם וילכו כעבדים לחבוט בארבע רוחות
 הארץ לחיות מתוכם בקול רעשים לספר מה מעשה ברכים ולהגיד מה
 יהיה בכל חדש וחדש ולעמוד על עסק בכל שנה ושנה אם לחבואה אם
 לבצורת אם לשלום אם למלחמה להיות כאחד מן הנוראים ולהבין
 ולהשכיל באוצרות מרום:

ומתחבמת הספר למד נח לעשות חיבת גופר. ולהסתיר מימי
 שטף ומימי המבול לחבוא עמו שנים ושבעה ולהכניס מכל אוכל
 ומכל מאכל ויתנהו בארון זהב ויביאהו: תחלה לחיבה לידע מטנו

עתות יום ועתות לילה ובאות עונה יעמוד להפיל שועה. וכשיצא
 מן התיבה בו היה משחמש כל ימי חייו. ובעת מותו מסרו לשם
 ושם לאברהם ואברהם ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ללוי ולוי לקהה
 וקהה לעמרם ועמרם למשה ומשה ליהושע ויהושע לזקנים חקני'
 לנביאים ונביאים לחכמי וכן בכל דור דור עד שעמד שלמה המלך
 ונגלה לו ספר הרזים והשכיל מאד בדברי הרזים בינה ומשל בכל
 הרוחות ובכל החפצים והפנעי המשוטטים בעולם ואסר והתר אותם
 ושלט עליהם ובנה והצליח טחכמת הספר הזה כי תרבה ספרים
 נמסרו בידו וזה נמצא יקר ונכבד מכולם אשרי עין שראה ואוזן
 ששמע ולב שיכין והשכיל חכמתו:

ת ם ס פ ר נ ח

פרק מפרקי היכלות

אמר רבי ישמעאל אשריהם ישראל כמה הם חביבין לפני הק"ב יח' יוחר ממלאכי השרת. כי בשעה שמלאכי השרת מבקשים לומר שירה למעלה תחלה באין סביבות כסא הכבוד. נהרי אש ונבעות של להבה ואומר להם הקב"ה יחב' החרמשו אלי כל מלאך ומלאך וכל חיה וחיה וכל אופן ואופן כל שרף ושרף שבראתי עד שאשמע ואאזין תחילה קול שיראן ותושבחתן של ישראל בני שנא' ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. זהו פמלייתן של מלאכים. איסחי כבוד בשמים כדכתיב רומה על השמים אלהים בוטן שכל הארץ כבודך וכו'. אלפים ורבבות של מלאכי השרת עומדים לימין הכסא ובנגדם לשמאל הכסא. ובין נהרי (אש) מקיפין ועומדין ושרי' הגדולים העומדים סמונים על כל גדוד וגדוד. ועל כל צבא וצבא מימין הכסא ושמאל הכסא. ומלמדין לומר שירה חמרה לכבודו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא יחב' ובשמיניע זמן לומ' שירה שמעי"אל השיר הגדול הנכבד והנורא עומד על חלוני הרקיע התחתון לשמוע ולהקשיב קול שירוח ותושבחות העולים מן הארץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות להשמיע לבני ערבות. ומפני מה עושה כן שאין דשות למלאכי השרת לומר שירה עד שפותחין תחלה ישראל בשירה שנאמר רוממו ה' אלהינו והשתחונו לה' קדשו. אלו מלאכי השרת וכל מלאכי דקיע ורקיע כששומעי' שירות ותושבחות שאומדין מלמט' הן פותחין קדוש קדוש קדוש מלמעלה. ולמה נקרא שמו שמעי"אל מפני שהוא עומד בכל שער השער ומשמיע קול שירות ותושבחות העולות מן הארץ מתוך בתי כנסיות ובתי מדרשות לפני כל דקיע ורקיע. והיות הקדוש ואופנים ושרפים וכוכבי הרר. ולאחר שהוא שומע ומשמיע לכל מלאכי דקיע

ורקיע מיד יורדין כחות שורות חילוח צבאר של מלאכי השרת
בתוך נהרי אש ונהרי להבה נהרי שלהבה ומטבילין עצמם בהם
מאה פעמים. ובאותה שעה בודקין עצמן שם"ה פעמים כמנין ימות
החמה. וכי יש במלאכי השרת זוב וטומאה שצריכין טבילה אלא
אלה הם מלאכי השרת המטנים על מלאכת העולם שיורדים בכל
יום ויום לשם שלום בעולם. ובשעה שמגיע זמן לומר שירה עולים
לרקיע ומפני דיהם של בני אדם שהם בעלי זוב וטומאה מטבילין
עצמן באש ומצייץ ומפארים עצמן באש ומדיחין ומזהרין עצמן באש
ומקדישין עצמן באש. עד שעושין עצמן קדוש ומקדש טהור ומטהור
וחורין והיון כמלאכי ערבות. ואח"כ קורין זה את זה ועולין בתוך
נהרי אש זה ברשות זה ומתנגנן ונועעין עצמן באור זהרי ברכים.
ואח"כ עולים בסולם של נהרי אש זה ברשות זה בתהלה בשבח
כמומר בזה"ל ברנה עד שמגיעין אצל חילי ערבות. אצל השמלי
טהור. אצל כרוכים ואופנים. אצל חיות הקדש ונגללי המרכבה.
אצל הדורי פנים ובעלי כנפים ואצל כסא רם ונשא. ומיד הם ברתת
כועה בטרהה בקדושה באימה בענה. ומכסין פניהם בכנפיהם לבל
יביטו רמוחן לרמות הכבוד השוכן במרכבה. ועומדין כחות כחות
של אלה אלפי אלפים וטירות של רבוא רבבות. ומחנות מחנות
שאין להם חקר וצבאות לאין מספר. וכמה הרים של אש ונבעות
של להבה לפני כסא הכבוד. ובאותה שעה יושב הק"בה יחי על
כסא הכבוד וכבודו מלא כל הארץ שנאמר מלא כל הארץ כבודי.
ואף חיות הקודש מחקדשות ומחמהרות יותר מהם וכל היה וחיה
קשור בראשה אלה אלפים כחרים של מיני מאורות ומחלבשות
בלבוש אש ומתעטפות בלבוש להבה ומכסות פניהם בכנפיהם והק"בה
יחי חור פניו מהם. ומפני מה חיות הקודש ואופני הדר מחקדשין
ומחטהרין ומחלבשין ומתעטפין מימי קדם יחד ממלאכי השרת
ואופנים והשמלי ושרפים וכרוכים וחיות הקודש ובעלי כנפים ונגללי
מרכבה ועבא מעלה וחיה ואופן. ומלאכי השרת כל אלו יש לכל
אחד מהם ענין בפני עצמו. מפני שהמרכבה נתון על פניהם וכח
השם על ראשיהם ושכינה למעלה מהם ונהרי אש עוזבים בניהם.
על כן הם מכונים וטורוק ומזהרין ומטהרין ומיופין ומוקקין באור
שבע פעמים. וכלם באימה וביראה ובטהרה ובקדושה בקול אחד
ובדבור אחד ובנעימה אחת ולא זו בלבד. אלא שטפלין מן המלאכים
אלה אלפים ורבי רבבות לחוק נהר דינור ונשרפין מפני שאין להיוח

בהם מוקדם ומאוחר ומשפיל ומרים שירה וקדושה לפני מלך מלכי
 המלכים הקב"ה יח' ועוד כל מוקדם ומאוחר מחבירו בשירה נשרף
 לתוך נהר דינור. ואף היות הקדש אין בהם מוקדם ומאוחר מפני
 ששעור קומתן כאחד וגבורתן כאחד וארבע רגלי הכסא מכוננת זה
 כנגד זה וגלגל זה כנגד גלגל זה ואופן זה כנגד זה וזיהו זה כנגד
 זה וכנף זו כנגד זה ופיהו פותחין בשירה גדולה באימה
 ביראה ברתת ביועה בפחדן בהעדה כמתהה בקדושה בקול
 רעש ובנעימר ומשמשין המרכבה בקול שירות וחושבתות ותהלות.
 באוהה שעה קדשים מקדישין מהורים מקלסין עירין מרוטמין גלגלים
 מגדלים מלאכים מומרי' ונחלקי לג' שורות של אלה אלפי אלפים
 רבוא רבואן. כח אחת אומרת קדוש תופלת על פניה. וכה אחת
 אומרת קדוש. וכה אחת אומרת קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ
 כבודו. ומפני מה לא אמר בדרך כבוד ה' ממקומו מפני שהשכינה
 בכל מקום. ולעתיד לבא השכינה חוזרת למקומה לקדושה ואומרת
 בדרך כבוד ה' ממקומו:

מליק פרק מפרקי חיכלות

מדרש חדשא

א' כחוב ויאמר אלהים תדשא האדץ וגו' אמר רבי פינחס בן יאיר למה ביום השלישי נזר הקדש להצמיח דשאים ועשבים ופרי אילנות טן האדמה וביום הרביעי ברא מאורות אלא שמדוע כה גבורתו שהוא יכול בלא מאורות להצמיח אדמה. ויאמר אלהים יהי מאורות וגו' עד שלא נבראו המאורות ביום רביעי ג' ימים הראשונים שנים היו שעוניהם במידות ופסיעוניהם לא פחות ולא יותר אבל משנבראו המאורות נתן הקדש ליום ולילה עדיפא או סיעוטא ולמה כך שלא יחשבו המאורות כאלהים. ולמה על יצירת המאורות לא כתב פרו ורכו אלא שאיך (כ"ט) צריכין להפרות ולהרבות אלא עומדין על בריאותם לא מעוטין ולא מרובין. ולמה לא נאמר על חיות שבאדץ ברכה כשם שנאמר על בריאת המים אלא בשביל רעת הנחש שעתיד לעשות והיה ראוי לקללה ואילו ברכו הקדש לא היה שוב מקללו. כשכתב משה בראשית (האוח) שנייה שבא"ב התחיל לכתוב כנגד עולמות שנים וכשעה שדיבר הק' הדיבורות מאות ראשון התחיל להסית עמהם שנאמר אנכי אוח ראשון של דיבור א' סופו של דיבור י' מאחד (התחיל) עד עשרה מניין מלא שידעו הכל שהק' מלא כל העולם והוא ראשון ואחרון שנאמר אני ראשון ואני אחרון (ישעיה ס"ד):

ב' המושבן נעשה כנגד ברייתו של עולם. כנגד שתי שמות הקרשים נעשו שני הכרובים על ארון העדות⁽¹⁾. השמים והארץ

(1) המאמר הזה הובא במ' ילקוט למ"א ד' ס' קפ"ה במדר אחר ובפ' המיוחד לר"ש על דה"ב ד' ב' כתוב: ומה שעשה י' מנחת וגו' הכרובים וכל אשר עשה מפורש בברייתא דר"ב בן יאיר.

והים בחים על הבריות (צ"ל הבריות) הם כנגד השמים העליונים
 נעשה בית קדשי הקדשים וכנגד הארץ נעשה בית הקדשים התחתון
 וכנגד הים נעשה החצר וכנגד השמים העליונים נעשה עשתי עשרה
 יריעות המשכן. כנגד הארץ נעשה השולחן כנגד פרי האדמה היו
 מעריכין שתי הלחם. שתיים מערכות שש המערכת (ויקרא כ"ד ו')
 כנגד חדשי קיץ והורף. כנגד הים נעשה הכיור וכנגד המאורות
 נעשה המנורה. ויקם את העמודים — יכון ובעז' (מ"א ז' כ"א)
 יכון כנגד ירח עולם (תהלים פ"ט ל"ח) וירח סכך למשאל
 סועדים ושנים שנאמר עשה ירח למערים (תהלים ק"ד) ובעז כנגד
 שמש שהוא יוצא בגבורה ובעז שנאמר ישש כבוד לרוח אורח
 (שם י"ט) וכנגדם בנה שני עינים כמות שהעינים גבוהות ונתונות
 בראש כך היו שני העמודים גבוהים ועבים. ויעש את הים מוצק
 (מ"א ז' כ"ג) זה עולם שהוא מוצק שנאמר בצקה עפר למוצק (איוב
 ל"ח ל"ח) ואמר חזקים כראי מוצק. עשר באמה משפתו (מ"א
 ז' כ"ג) אילו עשר ספירות בליטה שעליהם העולם עומד. עגל
 סביב (שם) שהרקיע עגולה. וחמש באמה קומתו כנגד מהלך
 ה' מאות שנה שכין הארץ לרקיע. וקו שלשים באמה כנגד
 שלשים יום שבכל חודש וחודש וכנגד י' דברות וי' מאמרות וי'
 ספירות בליטה. יסב אתו סביב שהעולם עומד בזכות עושים י'
 דברות ובי' מאמרות נברא וספירחן עשרה. ד"א וקו שלשים
 באמה יסב אתו זה קו ירוק שמקיף את כל העולם שנאמר ונטה
 עליו קו תהו (ישעיה ל"ה). ופקעים מתחת לשפתו כנגד שס"ה
 חלונות שבמזרח ובמערב שהשמש יוצא באחת מן המזרח ושוקע
 באחת מן המערב. שני טורים הפקעים אילו שמש וירח שהם
 סובבים ומנהיגים את העולם. עמד על שני עשר בקר אילו י"ב
 מזלות שהעולם מתנהג בהן. שלשה פנים צפונה וגו' למה צפונה
 חתלה שהוא פתוחה שרוח צפונה פתוחה לעולם שנאמר נטה צפון
 על תהו (איוב כו ז') ולא עוד אלא שכל רוח רעה אינו אלא מצפון
 שנאמר מצפון תפתח הרעה (ירמיה א') טלה אריה קשה פונים
 צפונה שור בחולה גרי פונים למערב האומים מאונים דלי פונים
 לדרום סרטן עקרב והגים פונים למזרח. והים עליהם מלמעלה
 שהעולם מתנהג על ימים. וכל אחריהם ביהה שלא נבראו לבטלה

(1) המאמר הזה כתב החוקר ד"ר ר' יוש' קסוד ג' בשם מדרש חדשא.

אלא לצורך העולם. ועביו טפח טפח ה' אצבעות בכינותו-שעביו של רקיע מהלך ה"ק שנה. ושפחו כמעשה שפת כוס פרה שושן שהשמים מסובבים זה בזה. אלפים בת יביל שמי שהוא טקיים את התורה שנבראת מקודם שני אלפים שנה העולם מקבלו וסובל אותו. וכחוב אחד אומר שלשת אלפים יביל (דה"ב ד' ה') שני אלפים לחורה ומי שמקיימה אני משמרו לאלף דור שנאמר שומר הברית והחסד לאלף דור (דברים). ויעש כיוצא עשרה (דה"ב ד' ו') כדי להרבות את הגשמים שהיו בכורות מים. עשרה כורות כנגד י' דברות. ולמה לא עשה במדבר אלא כיוצא אחד שלא היו צריכין ישראל במדבר לגשמים לפי שהיה להם סך יורד והבאר עמהם. שלמה עשה יו"ד כורות כדי להרבות גשמים שהיה בארץ ישוב והיו צריכים לגשמים הרבה שנאמר ארץ הרים ובקעים (דברים י"א). ארבעים בת יביל כנגד מ' יום שניתנה בהן תורה ד' יום לכל דיבור ודיבור. לכך עשה שלמה לכל כיוצא ד' אמות שנאמר ארבע באמה הכיור האחד. לעשר המכנות כנגד י' טאטרות על כל סכנה אמירה על כל כיוצא דיבור. זאת הים נתן סכתף הבית היטניה קדמה. למה קדמה שמשם המולוח והכוכבים והמאורות יוצאין לעולם ומשם היה עיקר העולם משם היה אבות העולם ומשם היה רוגש ומרגיש¹). ויעש שלחנות עשרה (דה"ב ד' ח') כדי להרבות זרעים. ולמה עשה משה אחד שלא היו צריכין במדבר לזרעים וכיון שבא שלמה עשאן י' כדי להרבות זרעים. נתן חמשה מימין שלחן של משה וחמשה משמאל למה כן שהדרום נקרא ימין והשמאל נקרא צפון שנאמר צפון ימין אתה בראחם (חזקוני פ"ט) ואמר שמאל בעשותו ולא אהו יעמוק ימין ולא אראה (איוב כ"ג ט'). ולכך נתן ה' מימין שהוא דרום כנגד ימין העולם שמשם טללי ברכה יוצאין לעולם²) אמר שלמה בזכות אילו שולחנות הנחנות בימין יהיו גשמי ברכה וטללי ברכה יוצאין לעולם מן ימין. ולכך נתן ה' משמאל נגד צפון שהוא שמאל שמשם הרעות יוצאין לעולם אמר שלמה בזכות אלו שולחנות הנחנות משמאל ימנעו הרעות מישראל וכך קבע כיוצא עשרה חמשה מימין וחמשה

(1) חסר במ"ו והתכב מצור בעקר והלעי הגיה רתע ומרגיע קד"ה רתע הים (ישעיה נ"א) וה"ל שמשם הים נקד ומשם מרגיע.

(2) פרקי דר"א פרק ג'.

משמאל: ויעש את מנרות הזהב עשר כנגד יחידברות וכל מנורה יש בה י' נרות: הר"י ע' כנגד ע' אומות שכל זמן שהנרות דולקות האומות מתכבשין ומיום שכבו הנרות מתגברין וחזרה נמשלה כנגד שנאמר כי נר מצוה וחזרה אור (משלי י' כ"ג). א"עם שעשה שלמה י' שולחנות לא היה מסדר לחם הפנים תחלה אלא על שלחן של משה שנאמר ואח השלחן אשר עליו לחם הפנים (מ"א ד' מ"ח) ובחר כן היה מסדר על כלם שנאמר ואח השלחנות ועליהם לחם הפנים (דה"ב ד' י"ט). ואע"פ שעשה שלמה י' מנורות לא היה מבעיר תחלה אלא על (צ"ל מנורה של) משה שנאמר ומנורת הזהב ונרתיה (שם י"ג י"א) ובחר כן היה מבעיר כלם שנאמר ואח המנרות ונרתיהם לבערם כמשפט (שם). ויעש בבית קדש הקדשים ברובים שנים (שם ג' י') כנגד לוחות שנים, מעשה צעצעים שהם מכללים בכחרים. וכנפי הכרובים ארכם אמות עשרים כרובים היו שנים כנגד שני הלוחות וארכם היה כ' אמות הרי כ"ב [כנגד] כ"ב אותיות. כנף האחד לאמות חמש טענת לקיר הבית מלמד שהן מניעין מסוף העולם ועד סופו. והכנף האחרת אמות חמש וגו' מניד כנפי הכרובים האלה מניעים מסוף העולם ועד סופו כשם שלמ"ד באמצא אותיות כך כרובים באמצע והם עומדים על רגליהם באות ל' שאין לו ישוב. ופניהם לבית שבוכותו. ובוכות עושיהן הבית עומד והיו ראש לכל מה שבבית שהיתה שכינה עליהם חנת ועל הארון ומשם יצאה מדבר למשה שנאמר ושמע הקול מדבר אלי: (ע"כ במ"י):

ג' כנגד השמים והארץ והים נבראו ג' אבות אברהם יצחק ויעקב. והרביתי את זרעך ככוכבי השמים (בראשית כ"ו ד') ושמתי אח זרעך כעפר הארץ (שם י"ג מ"ו) וכתול אשר על שפת הים (שם כ"ב י"ז):

ד' בדמנות בריותיו של עולם עשה הקרב"ה ניסים לישראל במדבר כשיצאו ממצרים. כיצד בראשית ועד יהי דקיע בחוד המים (ובמדבר) וענן ה' עליהם יומם (במדבר י' ל"ד) ועוד נאמר פרש ענן למסך (תהלים ק"ה ל"ט). בראשית ויאמר אלהים יקוו המים ובמדבר ויש משה אח ידו על הים ויולך וגו' (שמות י"ד כ"א). בראשית חרשא הארץ ובמדבר הנני ממטיר לכם לחם (שם י"ו ד'). ואומר ויבא משה וגו' והנה פרח מטה אהרן (במדבר י"ו כ"ג). כנגד יהי מאורות ויהי הולך לפניהם יומם (שמות י"ג כ"א)

לא ימש עמו הענן יומם (שם שם כ"ב). בראשית ישרצו המים
 ה' ועוף יעופף ובמדבר ויהי בערב ותעל השלול (שם י"ז י"ג).
 בראשית ויברא אלהים את האדם בצלמו ובמדבר ומשה לא ידע
 כי קרן עור פניו (שם ל"ד כ"ט). בראשית וישבות ביום השביעי
 ובמדבר אכלהו היום כי שבת וגו' (שם י"ז כ"ה):

ה' כנגד י' סאטרוח כרך הק' לאדם הראשון ואילו הן
 פרו, זרבו, ומלאו את הארץ, וכבשהו, ורדו ברגת הים, ובעוף
 השמים, ובכל חית הארץ, ובכל הרמש, הנני נחתי לכם אה כל
 העץ ואת כל ירק העשב. וכנגד כן נתנסה אברהם י' נסיונות
 וכנגד נאמרו י' בדיחות בפרשה מילה¹) וכנגד ביהך יצחק
 ליעקב י' ברכות ויתן לך, יעבודך עמים וגו'. וכנגד הומו המצרים
 י' סכות. וכנגד י' דברות החיר להם י' בהמות לאכול שור, כשב,
 עז, איל, צבי, ויהסור, אקו, ודישון, ותאו, וזמר. יעקב אבינו נחברך
 י"ד ברכות בו מקומות אילו הן: ויאמר ה' לה שני נייס בבטןך,
 ויתן לך, ואל שדי, והנה ה' נצב עליה, ויאטר לא אשלחך כי אם
 ברכתני, וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו ספדן אדם ויברך אתו,
 ויאמר אנכי האל אביך אל הירא. למה נחברך בו מקומות, כנגד
 י' פסוקים במעשה בראשית שכתב בהן כי טוב וכנגד ברך הק'
 לאברהם: ואעשך לגוי גדול, ואברכה, ואגדלה שמך, והיה ברכה,
 ואברכה מברכך, ומקללך אאר, ונברכו בך כל משפחות הארמה;
 ו' **מועדות הן:** שבת, חג המצות, חג העומר, חג
 השבועות², חג השופרות, חג יום הכיפורים, וחג סוכות. ו' כוכבים
 שרועים השמש והירח וז' כוכבים שאינם רועים³, והו' ו'
 כוכבים של זה שנקרא שמו כסיל ו' כוכבים של כימה, כימה בעת
 שהיא שוקעת חורשים את הארץ לזרוע אותה וכשהיא עולה עת
 הקציר הוא. ו' חלקים יש באדם: ראש, גרון, בטן, שתי ידים,
 שתי רגלים. ו' קומות: ילד, נער, רובה, עלם, איש, שב, זקן.
 ו' נקבות הן בראשו של אדם: שתי עינים, שתי אוזנים, וז'

(1) דיוק לומר כס' מילה ששם לא נאמל אלא י"ג בדיחות וז"ל ברכה ס' י"ד
 אבל המסנה ס"ג העדים שנה י"ג בדיחות והשלשה האלה אינם כס' מילה דאח ס'
 המסנה לרמ"בם (דברי רב"א):

(2) צ"ל חג הקצרת.

(3) חציה ס' מסמכים ואולי צ"ל האים ולקח כסיל אם כימה צונן (ברכות ג"ח
 וראה ב"ר ס"י).

נקבות של חומם והפה. ועוד ז' בקרביו של אדם ונקראו סגל
 ככה (ז'): ושטף לבן וריאה וטחול וכבר תשח' כליות ועוד ז'
 ימי נדה ח' תולדות למים: היוצא מן העין, ומן הפה, ומן הרגלים
 של פנים ושל ואחור, ושכבת זרע, וזיעה כל הגוף⁽¹⁾. ועוד ז' רוחים
 של מעלה ומטה של פנים ואחור של ימין ושל שמאל ושל סביב.
 ועוד כחוב ז' פעמים בריח באוה הקשת. כ"ב מינים נבראו
 בעולם בז' ימים. ביום א' ז': השמים, והארץ, והמים, והחושך,
 והרות, והתהומות, והאור; ביום ב' א': הרקיע בלבד; ביום ג' ד':
 הכנים המים אל מקום אחד, והעלה מים מתוקים מן הארץ, והעשבים,
 והעצים; ביום ד' ג': השמש, והירח, והכוכבים; ביום ה' ו': השרצים,
 והעופות, והחנינים; ביום ו' ד': החיה, והבהמה, והרמש, והאדם;
 כנגד כ"ב אותיות שבא"ב וכנגד הכל"ב דורות מאדם עד שבא יעקב:
ד' ועין הדעת טוב ורע אמר רבי פינחס בן יאיר העין
 הוה עד שלא אכל ממנו אדם הראשון לא נקרא שמו אלא עין
 בלבד כשאר כל העצים אבל משאכל ועבר על גזירתו של הק'
 נקרא שמו עין הדעת טוב ורע על שם סופו כמו שמצינו דברים
 רבים שנכתבו שםם תחילה על שם סופן. ולמה קרא שמו טוב
 ורע שהוריעו הק' שלא יאכל ממנו לא טוב ולא רע כמו שאמר
 ללבן השמר לך מדבר עם יעקב משוב ועד רע (בראשית ל"א כ"ט)
 לא נוכל דבר אליך רע או טוב (שם כ"ד נ"י) ואומר לא יבקר בין
 טוב לרע (ויקרא כ"ו ל"ג). ומכאן אנו אומרים שעד שלא אכל מן
 העין היה יודע טוב ורע שכן מצינו שקרא שמות לכל היצורים מן
 חכמה גדולה שניתנה לו שנאמר ויקרא האדם שמות. ועוד מצינו
 שבראו הק' במדה טובה בעלם ובדמות ויהי [צ"ל ולא היה] בראו
 בריה חסידה. ועוד מצינו שכתב עליו שהיה סלא חכמה וחכונה
 שנאמר סלא חכמה וכליל יופי בעדן בן אלהים היית⁽²⁾ (יחזקאל כ"ח).
 ומניין אתה אומר שלא נקרא העין בן מחשבת האשה לנחש. ראה
 מה השיבה אותו: ומפרי העין אשר בחק הגן אמר אלהים לא
 תאכלו ממנו ולא אמרה מפרי עין הדעת טוב ורע. ועוד בשעה
 ששאל הק' למה אחת נחבא מה אמר: המן העין אשר צויתך וי'
 ולא אמר מעין הדעת, ועוד על דבר אחד שם העין דעת טוב ורע

(1) יחבר מן האף למספר חל'.

(2) כ"ב ע"ה.

שעל אכילתו ידע אדם רעות שער שלא עבר על-ציווי לא נגור-עמל
לא יגיעה ולא קור ולא חום ולא סכאוב ולא כל דבר הע מויקו
אבל משעבר על חוק גזירתו של מקום החחילו-כל-הרעות-ונגעות
בו שהיה עשה כמאסרו ונצעריו במעשו ונטל הרגשות-של רעות.
ולמה ציה אותו הק' שיאכל מכל עץ הגן וטנע לו אחד מהן כרי
שהא רואה אותו (ער)-[תמיד] חוכר את בוראו ומסיר שעול יצרו
עליו וללא מהא רוחו גסה עליו. ויאמר אלהים אל הנחש,
לפי שבשביל דברת הנחש ניוק כל העולם לכך-דין הצדיק גור-עליו
שבעה אפופסים שנאמר. ארור אהה מכל הכהמה וגו', ולמה
שהבריה"ג נארתה בעד דברתו-שני ארורה-האדמה בעבורך וגו'.
על גחונך חלך למה שיגיעה עמל ותלאה ושפלה גרם לבריות
שני בועה אפיק. ועפר תאכל למה שהשוא ופיתה את האשה
לאכל מן העץ שנצטוה לא האכל. ואיבה אשית בינד-על שקלקל
את הארבה והשלום והשקט והנחת שבין הק' ובין הבריות. ובין
ודעך ובין זרעה למה שהוא גרם לצער גדול בנים שני הרבה
ארכה. הוא ישופך ראש למה שתחבנה והויק את הראש והקצין
והקדקוד והקיע של אצות (?) שנאמר עד-שובך אל הארץ כי
מטנה וגו' ושאר קללות שלו: ואתה תשופנה עקב למה-שהיה
שפל ובוזי ושנוא בעולם. למה לא טימא נבלתו כשאר כל-השרצים?²
אחר שהוא בוי, שלא יעכב אדם להורג מפני הטומאה ויקיים. ואיבה
אשית. קניתי איש את ה' למה כך קראו אלא בשביל שנוצר
מן האדם ומן אשתו ומן הקב"ה שלשה משלשה, הרוח והנפש
והנשמה מן המקום, והעצמות והגידים והטוה מן האש, הרי שלשה
משלשה, לכך גור על הטמא שיהחטא ביום השלישי:

ה' שני הצדיקים. שני היו אברהם קע"ה (בראשית כ"ה
ו') שני היו יצחק ק"פ (שם ל"ה כ"ו) שני היו יעקב קט"ו (שם מ"ו)

(1) דתכם הגובר הגיה שהכהמה נארתה וגו' שעי" קללה האדמה גם היא נארתה
שצריכה לה לחרישה ולעבודה וזוב שרים לנריא, וגו'.

(2) בברייתא זו מובא דוחש איש מטמא בלל כמתו. אמר בניית ובמנע — ובקדשה
אין אלא בה' שרצים ובמטא מעטיין בת"ב אפילו בבית אבל במנע ליה לן מיצוטא —
וכן פסק הרמ"בם סוף פ"ד מה' אבות הטומאה ולא כדמסקת מתוס' עיחבין דף י"ג
דבכיות ובמנע גם נחש מטמא, ומה"רמא בסנהדרין י"ג מחזיק שיטה זו וה"כ מהא
מקום על ה"כ ולא נמצא שם, אמנם בברייתא זו מובא דאיש מטמא בלל מדאמר
שלא יעכב אדם להורג (דברי רב"א).

כ"ה) שני חיי שורה קכ"ז (שם ל"ג) שני חיי דביקה קל"ג (מדרש רבה ויחי, ספרי וזאת הברכה) שני חיי רחל ל"ז שני חיי לאה מ"ז): ראובן נולד ביום י"ד לחודש הט' ומת בן קכ"ה שנים שמעון נולד בכ"א לחודש ה' ומת בן ק"כ שנים לוי נולד ב"ו לחודש הא' ומת בן קל"ז שנים הן נולד בט' לחודש הששי ומת בן קכ"ה שנים יהודה נולד בט"ו לחודש השלישי ומת בן קי"ט שנה נפתלי נולד בה' לחודש השלישי ומת בן קל"ג שנה גד נולד ב"י לחודש השביעי ומת בן קכ"ה יששכר נולד ב"י לחודש החמישי ומת בן קכ"ב שנה אשר נולד בכ" לעשתי עשר חודש ומת בן קכ"ג יוסף נולד כ"א לחודש השביעי ומת בן ק" שנה⁽²⁾, מלמד שלא היה אחד מן השבטים יחד משנה של לוי ולא פתחו משנהו של יוסף, ומכל השבטים יצאו שופטים ומלכים ומשבט שמעון דלא קם שופט ומלך בשביל החטא שעשה זמרי בשטים ללמד כמה חמורה הונתה, וכן מציינו בכל השבטים עתנאל משבט יהודה אהוד מבנימן דבורה וברק מאפרים ומקדש נפתלי גדעון משבט מנשה ואבימלך בנו אחריו חולע בן פוחי יששכר יאיר הגלעדי מהונת יאיר משבט מנשה וכן יפתח מיושבי גלעד אבנן מבית לחם יהודה אילן מובולן עבדון בן הלל משבט אפרים שמשון משבט דן עלי ושמאל משבט לוי ומבנימן ויהודה יצאו מלכים ומאפרים ירבעם ויהוא בן נמשי⁽³⁾ אבל שמעון לא העמיד לא מלך ולא שופט בשביל עון הונתו לפיכך ניתנה בריח מילה בערוה שיהא יראת המקום מונעת לעשות חטא: —

פ' לבל הרגשה והרגשה נתן הקב"ה חורה סח לעשות ומה לא לעשות: ללב לא תחורו, לעינים אחרי עיניכם, לאזנים לא

(1) בסדר קהלם מ"ב שני חיי רחל בת ל"ז שנה ולאח לא עברה על מ"ד שנה.
 (2) חיי זבולון ובנימן הסוד בכ"י ונמצאים בבחי' לפי שמות אשר הביא המאמר אזה בשם הסוד' וישא וסם זבולן מלך ז' בתשתי ומת בן קי"ד ובנימן נולד י"ג מרחשון ומת בן ק"ט שנה, באדר ובאייר לא נולד נשתיה לאזנים ומנשה, וצ"ל ומת (בנימין) בן קט"ז, לפי שלדברי המדרש לא חי אחר מן השבטים פחות מקסף וכן אמת בברכות ג"ה מפני מה סח יוסף קודם אחיו, זכן הוא באמת גרסתו הילקוט שם, אבל חיי זבולון הם לפי גרסתו שם בשני חיי יוסף ק"י, גם נ"י בעל ס"ע משונה מגי' הילקוט ומגי' שלפניו, כי כתבו: ראובן סח בן קבר, זבולון קבר, דן קבו ובנימן קיא שנה וראח בסדר הוחת.

(3) מגי', כי ראמות נלעד סמטה דן (ר"ה א' מ"ה) הילקוט על שופטים דף ט' הביא המדרש הזה וגרס ומנשה יחד בן נמשי.

חשא־שמע שוא, לפה לא חאכל כל־חועבה, ללשון לא חשא
 אח־שם וגו', ולא חשבעו, ולא חשקרנו, לא הענה, לידים־אל חשה
 ידך, לערוה לא חנאף, לא חונה (ויקרא יט), לרגלים לא חלכו
 אחרי אלהים אחרים הרי אלו לא חעשה, וכן אמר שלמה (משלי
 ו י"ו) אדם כליעל קורץ בעינוו חדפוכוה בלבו וגו' שש הנה שנא
 ה'־ומה לעשות מלמד ללב ושמחם את דברי אלה על לבבכם,
 לעינים פן חשכח את הדברים אשר דאו עיניך, לאונים שמע
 ישראל וגו', ללשון ושננתם, לידים פתוח חפתח אח־ידך, לערוה
 פרו־ורבו, ואמר קחו נשים חולדו בנים (ירמי כ"ט), לרגלים
 בכל הדרך אשר צוה וגו' חלכו (דברים ה'), כשם שהק' גור על
 הבריות־והחחוננים מה לעשות כך צוה לכל הרגשות האברים של
 אדם מה לעשות:

י' ויקני המקריב ביום הראשון (כמדבר י' יב) ר"ח ניסן
 היה. בכל הקרבנות כתיב קרבנו עתדים הסר ובנחשון כתיב
 וקרבנו ועתודים מלא שנחחדש בו ו' דברים לעולם, ראשון לכהונה,
 ראשון לנשיאים, ראשון לקרבנות, ראשון ליציאת מצרים⁽²⁾, ראשון
 לאיסור הכמה דכתיב השמר לך פן תעלה וגו' ולכך ובא בן נחשון
 בששה מעלות (ויבנה יסוד בית המקדש כמא דתימא) ויען אחד
 מהנערים — יודע נגן (ש"א י' יד). בשני בניסן בשנה השנית
 לצאתם מארץ מצרים נעשה הפרה אדומה לכך כתוב הקרב אח
 קרבנו (נשיא יששכר), למה חוסף הקרב ותסר יוד⁽³⁾ אלא כנגד
 פרה שיש בה ר' דברים אדומה, חמימה, מום, עול. וטלם כתב
 בהן קרבנו⁽⁴⁾ חוץ ביום שני. ולמה חסר בו אלא סימן מי שאין
 סבני יששכר אין הוא שני למלך דכתיב (איכה ב' ו') ויחמם כגן

(1) ע"כ הביא הילקוט אף לא גרם וכן אמר שלמה וגו'.

(2) במ"ר פ' נשא ט' י"ג הגו' ראשון לשכינה, ראשון לסתנה שכינה, ראשון
 לירידת האש, וזוה עולה המספר ו' וראשון ליציאת מצרים אינו שם והמאמר המקודד
 בו מבואר במ"ר שם בעל המאמר הוא ר' פינחס בן יאיר.

(3) כה"ג במ"ר שם לכך חוסף הקרב חסר י"ד חקמדי התבה על ד' אמתות
 כנגד ר' דברים וגו' וכ"כ היה כתיב ה' דברים וחשיב בהו פדה והגהתי מדברי המדרש
 דבה, חזק כי בעל המאמר הוא במ"ר ר' פינחס בן יאיר.

(4) ג"ל דבר אחד בטולן כתב קרבנו חוץ ביום שני דכתיב הקרב את קרבנו
 ולמה חסר בו.

שבו¹). קרבנו קערת כסף אחת [כסף על שם] כסף נבחר לשון צדיק (משלי י') והיא נעשות כנגד אדם הראשון. שבעים שקל למה לא ששים ולא שמונים, אלא טראש ס' בראשית עד עפר האכל ע' פסוקים, וכמו מן ראש ס' בראשית עד על גחנק חלך ע' פסוקים כן טראש הספר עד פרשתו של נחש ע' שמות, [ד"א כנגד] ע' אומות של נח, [ד"א כנגד שבעים שנה שהיה לחרח כשהוליד לאברהם שנאמר] ויהי חרח שבעים שנה (בראשית י"א כ"ו), ושנים היה בשני הורות של ע' שנים קינן בדור הראשון שני יחי קינן שבעים שנה (בראשית ה' י"ב) וחרח בשני ואברהם בן ע' שנה בכרית בין הבתרים (כאמור בסדר עולם רבא) [ד"א כנגד שבעים ימים שכבו את] יעקב החסיד שני ויכבו אותו מצרים שבעים יום. [וכנגד שבעים זקנים שנאמר] ואל משה אמר — ושבעים זקני ישראל (שמות כ"ד), אספה לי שבעים איש זקני ישראל (במדבר י"א ט"ז). שני אויבים לא נאדרים עד שהשלים עליהם ע' [פסוקים], הנהש והסן הרשע [מבראשית עד ארור ע' פסוקים, מאחר הדברים עד ויחלו את המן ע' פסוקים] לחלית שבעים נחלה על חמשים²). (ושבעים הסורק האחד) [וכנגד שבעים נפש] שני בשבעים נפש וגי (דברים י' כ"ב), כל הנפש לביח יעקב — שבעים (בראשית מ"ו כ"ז), כמו כן חי דוד המלך שבעים. במשכן ע' עמודים היה ואילו הן כ' בדרום, כ' בצפון, וי' במערב והם הקדשים וי' במזרח³), וז' בפרוכת, וה' בפתח המשכן ועמוד הענן הרי ע' ע' אמה היה המשכן כנגד ע' ימים טובים שנתן הק' לישראל, וי' ימי פסח, וחי ימי חג, ור"ה יום הכפורים והג' שבועות ונ"ב שבתות הרי ע' ע' כלים [היו במקדש] אילו הן גביעים כפתורים קנים זרות (חסר) שהיא

(1) וינאץ בועם אפן סלך זכרן, וכוננו על מה שדוש במ' איכה זכרן על שריה ובפדרש ש"ה (הגה סטרת) דריש הפסוק ויקח סר הטובים — ואת שריה בהן הראש בבקף מלכים על ראשי סנהדרין ובמ' נשא ס' י"ג דריש ראשית מאתים אלו מאתים ראשי סנהדרות שהיה שבט יששכר מעמיד (דברי ר"בא).

(2) הוא סוף פיזט לפ' זכור המתתיל זכור את אשר נג' והמאמר הזה הוא במ"ד ע' י"ד לר' מינחס.

(3) והג' במ"ד סב וששה עמודים לפאה קדמה (זהם שלשה עמודים אל הכתף מה לשער החצר ושלשה מה). וז' לפרוכת זה' למסך פתח המשכן, עמוד הענן, וחסר שש ד' במספר העין, ובמ"ד הפס סאלונקי הג' וז' עמודים למסך סקר החצר הרי ס' לחצר זה לפרוכת וגי הרי ע'.

סנהדרין זקנים ע', ומן בית ראשון עד שני יבנה במתרה בימינו
 שבעים. ע' שמוח למשאל ע' שמוח לירושלים, ע' שמוח לחורה⁽¹⁾.
 כף אחת עשרה זהב כנגד עשרה מאמות שכרא בהן העולם,
 וכנגד י' דברות י' ספירות י' אצבעות, ומן אדם עד נח י' דורות,
 ומנח עד אברהם י', עשרה שלימים באדם⁽²⁾, עשרה תולדות בתורה⁽³⁾,
 י' נסיונות. פר אחד כנגד אברהם שני ואל הבקר (בראשית י"ח
 ז'). איל אחד כנגד יצחק שנפדה באיל, וישא אברהם את עינו
 וי'. כבש אחד כנגד יעקב שני שח פורה ישראל (ירמיה נ"ז).
 ושעיר עזים אחד [כנגד יוסף שני] וישחטו שעיר עזים (בראשית
 ל"ג ל"א). ולובת השלמים בקר שנים כנגד משה ואהרן. אילים
 חמשה כנגד ה' איתני עולם בני זרה ומרי זאתן הימן ומלכל ודרע
 (דה"א ב' ז') כולם ה'. עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה
 כנגד ה' הרגשות וה' מורגשות, ועוד כנגד המזבח שאורכו ה' אמות
 ורחבו ה' אמות. קערות כסף י"ב מורקי י"ב כפות זהב י"ב
 סגד י"ב מולות וכנגד י"ב חדשים וי"ב מנהיגים כנפש, ושבתים י"ב
 וכנגד י"ב לחם הפנים על השולחן⁽⁴⁾. כל כסף הכלים אלפים
 וארבע מאות משכרא העולם ועד שהיה משה בן ל"ב שנה
 שהתחיל להורות להם לישראל במדבר אלפים וד' מאות שנה. כפות
 זהב י"ב משקלם ק"כ כנגד ימי משה החסיד וכן קרבן נפשות
 כנגד אלו. פרים י"ב כבשים י"ב שעירים י"ב, פרים כנגד מלכים,
 אילים כנגד נשואים, שעירי עזים כנגד רחמים וזגנים ופחות, וכבשים
 כנגד סקידים ושלמים והכרחי והפלחי. זכות השלמים כ"ד כנגד
 כ"ד ספרים וכ"ד משמרות, כפרה על כ"ד אלק שמתו בבבל פעור.
 אילים ס' עתודים ס' כבשים ס' כנגד ס' רבוא וכנגד סוד ששים
 המה מלכות⁽⁵⁾ וכנגד בית שני שנבנה ס' על ס' רומיה אטין שיהיו

(1) במ"ר שב. וקנטי בנ'. בהקלחת הביא מדרש שיר השירים. שבעים שמוח
 קרא הקד"ב לירושלם ישרון כבוד נער ומ' שבעים שמוח להק"ב בה רם נשא וכ' והמאמר
 להא אינו כמ' הויה וכעל הטורים בנ'. בהקלחת הביא המצבת האלה בהרמיהו ואינו
 הק' שמוח אשר המצואו המקבלים באזהרה.

(2) דאה ס' קהלת ע"ס החכמה העזו ת'.

(3) כפרטן אהה מוצא י"ב בתורה.

(4) כעל המאמר הזה הוא ר"ס בן יאיר במ"ר ס' יד. והי"ב מנהיגים נמצאים
 בכ' יצירה ס"ה.

(5) ובמ"ר הגי' וכנגד סוד ששמוטו ס' וכאמת חשבונו ע' וק' במחמה להונה.

פוחה: אמין שיוצק. אלמען שימש לישראל ס' שנים, (וכנגד ששים) ערים גדולות (דברים ג' ד'), ויצחק בן ששים שנה (בראשית כ"ה כ"ו). ששים גבורים: סבת לה (ש"ה ג' ז') [אלו ששים אותיות שבברכה כהנים] יברכה ה' בברכה כהנים ס' אותיות¹:

י"א מנורת זהב יש לה ז' נרות כנגד ז' מאורות בעולם ז' כוכבים², בשנה ז' ימים טובים, ושבעה שערים בנפש שני עינים שני אונים שתי אפים ופה אחר. [מנורה בודים] כנגד חמה שהיא מארה לחכם תעל יטין היא שני לב חכם לימינו (קהל ז' ב'). הנפש (חסר) כנגד טובה הקטורה והשולחן בצפון³ ובי' תענוגים צפונים לצדיקים. המנורה בדרום כנגד העולם הבא שאין שם אוכל אלא אור שכינה. ועשייה טובה אחר זהב ואחד נחשת, טובה הזהב נמשל בנפש של אדם טובה נחשה בגופו של אדם כשם שהזהב יקר מן הנחשה כך הנפשות יקרות מן הגוף, אבל⁴ בכל יום ויום היה מקריב כדן מה שנגד (?) עליהם מן הקדש כן צריך האדם לעבוד פני ארון העולמים תמיד בנפשו ובגופו. כשם שהגוף אוכל כך טובה הנחשה היה למאכל. כשם שהנשמות אינה ניהנות אלא מן הרוח לכך לא היה נקרב בטובה הזהב אלא קטורת סמים דבר העשוי לרית. למה יש קרנות בטובה אלא שכל החיות טהורות בין המקריבין לטובה בין שאין מתקרבין אבל מקריב ומפריש. ועוד למה הק"ב גור לעשות קרבנות לטובה אלא רצה הקד"ב להלמדנו אם מקריבים לו קרבנות בצדקה. הוא מהרף ומאבד ומכניע צריהם ואינו מניחין להזיק אותם שכן כתיב וכל קרני רשעים אנדע תרוסמנה קרנות צדיק (תהלים סוף ע"ה) ואם לאו הוא רודף ודוחף אותם מפניו שכן כתיב ותחתי את עריכם חרבה — ולא אריח בריח נתיחכם (ויקרא כ' ל"א). ואומר למה לי — רוב זבחכם (ישעיה א'). מ"ה פרים היו מקריבים בכל שנה חוץ מפרי החג כנגד מ"ה [קללות] שכתובות בתורה כהנים ובתג ע' פרים כנגד ע' אומות. צ"ח ככשים

1) כ"ל גם במ"ד שודפס בעצת ויצחק בן ס' שנה שנאמר ששים גבורים וז' והגות קל פי ג' ר' שלוניקי ומדוש שיר השירים
2) ג' ל"ג ז' דקעים המאמר ה' ע"ס ס' יצירה ס"ד או בגי' הילקוט ס' תי"ט כנגד ז' כוכבים המשמשים בעולם.
3) ב"ב כ"ה.
4) צ"ל כשם שבבל.

בחג כנגד מאן קללות חסד שתיים שבמשנת תורה כל אלו היו מקריבים להציל ישראל מכלם. בא וראה כמה הק' מחבב הקרבנות. אחד מישראל חביב לפניו מכל קרבנות הגוים. את מוצא ע' פדים היו ישראל מקריבים בחג על האומות לכפר עליהם⁽¹⁾. כאו⁽²⁾ ישראל לרחק א"ל הקב"ה עשו כאן יום אחד [לא] שאנג. אבקש מכם קרבנות הרבה. (מטריח עליכם). אלא מה אני מבקש מכם פר אחד לכפר עליכם. ואין אחת מוצא שכחוב באחד מכולן אישן ריח נחוח. אלא ביום השמיני כחוב אשה ריח נחוח, אמר הקד"בה זה קרבן הוא חביב עלי מכל הקרבנות. — כנ רוצה ה' בעמנו יפאר ענוים בישועה (תהלים קמ"ד) ואין ישועה אלא קרבן שנאמר ואל קץ ואל מנהחו לא שעה:

י"ב ז' (מכסים³). הן הקרבנות עולה שלמים והטאת וג' כוחות הם של צדיקים אהבה בקשה וראיה. העולה כנגד אהבה. והשלמים כנגד הבקשה. והטאת כנגד היראה. העולה נקרבת לכבוד הק"בה בלבד אבל השלמים והטאת כנגד עצמנו. יקרה היא האהבה⁽⁴⁾ אלא שיש צדיקים עובדים את המקום באהבה ונותנים כבוד ויקר למלכותו מפני שהוא לכבוד קיים. את הכל ובטובו הרב ברא את עולמו במאמר ולא בעמל והוא אלוה ואב ומלך וגבור וחכם וטוב ורחם וסובל⁽⁵⁾ את הכל ומלא את הכל את העליונים ואת התחתונים ומכלכל בריותיו ויודיע רזי עולם ומטיב לרעים ולטובים ומאריך לרשעים בעבור ישומו ויהיו⁽⁶⁾. על כל הטובות האלה הצדיקים אהבים את את המקום ונותנים לו הלל ושבח על כל מעשיו הגדולים. על זה העולה נקרבת. ואיוו היא הבקשה אלא שיש עובדים את המקום ומפילים החנות ובקשות ושואלים ממנו כל מידה טובה בשביל

(1) במ"ד סוף פינחס בשם ר' פינחס בר חמא.

(2) צ"ל ביום השמיני באו וע'.

(3) המאמר הזה עזי, ממנו הוא מהירא נעזק במ' היאל בשם מדרש ושם הגי' שלשה מיני קרבנות הן, ויחזק הוא כי זה כ' היאל אשר בירעו היא ס' סודי חזי של בעל חזקת הנקרא ר"א הגחל, ובס' חזקת דף ב' ובה"גם הלכות יאורי תורה ס"ב הועתקו מקצת דברים מהמאמר הזה. זמנם לשון סדר ותמנה בל"י.

(4) מן הבקשה והבקשה מן היראה, ואין היא האהבה שיש וג' כן הגי' במ' היאל.

(5) ר' היד ויטאל בס' מכתם להדי כ"ו הביא המאמר מן יקרה היא האהבה על הפסוק יאהבת את ה' — עד ישומו ויתו, וגרס זמנה את הכל.

(6) במ' היאל הגי' יחזו כל הטובות האלה.

הנאת עצמן כגון חכמה בינה ודעה ואורך ימים, רפואה ואשה משכלת ובנים ישרי לבב והצלחת מעשים ועושר וכבוד ונכסים שירצו אדם שהיא קנין טוב, זה היא הבקשה, ועליה זבחי שלמים מחקרבים. טכס יראה, ואינו היא היראה שיש עובדין את המקום ביראה גדולה ובפחד מרובה והן המחפליין להציל מן הקללות הכתובים על המועלים במצותיו על העוברים פקודיו של מקום בין בע"הו בין בע"הב. בע"הו מן החלאים ומן המכות והמכאובות שלא יצטרכו לבריות ושלא ימשלו בהם זרים ולא יראו מיחה או דבר רע בבניהם ובבנותיהם וכדי שיטלאו יטיהם בטוב ובברכה ובעולם הבא להינצל מן הפורענות ומן המשחית ומן יקרת אש של גיהנם העתידה ללהט ולבער את הרשעים ליום הדין הגדול זו היא היראה ועליה החטאת נקרכת. אבל כגון שני הללו בין העולה בין החטאת בין השלמים מקריבים בבית אחד ע"י כהן אחד לשם אלהים אחר ושלתם שוים כך הצדיקים בין בארבה בין בבקשה בין ביראה שוים אלו לאלו שכולם בצל הק"בה חסים והאהב אותו והמבקש ממנו הוא מבקש והמתירא ממנו הוא מתירא. — ולטה צוה הק"בה להקריב קרבן מן ג' בהמות וחור וגזל ולא מן האחרים לפי שהארץ נמשלה לעגלה הים נמשל לעו השמים נמשלו באיל ואויר נמשל בתור וגזל. ועוד עד שלא בא אברהם כל מי שהקריב לשם קרבן מן הבהמות הללו הקריב שכן מצינו כתוב והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ועוד כתוב ויבן מזבח ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור (בראשית ח' כ):

י"ג הזבחים מוכיחים בין רשע לצדיק וכן את מוצא בין קין ובין הבל שנאמר וישע ה' אל הבל ואל סנחתו ואל קין ואל סנחתו לא שעה. קרבנו של נח קיבל ברצון שני וירח ה' את ריח הניחוח אבל קרבנו של בלעם לא רצה לקבל. ועוד הקרבן מוכיח בין צדיק לרשע כמו שנעשה בין שמואל לשאול. בין אליהו הנביא לנביאי הבעל. והקטורת מוכיח בין צדיק לרשע כמו שנעשה בין אהרן לקרח ובין הכהנים לעויהו המלך: —

י"ד חביבין הם הזבחים שעל ידן עושה רצון הצדיקים. ע"י קרבן שמע הקד"בה תפלתו של נח ע"י הקרבן כרת ברית לאברהם לנחיתה הארץ שנאמר ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית (בראשית ט"ו י"ח) ע"י הקרבן הקד"בה מכפר על השגות ע"י הקרבן נתן המקום להם ניצוח לגדעון על המדינים (שופטים ו) ע"י הקרבן קיבל

הקדב"ה הפילחו של שמואל על ישראל (ש"א ז' ח' י) ע"י הקרבן נעצרה המגפה בימי דוד (סוף ש"ב) ע"י הקרבן שמע הקדב"ה הפילחו של אליהו (מ"א יח) ע"י הקרבן נגלה עון של סוטה ע"י הקרבן הקד"בה מכפר עונותיהם של ישראל ביום הכפורים וע"י קרבן קבלו אברהם יצחק ויעקב ברכת עולם שנאמר ויאמר בי נשבעתי נאם ה' וכן ביעקב כתיב ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק והבטיחו הקדב"ה שהוא יורד עמו במצרים ויעלהו משם. ע"י קטורת נעצרה המגפה בימי אהרן (במדבר י"ז):

ב"י לכה מכל טומאות שבעולם החמיד טומאת אדם במיתתו אלא שבשביל עבירה נגזרה טות עליו שנאמר ולאדם אמר כי שמעת לקול. אשתך וג'. — למה גור הקד"בה על [יולדת זכר] שטמאה ו' ימים ואם נקבה שבועים אלא להזכיר יצירת אדם הראשון שנברא בו ימי בראשית של שבת ראשון ויצירת חוה שנמלה מצלעותיו בשבת שנייה (נבראו ביום של שבת ראשונה). למה גור הקדב"ה שהיולדת זכר אחר ארבעים יום ויולדת נקבה אחר פ' יום תבא לבית המקדש, להזכיר מה פעל הקב"ה עם אד"הר שנברא חוץ סגן עדן ואח"כ נכנס לג"ע לכן היולדת זכר אחר פ' יום שהוא שיעור יצירת הולד לזכר ופ' יום לנקיבה שהוא שיעור ליצירת הנקיבה חכנס לב"ה¹). — למה כפרשת יולדת כתיב למעלה הימנה מאכלו של אדם² ולמטה הימנה נגעים אלא כך העיר המקום על הולד הוי מחבונן באיזה חנאי בראתי אותך. אם עשית מעשים טובים ראה מה למעלה מראשך: זאת החיה אשר האכלו, אכול מה שתקנתי לך, נאם תפנה אחור ראה מה כתיב אחריו נגעים. עשרה פרשיות של נגעים הם כנגד י' דברות שאם יקיימו ישראל אותם הקב"ה מצילם מהם ואם לאו הם לוקים בהם ואלו הן: ששה בגופו של אדם וד' בגבסיו. יש נגע בגופו של אדם שיצא מעצמו של אדם בעור בשרו ויש נגע שיש בתוכו מחית בשר חי ויש נגע שפכתה מצרבת השחין ויש נגע שנעשה ממכות אש ויש נגע בראש או בזקן ויש נגע בקרח או בנבחת הרי שש ויש נגע בכל כלי עור ויש נגע בקירות הבית הרי יוד: —

מ"ז אדם כי יהיה בעור בשרו בנורג שבעולם אדם שיש

(1) כרבי ישמעאל בנדה ל' ולא כתבמים (רב"א).

(2) מיטני תיות וקופת טהרות.

לו עבד יהוא סורח עליו מה הוא עושה קורא לפחמים שיעשו לו כבלים ומידהין מביאין שלשלאות כהי-לכסות אותו אבל המקום אינו בן אלא אדם חטא לפניו אינו צריך לומר קראו לפחמים שיעשו כבלים אלא טמנו הם שלוחים. אדם כי יראה, בא וראה היאך חלק הקד"בה כבוד לישראל. בקרבנות מהי הוא אומר אדם [כי יקריב טבס ובנעים לא נאמר] אלא אדם ללמדך שאם ישראל רוצים הננעים באים על אומות העולם ולא על ישראל כשם שכתוב בנעמי (וכן הוא אומר וחסיר ה' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים) (דברים ז' ט"ו) ואומר נבנו ללצים שפטים (משלי י"ט כ"ט). למה נקרא שם הצרעה נושנת לפי שגרמו עונותיו שנתישנה הצרעה זמן מרובה למה גור על המצורע שישב בדר ובגדיו יהיו פרומים וראשו פרוץ והוא עצמו קורא טמא שנאמר והצרוע אשר בנו הנגע וגו'. אתה מוצא מג' עכירות הצרעה: נדבק לבריות מקנאת (הבל²): כמו שנעשה במרים, מחמדת עישר (חמס) כמו שנעשה בנחזי, מטובה את עצמו כמו שנעשה בעוזיחו (דה"ב כו כ). לפיכך גור המקום על המנגעים שיזא בגדיו פרומים וראשו פרוץ כנגד חמדת העושר ויקרא עצמו טמא כנגד חמדת ההבל שאמר דברים על חבירו שלא כן. בדר ישב על שגבה עצמו כן ישב מנודה חוץ למחנה ולערים כמת: ואומר בעוזיה בית החפשיה (שם³) וכמו שנאמר באיוב (ג' יח) ועבד הפשי מארנוני. למה לא צוה הקד"בה להראות נעים לאי מישראל אלא לאהרן ולבנו בלבד אלא כשם שנוטלין מתנותיהן ותרומותיהן וכל קרבנות של ישראל כך יקבלו תרומותיהן בשביל כך עשה המקום שיהיו ישראל באים ומראין נגעתין (של ישראל) לכהן שכן כתיב על פיהם ידיה כל ריב וכל נגע ועוד כדי שיצטרכו ישראל להם ויהיו נותנים להם מתנותיהם בעין יפה. וחכמים מושלים טומאת הצרעת בטומאת הרוח והכלים, אלה הם העתבים והחטואו את הרבים וטמאו את א"י בצרעת הרוח שכן כתיב בירבעם (ט"א י"א כ"ז) וירבעם בן נבט אפרתי — וזשם אמו צרועה אישה אלמנה עבד

(1) שקראו הכתוב צרעה נעמן (מ"ב כג ה) וכן מדוי מצרים.
 (2) מקנאה שמוציא מפה הוא לשון הרע, הבל הוא הרגש של הגב ולא מצאנו בני זה על לה"ר במקום אחר.
 (3) ובירושלמי מפרש עשה לו בית בבית הקברות על שם בפתים הפשי כ"כ הר"ק ופי' המיחם לרש"י.

לשלמה. למה נקרא שמו ירבעם אמר כיני ובין בני הוא נתן מריבה שעשה אח העגל והפריש בני ממני. בן נבט מהו נבט לשון אש האיש שהכויא הנבט והאש על עמוי⁽¹⁾. ושם אמו צרועה שהביא צרעה הרוח על העם והסב לבם ממני. אשה אלסנה האיש שהחשיב אח עמי אלסנה שנאמר איכה — היתה כאלסנה. עבד שעשה לבני עבדים לאומות העולם. לשלמה שהשליטם לשונאיהם כמו שכתוב הגלח שלומים (ירמיה י"ג י"ט) ואומר על הסגורם גלות שליטה (עמוס א' ט'). וירם יד במלך — זה הדבר וג' אשר הרים יד במלך שלמה, שהריטו ידו במלך מ"ה הקד"כה. — מה דרכו של נגע שכתן רואה ומסגירו ואם יראה סימני טהרה הוא מטהרו שנאמר והסגיר אח הנגע וג' כך הק"בה הסגיר ישראל בבבל וכיון שהסגירו הודיעו סימני טהרה⁽²⁾ שכן אמר להן נבוכדנאצר להנניה מישאל ועוריה שיטחחו לצלם ולא קיבלו שנאמר (דניאל ג' י"ח) לאלהך לא איתנא פלחין, אמר להם המקום אין אתם רוצים לסגור במקומכם לא היה לכם חששה עלי אלא אתם עובדים ע"ז ולאחר שגליחתם אתם מתביישין ממני חייכם אם אתם מתביישין בזה אני גואל אתכם בזה לקיים מה שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך (דברים ל' ג') ואומר חחטאני באוב ואטהר: י"ן בני תבאו אל ארץ כנען (בפ' נגעים) אמר להם הקד"בה הסתכלו בארצכם מניין היא עיקרה של ארץ כנען אי אתם יודעים שהם חטא כנען שנאמר וירא הם אבי כנען — ויאמר ארור כנען אף אתם כשתחטאו ארצכם נחפס ללקוח כשם שלקה כנען. אשר אני נותן לכם לאחוזת, א"ל מתחילה מפני שהיתה הגזירה זו עליכם שתשעבדו בארץ מצרים מה כתיב שם וישב ישראל בארץ מצרים ויאחזו בה (בראשית מ"ז כ"ז) הארץ היתה אוחות בהם ותופסת אותם ואילו היו מבקשין לצאת מטהרה קודם לכן לא היו יכולין עד שבא הקץ שהם חייבין לפיכך כתוב ויאחזו בה כאדם שבע"כ אחזו בו אבל כיון שבאו לארץ כנען א"ל הק"בה לא תהיו סבורים שאתם נאחזים בה ויש עליכם עוד שיעבוד

(1) בתלמוד סנהדרין ק"א ב' בן נבט שניבט ולא ראה — ת"ר נבט שראה אש יצאת מאוכרו וג' וכ"ל מה, כי נבט אינו לשון אש רק לשון הבטה.

(2) החכם דב"א הגיה להן שהמנייה הודיעה, שהבגין צריך להודיע בפה כורשיגן מקרא טהר הוא זמירו הכון ו' במ"ק ה' ד' ובת"כ.

אחר-חייכם ברשותכם אתם. נאחזים ותופסים אותה, יהיו בכם פן
 חריב ממעשיכם הרעים. ונתתי נגע צרעה, א"ל הקד"בה לא
 יהיו סבורים לומר שהוא מקרה אלא בשביל לחזור בכם הבאתי
 על הבתים צרעתי, ונתתי נגע מאתי והיה המכה עתיד אני ליתן
 טבס של נגעים, אינן באין על בריח כשם שהן כחוכין, בתחילה
 אמר הקד"בה ילקה בהונו כדי שיכין ויחזור בו, בתחילה בביתו אם
 לא עשה חשובה הוא לקה בכגרו, לא עשה חשובה עושה דין באדם,
 בתחילה הוא מלקחו מן הקלים ואח"כ מן החמורים. אח מוצא
 באדם הראשון ביום אכלך ממנו מוח חמות אבל כשאכל והטא לא
 עשה לו כך אלא קילל את הונו ואח"כ גור לו חמות שנאמר ולאדם
 אמר וגו' ואח"כ כי עפר אתה ואל עפר תשוב וכן אתה מוצא בקללות
 באם לא השמעו לי — אם באלה — אם הלכו עמי בקרי —
 ואם בואת לא השמעו לי וכן איוב מתחילה איבר את סמונו ואח"כ
 פרע מבניו ומגופו. ולמה לא נכתבו הנגעים כחיקןן אלא נגע של
 גוף תחלה ליתן יראה ופחד באדם. ר"א למה לא התחיל בפרשת
 בחים לפי שאמר להן המקום פרשת נגעים במדבר שלא היה להן
 עדיין בחים כך א"ל המקום לפי שאין לכם כחים אני מתחיל מנופכם
 אבל לאחר שתכנסו לארץ לא אתחיל אלא מבחיכם. ולמה לא
 התחיל בבגדים שהרי בגדים היו לובשים במדבר לפני שהבגדים שהיו
 לובשים מעשה נם היו, שהרי עמדו ישראל ט' שנה במדבר ולא
 הוצרכו לכנס בגדיהם שנאמר שמלחך לא בלחה מעליך. למה
 הקדים בגד צמר לפשטים לפי שצמר רחוקה מן הגוף. את מוצא
 המצורע חשוב כמת, כשם שטמא בטומאת החט גור הק' ליקח
 פרה אדומה ולהשליך לחוך השריפה עץ ארו ושני חולעת ולהוות
 עליו ג' ה' ולהיות פרוש שלא יכנס למקדש ז' ימים כך צוה למצורע
 ג' ה' ולהוות פרוש שלא יכנס למקדש ז' ימים ושיקח ב' ציפורים
 ועץ ארו ושני חולעת ואח"כ יבא למקדש. ולמה צוה בפרה לעשות
 כמו במצורע לפי שמעשה פרה אדומה לא נעשית אלא לכפר על
 מעשה העגל שהוא צרעת הרוח לפיכך דינו שוה. ולמה צוה מפרה
 לעשות בטומאת טה ולא בטומאת אחרת, לפי שהמצורע לטח איתקש
 שנאמר אל נא חזי כמת. למה צוה הק' ליקח שני ציפורים לטהרה
 המצורע כדי לשחוט אחת ולשלוח אחת. ולמה צוה לשחוט אחת
 ולשלוח אחת שכן כתיב ושלח את הצפור החיה אלא סימן נתן לו
 הקד"בה מן הציפורים שהוא מביא א"ל ראה הואך ציפור זה שחוט

זקבור בארץ כשם שאי אפשר לציפור הנה לזון מטקומו כך אי אפשר לצרעת לבא עליו עוד, ושלא חאמר הואיל שהלכה לה ממנו אי אפשר לבא עלי הסתכל בצפור המשלחת שהיא היה זסופה יכולה לחזור כך אם הורת סך התשובה סופה לצרעת להזור עליה היה שוחט אחת ומשלח אחת. ולמה הביא הנטהר מנגעו אחת חוץ למקדש אחת במקדש אלא לפי שהיה אסור לישב לו במדינה ולבא במקדש לפיכך היה מביא ציפורים שהיה מעשהו חוץ למקדש כדי שהוא מותר לו לישב בעיר עם המהורים ולפיכך לא היה מביא קרבן לטומאת מת כשם שמביא על טומאת מצודע לפי שזו באה על הטא וזו אינה באה על הטא. ולכך על נגעו בחים לא היו מביאין אלא קרבן חוץ לפי שהביא לא היה צריך קרבן פנים לפי שאין לו ליכנס במקדש:

י"ח חמשה עבירות עשה הוה כשאכלה מן העץ ואלו (ד"י): וחרא האשה כי טוב העץ — וכי תאוו הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל, הרי המשה וכנגדן גור הק"ב עליו ה' קללות שנאמר הרבה ארבה עצבונך, והרעך, בעצב חלדי בנים, ואל אישך חשוקתך, והוא ימשל בך, וכמותה נחקלל אדם. — למה גזר לכהנים שלא לאכול הטא הדיט חוץ למקדש אלא בחצר אוהל מועד, שלא ילמדו אדם אחד מהן שחטא ההדיוט ההוא ויחביישו למה לכ"ג לא עשה כך אלא בפרהסיא גור המקום לשרוף פר החטאת של כ"ג שילמדו ושיראו. למה כן בשביל מעטים הרבה. א' שירעו הכל צדקתו של הק' שאינו נמשא פנים לא לקטן ולא לגדול לא למלך ולא לכ"ג שכן כהיב כי ה' אלהיכם הוא אלהי אלהים וג' (ועוד כתיב) אשר לא ישא פנים וג' (רברים י"א י"ז) וכתיב יהי פחד ה' עליכם (2)(1). למה גור הקד"ב לשרוף פר החטאת בפרהסיא חוץ למחנה אלא דצה הקד"ב ללמד שלא יהא אדם מתבייש להתודות הטאחו לפני כ"ג שכן כתיב והתודה אשר הטא עליה (ויקרא ה' ה') שיאמר כהן לא נתבייש ממני אני למה אחבייש

(1) וכתיב דף י"ג ב' הביא המדרש ה' דמים טמאים יש באשה והיה זה כנגד חמשה חלקי האוו שחטאה בהן באכילת הפרי, ראיה הלב, האוזן העין המוח השכל ואכילת הפרי והגתינה לבעלה וזו שני וחרא האשה וג'.

(2) ליתא במקרא וצ"ל יהי כבוד ה' לעולם (תהלים קד') והחכם רב"א הגיה והיה פחד ה' על כל ממלכות (יה"כ י"ז י) ופירש המפרשים בזכות שלמות הורה כדכתיב מקדם וילמד בתורה וקמיה ספר תורה ד"ה.

סמנו: לפי שהנדרו היא כפרתו ההטא שנאמר מכסה פשעיו לא
 וצליח (משלי כ"ח י"ג). ולמה גור המקום בתורה לכל אדם העושה
 החטא בשגגה להביא קרבן בעד עצמו ואין אותו האיש נקי עד
 שיקרב קרבן על שגגתו אלא שלא יעשה אדם חטא לפני המקום
 בודק. כתוב אחד: אומר אל [את] פני פרכת הקדש⁽¹⁾ (ויקרא ד' י')
 וכתוב אחר: אומר על [את] פני הפרכת⁽²⁾ (שם שם י"ז) לומר לך
 חטא הנשיא⁽³⁾ הנדולה במקומה הטא הצבור אין הנדולה במקומה.
 ד"א לפי שחטא הלומד המלמד אפי' מיכאן לחוץ מפרוכה טועל
 שם יתווציא את הפר אל מחוץ למחנה (?) ד"א כל מקום שיש
 משיח יש ארון וחורה, כל מקום שאין משיח אין ארון וחורה: —
 י"ט שלשה מינין יש בזבחים שלמי חודה, נדבה, נדר,
 וקרבין על ג' דברים על לשעבר ועל דבר העומד ועל שעתיד לבא.
 זבח חודה נקרב על הודיית עסק טוב שכבר בא עליה לכן נקרא
 שמו חודה שהוא מהלל ומודה ומברך את המקום על הטובות שקיבל
 היטני, וקרבן חודה חביב לפני המקום שנאמר זבח חודה יבדדני
 (חלים נ') לפיכך אחת מוצא אותה מליאה מכל דבר כסעודה
 מליאה. כל מאכל יש בקרבן החודה, חלות, חלת להם חמין, להם
 מצה, יש בה שמן ויש בה ריקקין. ויעוד⁽⁴⁾ נדבה נקרב על כל דבר
 טוב שאדם מחנרב מלבו אבל קרבן הנדר על הרבה [דברים] נדר
 מקריב קרבן נדר. והנשים שאסרו איסה על נפשם בבית [אביהן]
 אביבית בעליהן כמו שעשה ביעקב אבינו (בראשית כ"ח י"ב) ובחנה
 אם של שמואל, ויעוד דברים אחרים שכן כתוב כי חידור נדר לה:
 כ' איכה ישבה ברדה לפה בקינות כל האלפא ביתא פוחחין
 באיכה לפי שעברו ישראל על מה שהוזמרו המקום על ענין ע"ז
 שנאמר (דברים י"ב ל') השמר לך — ופן תדרש לאלהיהם לאמר
 איכה וגו' הרישת האיכה היא גרמה כל הרעות של איכה, איכה
 ישבה, איכה יעוב באפך, איכה יועם זכרך למה נקרא שם הספר
 קינות, אחת מוצא כל הבריות שבעולם לשמש⁽⁵⁾ ניפלגו מה הם

(1) זבחים ט"א.

(2) ולא כתיב הקדש.

(3) צ"ל הכהן המשיח (רב"א).

(4) מה חקר, חתולה המאמר על נדבה ועל נדר.

(5) בגליון הפ"י נכתב לשטם.

ולמה הם נעשים ועל מה הנייה נבראו, ומן השמש הזה יכול אדם לידע מה שמו ועל מה נעשה ועל מה נברא. בראשונה לתודיע לכל כח גבורתו של הקד"ב ועוד נברא להאיר ולהבריל היום מן הלילה ועוד להבריל די תקופות השנה ועוד לחום ולהפריא את הרשא והעשבים וכל זרע הארץ ופירות האילנות ונקרא שמו שמש שהוא משמש את כל העולם כולו⁽¹⁾, וכן בכל הספרים הקדושים יש בהן חכמה ובנה ודיעה למה נכתבו ונקרא שמו ועל מה הנייה נכתב. כיצד הראשון של חורה נקרא שמו ספר בראשית ולמה נקרא שמו בראשית אלא שידעו כל הדורות הללו⁽²⁾ קודם לעולם ובעצתו הטובה ברא את העולם וכל ברייתו בלא עצות אחרות והוא בכבודו מושל בעולמו וטעמים הרבה למה נכתב. כך הספר הזה נכתב לדברים רבים, וטי אמרו ירמיה⁽³⁾ שכן כתיב ויאמר ירמיה, ולמה נקרא שמו קינות אלא בשביל הקללות שראו בימיהן, הכצרות הרבה והרעב ואכילת בשר בניהן ובנותיהן ומצודות ומלהמות אויביהם ושריפת עריהן ובתיהן וזחיטת עולליהם וטומאת נשיהן ובנותיהן לפני שוביהם וזכות עושרם ורכושם ושבת בחוריהם מלכיהם ושריהם וכהנייתם ואכוריות היסה של גוים שלא נשאו פנים לזקן והיאך נסתלקה שכינה מן קדש הקדשים ואח"כ באו גוים הערלים וטימאו את היכל ה' ושבו אותם לבבל, ואח"כ ראה שריפת המקום המקודש מימי נח [שנאמר] וישכון באהלי שם, ומקודש מימי אברהם, הדר המוריה (דה"ב ג'⁴), ומקודש מימי דוד, והר בית אלהים (?) ומקודש מימי שלמה מן הענן ומן האש שירדה מן השמים שנאמר ולא יכלו הכהנים וגו' (מ"א ה' י"א), בשביל הרעות האלו נקרא ספר הזה קינות. ועל מה הנייה נכתב הספר אלא כדי שידעו כל הדורות צדקת הדין שבשמים שאינו נושא פנים לא לקטן ולא לגדול ולא לגוי. ולא לישראל שנאמר כי ה' אלהיכם וגו' אשר לא ישא פנים וגו'. ד"א למה נכתב הספר הזה אלא ללמד אותנו שכשם שכל

(1) אמר אהרן עיני סודש מן בבית המדרש שלי חלק ב' דף 25 ומבאן דאיהו שרגלתי נכונה שם.

(2) צ"ל שהוא קודם לעולם.

(3) מ"ק כ"ו וע"ל ויקרא ירמיה (ירמיה ל"ז).

(4) במ' חזית סוף פייסקא כמגדל הדר ובתקנית י"ו שמשם יצאה הנראה לעולם ובב"ר מ' ג"ו הביא המסוק בעקידה ארץ המוריה.

הקללות: שדיבר המקום ביד נביאים הראשונים באו על ישראל כך כל הטובות שדיבר המקום ביד נביאים הראשונים עתידין לבא על ישראל שכן כתיב והיה כאשר שקדתי עליהם וג' (ירמיה ל"א כ"ח) והיה כאשר הייתם קללה — כאשר זממתי להרע וג' (זכריה ח' י"ג) וכן בספר הזה כתוב טוב ה' לקיו, טוב ורחיל ודומם לחשועה ה', כי לא חנח לעולם ה'. ולמה נכתב כל הספר הזה כסידור כ"ב אותיות שבא"ב בשביל שיהא הספר הזה סוכן ורגיל לכל ישראל בפיהם כשם שנאמר על השירה הגדולה: ועתה כתבו לכם את השירה וג' (דברים). ד"א למה נכתב הספר הזה כסידור כ"ב אותיות אלא כך אתה מוצא מנון כל בריית שבעולם כ"ב הן. ועוד כך אתה מוצא מאדם הראשון עד שבא יעקב אבינו כ"ב דורות הן בשביל כך אמר הנביא כך. אמר באו כל הדורות וכל האותיות וכל הבריות שבעולם עליונים ותחתונים ועמדי על הצרות ועל הרעות שהגיעו לישראל. כל הספר נכתב בששה אלפא ביתא¹) ופרשה אחת באחרונה זכור ה' וג', ולמה כך כנגד ה' גליות שנעשו בישראל, ג' שנעשו בעשרת השבטים²) וג' בירושלים ואחת במצרים. ועוד ששה א"ב כנגד ששה ימי בראשית ועוד ששה עם הפרשה זכור ה' דרי ה' כנגד ה' פרשיות שבויקרא: ואם לא השמעו לי, ואם בחוקתי המאסו, ואם את משפטי, ואם עד אלה לא השמעו לי, ואם תלכו עמי קרי, ואם באלה לא תוסרו, ואם בואח לא השמעו לי, ה' כנגד ה'. ועוד בו מקומות בחורה כרת המקום בריח לישראל: ויאמר אם שמעו השמעו בקולי, אם בחוקתי תלכו, והיה עקב השמעון, והיה אם שמעו השמעו אל מצותי, והיה אם שמעו וג' ה' כנגד ה'. ועוד ה' פסוקים אתה מוצא בשירה הגדולה, בשירה שאמר משה התסיד סמוך למיתחו. למה ד' א"ב נכתבו בספר הזה והאחד מהן ג' אלא כנגד ה' מלכיות שגזר דיון הצדיק להעביד ישראל בהן ואלו הן ד' מלכיות בבל, מדי ופרס, מלכות יון, מלכות אדום שקולה כנגד שלשתן³). ד' פרשיות הן בספר הזה ויש בהן קנ"ד פסוקים ולמה כך, אלא כך אתה מוצא שנשתעבדו מלכי ישראל ומלכי יהודה

(1) כי בפרשת אני הגבר א"ב משולש.

(2) כע"ד חוק ב"ב ולקמן באיבת על פסוק אשר עולל לי.

(3) ככ"י נכתב למה ד' א"ב והאחד מהן ה' כנגד ה' מלכיות, וכן לקמן ה' פרש כנגד ק"ג פסוקים, והגהט לפי האמת.

למלך-אשור-מימי-אחו-ותגלח-פלאמר-עד-שחרכ-הבית-כראשונה
 קנ"ד שנים הו' — בכל הספר הזה של קינות אי אתה מוצא
 כחוב בו אלהים אלא ה' בלבד. בששת ימי בראשית אי אתה מוצא
 ה' אלא אלהים בלבד. בכל פרשה של קין אי אתה מוצא כתוב
 בו אלהים אלא ה' [בכל פרשה של דור המבול אי אתה מוצא כתוב
 בו אלהים אלא ה'] שכן כתיב יורא ה', וינחם ה', ויאמר ה'; בכל
 פרשה של דור הפלגה אי אתה מוצא אלא ה' שכן כתיב ויהי כל
 הארץ וג' ויחד ה'; בכל פרשת של סדום אי אתה מוצא כתוב
 אלהים אלא ה' שכן כתיב ויאמר ה'. בכל הקללות הכתובות על
 שונאיהם של ישראל בתורה שני שמות של-הק' הם כתובים ה';
 אלהים, כשם שבארם הראשון כתוב ויקרא ה' אלהים אל-האדם:
 איכה ישבה בדד העיר הנביא היה יודע כל הכבוד (עולה) בימי
 יאשיהו היאך היתה וכשראה עיר הקדש חריבה היה אומר
 איכה ישבה בדד, היכן הוא כל אותה הכבוד. רבתי בגוים
 שרתי במדינות, וזכר הית ירמיה היאך היתה העיר בימי
 דוד ושלמה אמא יהושפט וחזקיהו שהיו כל הגוים בימי מלכים אלה
 משרחים ועומדים מפניהם. כלילה שאינה רואת מפני הצרה שנאמר
 יככה ה' בשגעון ובערוץ וכתיב והיית ממשיש בצהרים וג' (דברים
 כ"ח). עשרה מלכי-רשעים היה במקרא² וגו' עליהם שיצאו מן
 הארץ לגולה. אילו הן המלכים הרשעים: רהבעם יורם אחזיהו יואש
 אמציה אחז מנשה אמון יהויקים צדקיה, כנגד עשרה דורות מאדם
 ועד נח שספרו במעשיהם והמתין להם המקום עד שהביא מימי

(1) מראשית ממלכת אחז עד חרבן הבית קנ"ה שנים

הם, כי אחז מלך	16
חזקיה	29
מנשה	55
אמון	2
יאשיה	31
יהויקים	41
צדקיה	11
	<hr/> 155

ואחז מלך בשנת י"ג לפקח בן רמליהו ובשנת עשרים לפקח בא תגלח פלאמר וג' כדאיהא
 בסע"ר פ' כ"ב והסר לחשבון הג"ל מקצת השנים מראשית ממלכת אחז.
 (2) צ"ל ביהודה כי לא חשב רק מלכי יהודה ואלו הם: רהבעם, אביה, יהורם,
 אחזיהו, יואש, אחז, מנשה, אמון, יהויקים, צדקיה. וכן צ"ל.

המבול. וזכרה ירושלים היאך נהפך כבודה ויקרה וגדולתה לקלון
 ולחרפה ולשפלה שכן כתיב (דניאל ט"ו) הקרבים והחזקים וג'.
 ימי עניה שהיו מענין אה הצדיקים ומה' . . במקום (ד"א) זכרה
 ירושלים אין הכסיל ידע הכבוד שהיה לו אלא א"כ היה נכנס
 לחוך הצרה ואז ידע מה היא השמחה ואם ארעאי אבל ומחו עבדיו
 ובניו ושפחות והוא חור ומבקש שלוח, שאל ואמר היכן הבנים
 והבנות והעבדים והשפחות, לשעה קלה אבה הכל, חטא חטאה
 ירושלים כפליים חטאה שחטאה ולא שבה ואמר אחרי עשתה
 את כל אלה (ירמיה ג' ו'), ועוד אין איש ניהם על רעתו (שם ה'
 ו') והיו חוטאים ואומרים לא חטאנו שכן כתיב אי לואת אסלה לך
 וג' (שם ה' ו') הנני נשפט אותך על אמדך לא חטאתי (שם ז' ל"ה).
 חטא חטאה למה כפליים אלא למקום ולבריותיו על עצמו ועל
 אחרים שבישראל מוכים אחי הבריות כולך, שהן רואים אתו מעשיו
 נאים והן אומרים אין אומה כיוצא בו שנאמר ושמתם כי היא
 חכמתכם וג' כי מי גוי גדול, וכשישראל עושין רצון המקום הוא
 עושה להם ניסים ושמו מחקדש בעולם כשבילנו כמו שנעשה במצרים
 ובים ובמדבר ובירדן וביריחו ובגבעון כשעמדה החמה ובסיסרא
 ובפלשתים ובכושים ובאשור ובתרכה סקומה שנעשה ניסים לישראל
 היו כל האומות משבחים להקד"בה והיו מתגייזין וכאן בדת אלהי
 ישראל שכן אתה מוצא בימי דוד שנתגייזו גוים המון רב (דה"א
 כ"ב ב') וכן נבוכדנצר כשראה הנסים שנעשו לדניאל, וכשישראל
 חוטאים ימות פורע מהם והגוים מנאצים אותם ומגדפין על המקום
 שנאמר ותמיד כל היום שמי מנאץ (ישעיה נ"ב ה') ועוד כתיב ואמרו
 לא יראה יה (תהלים צ"ד ו') לכך חטא חטאה ירושלים, כל
 מכבדיה הזילוה, אילו הבבליים בראשונה היו מביאים מנחה בימי
 חזקיה לדרוש הטופח אשר היה בארץ והיום כמו את כל יקרה,
 למה שראו ערותה, שבאו במקדש וראו בקירות ההיכל הקוקים חבנות
 כל רמש וכהמה ושקץ וכל גילולים שנאמר ואבוא ואראה והנה כל
 חבנות (יחזקאל ח' י') עד ששמו אותו כבית המנוגע שיש בו צרעת
 לכך נאמר הזילוה כי ראו ערותה, או להן לישראל מה עשו
 כבית קדשי הקדשים עשו אותו כבית המנוגע שיש בו צרעת, במצורע
 כתיב כי ברך ישב וכאן כתיב איכה ישבה ברך, כיון שבא מנשה

(1) מה שהי חובות כ"י אשר לא הקראנה.

והכניס צלם כהיכל ובימי צדקיה שהיה מצויר [צורוח ע"ן] בכחלי
 בית המקדש הלך בעל הבית כביכול אצל ירמיהו הכהן) הנביא
 ואמר לו הרי טימאו את כ"ה שכן כתיב וכא אשר לו הבית (ויקרא
 י"ד ל"ה) זה הקד"בה וכן הוא אומר יען ביתי אשר חרב (הגו א'
 ט') מה כתיב וצוה הכהן ופנו את הבית [וכן כתיב] ואת הסירות
 ואת היעים וג' לקח רב הטבחים (ט"א כ"ה). וראה הכהן את הנגע,
 זה יחזקאל הכהן שהיה בגולה והיה קורא תגר לפני המקום שחרב
 את כ"ה, מה עשה לו הקב"ה נטלו בהרף עין והעמידו בכ"ה והראה
 לו כל דמוח ע"ז שהיו מצוירין בכחלי כ"ה שנאמר וישלח חבנית
 יד — וחבא אתי ירושלמה — ואהתור בקיר — והנה כל חבנית
 רמש ובהמה שקץ — מחקה על הקיר סביב סביב (יחזקאל ח'
 ג — יא), לכך נאמר והנה הנגע בקירות הבית. והסגיר את
 הכית שבעת ימים אילו הן שבועים שנה שגלו לבבל. ושכ הכהן
 ביום השביעי הוא עזרא הכהן שהחזיר הגלות לירושלים שנאמר
 הוא עזרא עלה מבבל (עזרא ד' ו'). ולקחו אבנים אחרות והו
 בנין עזרא דכתיב והוא מתבנא אבן גלל (שם ה' ה'). ואם ישוב
 הנגע ופרח שחורו וקילקלו עצמן והכעיסו למקום שנאמר ראיתי
 ביהודה דרכים גחות בשבת ועוד כתיב ראיתי — השיבו נשים
 אשרדיות (נחמיה י"ג), מה עשה המקום: ונחץ את הבית את
 אבניו ואת עציו הביא לשנאיהם ונתצו ושרפו למקדש עד יסודו
 שנאמר ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קל"ז), א"ל אחם הכעסתם
 אותי אף אני אבוא עליכם ד' מלכיות אבל לעתיד לבא הק"בה
 בונה את מקדשו בבית חדש שכן כתב בונה ירושלים ה' (תלים
 קט"ז). ותשב אתור שחורה לאחוריה מה שהיתה, עד שלא נבנה
 מדוד המלך הכנעני והיבנסי היו יושבים בה ומשנבנתה היו ישראל
 ושיכנה בחוכה, נשתעבדו לה כל האומות ויצא שמעה בכל העולם
 תורו וחטאו ונסתלקה שכינה מחוכה ובאו גוים ושרפו את הבית
 והרגו כהנים ולוים וגלו נביאים וחזרה להיות מדור הגוים כמו שהיתה
 לפנים לכך נאמר ותשב אתור. ד"א שהמקום שהוציאו מעבדות
 להירות שם החזירם לעבדות שנאמר והשיבך ה' מצרים. ד"א ותשב
 אתור משהרב לא זקפו ישראל ראש אלא ויהיו לאחור ולא לפנים.
 ד"א ותשב אתור מאור כשרים יצא אברהם ונחל א"י וכשחטאו

(1) המאמר הזה הוא בקצור פ' י"ז בויקרא רבה.

חורו וגלו לבבל. טומאתה בשוליה כאשה זבה מגלגלה בגדיה ורגליה מטומאת דמה שנאמר כטומאת הנדה היתה דרכם לפני (יחזקאל ל"ו י"ז). [גוים באו מקדשה] לא הניח המקום לגוים לבא למקדש ולחללו ולטמאו לולי ישראל שטימאו מניין שכן כתיב ובשחטם את בניהם לגלוליהם ויבאו אל מקדשי (שם כ"ג ל"ט) ועוד לא הניח המקום לגוים לטבוח אדם מישראל לולי ישראל שחטו תחילה את בניהם ואת בנותיהם שנאמר ויבחו את בניהם ואת בנותיהם לשדים (תהלים ק"ו ל"ז). לא הניח המקום לשרוף ספרים קדשים עד ששרפו ישראל תחילה שנאמר וידי בקרא יהודה שלש דלחוח — והשלך אל האש (ירמיה ל"ז כ"ג). לא הפסיק הקד"כח נביאים קדשים מן העולם ראשונה אלא ישראל רדפו והרגו אותם, מניין שכן כתיב וימרו וימרדו בך — ואת נביאיך הרגו (תחמיה ט' כ"ז). לא עליכם כל עוברי דרך סהו לא עליכם אלא בכל הדורות שלפנים לא נשטע בעולם שאכל אדם פרי כטנו, עכרו כל הדורות מאדם הראשון עד ימיכם אם נעשים לגוי אחד הנעשים לישראל, ניסים שלא ראו כל גוי ראו ישראל, צרות גדולות שלא לקו בהן כל גוי לקו בהן ישראל. אשר עולל מה הבוצר הוה מאחר שלקח מן הגפן רוב האשכולות חוזר ומקרקר עוד ומעולל עוד שאר האשכולות אותה הדרך עשה המקום לישראל: ראשונה בא פול מלך אשור והגלה לראובני ולגרי ולחצי שבט המנשה, פעם שניה בא תגלת פלאסר הקל ארצה וכולון וארצה נפתלי (ישעיה ח' כ"ג) ויקח את עיוק ואת בית מעכה — ואת הגלילה כל ארץ נפתלי (ט"ב ט"ו כ"ט). פעם ג' בא שלמנאסר והגלה י' שבטים שנאמר ויגל מלך אשור את ישראל אשורה (מ"ב י"ח י"א). ועוד כשבט יהודה גלו ג' גלות, בימי יהויקים עלה נבוכדנצר והגלה את יהויקים (דה"ב לו ב) וגלו עמו מירושלים, פעם שניה שלח נבוכדנצר נבוזראדן ולקח יהויכין וגלות אחרת עמו (שם ל"ז י', מ"ב כ"ד), פעם ג' בא נבוכדנצר וכל חילו על ירושלים ויצר עליה והגלה את צדקיה המלך ושאר יהודה ובנימין (שם כ"ה), פעם ד' בא נבוכדנצר למצרים והכה את כל היהודים היוודים שם לעורה (ירמיה מ"ד) בשביל כך אמר הנביא עולל יעוללו כגפן (שם ו ט): —

כ"א [מבין שלשים שנה ומעלה] — כל הבא לעבד (במדבר ד' מ"ז) לוי נולד ג' לבטן שלישי לשבטים. ל' שלשים צדיקים לא יפסקו מן העולם. ד"א מכן שלשים שנה וג' לוי אות ראשון

ל"מד וסופו יו"ד וא"ר באמצע בששה בסיון נתנו הדברות לישראל —
 וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום (ט"א יש ח), לזכר מ'
 יום¹) מרגלים מ' יום שנאמר וישבו מחור הארץ טקף ארבעים
 יום (במדבר י"ג כ"ה) "איפופסים של עולם²". — [יקונו המים]
 כשם שביום השלישי נבראו מקומות למים ואה"כ [נקונו המים למקום
 אחד] כך לוי נולד שלישי לשבטים וכן אמר להם משה מי לוי אלו
 ויאספו אליו כל בני לוי (שמוח) ואומר אספו לי חסדי (תהלים נ'
 ה). ד"א יקונו המים אל מקום אחד כולתם אצל אחד כמות: משה,
 כהן גדול אחד ראש לכהונה שנאמר והאיש אשר יעשה בדרך לבלתי
 שמע אל הכהן (דברים י"ז ב), לא היה הולך למלחמה אלא אחד
 שנאמר וישלח אחם משה אלף למטה — ואת פינחס וג' (במדבר
 ל"א ז). כשבא קרח וכל עדתו ומדבר: כי כל העדה כלם קדושים
 מה עשה לו הק"כ? נחן להם ג' אפופסקין, ואיזהו בליעה שני וחפתח
 הארץ את פיה, יציאה שני ואש יצאה, ומגפה שני ויהיו המתים
 במגפה. בליעה במאמר משה שני ואם כמות כל האדם וג' ואם
 בריאה וג', יציאה ביד אלעזר בן אהרן הכהן שני אמר אל אלעזר
 ובמגפה לא עמד פה אלא אהרן שני ויאמר משה אל אהרן קח את
 המתה, שלשה אפופסקים. ביום השלישי [שני מאמרות] ולמה ביום
 השלישי שני מאמרות, ויאמר אלהים יקונו המים, ויאמר אלהים חדשא
 הארץ, אלא אחד לישראל ואחר לכהנים ולוים, אמירה בטים כנגד
 כהנים שמעשיהם במים ורחצו ידיהם ורגליהם וקרבנותיהם, אמירה
 בארץ כנגד ישראל שמעשיהם בארץ בשדוחיהם והעצים של אילנות
 והדשאים והעשבים. ולמה ביום הג' כי טוב שני פעמים וכולתם
 א' א' בו ימי בראשית, כנגד כהנים ולוים בשבט לוי שנאמר בית
 אהרן ברכו ה' בית הלוי ברכו ה'. הדשאים ועצים של אילן והעשבים
 הצומחין מן האדמה, ולקחת טראשית כל פרי האדמה ונחת על
 השולחן ונ' בריתי דיתה אחו (?) ובשלישי ד' מאמרות להשלים עשר
 מאמרות, וד' רוחות העולם [וד' גוונין] אדום שחור לבן וירקרקק. —
 כ"ב נשים ישרות גדולות בצדקות היו בישראל ואלו הן: שרה רבקה

(1) ד"ל ביולדת זכר או ל' יום לצידת זכר,

(2) כ"ל אפופסקים שלהם כמו שהביא הקדוש מורש אפופסקים בשש ולפרטו:
 ארבעה שפתחו באף ונטלו את האפופסקין שלהן ואילו הן מרגלים ע"כ ובבראשית
 רבה פ' י"ט: ד' שפתחו באף ונאבה באף ולא קחשיב שם מרגלים ע"ש ואפופסקים כ"ל
 יין גור דין.

רחל ולאה יוכבד מרים דבורה אשה מנוח הנח אביגיל אשה החקועיה היא אשה חכמה (ש"ב י"ד) האלמנה של אליהו (מ"א י"ז ט') השונמית (מ"ב ד' ח') חולדה (מ"ב כ"ב י"ד) נעמי ויהושבע (מ"ב י"א) ואשה אחת מבני הנביאים (מ"ב ד') ואסתר המלכה (וה' בנות צלפחד¹). ויש מרן נביאות² ואלו הן שרה רבקה רחל [ולאה] ומרים דבורה חנה אביגיל חולדה. ועוד יש נשים חסידות גיורות מן הגוים נשים כשירות, אילו הן: הגר אסנת ציפורה שפרה פועה³ בת פרעה רחב רוח ויעל. והראיה שלהן⁴, בשדה נאמר ויאמר אלונים אל אברהם — כל אשר תאמר אליך שדה שמע בקולה. ברכקה כתיב ויאמר ה' לה ועוד ויאמר עשו בלבו, ויוגד לרכקה. ברחל ובלאה נאמר וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה וגו' ואח"כ נאמר ותען רחל ולאה וגו' כי כל העשר וגו'. במרים נאמר ותחצב אחותו מרחק ואמר חקת מרים הנביאות. בבנות צלפחד נאמר כן ותקבנה בנות צלפחד וגו' כן בנות צלפחד דברת. בדבורה נאמר והבחרה אשה נביאה ותשר דבורה. באשה מנוח נאמר

(1) על פי דברי המאמר דלקמן המסתייג' בנות צלפחד, ולזה יהיה מספרן כ"ג; ובמדרש משלי דרש הפרשה אשת היל על הנשים כשרות ואלו הן: שרה רבקה רחל ולאה, בתיה בת פרעה — גיה הייתה ונעשה יהודית — יוכבד מרים חנה יעל צרפתית רחב, בת שבע, מיכל, הצלופנית אמה של שמשון, אלישבע בת עמינדב, אשה חכמה, אשתו של עזריהו, שונמית ורות.

(2) ובתלמוד מגילה י"ד שבע נביאות שרת מרים דבורה חנה אביגיל חולדה ואסתר, אבל בב"ר סוף תולדות אמה ר' חגי, אסתר נביאות היו ורבקה הייתה מן האמהות ולכן הגהה במאמר שלפנינו שהיא כב"ר ולא ה.

(3) גם הילקוט ביהושע ט"ו הביא המאמר הזה כמזרחו בשם מ' תדשא אכן לא נמצא במקום אחר כי שפרה ונעיה גיורת היו ובתלמוד ובמ"ר קאמר שפרה ופועה היו יוכבד ומרים והכתוב קראן העבריות ולא המצוריות כמו שהקתיק בטקסט לקמן, אבל מן קריאתן העבריות אין ראיה לפי דקדק הלשון שהיו עבריות שגבל לפרש בהשכחת מלת את בלומר בילדכן את העבריות, וזה דעת ר"א והיהניבוס ואחרים והחכם שר"ל בפרשנו על התורה הביא ראיה לזה בשם הלמיה ממה שנאמר ותראינו המילדות את האלהים שאם היו מצרות יצדק לומר שעשו זה ביראת האל ולא מאהבה ואם היו עבריות אין צורך להזכיר יראת האל כי כל אדם אהב בני עמו. ודברי הרב דברי התלמוד גטנים.

(4) על כ"ג נשים צדקניות ובחובן גם על הנביאות כמו הפסוקים אשר הביא על שרה, רבקה, מרים וכו' וכל אלה הביאו בתלמוד מגילה י"ד ובב"ר על מקומם, אכן הפסוקים אשר הביא לראיה על כשרותן או נבואתן של רחל ולאה לא לקחו ולא לחוק, וכמ' משלי הזכיר הביא פסוקים אחרים על כשרותן ע"ש.

ויהי איש אחד וגו' וירא מלאך ה' וגו'. בתגה נאמר וחרור נדר
 ותחפלל חנה וגו'. באביגיל נאמר בי אדני וגו' ויאמר דוד — וברוך
 טעמך וגו' (ש"א כ"ה). באשה חכמה נאמר אבל אשה אלמנה
 אני וגו'. באשה אלמנה המכלכלת אליהו נאמר קום לך צרפתה
 (מ"א י"ז ט'). באשה השונמית שהחיה אלישע את בנה נאמר
 יהי היום ויעבור אלישע וגו' (מ"ב ד' ח'). ביהושבע אשת יהוידע
 נאמר ותקח יהושבע בת המלך (דה"ב כ"ב י"א). בנעמי נאמר
 ותקח נעמי את הילד — ותהי לו לאמנת (רוח ד' י"ו). בחולדה
 הנביאה בימי יאשיהו נאמר וישו המלך את חלקיה הכהן — וילך
 חלקיה — אל חלדה הנביאה (מ"ב כ"ב י"ב). ועוד יש גיורות מן
 הגוים, כהגר נאמר וימצאה מלאך ה' (בראשית י"ו) ועוד נאמר
 וישמע אלוים את קול הנער (שם כא י'). כאסנת אשת יוסף,
 אשר ילדה לו אסנת (שם מ"ו כ'). במילדות פועה ושפרה נאמר
 (המצריות) ותיראן הטילדות את האלהים¹ : —

כ"ב כתוב אחד אומר ואת היבוסים יושבי ירושלים לא יכלו
 בני יהודה להורישם (יהושע סוף ט"ו) וכתוב אחד אומר ואת היבוסים
 ישב ירושלים לא הורישו בני בנימין (שופטים א' כ"א) אם בני
 בנימין למה בני יהודה ואם בני יהודה למה בני בנימין אלא שזה
 הטעם שלו שהיתה ירושלים לפנים שתי עיירות, אחת עליונה ואחת
 תחתונה, העליונה² נפלה בגורל יהודה והתחתונה בגורל בנימין
 שנאמר וצלע האלף היבוסים היא ירושלים — ואת נחלת בני בנימין
 (יהושע סוף י"ח) ואחרי מות יהושע עלו בני יהודה ולקחו את חלקם
 ושרפו את העיר באש (שופטים א' ח') ועזובה חרבה אבל ירושלים
 התחתונה שהיתה לבנימין לא אבו בני בנימין להורישם אלא שהיתה
 עומדת עד ימי דוד שכן כתיב ואת היבוסים לא הורישו בני בנימין
 חו העיר התחתונה שנאמר בספר הזה ולא אבה האיש ללון —
 ויבא עד נכח יבוס היא ירושלים — לא נסור אל עיר נכרי (שופטים
 י"ט). ועוד זו היא שנלחם בה דוד בשנת שמינה למלכו שנאמר
 וילך המלך ואנשיו ירושלים — ויאמרו יושבי יבוס וגו' (ש"ב ה' ז';
 דה"א י"א ה'). וכשלא היה אוחה דוד התחיל ובנה ירושלים העליונה

(1) וזה הראיה שהביא החכם שר"ל בשם הלמיז' יעקב וזי פארוז כמו שכתבתי
 בהערה 3.

(2) ראה ר"שי ור"א שכתבו כפירוש הזה.

ועשה הוטה אחת בהיקף וסיבב לעליונה ולחתונה ונעשו שתיהן
 שם האחד ירושלים שנאמר ויבן העיר מסביב (דה"א י"א ח'), בה
 נטה אוהל לארון, באוהה ירושלים בנה דור את המזבח בגן ארונה
 היבוס בגזרת המקום לעצור המגפה שנאמר ומלאך ה' אמר אל
 גר וג' (ד"הא כ"א י"ח). בירושלים החתונה שהיתה לבנימין נבנה
 בית המקדש בימי שלמה לקיים טח שנאמר לבנימין אמר ידיד ה'
 וג' (דברים ל"ג). הר המוריה זו ירושלים שנאמר ויחל שלמה לבנות
 הבית לה' בירושלים בהר המוריה וג' (דה"ב ג').

עד כאן מדברי ר' פינחס בן יאיר.

סליק מדרש תדשא

חוספות לסדר גן עדן

I במדרש שיר השירים אמרו בן הביאני המלך חדריו
מלמד שעתידי הקב"ה להראות לישראל גנוי מרום החדרים שבשמים.
ר' יהודה אומר הרי אתה למד מיעקב שאמר לו הקב"ה קום עלה
ביח אל וכו' מלמד שהראה לו הקב"ה עליה למעלה מעליה והראה
לו חדרים שבמרום. דבר אחר הביאני המלך חדריו אלו חדריו
גן עדן. מכאן אמרו כמעשה הרקיע כן מעשה גן עדן: (שער
הגמול לרמב"ן דף ק"ב ג'; ועיין ילקוט שמעוני על שח"ש סימן
התקפ"ב)

II אילן אחד יש לו להקב"ה וכו' י"ב אלכסון ובכל
אלה האלכסונין יש כנגדם פקידים והם י"ב וגם בפנים בגלגל יש
י"ב פקידים וכן בלב י"ב פקידים אלה ל"ו פקידים עם האלכסוניים
ולכל אחד יש שר אחד כדכתיב כי גבוה מעל גבוה שופר, נמצא
לרוח מורחית ט' מדות מערבית ט' מדות מרוח דרומית ט' מרות
צפונית ט' מדות: (בהיר, ועיין סוף סדר גן עדן)

III תנינן חלת שורין אינון לגן עדן ובין כל חד וחד כמה
רוחין נשמתין סטיילין חטן ואחתהן מריחא דענגון דצדיקיא דלגו

אע"נ דלא זכו למיעאל ודאי בלתיחודא זחדא אית-לון מדורין
 ידיעאן לנו ועכ"ד כלתו נכין מתוספה דחבריינו אינון דאית לון דדור
 וחירו מכלא. וקב"ה אהוי לון היכלא טמירו חדא גנו דעין לא
 ראתה אלדים זולתך וההוא היכלא אקרי קן צפור ומחמן מתעטרין
 עטרין למשיח בזמנא דאחי: (וזהר ת"ג קצ"ו ב')

IV **הא דווי** בנתא דעין דלתחא אית אחר חד גנו וממיר
 דלא אחידע ואיהו מרקמא בכמה גוונין וביה גנוין אלקי היכלין
 דכסופין ולית מאן דעין בהו בר משיח דאיהו קאים חריר בנתא
 דעין וכל גנחא מסחרא ברחיבין סגאין דצדוקיא. ומשיח קאים עליהו
 ועל כמה הילין ומשיחין דנשמחין דצדוקיא תמן ובראשי ירחי ובזמני
 ובשבחי משיח עאל בהאי אחר לאשתעשעא בכל אינון היכלין לנו.
 לנו מכל אינון היכלין אית אחר אחרא טמיר. וגנו דלא אתידע כלל
 ואקרי עדן ולית מאן דיכול למטרע ביה. ומשיח אנניו (ס"א אחגלי)
 לבר סחרניה דההוא אחר עד דאחגלי ליה חד אחר דאקרי קן
 צפור ואיהו אחר דכרין עליה ההוא צפור דאתער בגנחא דעין בכל
 יומא ובההוא אחר מרקמן דיוקנין דכל שאר עמן דאתכנשו עליהו
 דישראל לאבאשא לון: (וזהר ח"ב ח' א')

V **וסוד** זה ידוע בספרו (של חנוך) אצל חכמים, קודם
 שנכנס שם אדם הראשון לא היה הגן ריקם אע"פ שנטיעות ועדונים
 אלו היו שם כל הרוחות העתידות להיות בעולם כולם בכמותן וצורתן
 ותארן כמו שהוא לאת"כ ואמנם כי היו מינים היוותם ועדיין היום
 שם עומדים ואותם העומדים שם אינם נראים כ"א מי אשר הוא צדיק
 גמור. ואמרו כי אדם הראשון כשנכנס לשם לא ראה אותם עד
 זמן דכת' ותפקתנה עיני שניהם אי ידיעו וראו אותם ויתבוששו מאליהן
 מאוחו וזהר ומעלה אותן הכחות שהיו שם. ושם הראה לו הק'
 דור דור וזרשין דור דור ופרנסיו ודור דור ומלכיו דור דור וצדוקיו

לכולם ראה איש איש על עבודתו ועל משאו אבל אין אדם גופני בעור המלבוש בגוף זה ראה אותה הצדיקים אשר שם זולתי כמו נפל (?) עומדים ע"ג חומה מבחוץ והנה לא ראה בתדולה כיון שהרגיל עצמו... ראה ועמד על אמתה העניין והכל מצוי בספר ושם דברים נפלאים. בתוך המחיצה הזאת יושבים ד' כחות אותם העובדים את השם כפי מראות העין וישבתום בני אדם אלה הם אנכי החומה מבחוץ ונעשקים פעם אחת ביד בכל יום. מיד חס"ה שר של גיהנם בא וטובל אותם באש של גיהנם ומחזיר אותם מתוך החומה הזאת מבחוץ ועליהם אמר שלמה שבתי ואראה את כל העשוקים אשר נעשו חחת השמים. הכת השינית מאותם העובדים את השם ומונעים עצמם מן הרע בהשבם לכבוד הבורא ית' וקבלו שכרם וכהונתם על העולם הזה ואינם חושבים על-איתו עולם כלום. והם בתוך חומה הזאת ופעם אחת ביום רואים מרחוק מעלת צדיקים אשר בג"ע ומחבטשים ונכלמים אבל אין נכנסים בגיהנם כלל. הכת שלישית אותן בני עליית מעשי בלי תורה ואיני הכונה דביקה לשום שמים בכל שעה אלא לפעמים בשמעם דברי תורה שמתים ועושים ולאח"כ עושים ואין כונתם לשם שמים, אלה כמו כן נהנים במחיצה הזאת מתוך שרואים ערב ובוקר וצהרים בעלי תורה ונהנים מזיום הנעדרת ואינם נכנסים בגיהנם. ואלו שאמרו שאין נכנסים לגיהנם ר"ל שאין תנאים שם מאחר שקבלו עונשן. הכת הרביעית היא מבחוץ ושם חסידי אומות העולם אותם שהיטיבו עם ישראל והצילו אותם ופעמים ככל יום באים מלאכי חבלה ליטול אותם לגיהנם והם צועקים לישראל ומחזיקים בהם ונצלים מידם ומכניסים אותם אגב החומה מבפנים ורואים הצדיקים במעלחם ושמתים ונהנים מזיו ונוטלים חלק מאותו הזיו על כל הטובה שעשו עם ישראל:

המחיצה הב' והיא חומה התיכונה נמראה אש בית לה סביב והיא ירוקה מרוקמת בכל גוונים שבעולם. בתוך מחיצה הזאת יש ד' כחות. הכת א' הם אותם בעלי תורה בלי מעשה ושם נהנים מזיו אור הגנוז אבל בעשן אור מעורבת שאינו כ"כ מצוחצח. רואים משם החכמים בעלי מעשה יושבים בכבוד איש על כסאו בגובן וקן מתבוששין ונכלמים מאליהם על אשר אין בידם מעשה. הכת ב' הם אותם המלמדים תורה שלא לשמה ועדיין לא באו לשמה הם

נהנים מרחוק מאור הנגה ולא כך קרוב כמו האחרים. בכאן יש עניינים גדולים ועניין מלאך המונה על כל כת וכת ואיני בא לגלות העניין כ"כ. עניין של כת ג' הם שלומדים תורה ולומדים אותה כדי לעשות שבת ואינה לשום שמים אלו נהנים מנוי אור שאר הצדיקים ונכון לאחרים וכמה עניינים סוד בזה אשר אין ראוי לגלות ולהאריך בהן. כח ד' הם אותם הלומדים תורה כל ימיהם ולא נתעסקו בפריה ורבייה אלו הם אנכי חומה מבחוץ ונהנין ולא נהנין ואין נכנסים בכלל הפלטרין ונרחין ממקומם פעם ביום וזלתי כבוד התורה שהוא גדול לשם אשרי החולק לשם ותלמודו בידו:

בבל מחיצה ומחיצה כמה הלכות (צ"ל היכלות) ועינינו וחופות שאננות ונטעי נאמנים עם כל ראשי בשמים וציוורים ועניינים גדולים כענין דגמא של מעלה:

המדיציה ג' והיא חומה אשר היא מבנים והיא אש אדומה ירוקה לבנה בכל גוון כלולה ומשם והלאה עין לא ראתה אלהים ונלחך משם העידונין בלא שום רוגו כלל וחסידים וצדיקים בני עליון התמימים כולם מלובשים בעין העולם, הוה כאשר אמרנו בלבוש מלכות איש על כסאו בחופתו ועולים במחיצת דרקיע וחוזרים למקומם: (ר' משה די ליאון בס' משכן העדות כ"י ועין שבילי אמונה נחבי ט' דף קי"ח דפוס אמסטערדם)

VI וראיתי לקצת חכמי הקבלה האחרונים שכתבו כי מצאו בספר הנזכר בן ירד כשלקח אוחו אלהים כתוב בו סוד זה (של גן עדן) עם שאר סודות מופלאות וכבר הזכירו רבותינו ז"ל הספר ההוא בספר הנוהר, ולפי דברי הספר ההוא דע כי גן עדן של מטה היא מוכן מיום שנבראו רוחות הצדיקים לגור שם בצורתם ומשם פורחות למעלה ומזדריקן ומשיגין השגה אמיתית כל אחד לפי מעלתו ובדיניהם בגן עדן של מטה לובשין סוד המלכות המחדש להם בדריהם אור גן עדן ונתון הלבוש ההוא לכל רוח ורוח באותה צורה ודמות שהיה בזה העולם ממש ונמשך להם אור השכינה ממעלה

הרך חלונות הרקיע שעל גבי גן עדן והצדקים משתחוים נגד האור
 ההוא וניזונין באור ההוא חיי השכינה על ראשיהן עטרה וכשפורחין
 בגן עדן שלמעלה אז פושטין מעליהן המלבוש ההוא והיא העלייה
 והירידה. ואמר חנוך ראיתי שם מלאכים סמונים גדולים ועונון
 קדוש קדוש קדוש ונ"י: (רקנטי פ' בראשית)

מפ"ת

(Inhalts-Verzeichniss.)

Seite.		
1	מדרש ויסעו	I
6	ספר אלדר הרני (נוסחא אחרת)	II
12	מדרש אלפא ביחא דר' עקיבא (נוסחא א')	III
50	(נוסחא ב') " " " " "	IV
65	ספר אליהו	V
68	פרקי משיח	VI
78	נסתרות ר' שמעון בן יוחי	VII
83	היכלות הבתי	VIII
109	מדרש לעולם	IX
121	מדרש גדול וגדולה	X
131	סדר גן עדן (נוסחא ב')	XI
141	אגרת משיח	XII
144	ברייתא דמלאכה המשכן	XIII
155	ספר-נה	XIV
161	פרק ספרקי היכלות	XV
164	מדרש חדשא	XVI
<hr/>		
194	תוספות לסדר גן עדן	

Verzeichniss

der im „Bet ha-Midrasch“ benutzten Handschriften.

(Fortsetzung von Bet ha-Midrasch II, S. XXXV.)

- 15) היכלות רבתי, cod. heb. Bodlej.
- 16) " " " " 22 der königl. Hofbibliothek in München.
- 17) " " " " cod. heb. im Besitze des Hrn. N. Coronel aus Jerusalem.
- 18) ס' אסף-היהודי, cod. heb. 231 der königl. Hofbibliothek in München.
- 19) סדרש חדשא, cod. heb. in Frankf. a/M.
- 20) גנוז אגוז, cod. des Hrn. L. Rosenthal in Hannover.
- 21) אוצר עין גנוז, cod. des Hrn. Coronel.
- 22) ס' אבולאפיה von Abulafia, cod. heb. 57 der königl. Hofbibliothek in München.
- 23) ס' העיון
- 24) סדרש ר' שמעון הצדיק
- 25) חפלה היהודי לרנב"ה
- 26) חפלה היהודי לר' גמליאל
- 27) ס' כד' ארון von Scheintob Gaon, cod. heb. der kaiserlichen Bibliothek in Paris.
- 28) ס' כד' סודות המורה von Abulafia, cod. heb. 39 der Leipziger Stadtbibliothek.
- 29) Jezira-Commentar des ר' אלעזר הדרשן, cod. heb. 30 derselben Bibliothek.